

Európska územná spolupráca

2007 – 2013

Juhovýchodná Európa (JVE)

*Program nadnárodnej spolupráce zameraný na európsku oblasť
v prechode na ceste k integrácii*

Operačný program

návrh

verzia 3.0

09. máj 2007

OBSAH

Prehľad programu	6
1. Úvod	10
1.1 Právny základ	10
1.2 Nadnárodná spolupráca v rámci územnej spolupráce	10
1.3 Oblasť programu	11
1.4 Príprava operačného programu	13
2. Analýza	14
2.1 Územná integrácia	14
2.2 Geografické vlastnosti	15
2.3 Konkurencieschopnosť – výkonnosť ekonomiky a inovácie	20
2.4 Životné prostredie (v koordinácii s posudzovaním strategického prostredia)	26
2.5 Dostupnosť – Doprava a sieť IC	29
2.6 Územná štruktúra	37
2.7 Poučenia zo spolupráce v juhovýchodnej Európe v rokoch 2000 – 2006	41
3. Analýza SWOT a výzvy	44
3.1 Silné a slabé stránky, príležitosti a hrozby	44
Výzvy pre oblasť spolupráce	45
4. Stratégia programu	49
4.1 Ciele a prioritné osi programu spolupráce	49
4.2 Princípy implementácie	59
4.2.1 Projekty viditeľnej a konkrétnej spolupráce	59
4.2.2 Kvalita partnerstiev	60
4.2.3 Proaktívny rozvoj projektu nad rámec postupu „otvorenej výzvy“	61
4.3 Uplatnenie princípov Európskej únie	62
4.3.1 Princíp: Podpora udržateľného rozvoja	62
4.3.2 Princíp: Presadzovanie rovnosti príležitostí a nediskriminácie	63
4.3.3 Princíp: Subsidiarita	63
4.4 Kvantifikácia cieľov	63
4.5 Dodržiavanie iných koncepcií a programov a vzájomná doplnkovosť	68
4.5.1 Dodržiavanie koncepcií Spoločenstva	68
4.5.2 Komplementárnosť s inými programami a s opatreniami financovanými zo štrukturálnych fondov, IPA, ENPI, EAFRD a EFF	70
4.6 Hlavné zistenia ex-ante hodnotenia a strategického environmentálneho hodnotenia	72
4.6.1 Hlavné zistenia ex-ante hodnotenia	72
4.6.2 Hlavné zistenia strategického environmentálneho hodnotenia	78
4.7 Indikatívne rozdelenie podľa kategórie na úrovni programu	86
5. Prioritné osi	88
5.1 Prioritná os 1: Uľahčovanie inovácií a podnikania	89
5.1.1 Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach	91
5.1.2 Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie	93
5.1.3 Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inováciu	94

5.2	Prioritná os 2: Ochrana a zlepšovanie životného prostredia	96
5.2.1	Integrované vodné hospodárstvo a nadnárodná protipovodňová prevencia	97
5.2.2	Zlepšiť prevenciu environmentálnych rizík	98
5.2.3	Podporovať spoluprácu pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí	99
5.2.4	Podporovať efektívne využívanie energie a zdrojov	100
5.3	Prioritná os 3: Zlepšovanie dostupnosti	103
5.3.1	Zlepšenie koordinácie pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí	105
5.3.2	Rozvoj stratégií na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“	106
5.3.3	Zlepšenie rámcových podmienok pre multimodálne platformy	107
5.4	Prioritná os 4: Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu	109
5.4.1	Riešenie najdôležitejších problémov ovplyvňujúcich mestské oblasti a regionálne systémy sídiel	111
5.4.2	Podpora vyváženej vzorky atraktívnych a dostupných oblastí rastu	113
5.4.3	Podpora využívania kultúrnych hodnôt pre rozvoj	115
5.5	Prioritná os 5: Technická pomoc na podporu implementácie a budovania kapacít	117
6.	Finančný plán	119
6.1	Ročný záväzok ERDF v rámci programu	119
6.2	Indikatívny finančný plán podľa prioritných osí	121
6.3	Plán financovania obsahujúci ročné príspevky nástroja predvstupovej pomoci (IPA) s rozpisom podľa partnerských štátov	122
7	Implementačné ustanovenia operačného programu	123
7.1	Štruktúra riadenia programu	123
7.1.1	Monitorovací výbor (MV)	125
7.1.2	Riadiaci orgán (RO)	126
7.1.3	Certifikačný orgán (CO)	129
7.1.4	Orgán auditu (OA)	129
7.1.5	Spoločný technický sekretariát (STS)	131
7.1.6	Kontaktné miesta „SEE“ (SCP)	132
7.1.7	Národné výbory (NV)	134
7.2	Príprava a výber projektov	135
7.2.1	Príprava projektov	138
7.2.2	Výber projektov	138
7.2.3	Oprávnení žiadatelia	139
7.2.4	Zapojenie zástupcov z iných nadnárodných programov	140
7.3	Účasť partnerských krajín z nečlenských štátov EÚ	140
7.3.1	Účasť na úrovni programu	140
7.3.2	Účasť na úrovni projektu – financovanie	141
7.4	Informovanosť a publicita	144
7.5	Implementácia na úrovni projektu a finančné riadenie na úrovni programu	145
7.5.1	Implementácia na úrovni projektu	145
7.5.2	Kontrolné systémy pre overovanie výdavkov	146
7.5.3	Popis finančných tokov ERDF a postupov z projektovej na programovú úroveň	146
7.6	Monitorovanie a hodnotenie	149
7.6.1	Monitorovanie	149
7.6.2	Hodnotenie	150

7.7	Špecifické pravidlá implementácie pre rozpočet technickej pomoci (TP)	150
7.7.1	Rozpočet technickej pomoci	151
7.7.2	Spravovanie technickej pomoci	151
7.8	Audity	152
7.8.1	Audity operácií	152
7.9	Nezrovnalosti a návrat neoprávnene vyplatených prostriedkov	152
7.9.1	Definícia	152
7.9.2	Podávanie správ	153
7.9.3	Navrátenie prostriedkov	153
7.9.4	Nezrovnalosti vo vzťahu k projektom technickej pomoci	153
7.9.5	Systémové chyby	153

PRÍLOHA A – Zoznam literatúry pre potreby analýz **155**

Príloha B – Tabuľky **159**

Tabuľky, obrázky a mapy

Tab. 1:	Oblasť programu	6
Tab. 2:	Prioritné osi a oblasti intervencie	8
Tab. 3:	Krajiny zúčastnené na programe Juhovýchodná Európa	12
Tab. 4:	Rozdelenie financií na prioritné osi	55
Tab. 5:	Systematika programových cieľov	57
Tab. 6:	Podmnožina ukazovatele výstupov, ktoré sa kvantifikujú ex-ante, pre operačný program	64
Tab. 8:	Zhoda medzi NSRR/SRR v Operačnom programe Juhovýchodná Európa	71
Tab. 12:	Odporúčania správy o hodnotení	82
Tab. 13:	Indikatívne rozdelenie podľa kódov pre prioritné témy na programovej úrovni (v súlade s prílohou II implementačného nariadenia)	86
Tab. 14:	Orientačné rozdelenie podľa kódov za financie a za územie na programovej úrovni (v súlade s prílohou II Implementačného nariadenia)	87
Tab. 8:	Ročný záväzok ERDF pre program (v EUR):	119
Tab. 9:	Prioritné osi podľa zdrojov financovania (v EUR):	121
Tab. 10:	Plán financovania obsahujúci ročné príspevky IPA s rozpisom podľa partnerských štátov	122
Tab. 18:	Základné indikátory veľkosti a hospodárskej aktivity v priestore Juhovýchodnej Európy, 2005	159
Tab. 19:	Demografické štatistiky	160
Tab. 20:	Pracovné štatistiky	161
Tab. 21:	Sociálne indikátory	162
Tab. 22:	Mestské štruktúry	163
Tab. 23:	Regionálne nerovnosti na úrovni NUTSIII	164
Tab. 24:	Environmentálne indikátory	165
Tab. 25:	Indikátory konkurencieschopnosti	166
Tab. 26:	Štrukturálne indikátory	167
Tab. 27:	Infraštruktúrne indikátory	168
Tab. 28:	Agregované indikátory obchodu	169

Tab. 29: Agregované indikátory obchodu: Rozloženie exportu do EÚ 15.	170
Tab. 30: Ukazovatele hospodárskej integrácie: Geografické smerovanie vývozu v krajinách, 2003	170
Tab. 31: Ukazovatele hospodárskej integrácie: Geografické smerovanie dovozu v krajinách, 2003	171
Tab. 32: FDI vnútorné zásoby v mil. USD, 2004	172
Tab. 33: Ukazovatele hospodárskej integrácie: FDI vnútorné zásoby v mil. USD podľa krajiny pôvodu	173
Tab. 34: Základné znaky nadnárodných priestorov spolupráce INTERREG III B	173
Tab. 35: Napojenie na pitnú vodu a pokrytie čistením odpadových vôd	174
Diagram 1: Štruktúra riadenia Operačného programu Juhovýchodná Európa	124
Diagram 2: Výzvy na predkladanie projektových návrhov	136
Diagram 3: Finančné riadenie projektov (ERDF časť)	146
Mapa 1: Oblasť programu Juhovýchodná Európa	
Mapa 2: Typy krajín	
Mapa 3: Populačný vývoj	Chyba! Záložka nie je definovaná.
Mapa 4: Hrubý domáci produkt na obyvateľa v roku 2003	
Mapa 5: Transeurópska dopravná sieť a paneurópske dopravné koridory	
Mapa 6: Hlavné nadnárodné osi a diaľnice na morských pobrežiach (Skupina na vysokej úrovni)	
Mapa 7: Mestá v juhovýchodnej Európe v roku 2006	

Prehľad programu

Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa je súčasťou nového cieľa 3 **Európska územná spolupráca** pre programové obdobie 2007 – 2013.

Všeobecným cieľom nadnárodnej spolupráce je podporovať **vyvážený územný rozvoj a územnú integráciu** v oblasti spolupráce.

Nadnárodná spolupráca sa sústreďuje na obmedzený počet **prioritných oblastí** v súlade s Lisabonským a Göteborgským procesom: inovácie, životné prostredie, dostupnosť a udržateľný rozvoj miest.

Aktivity súvisiace s **inováciami** priamo prispievajú k vyváženému hospodárskemu rozvoju oblasti nadnárodnej spolupráce. Aktivity súvisiace so **životným prostredím** a s **dostupnosťou** budú mať jasný nadnárodný rozmer. Aktivity na posilnenie **udržateľného rozvoja miest a polycentrického rozvoja** možno považovať za viacúrovňové (na nadnárodnej, národnej a regionálnej úrovni) s jasným nadnárodným vplyvom.

Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa má duálny charakter, je súčasne vnútornou súčasťou **politiky súdržnosti Európskej únie**, vonkajšej **predstupovej pomoci**, ako aj **politiky európskeho susedstva**. **Oblasť programu** zahŕňa **17 krajín**, ktoré majú dovedna 269 miliónov obyvateľov. Táto oblasť programu patrí medzi **najrôznorodnejšie a najzložitejšie oblasti nadnárodnej spolupráce** v Európe. Toto je jediná oblasť programu nadnárodnej spolupráce, na ktorej sa zúčastňuje tak veľa krajín mimo Európskej únie (kandidáti, potenciálni kandidáti a tretie krajiny).

Tab. 1: Oblasť programu

Krajina	Oblasť
Albánsko	Celé územie
Rakúsko	Celé územie
Bosna a Hercegovina	Celé územie
Bulharsko	Celé územie
Rumunsko	Celé územie
Chorvátsko	Celé územie
Macedónska republika	Celé územie
Grécko	Celé územie
Maďarsko	Celé územie
Taliansko	Lombardia, Prov Autonoma Bolzano/Bozen, Prov. Autonoma Trento, Veneto, Friuli-Venezia-Giulia, Emilia Romagna, Umbria, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia Basilicata
Srbsko	Celé územie
Čierna hora	Celé územie
Slovensko	Celé územie
Slovinsko	Celé územie
Turecko	Regióny: Bati Marmara, Istanbul
Moldavsko	Celé územie
Ukrajina	Cjermovestka Oblast, Ivano-Frankiviska Oblast, Zakarpatska Oblast, Oblast Odessa

Juhovýchodná Európa ponúka **jedinečnú scénu na zlepšenie integrácie, konkurencieschopnosti a následne aj územnej súdržnosti**.

Globálnym cieľom programu spolupráce juhovýchodnej Európy je rozvoj nadnárodných partnerstiev vo **veciach strategického významu** za účelom zlepšenia **procesu územnej, hospodárskej a sociálnej integrácie** a ako príspevok k **súdržnosti, stabilite a konkurencieschopnosti**.

Program zaujíma **prístup spoločnej výzvy** a zameriava sa **predovšetkým na otázky strategického významu**. Podľa ustanovenia článku 6 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) o Európskeho fonde regionálneho rozvoja program identifikuje strategické tematické otázky, ktoré sú relevantné pre oblasť spolupráce a ktoré sa budú riešiť viacúrovňovou nadnárodnou akciou.

Prioritná os 1 „Uľahčovanie inovácií a podnikania“ bude prispievať špecificky k budúcemu rozvoju juhovýchodnej Európy ako miesta inovácií. Cieľom je uľahčovať inovácie, podnikanie, znalostnú ekonomiku a zlepšovať integráciu a ekonomické vzťahy v oblasti spolupráce.

Prioritná os 2 „Ochrana a zlepšovanie životného prostredia“ bude prispievať k zlepšovaniu podmienok životného prostredia a k lepšiemu riadeniu chránených a ostatných prírodných a poloprírodných oblastí. Cieľom je prekonať obmedzenia, dané štátnymi bariérami, predvídať budúce environmentálne hrozby a príležitosti a rozvinúť spoločnú nadnárodnú akciu na ochranu prírody a ľudí.

Prioritná os 3 „Zlepšovanie dostupnosti“ prispeje špecificky ku zlepšovaniu dostupnosti európskych sietí pre miestnych a regionálnych činiteľov. Patrí sem fyzická infraštruktúra ako aj prístup k informačnej spoločnosti. Cieľom je presadiť koordinovanú prípravu na rozvoj sietí dostupnosti a podpora multimodálnosti.

Prioritná os 4 „Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu“ prispeje k vyváženým polycentrickým vzorom oblasti programu. Cieľom je vyvinúť a aplikovať integrované stratégie pre metropolitné oblasti a regionálne systémy osídlenia, optimalizovať polycentrické štruktúry oblastí a využiť kultúrne hodnoty pre udržateľný rozvoj.

Prioritná os 5 „Technická pomoc na podporu implementácie a budovania kapacít“ prispeje k hladkej implementácii programu a zároveň umožní orgánom, účastníkom, predkladateľom projektov a prijímateľom v plnej miere využiť príležitosti, ktoré im ponúka cieľ 3 Európska územná spolupráca a predovšetkým nadnárodná spolupráca.

Tieto prioritné osi sú ďalšom texte opísané podrobnejšie, aby sa odlišili rôzne **úrovne oblastí intervencie**.

Tab. 2: Prioritné osi a oblasti intervencie

Prioritná os 1 Uľahčovanie inovácií a podnikania	Prioritná os 2 Ochrana a zlepšovanie životného prostredia	Prioritná os 3 Zlepšovanie dostupnosti	Prioritná os 4 Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu	Prioritná os 5 Technická pomoc na podporu implementácie a budovania kapacít
Oblasť intervencie 1.1 Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach	Oblasť intervencie 2.1 Zlepšovanie integrovaného vodného hospodárstva a protipovodňová prevencia	Oblasť intervencie 3.1 Zlepšenie koordinácie pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí	Oblasť intervencie 4.1 Vyriešiť najdôležitejšie problémy, ktoré ovplyvňujú mestské oblasti a regionálne systémy sídiel	Oblasť intervencie 5.1 Zabezpečiť jadro riadenia pre implementáciu programu
Oblasť intervencie 1.2 Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie	Oblasť intervencie 2.2 Zlepšiť prevenciu environmentálnych rizík	Oblasť intervencie 3.2 Rozvinúť stratégie na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“	Oblasť intervencie 4.2 Podporovať vyvážený model atraktívnych a dostupných oblastí rastu	Oblasť intervencie 5.2 Implementovať sprievodné činnosti (...)
Oblasť intervencie 1.3 Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inováciu	Oblasť intervencie 2.3 Podporovať spoluprácu pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí	Oblasť intervencie 3.3 Zlepšiť rámcové podmienky pre multimodálne platformy	Oblasť intervencie 4.3 Podporovať využívanie kultúrnych hodnôt pre rozvoj	
	Oblasť intervencie 2.4 Podporovať efektívne využívanie energie a zdrojov			

Program je zameraný na **realizovanie vysoko kvalitných nadnárodných projektov strategickej povahy, relevantných pre oblasť programu, ktoré sú orientované na výsledky**. Toto si vyžaduje **vysoko kvalitné partnerstvo a viacúrovňový prístup** na úrovni aktivít.

Projektové partnerstvá musia obsahovať partnerov **z najmenej troch zúčastnených štátov**, z ktorých aspoň jeden bude členský štát Európskej únie. Úlohou každého žiadateľa o projekt je predložiť **adekvátne zloženie aktivít**, ktoré budú viesť ku **konkrétnym a viditeľným výstupom**, a ktoré zabezpečia splnenie navrhovaných cieľov projektu a prispesú k cieľom programu. Vypracujú

sa podrobné postupy **prípravy projektov, predkladania žiadostí** a ich **výberu**. Potenciálnym žiadateľom sa oznámi vo forme podrobných *Manuálov pre žiadateľov*.

Hlavným zdrojom financovania je **Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR)**. Na programové obdobie 2007 – 2013 má k dispozícii celkový rozpočet EFRR vo výške 206,7 mil. EUR. Túto sumu dopĺňajú národné verejné zdroje na celkovú sumu 245,1 EUR. Tieto finančné zdroje sú podstatne vyššie, než to bolo pre predchádzajúci program INTERREG IIIB CADSES 2000-2006.

Partnermi projektu sa môžu stať verejné orgány, rovnocenné verejné subjekty, akékoľvek právnické osoby, ktoré sa spravujú verejným alebo súkromným právom, **ktoré nemajú priemyselný alebo komerčný charakter**. Ďalšie informácie sú k dispozícii v kapitole 7.2.3 „Oprávnení žiadatelia“.

Stanoveným riadiacim orgánom je **Národná rozvojová agentúra (Maďarsko)** so sídlom v Budapešti. Riadiaci orgán bude zodpovedný na riadenie a implementáciu programu podľa príslušných nariadení.

Za **prípravu a výber nadnárodných projektov** bude zodpovedný **monitorovací výbor**, ktorému bude pomáhať **spoločný technický sekretariát**. Sieť **kontaktných miest „SEE“** (z angl. originalu „South East Europe“), ktoré zastupujú program v partnerských štátoch, slúži ako sústava národných koordinačných bodov pre implementáciu programu.

Podstatným prvkom programu je **zapojenie nečlenských štátov** do nadnárodných projektov. Nečlenské štáty sú nabádané, aby sa do programu plne integrovali. Keď partnerský štát juhovýchodnej Európy deleguje člena alebo členov do monitorovacieho výboru a vytvorí národný výbor (alebo zapojí národnú, regionálnu alebo miestnu úroveň iným vhodným postupom), prijme sa ako **plnoprávny člen** programu.

Financovanie pre **nečlenské štáty, ktoré sú partnermi projektu**, bude pochádzať z **iných zdrojov Európskej únie** (napríklad nástroj predvstupovej pomoci IPA a nástroj európskej politiky susedstva ENPI).

1. Úvod

1.1 Právny základ

- 1 NARIADENIE RADY (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999 (ďalej len „všeobecné nariadenie“).
- 2 NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja, a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1783/1999 (ďalej len „nariadenie o ERDF“).
- 3 NARIADENIE KOMISIE (ES) č. 1828/2006, ktorým sa stanovujú vykonávacie pravidlá nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja (ďalej len „implementačné nariadenie“).
- 4 NARIADENIE RADY (ES) č. 1085/2006, ktorým sa ustanovuje nástroj predvstupovej pomoci (IPA) (ďalej len „nariadenie IPA“).

1.2 Nadnárodná spolupráca v rámci územnej spolupráce

Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa je súčasťou nového cieľa 3 **Európska územná spolupráca** pre programové obdobie 2007 – 2013.

V rámci politiky súdržnosti sa cieľ 3 „Európska územná spolupráca“ stáva teraz **samostatným cieľom** na rovnakom základe ako cieľ 1 „Konvergencia“ a cieľ 2 „Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť“ a nahradí Iniciatívu Spoločenstva INTERREG III 2000-2006. Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa je nasledovníkom predošlého programu INTERREG IIIB CADSES. Názov oblasti spolupráce „**Juhovýchodná Európa**“ je v súlade s rozhodnutím komisie č. 2006/769/ES.

Podľa všeobecného nariadenia (čl. 3, 1083/2006) je **celkovým cieľom** nadnárodnej spolupráce **posilnenie integrovaného územného rozvoja** (=územná súdržnosť) **naplňajúce priority Spoločenstva**.

Územná súdržnosť si osobitne všíma **špecifické potreby** širších oblastí nadnárodnej spolupráce a má byť zároveň **súčasťou úsilia** zabezpečiť, aby celé územie Európy malo príležitosť prispievať k agende **rastu a pracovných príležitostí** (obnovená lisabonská agenda¹).

Strategické usmernenia Spoločenstva o súdržnosti (2006/702/ES) stanovujú, že pri nadnárodnej spolupráci je potrebné **zvýšiť ekonomickú a sociálnu integráciu a súdržnosť**. Programy nadnárodnej spolupráce si kladú za cieľ zvýšiť spoluprácu členských štátov v otázkach strategického významu.

¹ Ministri územného plánovania členských štátov Európskej únie si uvedomili, že pri lisabonskej stratégii sa **dostatočne nezohľadnili** rozdiely medzi potenciálmi jednotlivých európskych regiónov a preto v roku 2004 iniciovali postup, smerujúci k tomu, aby sa v roku 2007 prijal politický dokument „Územná agenda Európskej únie“.

V článku 6 nariadenia o ERDF je uvedené, že **nadnárodná spolupráca**, ktorá podporuje **integrováný územný rozvoj** v oblasti spolupráce, sa bude sústreďovať na **štyri prioritné oblasti**: inovácie, životné prostredie, dostupnosť a udržateľný rozvoj miest.

Aktivity súvisiace s **inováciou** priamo prispievajú k vyváženému hospodárskemu rozvoju oblasti nadnárodnej spolupráce. Aktivity súvisiace so **životným prostredím** a s **dostupnosťou** budú mať zreteľný nadnárodný rozmer. Aktivity na posilnenie **udržateľného rozvoja miest** a **polycentrického rozvoja** možno považovať za viacúrovňové (na nadnárodnej, národnej a regionálnej úrovni) so zreteľným nadnárodným vplyvom.

Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa čelí **ďalšej výzve**:

Tento program je **nielen súčasťou politiky súdržnosti Európskej únie**, ktorá ovplyvňuje členské štáty, ale zároveň je **súčasťou rámca predvstupovej pomoci a politiky európskeho susedstva**, pretože posilňuje partnerské vzťahy na oboch stranách hraníc Európskej únie. Oblasť programu je umiestnená na juhovýchodnom okraji EÚ, kde je koncentrovaných viacero kandidátskych krajín a potenciálnych kandidátskych krajín, ale aj tretích krajín, zapojených do rámca partnerstva s Európskou úniou. To znamená, že táto oblasť programu ďaleko presahuje súčasné vonkajšie hranice Európskej únie.

Po rozšírení v roku 2007 sa 8 členských štátov čiastočne alebo úplne zúčastňuje na programe územnej nadnárodnej spolupráce v rokoch 2007 – 2013 s názvom „**Juhovýchodná Európa**“. Ostatné regióny programu patria nečlenským štátom, ktoré sú kandidátskymi krajinami alebo tretími krajinami. Európske Spoločenstvo v záujme zlepšenia spolupráce s nečlenskými štátmi iniciovalo **novú politiku susedstva** s príslušnými nástrojmi susedstva a nástrojom predvstupovej pomoci (IPA).

Pre **oblasť spolupráce Juhovýchodná Európa bude veľmi dôležitá** integrácia potenciálnych a súčasných kandidátskych krajín ako aj tretích krajín.

1.3 Oblasť programu

Oprávnená oblasť programu je právne podložená rozhodnutím komisie z 31. októbra 2006, ktorým sa zostavuje zoznam regiónov a oblastí oprávnených na financovanie z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci cezhraničnej a nadnárodnej línie cieľa európskej územnej spolupráce na obdobie rokov 2007 – 2013 (oznámené pod číslom K(2006) 5144) (2006/769/ES).

Oblasť programu, ktorú pokrýva tento operačný program, čiže juhovýchodná Európa, je veľká geografická oblasť s rozlohou 2,7 mil. km², ktorá pokrýva **17 krajín s celkovým počtom 269 mil. obyvateľov**.

Patria sem **všetky tri type hore uvedených regiónov**: regióny členských štátov (medzi nimi zakladajúce štáty, štáty, ktoré pristúpili v rôznych fázach vývoja EÚ, ako aj nové členské štáty), regióny s potenciálnymi i súčasnými kandidátskymi krajinami, i s tretími krajinami.

Mapa 1: Oblasť programu Juhovýchodná Európa

Tab. 3: Krajiny zúčastnené na programe Juhovýchodná Európa

Krajina / oblasť	Vzťahy s Európskou úniou	Vyhliadky	Financovanie
Albánsko: Celé územie	Zmluva o stabilizácii a pridružení	Potenciálny kandidát	IPA
Rakúsko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Bosna a Hercegovina: Celé územie	Nijaké zmluvné vzťahy s Európskou úniou. Preferencie autonómneho obchodu zo strany Európskej únie. Od 25 novembra 2005 prebiehajú rokovania o Zmluve o stabilizácii a pridružení	Potenciálny kandidát	IPA
Bulharsko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Rumunsko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Chorvátsko: Celé územie	V roku 2001 bola podpísaná Zmluva o stabilizácii a pridružení, implementuje sa od februára 2005. Od 3. októbra 2005 prebiehajú rokovania o pristúpení.	Právne postavenie kandidátskej krajiny	IPA
Macedónska republika: Celé územie	V roku 2001 bola podpísaná Zmluva o stabilizácii a pridružení, implementuje sa od roku 2004. Od 17 decembra 2005 je Macedónska republika kandidátskou krajinou, no rokovania zatiaľ neprebiehajú.	Právne postavenie kandidátskej krajiny (rokovania zatiaľ neprebiehajú)	IPA
Grécko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Maďarsko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Taliansko: Regióny: Lombardia, Prov Autonoma Bolzano / Bozen, Prov. Autonoma Trento, Veneto, Friuli-Venezia-	Členský štát Európskej únie		ERDF

Giulia, Emilia Romagna, Umbria, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia Basilicata			
Srbsko: Celé územie	Preferencie autonómneho obchodu od roku 2000. Od októbra 2005 prebiehajú rokovania o Zmluve o stabilizácii a pridružení.	Potenciáln y kandidát	IPA
Cierna Hora: Celé územie	Preferencie autonómneho obchodu od roku 2000. Od októbra 2005 prebiehajú rokovania o Zmluve o stabilizácii a pridružení.	Potenciáln y kandidát	IPA
Slovensko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Slovinsko: Celé územie	Členský štát Európskej únie		ERDF
Turecko: Regióny: Bati Marmara, Istanbul	Unia colných sadzieb od roku 1996. Rokovania o pristúpení 2005.	Kandidát	IPA
Moldavsko: Celé územie	Zmluva o partnerstve a spolupráci od júla 1998	Tretia krajina	Ešte bude potrebn é vyjasniť
Ukrajina: Cjermovestka Oblast, Frankiviska Oblast, Zakarpatska Oblast, Oblast Odessa	Zmluva o partnerstve a spolupráci od júla 1998	Tretia krajina	Ešte bude potrebn é vyjasniť

1.4 Príprava operačného programu

Program je výsledkom intenzívneho a podrobného pracovného procesu, ktorý si vyžiadal veľa kvalitnej nadnárodnej spolupráce, diskusie a komunikácie. Bola vytvorená programovacia skupina Task Force a dve pracovné skupiny. Po úvodnom technickom stretnutí v Bruseli dňa 31. januára 2006 nasledovala celá séria stretnutí, ktoré sa konali takmer každý mesiac, a to na rôznych miestach v oblasti programu.

Stretávali sa na nich štátni úradníci, verejní úradníci a externí experti a diskutovali o možnostiach a o najlepšom spôsobe ako stimulovať a presadzovať spoluprácu v oblasti programu. Medzi týmito stretnutiami sa postupne vyvíjal operačný program, a to na základe výsledkov diskusií a ďalších konzultácií medzi členmi programovacej skupiny – Task Force a pracovnými skupinami, ako aj na základe rozsiahleho prieskumu. Prebiehali široké konzultácie s občanmi príslušných krajín a zohľadňovali sa komentáre, poznámky a návrhy týchto občanov. Operačný program potom prešiel cez rozsiahle „ex-ante“ hodnotenie a cez posudzovanie vplyvov na životné prostredie. Obe tieto hodnotenia sa robili paralelne a interaktívne s vývojom samotného operačného programu. V každej fáze prípravy programu k dokumentu prispievali a komentovali experti. Proces prípravy operačného programu pre oblasť spolupráce Juhovýchodná Európa vyvrcholil predložením Európskej komisii dňa xx/xx/2007.

2. Analýza

Úvod

Oblasť programu patrí medzi **najrôznorodejšie a najzložitejšie oblasti nadnárodnej spolupráce** v Európe. Toto je jediná oblasť programu nadnárodnej spolupráce, na ktorej sa zúčastňuje tak veľa krajín mimo Európskej únie (kandidáti, potenciálne kandidátske krajiny a tretie krajiny) v tak rôznorodých fázach inštitucionálnych vzťahov, ktoré sú viac alebo menej obklopené Európskou úniou alebo sú od nej viac alebo menej vzdialené.

Vypracovanie **analýzy** programu nadnárodnej spolupráce pre takýto rôznorodý priestor v takmer každom zmysle slova je **veľkou výzvou**. Odhliadnuc od rôzneho právneho postavenia a rôznych vzťahov partnerov projektu s Európskou úniou, oblasť programu je typická veľkými rozdielmi a veľkou rôznorodosťou, pokiaľ ide o **hospodárstvo, sociálnu štruktúru, infraštruktúru, technológiu, správu a inštitucionálnu štruktúru**. **Veľmi chýbajú** dostupné zosúladené dáta a nie je k dispozícii ani nejaká významnejšia prípravná tematická analýza celej oblasti.

Podľa strategických a koncepcných usmernení Európskej únie, založenie a rozvoj nadnárodnej spolupráce sa má zamerať na nasledujúce ciele: **inovácie, životné prostredie, dostupnosť a udržateľný rozvoj miest** (podľa článku 6 všeobecného nariadenia). V dôsledku toho, že partneri projektu majú rôzne právne postavenie vo vzťahu k Európskej únii a rôzne administratívne štruktúry, štruktúry kompetencií a sú na rôznom stupni vývoja pokiaľ ide o hospodársku základňu, infraštruktúru, technológiu, inovačný potenciál a občiansku spoločnosť, štyri hore uvedené okruhy **pokrývajú len malú časť špecifických potrieb** tohto európskeho priestoru.

V záujme lepšieho porozumenia tomu, pred akými výzvami stojí nadnárodná spolupráca v tomto priestore, nasledujúca analýza slúži aj ako **východisková správa**. Preto sme do nej doplnili aj niektoré dodatočné otázky, ktoré nemajú priamy vzťah s prioritami programu².

2.1 Územná integrácia

Oblasť programu je najrôznorodejšou oblasťou Európy vzhľadom na špecifické kultúrne, politické, etnické, sociálne a historické charakteristiky zúčastnených regiónov. Historicky sa v oblasti spolupráce stretá rôznorodosť Európy a východu pokiaľ ide o politiku, kultúru (niekoľko jazykov, vplyvy východu, západu, juhu a stredu Európy), spoločnosť, národnosť (niekoľko národov a etnických skupín) a náboženstvo. Táto veľká rôznorodosť je potenciálom nielen pre identitu ale aj pre konflikty, no i pre založenie cezhraničnej i nadnárodnej súdržnosti.

Táto oblasť, charakteristická veľkou rôznorodosťou, rôznymi kultúrami, jazykmi a náboženstvami stojí predovšetkým pred úlohou spoločenskej, hospodárskej a politickej integrácie po mnohých stránkach:

- prehĺbenie integrácie EU-27,
- predintegračný proces pristupujúcich krajín,

² Nakoľko je to možné, analýza sa opiera o zosúladené a porovnateľné dáta (Eurostat, Svetová banka, ...) Vo väčšine prípadov sú k dispozícii len údaje za celé krajiny. Preto v niektorých kapitolách nie sú možné regionálne interpretácie. V dôsledku toho, že v tomto priestore spolupráce existujú veľké nezrovnalosti pokiaľ ide o počet, kvalitu a štruktúru, použitie priemerných údajov môže byť zavádzajúce. Situáciu tu lepšie vystihuje interval rozdielov.

- proces prehľbovania vzťahov s krajinami susediacimi s Európskou úniou a
- stabilizácia a rozvoj bilaterálnych vzťahov.

Toto by sa nemalo vzťahovať len na integráciu ako takú, ale aj na jej priestorové vplyvy. Integrácia ovplyvňuje

- interné rozdiely a procesy rozvoja,
- vzťah medzi silnými a slabými regiónmi a štruktúru mestskej hierarchie a
- rôzne inštitucionálne a právne štruktúry, rámce a kapacity.

2.2 Geografické vlastnosti

Fyzická, politická a sociálna geografia oblasti programu je veľmi dôležitým faktorom nielen pre porozumenie súčasnej situácii v oblasti, ale aj pre identifikovanie prepojení pre otázky nadnárodnej spolupráce.

Zakladanie nových štátov

Tento priestor bol v priebehu storočí ovplyvnený meniacou sa históriou, pričom padali ríše, politické systémy a sféry vplyvu, prebiehali vojny, vytvárali sa nové štáty a menili demarkačné línie. Takýto dynamický vývoj systémov a politických rámcov vedie nielen k novým štruktúram a novým vzťahom, ale vyžaduje aj nové prístupy a nové štruktúry spolupráce a komunikácie.

Rôznorodosť krajiny

Topografia určuje priestorové a sídelné štruktúry, ale zároveň vytvára geografický rámec pre hospodársku základňu a perspektívy rozvoja. Rôznorodosť krajiny v oblasti programu možno opísať nasledujúcimi typmi:

- **horské oblasti**

Najvýznamnejšími horskými oblasťami sú Alpy, ktoré sa ťahajú od Francúzska cez Švajčiarsko, severné Taliansko a Rakúsko a ďalej pokračujú ako Dinárske Alpy cez jadranské pobrežie, Apeniny, ktoré tvoria chrbticu Talianska, Karpaty vo východnej časti juhovýchodnej Európy, Balkánske pohorie, Rhodopské a Pindoské hory, Olymp, Ossu, Pilionské hory, ako aj hory južného Grécka sú najdôležitejšími horskými oblasťami. Medzi týmito kopcovitými oblasťami je Veľká maďarská nížina, veľké plochy pasienkov v nadmorskej výške okolo 100 m nad morom. Tieto horské oblasti sú charakterizované špecifickou hospodárskou štruktúrou (poľnohospodárstvo, lesníctvo, cestovný ruch), špecifickým osídlením a špecifickými klimatickými podmienkami. Mnohé z týchto oblastí sú hospodársky slabé regióny. Horské oblasti sú ekologicky veľmi citlivé, a preto sú predmetom značného environmentálneho záujmu.

- **Morské a prímorské oblasti**

Všetci partneri programu okrem Rakúska, Maďarska, Slovenska a Srbska majú prístup k moru, a to buď ku Stredozemnému alebo k Čiernemu moru. Pre niektoré partnerské regióny má pobrežný a prímorský priestor veľký hospodársky, kultúrny a ekologický význam.

Jedným z najdôležitejších sektorov v týchto oblastiach je cestovný ruch. Na pobrežné regióny pripadá najviac pobytov cez noc v celej oblasti programu, pričom sezónna špička sa dosahuje v letných mesiacoch. Na druhej strane priemysel a sektor dopravy (námorná doprava, prístavy) zabezpečujú dobré hospodárske výsledky a stabilitu pobrežných regiónov. Integráciu prístavov do účinného a primeraného dopravného a logistického systému vidíme ako jednu z najdôležitejších úloh v budúcnosti.

V Grécku je 9,840 ostrovov s celkovou dĺžkou pobrežia okolo 15.000 km. Pozdĺž jadranského pobrežia v Chorvátsku je 1 185 malých a veľkých ostrovov, z nich 67 je obývaných. Hlavnými výzvami pre túto časť oblasti programu sú: obmedzený potenciál rastu, demografické problémy, stabilizácia dodávok tovarov a služieb, dostupnosť a integrácia do národných trhov a dopravný systém.

Z ekologického hľadiska patrí medzi najväčšie problémy prímorských regiónov znečistenie, spôsobené dopravou, cestovným ruchom a prinášané veľkými riekami, ktoré vtekajú do mora po tom, ako prešli cez najpriemyselnejšie a najhustejšie zastavané regióny a oblasti intenzívneho poľnohospodárstva s vysoko intenzívnou živočíšnou výrobou a vysokou mierou využívania poľnohospodárskych chemikálií. Kvalita morskej vody na niektorých plážach v okolí ústí kanalizácie z väčších mestských aglomerácií klesá.

- **Rieky a riečne systémy**

Dunaj, ktorý patrí medzi najväčšie rieky Európy a ktorý spája 7 partnerských krajín v oblasti programu a 4 hlavné mestá (Viedeň, Bratislava, Budapešť a Belehrad), hrá veľmi dôležitú úlohu pre severnú časť nadnárodnej oblasti programu nielen v topografickom a environmentálnom zmysle, ale aj v hospodárskom a kultúrnom význame. Dunaj, ktorý tečie zo severozápadu na juhovýchod, priamo spája Atlantický oceán a niektoré z najdôležitejších prístavov v západnej Európe s Čiernym morom a ďalej so Stredozemným morom. Okrem toho je Dunaj dôležitý aj pre výrobu energie a blízkosť rieky ponúka dobré podmienky na umiestnenie istých priemyselných odvetví a logistických činností. Ústie rieky Dunaj je špecifickou krajinnou oblasťou v oblasti programu. Vytvára najrozsiahlejšiu a najzachovalejšiu európske deltu a je jednou z najväčších mokradí na svete so špecifickými biotopmi vodného vtáctva a „múzeom biodiverzity“, ktoré zahŕňa tridsať typov ekosystémov.

Okrem Dunaja existuje v programovej oblasti veľa riek/vodných systémov, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu z nadnárodného hľadiska, a to konkrétne rieky Tisa a Sáva nachádzajúce sa v strede oblasti, Pád na západe, Axios, Nestos, Strimonas a Ardas–Evros na juhu oblasti.

Mapa 2: Typy krajín

Zdroj: EuroGeographics

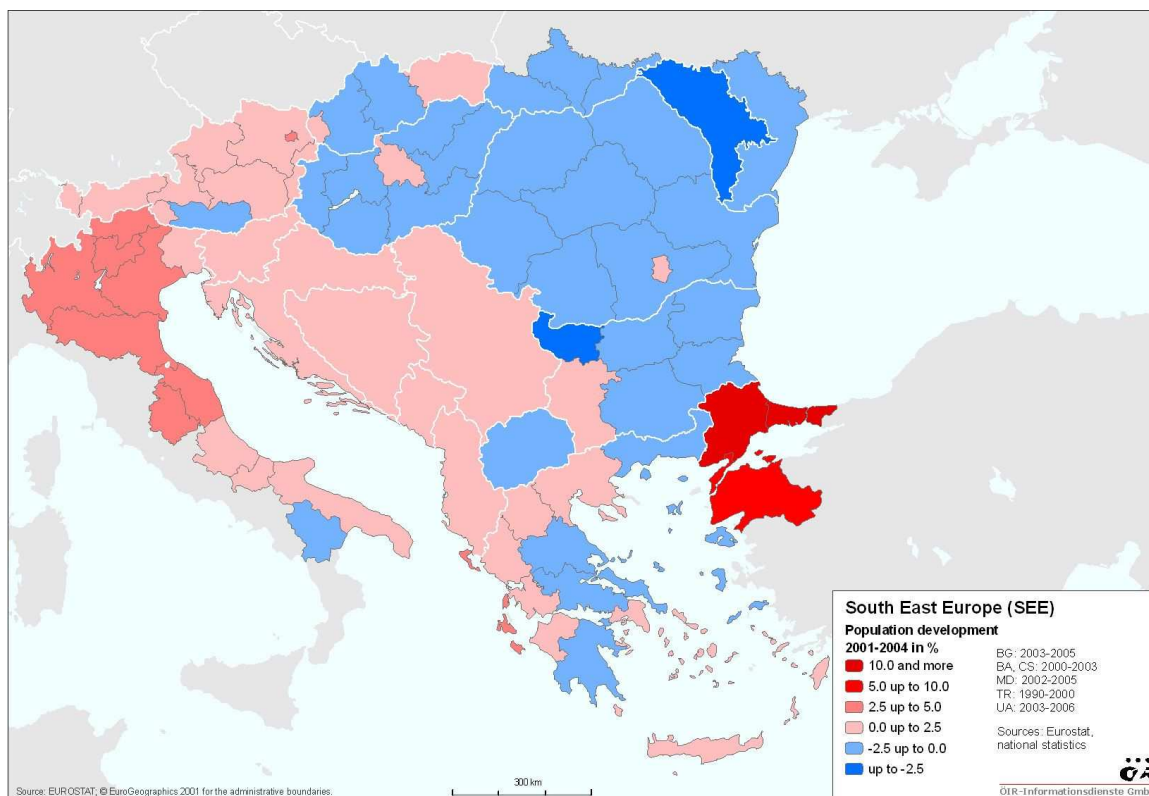
Demografický vývoj

Keď porovnávame jednotlivé krajiny oblasti programu medzi sebou, ale aj jednotlivé oblasti v tej istej krajine, vidíme, že demografické trendy sú veľmi rôznorodé. Pred nami stoja tieto výzvy:

- priestorová koncentrácia kladného alebo záporného demografického vývoja, ako je migrácia, odliv obyvateľov (vidiecke oblasti v porovnaní s mestskými oblasťami),
- starnutie obyvateľstva,
- migrácia

Pokiaľ ide o **populačný rast** na národnej úrovni, väčšina členských štátov Európskej únie (okrem Maďarska, Bulharska a Rumunska) v programe zaznamenalo v posledných rokoch mierny nárast obyvateľstva, zväčša spôsobený prisťahovalectvom. Opačný vývoj musíme konštatovať v nečlenských štátoch Európskej únie, ktoré v dôsledku migrácie stratili v relatívne krátkom čase značnú časť svojho obyvateľstva. Prírastok obyvateľstva zaznamenali v oblasti programu len turecké regióny, čo sa pripisuje migráciám v rámci Turecka. Najvýraznejší pokles počtu obyvateľov zaznamenali predovšetkým okrajové vidiecke regióny.

Mapa 3: Populačný vývoj

Zdroj: Eurostat, národné štatistiky

Demografický vývoj v členských štátoch Európskej únie v oblasti programu sleduje vo všeobecnosti európsky trend **starnúcej populácie**. Preto je v týchto krajinách hlavným problémom starnutie obyvateľstva súvisiace s dopadom na sociálne a zdravotnícke služby i na trh práce. Na druhej strane, kandidátske krajiny, potenciálne kandidátske krajiny a tretie krajiny sledujú dve rôzne línie. Zdá sa, že krajiny ako Srbsko, Čierna Hora, Albánsko a Turecko vykazujú výrazne pozitívnu bilanciu pôrodnosti a úmrtnosti, takže napriek stratám z emigrácie je tu celkový prírastok. Naproti tomu na Ukrajine sa očakáva ďalší pokles počtu obyvateľov v dôsledku výrazne negatívnej bilancie pôrodnosti a úmrtnosti, s ktorou sa ešte kombinuje emigrácia.

Pre niektoré (kandidátske, potenciálne kandidátske a tretie) krajiny je hlavným faktorom, ovplyvňujúcim pokles počtu obyvateľov, **migrácia**. **Externú migráciu** spôsobujú predovšetkým slabé hospodárske výsledky a zlé perspektívy. Pozoruhodný je únik emigrantov z Ukrajiny, Bulharska, Rumunska, Srbska, Čiernej Hory, Bosny and Hercegoviny a Macedónska. Táto emigrácia smeruje hlavne do západnej Európy (EU-15) a do severnej Ameriky.

Migrácia je veľmi zložitý jav s kladným i záporným vplyvom jednak na krajiny a regióny pôvodu, jednak na cieľové krajiny a regióny. Najmä v hospodársky slabších vidieckych, alebo starších priemyselných oblastiach, ktoré sú konfrontované so štrukturálnymi zmenami alebo s problémami migrácie (najmä mladých ľudí) dochádza k odlivu obyvateľov, ku starnutiu a k poklesu (kvalifikovaných) ľudských zdrojov (odliv mozgov), ktoré by boli potrebné na spustenie a udržiavanie rozvojových procesov. Na druhej strane v cieľových krajinách, alebo regiónoch sa môže zvýšiť tlak na trh práce, na sociálne systémy a na ubytovanie. Dôsledkom často býva sociálne napätie a konflikty medzi rôznymi kultúrami.

Všetky tieto problémy vznikajú aj v oblasti programu. Niektoré krajiny sú obľúbenými cieľovými krajinami (napríklad Taliansko, Rakúsko a Grécko), zatiaľ čo iné trpia masívnym odlivom. Integrácia prisťahovalcov je zložitou témou, ktorá je predmetom neustálych diskusií v celej Európskej únii. Prívetká koncentrácia prisťahovalcov v zanedbaných oblastiach v blízkosti miest a ich tendencia priestorovo sa oddeľovať (ktorá je dôsledkom nízkych príjmov a nezamestnanosti), výrazne prispieva k vytváraniu živnej pôdy pre nelegálne prisťahovalectvo.

Spoločenskokultúrne aspekty a kultúrne dedičstvo

Oblasť programu je mimoriadne rôznorodá z hľadiska **národnostného zloženia, kultúry a náboženstva**. Na obvode sú väčšie homogénne oblasti, no v strede tejto oblasti je obraz mimoriadne rôznorodý. Z hľadiska národnosti a náboženstva sa mnoho ľudí často sústreďuje v hraničných oblastiach pri hraniciach s príbuznými štátmi.

V niektorých krajinách, ktoré sa zúčastňujú programu, zostáva najzraniteľnejšou národnostnou menšinou rómske obyvateľstvo. Pre Rómov sa nezabezpečila úplná a účinná rovnosť, takže sú naďalej obeťami diskriminácie a majú ťažkosti pri bývaní, zdravotníckej starostlivosti, pri hľadaní zamestnania i pri vzdelávaní (vysoké percento negramotných).

Etnická rôznorodosť vo všeobecnosti klesá. Dlhodobou príčinou tohto trendu je urbanizácia a asimilácia. V priebehu posledného desaťročia však dochádzalo k násilnej homogenizácii, čo malo za následok vznik homogénnych oblastí dokonca aj v krajoch, v ktorých kedysi bývalo viac národností. Návrat ľudí, ktorí boli prenasledovaní vojnou a konfliktami, je pochybný a prináša so sebou viacero problémov. Premiestňovanie však spôsobuje nové typy etnických konfliktov v iných regiónoch. Toto je jeden z problémov, ktorým táto oblasť v niektorých svojich častiach musí čeliť.

Kultúrne dedičstvo je definované ako súhrn hmotných a nehmotných kultúrnych hodnôt, ako sú knižnice, archívy, múzeá, budovy (kostoly, hrady, kláštory) ako aj rôzne formy vyjadrenia ľudovej kultúry, vedecké vnímanie a podobne. Kultúrne dedičstvo prispieva nielen ku kultúrnej rôznorodosti a kreatívnosti, ale zároveň je súčasťou regionálnej identity a veľkým zdrojom hospodárskej činnosti, najmä v súvislosti s cestovným ruchom a rozvojom miest.

V oblasti programu existujú rozsiahle činnosti, zamerané na ochranu kultúrneho dedičstva (historické oblasti miest, pamiatky, historické komplexy, kultúrna krajina). Ako príklad tohto širokého spektra kultúrneho dedičstva tu spomeňme objekty, ktoré sú zaradené do zoznamu svetových pamiatok UNESCO³.

Oblasť programu je charakteristická veľkou rôznorodosťou cenných kultúrnych oblastí, ktoré potrebujú múdre spravovanie, ak sa majú zachovať, rozvíjať a udržateľným spôsobom využívať. Mnohým miestam, okrem tých, ktoré sú dobre známe, sa nedostáva nijakej starostlivosti, zatiaľ čo iné miesta ešte nie sú „objavené“ a hrozia im všemožné riziká.

Medzi architektonické pamiatky patria predovšetkým náboženské pamiatky (kláštory, kostoly, mešity, synagógy) a architektonické časti niektorých historických miest. V oblastiach zasiahnutých etnickými konfliktami je ich existencia často ohrozená. Ich zachovanie môže posilniť regionálnu integráciu, nakoľko bývajú typicky umiestnené na hraniciach krajín a v regiónoch, ktoré prechádzajú cez etnické hranice (napríklad mestá vybudované okolo morských a dunajských

³ Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) sa snaží podporovať identifikáciu, ochranu a zachovávanie kultúrneho a národného dedičstva po celom svete, ktoré sa považuje za veľmi cenné pre ľudstvo. Toto je zakotvené v medzinárodnej zmluve s názvom **Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva**, ktorú prijala organizácia UNESCO v roku 1972.

prístavov, kláštory a svätyne, súvisiace s istým náboženstvom, stanice na Via Egnatia, hraničné kamene dávných ríš, národné posvätné miesta atď.). Ochrana takéhoto dedičstva nevyhnutne vyžaduje spoluprácu medzi rôznymi etnickými oblasťami a krajinami.

2.3 Konkurencieschopnosť – výkonnosť ekonomiky a inovácie

Spoločensko-hospodárske výsledky oblastí programu sú charakterizované výraznými rozdielmi medzi štátmi i medzi regiónmi.

Analýza hrubého domáceho produktu na obyvateľa odhalila, že oblasť programu zďaleka nie je súdržná. Patria do nej najbohatšie i najchudobnejšie oblasti Európy, pričom rozdiel medzi nimi je viac než desaťnásobný. Najviac rozdielov v hrubom domácom produkte na obyvateľa sa objavilo v 20. storočí, z čoho značná časť dokonca až v priebehu jeho posledných 15 rokov.

Existuje zreteľný rozdiel medzi starými a novými členskými štátmi Európskej únie a nečlenskými štátmi. Všetky regióny NUTS 2, ktoré dosahujú hodnoty nižšie než 50 % priemerného hrubého domáceho produktu v EU-25, sa nachádzajú v nových členských štátoch Európskej únie, v kandidátskych krajinách, v potenciálne kandidátskych krajinách alebo v tretích krajinách (zdroj: Eurostat).

Pokiaľ ide o úroveň ekonomickej aktivity a rýchlosť rastu, možno v oblasti programu pozorovať dva vzorce silných ekonomických stránok. Po prvé, zjavne sa tu prejavuje rozdelenie medzi západom a východom. Najsilnejšie regióny sú na západe (Taliansko a Rakúsko) a najmenej vyvinuté na východe (s výnimkou regiónov hlavných miest a Grécka). Po druhé, ekonomická sila je očividne ovplyvnená tým, či je krajina integrovaná do Európskej únie: staré členské štáty Európskej únie (EU-15) majú obyčajne lepšie hospodárske výsledky než nové členské štáty, ktoré majú obyčajne lepšie hospodárske výsledky než kandidátske krajiny, potenciálne kandidátske krajiny a tretie krajiny.

Ekonomický proces v oblasti programu vychádza z rozdielnych potenciálov a sleduje veľmi rozdielne línie vývoja: nové členské štáty, kandidátske krajiny a potenciálne kandidátske krajiny majú lepšie výsledky než staré členské štáty. Podmienky vyššej dynamiky tu poskytujú také faktory konkurencieschopnosti, ako sú mzdy, dane, systémy pomoci v kombinácii s kvantitatívnou a kvalitatívnou dostupnosťou vysoko vzdelanej pracovnej sily a potrebou reštrukturalizácie národného hospodárstva.

Z hľadiska hospodárskej dynamiky (rýchlosť rastu hrubého domáceho produktu na obyvateľa) vyzerajú hospodárske výsledky inak. Také krajiny, ako je Grécko, nový členský štát Európskej únie, kandidátska krajina, potenciálne kandidátska krajina a susedné krajiny (najmä Albánsko) mali v rokoch 1995 –2003 obvykle lepšie výsledky než staré členské štáty EU-15. Hoci boli prvé roky po páde železnej opony charakterizované ťažkou ekonomickou krízou, ktorú spôsobili veľké výzvy, ktoré so sebou prinášal proces transformácie so svojimi vnútornými (politickými a ekonomickými) a vonkajším (v súvislosti s globalizáciou či s procesom európskej integrácie) vplyvmi, posledné desaťročie prinieslo vysoký hospodársky rast, predovšetkým v regiónoch hlavných miest a rýchle doháňanie západnej Európy. Predovšetkým v nových členských štátoch Európskej únie rastú regióny rýchlejšie než vo väčšine západoeurópskych krajín. Najrýchlejší rast hrubého domáceho produktu dosahuje Maďarsko, Slovensko a Slovinsko. Nie všetky také faktory konkurencieschopnosti, ako sú mzdy, dane, systémy pomoc v kombinácii s kvantitatívnou a

kvalitatívnu dostupnosťou vysoko vzdelanej pracovnej sily a potrebou reštrukturalizácie národného hospodárstva, poskytujú dobré podmienky vyššej dynamiky.

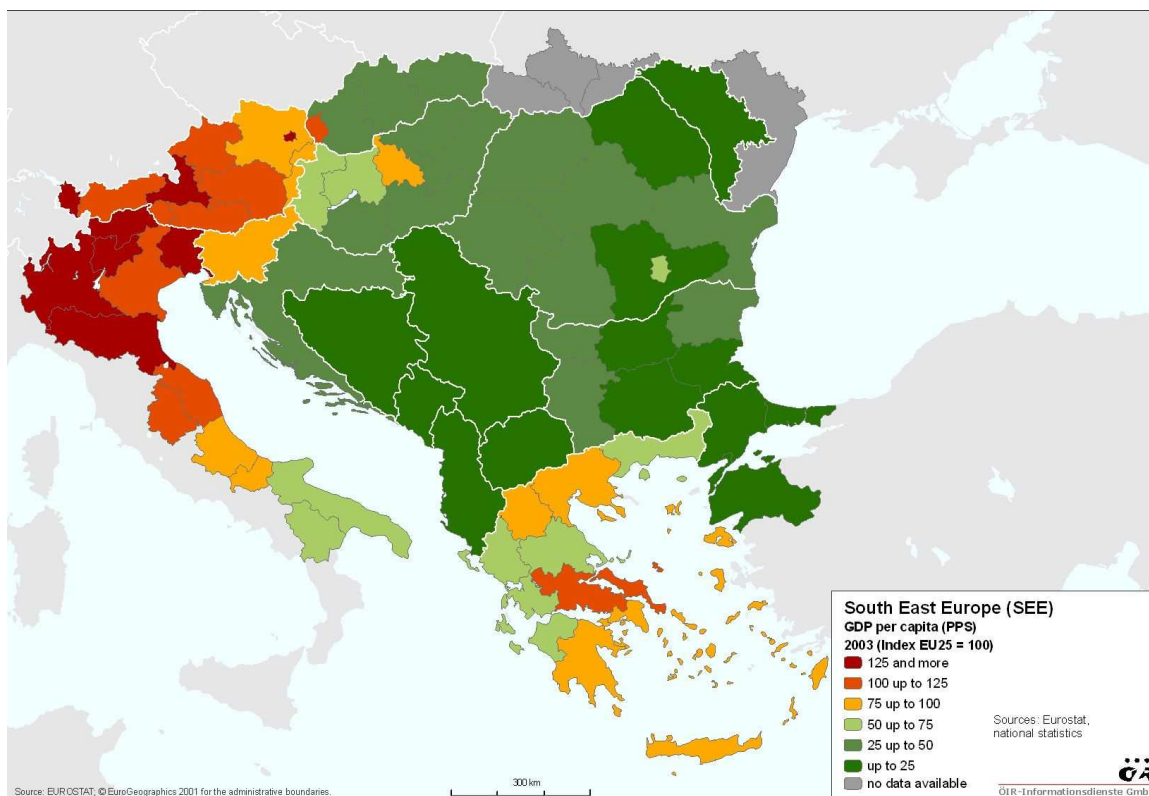
Priame zahraničné investície ako hnacia sila rozvoja. Súčasná konkurencieschopnosť väčšiny krajín, ktoré sa zúčastňujú na programe, zjavne závisí od prítomnosti zahraničného kapitálu v krajine.

Priame zahraničné investície boli a stále sú hlavným zdrojom rastu a konkurencieschopnosti vo všetkých reformných krajinách v Európe. Z rastúceho prílevu priamych zahraničných investícií mali značný úžitok najmä nové členské štáty Európskej únie Maďarsko, Slovensko a Slovinsko. Od roku 2000 smerovali priame zahraničné investície čoraz viac aj do tých štátov juhovýchodnej Európy, ktoré nie sú členskými štátmi Európskej únie, pričom najväčší úžitok priniesli kandidátskym krajinám. Najdôležitejší investori do tých štátov juhovýchodnej Európy, ktoré nie sú členskými štátmi Európskej únie, pochádzajú z Rakúska (v prípade Chorvátska), z Grécka (v prípade Macedónska) a z Talianska (v prípade Albánska). Investície z tohto regiónu zároveň hrajú dôležitú rolu aj pri podpore pracovných príležitostí, zvyšovaní hrubého domáceho produktu a mobilizovaní domáceho kapitálu. Zdá sa však, že pri umiestňovaní priamych zahraničných investícií v juhovýchodnej Európe má tendenciu uprednostňovať rozvinutejšie krajiny a zvyšovať tak rozdiely, a to napriek kladnému vplyvu investícií susedov do menej rozvinutých krajín. To, čo platí na úrovni štátov, platí ešte väčšmi na regionálnej úrovni. Rast a konkurencieschopnosť regiónov závisí od priamych zahraničných investícií do týchto regiónov. A nakoľko sa priame zahraničné investície umiestňujú selektívne a bez zohľadňovania otázky súdržnosti, výsledkom je prudký nárast rozdielov v ekonomike a príjmoch medzi jednotlivými krajinami oblasti programu i v rámci týchto krajín. Kapitálovo a inak ekonomicky silné oblasti majú z priamych zahraničných investícií oveľa väčší úžitok.

Celkovo boli priame zahraničné investície v tomto regióne v roku 2004 rozdelené takto: najväčší podiel (49%) bol nasmerovaný do Talianska, nasledovalo Rakúsko (13.9%) a Maďarsko (13.0%), zatiaľ čo nečlenské štáty v tomto regióne dostali len veľmi malé sumy (napríklad Albánsko 0.3%, Bosna and Hercegovina 0.4%, Macedónsko 0.3%, Srbsko a Čierna Hora 0.9%). (Zdroj: UNCATAD, United Nations Conference on Trade and Development).

Rastúci prílev priamych zahraničných investícií mal pozitívny vplyv na národné hospodárstvo danej krajiny. Prítomnosť veľkých nadnárodných podnikov je rozhodujúcim faktorom konkurencieschopnosti príslušných štátov v menej rozvinutých oblastiach. Ich vplyv je dvojaký: Investície zahraničných podnikov v prvom rade znamenajú, že v regióne sú isté dôležité faktory, ktoré zabezpečujú ziskovosť a konkurencieschopnosť, ako napríklad lacná kvalifikovaná pracovná sila, základná infraštruktúra, či hospodárska politika výhodná pre podnikanie. Po druhé, keď sa podniky usadia, ich prevádzka do značnej miery prispieva ku konkurencieschopnosti celého regiónu, najmä v prípade, ak sa dodávky a výrobné faktory realizujú v regióne.

Mapa 4: Hrubý domáci produkt na obyvateľa v roku 2003

Zdroj: Eurostat, národné štatistiky

Táto štrukturálna zmena sa týka rôznych konkurenčných úrovní ekonomiky pokiaľ ide o význam v sektore a kvalitu a efektívnosť výroby a služieb a inštitucionálny rámec.

Ekonomická štruktúra krajín zúčastnených na programe sa v niečom podobá na štruktúru krajín EU-25 a v niečom líši. Podobá sa v tom, že obe oblasti prežívajú pokles významu poľnohospodárstva a priemyslu a nárast významu služieb v zložení hrubého domáceho produktu. Rozdiel spočíva v tom, že v niektorých častiach oblasti programu je relatívne dôležité poľnohospodárstvo (napríklad v Bulharsku, Rumunsku, Srbsku, Čiernej hore, Moldavsku, na Ukrajine a v Turecku). Podiel sektora služieb vzrástol v posledných rokoch predovšetkým v nových členských štátoch Európskej únie a v kandidátskych krajinách a v niektorých potenciálne kandidátskych krajinách. A napokon, podiel priemyslu ešte stále činí v Albánsku 19% hrubého domáceho produktu a v Rumunsku 38% hrubého domáceho produktu, a to napriek tomu, že od roku 1990 výrazne klesol. Samozrejme, keď hovoríme o podobnostiach a rozdieloch zloženia hrubého domáceho produktu v porovnaní s Európskou úniou, nesmieme podceňovať kvalitatívne rozdiely medzi jednotlivými krajinami v tejto oblasti, predovšetkým v sektore priemyslu a služieb.

Dôležitý predpoklad ekonomického rozvoja všetkých krajín v oblasti programu priniesli významné kroky smerom k **ekonomickej slobode**. Vďaka tomu sú už veľmi blízko priemeru Európskej únie. Turecko a tretie krajiny Ukrajina a Moldavsko sú krajinami, ktoré ešte budú musieť urobiť kus práce, ak sa majú priblížiť k číslam Európskej únie.

Porovnanie medzi 150 krajinami ukazuje, že tu existujú vážne problémy inštitucionálnej povahy, ako je korupcia v regióne, ktoré ovplyvňujú ekonomický a sociálny pokrok, ale aj príťažlivosť regiónu pre vonkajších investorov. Vyhodnotenia expertov a prieskumy verejnej mienky ukázali, že index vnímanej korupcie (Corruption Perception Index – CPI) dosahuje vyššie hodnoty než v 150 krajinách. Na základe tohto vyhodnotenia možno ukázať, že niektoré časti juhovýchodnej Európy trpia relatívne veľkou korupciou. Len jedna krajina (Rakúsko), dosahuje hodnotu vyššiu než priemer EU-25 a len tri krajiny (Maďarsko, Taliansko a Slovinsko) dosahujú hodnotu rovnú alebo vyššiu ako je stredná hodnota. Ostatné krajiny dosahujú veľmi nízke hodnoty.

Politická a ekonomická príležitosť (transformačný proces, integrácia, vytvorenie nových štátov) v posledných desaťročiach vedie k rozsiahlym zmenám obchodných vzťahov a veľmi ovplyvňuje oblasť programu.

Rozpad východného bloku, pokračujúci proces európskej integrácie, časy izolácie a prísnych sankcií počas vojny v bývalej Juhoslávii a po tejto vojne v deväťdesiatych rokoch, to všetko sú faktory, ktoré zničili a zmenili tradičné ekonomické vzťahy medzi krajinami oblasti programu.

V súčasnosti sú obchodné vzťahy v programovej oblasti ovládané niektorými z vedúcich ekonomických veľmocí v Európe, napr. Nemeckom a Talianskom. Približne tretina zahraničného obchodu Maďarska alebo Slovinska je nasmerovaná do Nemecka. Taktiež pre Rakúsko je Nemecko dôležitým obchodným partnerom v Európe. Pre Albánsko, Chorvátsko, Srbsko, Čiernu Horu, Bosnu a Hercegovinu a Rumunsko je najdôležitejším partnerom Taliansko. Krajiny, ktoré nedávno získali nezávislosť, si čiastočne ponechali svoje tradičné ekonomické spojenia a obchodné toky. Štáty bývalej Juhoslávie medzi sebou stále intenzívne obchodujú, hoci recesia v ekonomike spôsobila pokles obchodu. Pre Slovensko je Česká republika ešte stále druhým najdôležitejším obchodným partnerom. Hlavným obchodným partnerom štátov bývalých sovietskych republík – Moldavy a Ukrajiny – je stále Rusko. Dokonca boli obnovené staré tradičné cesty. Pre Maďarsko je druhým najväčším obchodným partnerom Rakúsko (zdroj: Medzinárodný menový fond, orig. IMF). Vnútro – regionálne obchodné cesty vo väčšine štátov v programovej oblasti sú stále slabé, aj keď rapídne narastajú.

Vývoj trhu práce sleduje štrukturálne zmeny národných ekonomík a určujú ho významné zmeny dopytu po pracovných silách, pokiaľ ide o zručnosti, flexibilitu a úroveň miezd.

Podstatné zmeny ekonomických štruktúr, rozvojových procesov a vzťahov medzi krajinami po roku 1989 determinujú štruktúry trhu práce pokiaľ ide o kvalitu i kvantitu, pričom sú veľké rozdiely medzi starými členskými štátmi EU-15 a novými členskými štátmi, kandidátskymi krajinami a potenciálne kandidátskymi krajinami.

Zatiaľ čo v starých členských štátoch Európskej únie bol trh práce ovplyvňovaný prebiehajúcimi ekonomickými cyklami, trh práce v nových členských štátoch, v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách ovplyvňovali také faktory, ako je proces transformácie, štrukturálne zmeny národných ekonomík a dôsledky vojny. V tejto druhej skupine bol vývoj na trhu práce charakterizovaný výrazným a pretrvávajúcim poklesom dopytu po pracovných silách i zmenou štruktúry tohto dopytu. To vyvolalo na trhu práce ďalšie tlaky a nezrovnalosti, pretože sa zmenili požiadavky na kvalitu pracovnej sily. Na druhej strane krajiny EU-15 v oblasti programu boli konfrontované s problémami na trhu práce, ktoré súviseli so sekundárnym sektorom, pričom sa zväčšoval podiel pracovných miest na čiastkový úväzok v sekundárnom sektore a v dôsledku

narastajúceho počtu zahraničných pracovníkov dochádzalo k tlaku na pracovné miesta, vyžadujúce nízku kvalifikáciu.

Pokiaľ ide o **pracovné sily** ako také, čísla o účasti v roku 2004 (relatívny podiel vekových skupín 15 – 64, ktoré sú ekonomicky aktívne, podľa Svetovej banky) ukazujú na nasledujúce vzorce: Podiel účasti mužov sa pohybuje od 70% do 80%, zatiaľ čo podiel účasti žien sa pohybuje v priemere o 10 – 15 percentových bodov nižšie. Na rozdiel od situácie v krajinách EU-15, podiel žien v reformných krajinách býval vyšší, no v prvých rokoch reforiem prudko klesol.

Medzi jednotlivými krajinami sú však výrazné rozdiely Rakúsko, Slovensko, Slovinsko, ale aj Bosna and Hercegovina a Moldavsko vykazujú napospol pomerne vysoký podiel pracovnej sily mužov i žien, zatiaľ čo Grécko, Albánsko, Srbsko, Čierna hora a Turecko vykazujú vysoký podiel mužov, no nižší podiel žien. Nižšie čísla musíme konštatovať v Taliansku, Bulharsku, Rumunsku, Chorvátsku a Macedónsku.

Štatistika **nezamestnanosti** za rok 2005 ukazuje, že juhovýchodná Európa je z hľadiska dostupných pracovných príležitostí rozdelená. Priemerné číslo za región juhovýchodnej Európy sa zdá byť malé (9%), no tento údaj je ovplyvnený predovšetkým nízkymi číslami v niektorých členských štátoch EU-25 (napríklad Rakúsko, Slovinsko, Maďarsko). Vo všeobecnosti bola väčšina zúčastnených krajín počas transformácie konfrontovaná so stratou pracovných príležitostí v dôsledku privatizácie podnikov verejného sektora, no i v dôsledku toho, že bolo potrebné vyrovnať skrytú nezamestnanosť vo vládných inštitúciách. Klesol aj dopyt po zamestnancoch zo strany súkromného sektora, ktorý je ešte stále vo vývoji. V krajinách ako je Bosna and Hercegovina, Macedónsko, Srbsko a Čierna Hora je situácia kritická. Nezamestnanosť presahujúca 30% je najväčším sociálnym a ekonomickým problémom. Jeho dôsledkom je hrozba destabilizácie sociálnej štruktúry, inštitúcií i právneho systému, ohrozenie životných podmienok a morálky významných častí obyvateľstva. Najznevýhodnenejšie skupiny na trhu práce sú ženy, mladí ľudia, starší nezamestnaní, ľudia s nedostatočnou kvalifikáciou alebo praxou, dlhodobo nezamestnaní, postihnutí, demobilizovaní vojaci, utečenci a národnostné menšiny (napríklad Rómovia), (zdroj: WIIW).

Rozdielne hospodárske výsledky, rôzne inštitucionálne štruktúry, nedostatok (národných) stratégií rozvoja alebo ich úplná absencia, to sú hlavné charakteristiky schopnosti inovácie v oblasti programu.

Schopnosť inovácie možno opísať systémom vzdelávania, ľudskými zdrojmi (úroveň kvalifikácie) a inštitucionálnym rámcom pre výskum a vývoj (verejný a súkromný sektor, inštitúcie, podniky, rozpočty, programy a koncepcie).

Úroveň kvalifikácie⁴ sa medzi zúčastnenými krajinami i medzi jednotlivými ich regiónmi líši, no vo všeobecnosti nedosahuje európsky priemer. Pokiaľ ide o hrubý podiel prihlásených v roku 2004 (čo je podiel celkového počtu prihlásených, bez ohľadu na vek, na celkovej populácii tej vekovej skupiny, ktorá oficiálne zodpovedá vykazovanej úrovni vzdelania), nižšie čísla sa zaznamenali v súvislosti s primárnym prihlasovaním a vyššie v súvislosti so sekundárnym prihlasovaním pre nové členské štáty Európskej únie Bulharsko a Rumunsko, ako aj pre kandidátske krajiny, potenciálne kandidátske krajiny i pre tretie krajiny.

⁴ Zdroj údajov: Svetová banka, 2006

Ďalším ukazovateľom príležitostí aktívneho rozvoja kvalifikácie je **výška verejných výdavkov na školstvo**⁵. Keď meriame verejné výdavky v percentách hrubého domáceho produktu, čísla za rok 2004 sa pohybujú medzi 6% v Slovinsku a 2,8% v Albánsku, no aj niektoré členské štáty EU-15 tu vykazujú veľmi nízke hodnoty, napríklad Grécko 4% a Taliansko 4,7%.

Systém výskumu a vývoja zahŕňa univerzity, iné verejné a súkromné zariadenia výskumu a vývoja, vedecké a technologické parky, inovačné a prenášacie strediská. Univerzity a vedecké strediská sa koncentrujú vo veľkých mestských oblastiach alebo v regionálnych ekonomických centrách, no niektoré boli založené v iných regiónoch, aby sa tak stimulovali procesy inovácie a vývoja.

Univerzity členských štátov Európskej únie v oblasti programu dosahujú vysokú kvalitu pokiaľ ide o vyučovanie a výskum a predstavujú dobrú úroveň internalizácie, takže môžu zaručiť užitočnú spoluprácu, aby tak pomohli ostatným dosiahnuť štandardnú úroveň a aby tak prispeli k dosiahnutiu bolonského procesu a novej lisabonskej stratégie⁶. V kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách možno síce pozorovať istý pokrok pokiaľ ide o prispôsobenie systému školstva a výskumu, správa o pokroku uvádza, že najmä niektoré malé krajiny v tejto skupine nespĺňajú požiadavky, ktoré stanovil bolonský proces a že implementácia existujúcej legislatívy je slabá.

Podľa existujúcich národných stratégií inovácie a technológie sú jednotlivé krajiny v oblasti programu viac alebo menej vybavené technologickými parkami a inovačnými a prenášacími strediskami. V starých členských štátoch Európskej únie sú takéto zariadenia veľmi dôležitými partnermi pri implementácii národnej a regionálnej stratégie inovácií. V nových členských štátoch boli takéto inštitúcie založené v procese transformácie. Ich regionálne rozptýlenie je oveľa menšie. Vo väčšine kandidátskych krajín, potenciálne kandidátskych krajín a tretích krajín takéto zariadenia chýbajú a chýbajú aj primerané strategické koncepty.

Pokiaľ ide o **výdavky na výskum a vývoj**, (hrubé domáce výdavky na výskum a vývoj, orig. GERD) v porovnaní s EU-25 sa dosahujú len veľmi slabé výsledky. V roku 2004 prekonal priemer EU-25 (1,9%) len Rakúsko (2,3% hrubého domáceho produktu), druhé bolo Slovinsko (1,6%) a za ním Taliansko a Chorvátsko (1,1%). No v Rumunsku, Bulharsku a vo väčšine kandidátskych krajín a potenciálne kandidátskych krajín musíme konštatovať veľmi nízku úroveň výdavkov na výskum a vývoj, (zdroj: DG Enterprise and Industry, 2006).

Pokiaľ ide o najnovší vývoj výdavkov na výskum a vývoj, niektoré krajiny v oblasti programu vykazujú dokonca klesajúci podiel vývoj výdavkov na výskum, napríklad Slovensko, Bulharsko a Rumunsko. Najvyšší rast vykazuje Maďarsko a Rakúsko.

⁵ Pre Bosnu and Hercegovinu a pre Srbsko a Čiernu Horu nie sú k dispozícii nijaké dáta.

⁶ Podľa nich sa pri školení a výskume bude hlavná pozornosť zameriavať na vedomosti a inovácie, podporujúce rast a zamestnanosť, na odstraňovanie prekážok fyzickej, pracovnej a akademickej mobility a na vývoj znalostnej ekonomiky, ktorá so sebou prinesie viac a lepších pracovných príležitostí. Toto prispeje k vytvoreniu Európskej oblasti vyššieho vzdelania (European Higher Education Area – EHEA) a Európskej oblasti výskumu (European Research Area – ERA) a k ich prísnej integrácii, ako to vyžadujú lisabonské plány.

Oblasť programu má v súvislosti s výskumom a vývojom slabé výsledky. Možno tu pozorovať dva priestorové vzorce. Zatiaľ čo niekoľko málo krajín vykazuje výsledky porovnateľné so štandardom Európskej únie, väčšina krajín dosahuje len nízku úroveň inovačnej činnosti, čo je spôsobené okrem iného aj tým, že chýbajú predpisy a inštitucionálne kapacity. Toto sa týka predovšetkým potenciálne kandidátskych krajín a tretích krajín. Dôsledkom tejto situácie je nízka konkurencieschopnosť.

Okrem verejného sektora hrajú pri výskume a vývoji dôležitú rolu aj podniky. Pokiaľ ide o veľkosť, určuje úroveň, výstup a kvalitu výskumu a vývoja pozícia výrobného procesu a dostupná kapacita podnikov pre výskum a vývoj. Ekonomická štruktúra opísaná podnikovým systémom poskytuje v tejto oblasti veľmi rôznorodý obraz. V Rakúsku, v talianskych regiónoch a v Grécku dominujú ekonomickým štruktúram malé a stredné podniky. Veľké podniky možno tradične nájsť v kľúčových odvetviach (oceliarstvo, strojárstvo, vozidlá, potraviny, nápoje, olej a chemikálie). Systém podnikov v bývalých socialistických krajinách bol až do transformácie charakteristický priemyselnými komplexmi vo vlastníctve štátu a veľkými výrobnými jednotkami. V procese transformácie prudko narástol počet malých a stredných podnikov, pričom viedol sektor služieb. No aj priame zahraničné investície prispievajú k štrukturálnym zmenám. Táto dynamika je osobitne silná v členských štátoch Európskej únie, zatiaľ čo niektoré kandidátske krajiny a potenciálne kandidátske krajiny majú základňu malých a stredných podnikov ešte stále slabú.

Vo všeobecnosti možno povedať, že schopnosť inovácie malých a stredných podnikov je omnoho nižšia než v prípade veľkého priemyslu. Preto je veľmi dôležité vytvoriť kvalifikované a vhodné rámce, ktoré by **motivovali malé a stredné podniky, aby sa púšťali do inovácií**, alebo im priblížili výsledky výskumu a vývoja.

Dôležitým výsledkom tejto situácie je, že výsledky oblasti programu v súvislosti s výskumom a vývojom v podnikateľskom sektore (výdavky obchodného sektora na vedu a výskum, orig. BERD) dosahujú len **nízku úroveň**, a to absolútne aj relatívne. Podiel výdavkov podnikov na výskum a vývoj na celkových výdavkoch na výskum a vývoj v zúčastnených krajinách sa pohybuje od 24% do 60% (dáta o výdavkoch na pomôcky a zariadenia), zatiaľ čo v krajinách EU-25 je to 64%, (zdroj: DG Enterprise and Industry, 2006)

Pokiaľ ide o zamestnanosť v sektore výskumu, krajiny juhovýchodnej Európy nedosahujú ani polovicu priemeru hodnoty za EU-25. Tieto zlé výsledky sú spôsobené slabou výskumnou základňou v kandidátskych krajinách a v tretích krajinách, no aj Taliansko a Grécko, ako aj nový členský štát Maďarsko vykazujú pomerne nízke hodnoty.

2.4 Životné prostredie (v koordinácii s posudzovaním strategického prostredia)

Prírodné zdroje, biodiverzita

V dôsledku rôznorodosti krajiny (horské oblasti, prímorské oblasti a more, riečne systémy) pozorujeme veľké rozdiely v súčasnom stave životného prostredia, prírody a spektra súvisiacich problémov.

Prírodné zdroje v oblasti programu sú mimoriadne diverzifikované. Patria sem veľké oblasti lesov a poľnohospodárskej pôdy, horské oblasti, dôležité riečne cesty, pobrežné oblasti so špecifickými

typmi krajiny, mestské oblasti, priemyselné a banské oblasti. Napospol trpia rôznymi negatívnymi vplyvmi industrializácie, intenzívneho poľnohospodárstva, dopravy, urbanizácie a intenzívneho cestovného ruchu. Hlavné environmentálne problémy a výzvy sú napríklad: využitie pôdy, chránené oblasti, mestské prostredie, rozširovanie bývalých priemyselných zón a pod. Závisí to od vlastností krajiny, ekonomickej štruktúry a ekonomických výsledkov, štruktúry osídlenia a hustoty obyvateľstva.

Na celom území sa nachádzajú oblasti s **cennými ekosystémami**, ktoré sú osobitne citlivé a vyžadujú osobitnú pozornosť. Niektoré z nich sú už chránené, no mnohé sú vystavené viacerým rizikám v dôsledku nerozumného využívania a klimatických zmien.

Rieky, ktoré sa nachádzajú v oblasti programu, patria po Volge k najväčším **európskym riekam**. Sú základňou miestneho hospodárstva a miestnej identity. Sú to tieto rieky: Dunaj so svojou delťou, Tisa a Sáva na východe, Po na západe, Axios, Strimonas a Evros na juhu. Patrí sem aj obrovská pobrežná oblasť pozdĺž Jadranského mora, Jónskeho mora, Čierneho mora a Egejského mora. Táto oblasť je kolískou európskej histórie a civilizácie.

Nekontrovaný vývoj v zmysle zmeneného spôsobu využívania pôdy, zvýšenej spotreby energie, rastúcich plôch miest by zhoršil všetky problémy, súvisiace s vodou. Je potrebné predvídať správnu rovnováhu medzi využívaním a zachovaním ekologických funkcií predovšetkým v **horských a pobrežných oblastiach** a v mokradiach, aby sa vplyvom cestovného ruchu a voľnočasových aktivít (ktoré tvoria významnú časť zdroja ekonomických príjmov regiónu) nepoškodila ekologická rovnováha .

Environmentálne vlastnosti

Najvýznamnejšie environmentálne ohrozenie vyplýva z nárastu motorizovanej dopravy a z rastúceho počtu úzkych miest v mestských oblastiach, spustnutých a znečistených oblastí, z nedostatočne efektívneho využívania energie, z rizika prírodných i človekom vyvolaných katastrof, z ohrozenia vodných rezerv, odlesňovania, erózie pôdy, nedostatočnej infraštruktúry dodávok a likvidácie odpadov a z veľkých priemyselných základní, ktoré ešte stále prevádzkujú linky na báze ekologicky nevhodných technológií.

V priebehu posledných 15 rokov sa environmentálna situácia v oblasti programu podstatne zlepšila. Emisie väčšiny znečisťujúcich látok poklesli. Bolo to spôsobené poklesom výroby, ale aj reštrukturalizáciou a environmentálnymi opatreniami. Pokiaľ ide o hospodársku činnosť, súvisiacu s environmentálnymi rizikami, oblasť programu dosahuje podobnú **environmentálnu kvalitu** ako EU-25. Emisie organických nečistôt do vody na obyvateľa za deň činia v tomto regióne 9,211 kg, zatiaľ čo v EU-25 je to 9,361 kg. Tento priemerný údaj však skrýva tú skutočnosť, že v krajinách ako je Maďarsko, Slovinsko, Bulharsko, Rumunsko a Srbsko sú emisia stále relatívne vysoké, zatiaľ čo v krajinách ako je Albánsko, Bosna and Hercegovina, Grécko a Turecko sú veľmi nízke. Vo všeobecnosti sa zdá, že krajiny, ktoré mali pred rokom 1989 veľké priemyselné základne, stále prevádzkujú linky, pracujú s technológiami, ktoré nemusia tak ekologicky vhodné ako napríklad v Rakúsku alebo Taliansku (Svetová banka, 2004).

Prístup Európskej únie k **odpadovému hospodárstvu** sa opiera o tri zásady. (i) predchádzať vzniku odpadov, (ii) recyklovať, znovu využívať a zlepšiť konečné nakladanie a (iii) monitorovať. Vzhľadom na to, že množstvo odpadu súvisí v hrubom domácom produkte, oblasť EU-25 ešte stále produkuje viac odpadu než oblasť programu. Množstvo odpadu však rastie aj v tých zúčastnených krajinách, ktoré nie sú členmi EU-25. Mnohé oblasti, najmä v kandidátskych

krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách, predovšetkým vidiecke oblasti, nie sú obsluhované komunálnym systémom zberu odpadu.

Hlavným spôsobom likvidácie odpadu v Európe zostávajú skládky. V oblasti EU-15 sa využívajú menej, zatiaľ čo v krajinách, ktoré vstúpili do Európskej únie v rokoch 2004 a 2007 a v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách sa používajú v podstatne väčšej miere. Údaje o recyklovaní sú dosť znepokojujúce. Mnohé krajiny využívajú recyklovanie len v minimálnej miere. Počet krajín, v ktorých recyklovanie istých prúdov odpadu v priebehu posledného desaťročia výrazne vzrástol, je pomerne malý. V EU-15 dosahoval podiel recyklovania komunálneho odpadu (vrátane kompostovania) v roku 1995 21 % a v roku 2000 29 % (Eurostat, 2002). Na porovnanie, v nových krajinách Európskej únie (pre ktoré existujú údaje) dosahoval podiel recyklovania komunálneho odpadu v rokoch 1998 –2001 priemernú hodnotu 8.6 %.

Čo sa týka zásobovania pitnou vodou a kanalizácie, mestské regióny sú široko pokryté, zatiaľ čo v niektorých krajinách vidiecke regióny vykazujú nedostatok týchto služieb. Vychádzajúc z celkového zabezpečenia týchto služieb v roku 2004 je možné región rozdeliť na dve skupiny krajín⁷:

- Krajiny s **dobrým až stredným stavom zásobovania vodou** (podiel napojených domácností 82 – 100%) a **kanalizáciou** (viac ako 50% napojených domácností): Rakúsko, Taliansko, Bulharsko, Slovensko a Chorvátsko (kde je napojenosť dokonca vyššia ako 70%), Grécko, Maďarsko, Bosna a Hercegovina, Turecko a Ukrajina.
- Krajiny so **slabým stavom zásobovania vodou** (podiel napojených domácností 41 – 82%) a **kanalizáciou** (menej ako 50% napojených domácností): Rumunsko, Albánsko, Srbsko a Čierna Hora, Moldavsko.

Výrazný **nárast dopravy**, predovšetkým cestnej dopravy, spôsobuje **nárast tlakov na životné prostredie**, ako je znečistenie ovzdušia a vody, emisie skleníkových plynov, fragmentácia a ničenie biotopov. Toto všetko bude musieť vyriešiť koncepcia udržateľnej dopravy. Okrem toho nárast objemu aktívnosti dopravy vyvolá nárast dopytu po fosílnych palivách, čo ohrozuje energetickú bezpečnosť a vedie k nárastu emisií CO₂.

Prírodné riziká a riadenie rizík

V dôsledku prebiehajúcich klimatických zmien je potrebné počítať v oblasti programu s nárastom prírodných rizík v budúcnosti, ako sú suchá, povodne, lesné požiare, zosuvy pôdy a podobne.

Intenzita a rôznorodosť prírodných rizík je v Európe značne rôznorodá. Aj pokiaľ ide o oblasť programu, environmentálne riziká sú tu vo všeobecnosti rozdielne. Regióny v južnej časti tejto oblasti sú väčšmi ohrozené suchom, zemetraseniami a požiarimi, zatiaľ čo územia v severnej časti sú ohrozené skôr povodňami a zosuvmi pôdy (v horských oblastiach).

Veľké povodne počas posledných troch rokov obzvlášť zreteľne ukázali, že na nadnárodnej úrovni chýbajú štruktúry riadenia rizík.

⁷ Zdroj: Joint Monitoring Programme WHO-UNICEF, www.wssinfo.org, 02.05.2007, bez dát pre Slovinsko a krajiny bývalej Juhoslávie

Obnoviteľné zdroje energie a energetická efektívnosť

Ak sa má v oblasti programu dosiahnuť plánovaná rovnováha ekonomického a sociálneho rozvoja, bude to klásť čoraz väčšie nároky na obstarávanie energie, ktorú by mali poskytovať ekologicky vhodné formy jej výroby.

Vo väčšine členských štátov Európskej únie v oblasti programu dosahuje podiel obnoviteľnej energie na primárnej výrobe energie úroveň tesne pod priemerom EU-25 (v roku 2005 to bolo 6,38%, vrátane výroby prečerpávacích vodných elektrární (zdroj: EUROSTAT). Výnimkou je Rakúsko (21%) a Slovinsko (11%), ktoré sú bohaté na lesy. V rámci primárnej výroby elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov sú ďaleko najväčšími zdrojmi biomasa, odpad a rieky.

Podiel elektrickej energie vyrobenej z **obnoviteľných zdrojov energie** na celoštátnej spotrebe elektrickej energie dosahuje v oblasti programu nižšie hodnoty než je priemer EU-27 (14% v roku 2005), ak neberieme do úvahy výrobu prečerpávacích vodných elektrární, ktoré na prečerpávanie využívajú elektrickú energiu zo siete. Výroba elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov dosahuje najvyšší podiel v Rakúsku (58%), nasleduje Rumunsko (36%), Chorvátsko (36%), Slovinsko (24%) a Slovensko (16%).

Významný potenciál obnoviteľných zdrojov energie existuje aj v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách, a to vďaka rozsiahlym lesným a poľnohospodárskym oblastiam, ktoré môžu poskytovať biomasu, ďalej vďaka vysočinám a pobrežným oblastiam s veľkou energiou vetra a so všeobecne značným slnečným žiarením.

Priemyselný sektor v EU-25 dosiahol v rokoch 1995 – 2003 značné zlepšenie **efektívnosti**. Najväčším spotrebiteľom energie zostáva ťažký priemysel, ako je napríklad priemysel nekovových nerastov a železa, ocele a neželezných kovov, no ich merná spotreba energie⁸ klesá o 0,5 – 2,5% za rok, (zdroj DG TREN).

V Bulharsku, v Rumunsku, v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách zostáva, na rozdiel od EU-25, energetická efektívnosť v ranom štádiu implementácie a realizácie. Pokrok pri efektívnom využívaní energie je obmedzený predovšetkým vo väčšine kandidátskymi krajinami a potenciálne kandidátskymi krajinami. Niektoré z nich ešte len majú implementovať legislatívu o týchto otázkach a ich administratívna kapacita sa tiež bude musieť posilniť.

2.5 Dostupnosť – Doprava a sieť IC

Nadnárodná dostupnosť a dopravná sieť

Región hrá významnú rolu v európskej dopravnej sieti, ktorá funguje ako most medzi severnou, južnou, východnou a západnou Európou. Existujúca dopravná sieť síce poskytuje základný prístup k oblasti programu, no dopravná sieť a dopravné zariadenia predovšetkým mimo územia EU-25 sú stále subštandardné a služby, ktoré poskytujú, sú na veľmi nízkej úrovni. To je do značnej miery spôsobené akumulovaným podinvestovaním a nedostatočnou údržbou.

⁸ Merané podľa konečných energetických nárokov na jednotku hrubej pridanej hodnoty (GVA) v cenách roka 1995. Zdroj: DG TREN

Oblasť programu potrebuje vo všeobecnosti radikálnu reštrukturalizáciu a nové plánovanie dopravných služieb, aby sa zabezpečila parita prístupu k vysoko kvalitnej infraštruktúre a posun k ekologicky vhodným systémom.

Dopravné siete sa vyvíjali celé storočia, podľa požiadaviek obchodu a cestovania, ale aj podľa politických obmedzení. Oba tieto faktory formovali situáciu v oblasti programu a v poslednom čase sa výrazne zmenili. **Transeurópska dopravná sieť (TEN-T)** slúži ako pomerne dobre vyvinutá dopravná chrbtica v Európskej únii. Sieť TINA, čiže sieť **paneurópskych dopravných koridorov** plní doplnkovú funkciu mimo územia Európskej únie. Tieto siete tvoria prioritnú dopravnú sieť, ktorá bola definovaná na paneurópskych dopravných konferenciách, predovšetkým na krétskej konferencii v roku 1994 a na helsinskej konferencii v roku 1997. Tieto siete sa skladajú z nasledujúcich dopravných režimov: cestná, železničná, vnútrozemská vodná a námorná doprava⁹.

Pokiaľ ide o **prístupnosť**, prevládajú tu dva vzorce. Zatiaľ čo krajiny EU-25 vykazujú pomerne vysokú úroveň dostupnosti (i keď nižšiu než je dostupnosť strednej časti EU-25, prípadne dostupnosť „päťuholníka“ vyčleneného Londýnom, Parížom, Milánom, Mníchovom a Hamburgom), v krajinách, ktoré sa stali členmi Európskej únie v roku 2007 je situácia horšia a ešte horšia je (s výnimkou severného Chorvátska) v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách, čo je následok ťažkej situácie v priebehu posledných desaťročí, kedy chýbali investície a údržba.

Koncepcia paneurópskych dopravných koridorov (sietí TINA) v budúcnosti výrazne zlepší dnešnú situáciu a zvýši dostupnosť regiónu (najmä na ešte nedostupnejšom juhu a východe) a okrem toho sa bude ďalej rozvíjať Transeurópska dopravná sieť (TEN-T), predovšetkým pozdĺž prioritných osí. V oblasti programu sa pre tieto prioritné osi¹⁰ predpokladá predovšetkým modernizácia železničných spojení. Ďalšia modernizácia ciest sa počíta v osi Igoumenitsa/Patras–Atény–Sofia–Budapešť.

V rámci oblasti programu sú dôležité tri z piatich uvedených **hlavných transeurópskych dopravných osí**:

- **Diaľnice, spájajúce moria:** Tieto diaľnice spájajú Baltické more, Barentsovo more, Atlantický oceán, Stredozemné more, Čierne more, Kaspické more a pobrežné krajiny v oblasti týchto morí, s predĺžením cez Suezský kanál smerom k Červenému moru.
- **Centrálna os:** Táto os spája stred Európskej únie s Ukrajinou a Čiernym morom a cez vnútrozemské vodné spojenie s Kaspickým morom. Plánujú sa aj spojenia smerom ku Strednej Ázii a Kaukazu, ako aj priame spojenie s transsibírskou železnicou a spojenie od vnútrozemskej vodnej cesty Don – Volga k Baltskému moru.
- **Juhovýchodná os:** Táto os spája Európsku úniu cez Balkán a Turecko s Kaukazom a Kaspickým morom, ale aj s Egyptom a Červeným morom. Plánujú sa aj prístupové spojenia do balkánskych krajín ako aj spojenia smerom do Ruska, Iránu, Iraku a Perzského zálivu.

⁹ Pre väčšinu koridorov sa podpísalo memorandum porozumenia medzi ministrami dopravy príslušných vlád a Európskou komisiou. V zozname je uvedených viacero koridorov, prechádzajúcich cez juhovýchodnú Európu. Niektoré z nich sa stali súčasťou siete TEN-T rozšírením Európskej únie v roku 2004.

¹⁰ 1. Železničná os Berlín–Verona/Miláno–Bologna–Neapol–Messina–Palermo, 6. železničná os Lyons–Triest–Divaca/Koper–Divaca–Lublana–Budapešť–ukrajinská hranica, 7. diaľničná os Igoumenitsa/Patras–Atény–Sofia–Budapešť, 18. vnútrozemská vodná os Rýn/Meuse – Main – Dunaj, 22. železničná os Atény – Sofia – Budapešť – Viedeň – Praha – Norimberg/Drážďany, 29. železničná os iónsko-jadranského intermodálneho koridoru.

Okrem toho boli definované „mäkké“ opatrenia s cieľom odstrániť zistené fyzické a administratívne úzke miesta pozdĺž hlavných dopravných osí a uľahčiť spoluprácu a komunikáciu medzi orgánmi rôznych krajín (zosúladienie dokumentov a postupov, spoločné stanice hraničnej kontroly atď.) Súčasťou týchto opatrení je námorná a environmentálna ochrana, interoperabilita železníc, rozšírenie európskeho satelitného rádiového navigačného systému (GALILEO) a rozšírenie iniciatívy Jednotný európsky vzdušný priestor na susedné krajiny¹¹.

Paneurópske dopravné koridory sú veľmi dôležité nielen v oblasti programu, ale aj pri spojení tejto oblasti so severnou a západnou Európskou úniou. Hlavnou dopravnou osou a teda aj smerom hlavného prúdu dopravy v regióne je smer od severozápadu na juhovýchod, ktorý je posilnený koridorom vnútrozemskej lodnej dopravy **VII** – dunajské trasy vnútrozemskej lodnej dopravy. Iným koridorom v tomto smere je koridor **X**, ktorý začína v Salzburgu a vedie cez Ľubľanu, Záhreb, Belehrad, Niš, Skopje do Thessaloník, s rozvetvením do Gratzu, Budapešti, Sofie, a Bitola-Floriny.

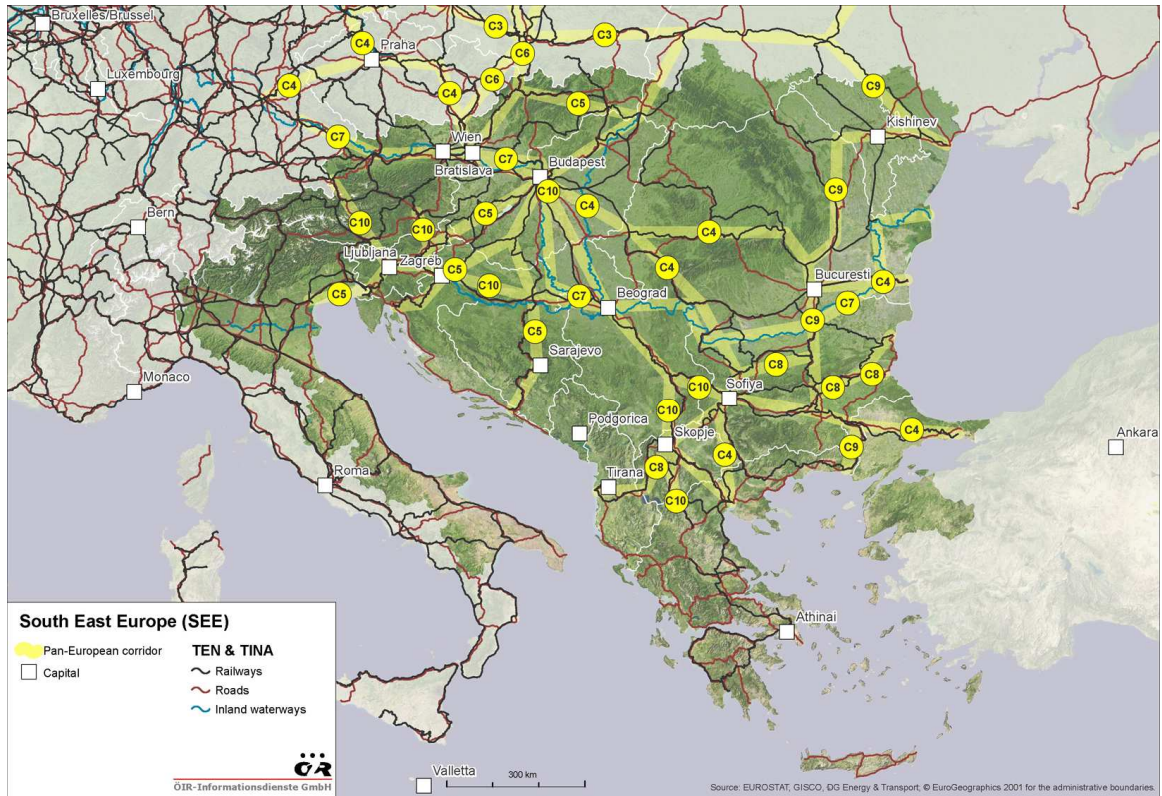
Ďalším významným dopravným koridorom v juhovýchodnej Európe je dnes koridor **IV**, ktorý začína v Drážďanoch a končí v Konstantinopoli (hlavná vetva), Istanbule a Thessalonikách. Koridor **V** spája Benátky s Kyjevom cez Terst, Koper, Ľubľanu, Budapešť, Užhorod a Ľvov. Koridory **IV** a **V** budú mimoriadne dôležité pre budúce dopravné spojenie s trhmi ďalekého východu, najmä s Čínou.

Severovýchodné koridory sú síce významné, no zatiaľ je z nich napospol vybudovaná len malá časť. Toto sa týka hlavne kandidátskych krajín, potenciálne kandidátskych krajín, ale aj nových členských štátov Európskej únie (2007). Toto platí predovšetkým pre koridor **V**, ktorý spája Ukrajinu cez Maďarsko, Slovensko a Slovinsko s Jadranským morom (Chorvátsko a Bosna and Hercegovina), a pre koridor **IX**, ktorý začína v severnej Európe a v Rusku/Bielorusku a cez Ukrajinu/Moldavsko, Rumunsko, Bulharsko smeruje do Grécka a k Jadranskému moru.

Koridor **VIII** spája Jadranské more s Čiernym morom a zároveň prepája severovýchodný koridor s východozápadným. Výstavba tohto koridoru (od Jadranského mora k Čiernemu moru) do Bulharska a Rumunska (Burgas/Varna–Durrës – Bari/Brindisi) je tiež pomalá, zatiaľ čo paralelná diaľnica Egnatia – Odis v Grécku bude dokončená do roku 2008.

Mapa 5: Transeurópska dopravná sieť a paneurópske dopravné koridory

¹¹ Zdroj: Správa skupiny na vysokej úrovni (predseda: Loyola de Palacio) SIETE PRE MIER A ROZVOJ, november 2005.

Zdroj: Gisco, DG Energy and Transport

Mapa 6: Hlavné nadnárodné osi a diaľnice na morských pobrežiach (Skupina na vysokej úrovni)

Zdroj: High Level Group

Pre väčšinu partnerov programu je veľmi dôležitá **námorná doprava**. Oblasť programu obsahuje hlavné strategické prepravné trasy a dôležité námorné prístavy v troch európskych dopravných oblastiach:

- dopravná oblasť Čierne more,
- jadransko-iónska dopravná oblasť,
- egejská dopravná oblasť
- dopravná oblasť Stredozemného mora.

Najvýznamnejšie prístavy v dopravnej oblasti Čierne more sú Konstanca (Rumunsko) Burgas a Varna (Bulharsko) a Odessa (Ukrajina). Všetky realizujú rôzne činnosti a prijímajú veľké morské plavidlá. Najvýznamnejšie prístavy v dopravnej oblasti Stredozemného mora sú Pireus, Solún, Alexandropolis (Grécko) a Istanbul (Turecko). Najvýznamnejšie prístavy v jadransko-iónskej dopravnej oblasti sú talianske (Benátky, Triest, Ancona, Bari), slovinské prístavy (Koper) a grécke prístavy (Patras, Igoumenitsa) a prístavy kandidátskych krajín a potenciálne kandidátskych krajín (Rijeka, Split, Ploce, Durres a Vlore), z ktorých najvýznamnejší je prístav Rijeka. V rámci plánovaného rozvoja siete TEN a paneurópskych koridorov sa plánuje aj posilnenie spojenia krajín s prístupom k moru s vnútrozemskými krajinami.

V oblasti programu sú ďalej dôležité **vnútrozemské vodné cesty** a **rieka Dunaj** s prítokmi. Vnútrozemská vodná doprava bola takmer celkom prerušená zničením srbských mostov. Napriek tomu má Dunaj značný potenciál pre prepravu tovaru. Dunaj umožňuje obchod niektorých balkánskych krajín s Ruskom a s Ukrajinou a do istej miery aj dopravu medzi západnou Európou a krajinami pri Čiernom mori. Okrem toho poskytuje niektorým vnútrozemským krajinám priamy prístup k moru.

Kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní (udržateľnej) mobilnosti a pri zvyšovaní podielu ekologicky vhodných modálnych dopravných režimov, hrá **logistika**. V dôsledku nárastu globalizácie výroby a zodpovedajúcich dodávateľských reťazcov jej význam neustále rastie. Dnes existuje viacero trendov, z toho niektoré protirečivé. Príkladom môže byť centralizácia organizácie logistiky v európskych a regionálnych distribučných strediskách, decentralizácia súvisiaca s preplnením európskych ciest, či outsourcing logistických činností (prepravcovia kupujú multifunkčné logistické služby od externých poskytovateľov). Iniciatíva komisie Európskej únie z roku 2004 „Morské diaľnice“ je zameraná na presadzovanie integrovaných intermodálnych alternatív na základe krátkej morskej dopravy, čo poskytuje frekventované vysoko kvalitné alternatívy k cestnej doprave. Usmernenia stanovujú tri hlavné ciele: koncentrácia tovarových tokov na morské trasy, zvýšenie súdržnosti a obmedzenie upchávania ciest modálnym posunom.

Pokiaľ ide o intermodálnu dopravu, nedávno vypracovaná štúdia o dopravnej infraštruktúre¹² uvádza, že dnes je táto infraštruktúra v krajinách oblasti programu ešte stále obmedzená a že zariadenia intermodálnej dopravy (ak vôbec existujú) sa využívajú len veľmi málo. Najviac operácií intermodálnej dopravy je sústredených v morských a riečnych prístavoch a na železničných staniciach. Rozvoj zariadení intermodálnej dopravy je vo všeobecnosti zahrnutý v rozvojových plánoch prístavov a železníc.

Pokiaľ ide o **leteckú dopravu**, prepravené objemy v osobnej, nákladnej a poštovej doprave sa veľmi líšia. Najväčší objem osobnej a nákladnej dopravy vykázalo v roku 2005 Taliansko, (88 mil. a 754 000 ton) za ním nasledovalo Rakúsko (20 mil. a 182 000 ton) a Grécko (31 mil. a 106 000 ton). V rámci EU-25 krajiny, ktoré sa pripojili v roku 2004 a 2007 vykázali v roku 2005 zreteľne vyšší medziročný prírastok cestujúcich. Počet prepravených osôb vo všetkých zúčastnených krajinách EU-27 stúpol, no nákladná doprava vo všetkých krajinách okrem Rakúska klesla (Zdroj: Eurostat).

Na rozdiel od EU-25, na leteckú dopravu v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách pripadá menej dopravy než pred desiatimi rokmi. Výnimkou je Turecko, no to dnes čelí neustálemu nárastu leteckej dopravy, pri čom sa v budúcnosti očakáva vysoký dopyt po doprave. Niektoré časti oblasti programu už teraz stoja pred úlohou zvýšiť kapacitu, pri čom existujú dôkazy o tom, že v strednodobom horizonte bude pred touto úlohou stáť celý tento región. Tento nárast prinesie so sebou náročné požiadavky na krajiny, ktoré budú musieť zabezpečiť dostupnosť kapacít a optimálnu štruktúru vzdušného priestoru a leteckej siete.

Toky leteckej dopravy¹³ v oblasti programu prebiehajú zo severovýchodu na juhozápad a obsluhujú prázdninové destinácie a východnú časť Stredozemného mora. Okrem toho poskytujú spojenie so Stredným východom a Afrikou linkovou dopravou z európskeho regiónu. Existujúce obmedzenia, ako je napríklad fragmentácia vzdušného priestoru v nečlenských štátoch Európskej únie, či uzávierka vzdušného priestoru v Kosove, spôsobujú, že vzdušný priestor v oblasti programu je zložitejší než v Európskej únii, v ktorej bol v roku 2004 vytvorený rámec pre vytvorenie Jednotného európskeho vzdušného priestoru (Single European Sky – SES). Nariadenia Jednotného európskeho vzdušného priestoru podporujú efektívnejšie a bezpečnejšie využívanie európskeho vzdušného priestoru bez ohľadu na národné hranice. Európska komisia začala v roku 2004

¹² ECMT, Regionálna štúdia o dopravnej infraštruktúre (TIRS) na Balkáne. Konečná správa. Vypracoval Lois Berger SA, marec 2002.

¹³ Zdroj: DG TREN – Pracovná skupina Blokový prístup k funkčnému vzdušnému priestoru juhovýchodnej Európy (SEE FABA WG), Správa o príležitostiach na aplikovanie Blokového prístupu k funkčnému vzdušnému priestoru juhovýchodnej Európy, február 2006.

rokovania s ôsmimi partnermi z juhovýchodnej Európy (Albánsko, Bosna and Hercegovina, Bulharsko, Chorvátsko, Macedónsko, Rumunsko, Srbsko, Čierna hora a Misia OSN v Kosove) o vytvorení Spoločného európskeho leteckého priestoru (ECAA), ktorá bola podpísaná v roku 2005 s cieľom vyvinúť tento priestor do roku 2010.

Keď máme prehľadne opísať situáciu **existujúcej siete dopravnej infraštruktúry**, musíme konštatovať nasledujúce **najslabšie miesta** pri obsluhovaní regiónu, ktoré si vyžadujú okamžitú pozornosť zo strany národných a európskych politikov:

- Po prvé, predchádzajúci systém zanechal po sebe v krajinách strednej a východnej Európy dopravné siete, ktoré sú zastarané a vyžadujú rekonštrukciu a údržbu, ba na niektorých miestach nezanechal vôbec nijaké siete. Existuje len veľmi málo diaľnic vyhovujúcich európskym normám a tieto diaľnice nedokážu obslúžiť rýchlo rastúci dopyt do doprave. Napriek vyvinutému úsiliu je dopravná sieť v oblasti programu, najmä v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách, stále neprimeraná a vyžaduje si rozsiahle financovanie, aby sa mohla rozšíriť.
- Po druhé, rastúca premávka obmedzila efektívnosť diaľnic dokonca aj v krajinách s rozvinutejšími dopravnými sieťami, ako je Taliansko.
- Po tretie, v oblasti programu nie je dostatočne rozvinutá železničná sieť. Niektoré krajiny majú efektívny systém, ktorý pokrýva časť územia, zatiaľ čo v iných krajinách je systém železničnej dopravy neefektívny. Efektívnosť železníc na nadnárodnej úrovni často obmedzujú prerušenia na hraniciach.
- Po štvrté, tradičná prepravná trasa Dunaja (koridor VII) nie je dnes dostatočne využitá, no má veľký rozvojový potenciál. Lepšie využitie Dunaja ako medzinárodnej prepravnej vodnej cesty by veľmi prospelo celej oblasti, pretože by je poskytol schodnú alternatívu k cestnej doprave s pozitívnym vplyvom na životné prostredie (zníženie plyných emisií, znížený tlak na cesty atď.) a na ekonomiku miest okolo riečnych prístavov.
- Prítomnosť takých riek ako je Dunaj, Tisa a Sáva a pripojeného riečného systému, ako aj Jadranského, Iónskeho, Egejského a Čierneho mora svedčí o existencii príležitostí na využívanie kombinovaných pozemno-vodných koridorov.

Národná a regionálna dostupnosť

V priebehu posledných pätnástich rokov nastali rýchle zmeny dopravy. Vo všetkých krajinách sa veľmi rýchlo rozvíjala cestná doprava. Napriek tomu však cestná sieť neuzavrela medzeru, ktoré je dôsledkom rýchleho rastu tlaku vozidiel. Okrem toho ani technický stav ani kvalita siete bočných sietí nedosahuje úroveň z roku 1990. Vnútrozemská vodná doprava vzrástla len nevýrazne. Čiastočne to spôsobili vojnové škody a trosky mostov, čiastočne ekonomická reštrukturalizácia.

V celej juhovýchodnej Európe okrem Grécka vykazuje vývoj dopravy v smere východ – západ a severozápad – juhovýchod pokles kapacity na základe infraštruktúry a kvality služieb. Juhovýchodná Európa veľmi zaostáva za hodnotami EU-25 vo viacerých ukazovateľoch, napríklad v **cestnej infraštruktúre**.

Zúčastnené krajiny EU-25 a Chorvátsko majú spájajúce európske diaľničné siete, Srbsko a Macedónsko majú priame a trvalé spojenia (cez Maďarsko a Chorvátsko), zatiaľ čo Bulharsko, Rumunsko, Čierna hora, Bosna and Hercegovina a Albánsko nemajú nijaké spojenie. V regióne je len 76% asfaltových ciest, kým v EU-15 je to 93%. Túto nižšiu hodnotu možno vysvetliť nižšou kvalitou dopravného systému u nových členov Európskej únie (2007) v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách. Aj **diaľničná sieť** (z hľadiska hustoty) je najrozvinutejšia v krajinách EU-25 a v Chorvátsku. Za nimi nasleduje Srbsko a Macedónsko. Na druhej strane, koridorové diaľnice v Bulharsku a v Rumunsku sa skladajú len z krátkych neprepojených úsekov. V Bosne and Hercegovine a v Albánsku sa nachádzajú štvorprúdové hlavné (2+2) cesty, no je ich pomerne málo a nemajú status diaľnice. Hustota prenikania automobilov je viac menej rovnaká ako v predchádzajúcom prípade (zdroj: Svetová banka).

Aj kvalita **železničného systému** je dosť zlá. Hustota koľajníc činí (33 km/km²), čo je približne 2/3 hodnoty EU-25 (48 km/km²). Najväčšia hustota je v Maďarsku, Slovensku a Rakúsku a najnižšia v Albánsku a Grécku. Zo všetkých nových členov Európskej únie (2007) a zo všetkých kandidátskych krajín a potenciálne kandidátskych krajín len Rumunsko a Chorvátsko dosahujú hodnoty, ktoré dosahujú priemer EU-25 (zdroj: Svetová banka).

Nákladná železničná doprava je najzaostalejšia v Bosne and Hercegovine, zatiaľ čo osobná železničná doprava je najzaostalejšia v Chorvátsku a Albánsku. Napriek tomu, že premávka na mnohých železničných pobočkách klesla pod kritickú úroveň, zrušilo sa len málo liniek. **Vysokorýchlostné železničné trate** neexistujú (implementácia dlhodobých plánov výstavby tratí medzi hlavnými mestami s minimálnou rýchlosťou 200 km/h si vyžiada najmenej 20 až 25 rokov), zatiaľ čo trate, ktoré dovoľujú maximálnu rýchlosť 160 km/h (ktoré sú na viacerých úsekoch medzinárodných liniek transeurópskych a paneurópskych koridorov vo výstavbe) tvoria len 2 – 4% celoštátnej železničnej siete.

Okrem toho tu sú krajiny umiestnené pri mori, ktorých spoločnou výzvou je poskytnúť dostupnosť (pre ľudí i náklad) na mnohé ostrovčeky (z ktorých väčšina je osídlená len riedko) **lodnou dopravou** (toto sa týka predovšetkým Chorvátska a Grécka).

Mestské dopravné systémy

Dopravné systémy miest sú vďaka svojim administratívnym, ekonomickým a kultúrnym funkciám veľmi dôležité. Vytvorenie udržateľného systému mestskej dopravy si vyžiada schopnosť zohľadniť aj rastúce požiadavky na mobilnosť obyvateľstva aj kvalitu bývania a pracovných miest.

Štúdie Iniciatívy mestskej dopravy¹⁴ ukazujú, že mestá v reformných krajinách majú vo všeobecnosti **redšiu sieť** mestských ciest než mestá v EU-15 a **ešte stále tu má menej ľudí automobil**. Tieto štúdie ďalej ukazujú, že podiel verejnej dopravy v niektorých mestách nových členských štátov je ešte stále **podstatne vyšší** než v mestách EU-15. Považuje sa za možné, že obmedzený cestný priestor v mestách môže fungovať ako vlastnú formu opatrenia riadenia dopytu, ktoré, spolu s nižšou úrovňou vlastníctva automobilov, **stimuluje modálny podiel verejnej dopravy až dodnes** (napriek tomu, že autobusový vozový park je tu ešte stále menej pravidelný, než v mestách EU-15). No vzhľadom na ďalší ekonomický rozvoj možno predpokladať, že ak tomu nezabránia politické opatrenia, tento výhodný modálny podiel sa priblíži k menej výhodnému podielu v mestách EU-15.

¹⁴ Zdroj: Iniciatíva mestskej dopravy, ročník druhý, 2005

Informačný a telekomunikačný systém

Situácia v oblasti programu je charakterizovaná veľkým rozdielom medzi kvalitou telekomunikačnej infraštruktúry a prístupom k službám v jednotlivých krajinách a regiónoch.

Okrem zlepšenia dopravnej infraštruktúry a služieb musí budovanie infraštruktúry zahŕňať aj **telekomunikácie**. V súvislosti s konkurencieschopnosťou územia Európskej únie je veľmi dôležitým štrukturálnym prvom prístup k vedomostiam.

Aj údaje o **telekomunikačných službách a telekomunikačnej infraštruktúre** poukazujú na veľké rozdiely medzi EU-25 a juhovýchodnou Európou. Tieto rozdiely sú spôsobené slabou telekomunikačnou infraštruktúrou v kandidátskych krajinách, v potenciálne kandidátskych krajinách, v tretích krajinách a v Rumunsku. V niektorých krajinách, ako je Rumunsko a Moldavsko, dosahuje počet telefonických liniek na 1000 obyvateľov menej než polovicu tejto hodnoty v Európskej únii (zatiaľ čo počet mobilných telefónov na obyvateľa dosahuje v Rumunsku jednu z najvyšších hodnôt v Európe).

Pokiaľ ide o podiel **používateľov Internetu**, tu je situácia ešte väčšmi polarizovaná. V juhovýchodnej Európe pripadá na 1000 obyvateľov priemerne 154 používateľov Internetu. V EU-25 je táto hodnota viac než dvojnásobná (322). Tento obrovský rozdiel sa vysvetľuje nízkym alebo extrémne nízkym počtom používateľov Internetu v kandidátskych krajinách a v potenciálne kandidátskych krajinách. No aj medzi členmi Európskej únie dosahuje vysokú mieru využívania Internetu len Rakúsko, Taliansko a Slovinsko. Ostatné krajiny z EU-25 dosahujú hodnoty, ktoré sa blížia skôr k priemeru juhovýchodnej Európy než k priemeru EU-25 (zdroj: Svetová banka).

2.6 Územná štruktúra

Pre oblasť programu sú významné regionálne rozdiely z hľadiska ekonomickej sily, inovácie, konkurencieschopnosti a dostupnosti mestských a vidieckych oblastí. Okrem toho so vznikom nových krajín a s vytvorením nových hraníc sa narušili existujúce vzorce politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych vzťahov.

Juhovýchodná Európa je charakterizovaná malými krajinami – 13 krajín tu má menej než 11 miliónov obyvateľov. Na tomto programe sa zúčastňujú regióny veľkých krajín, ako je Taliansko, ale i hraničné regióny tretích krajín, ako je Turecko a Ukrajina.

Okrem toho sa v oblasti programu nájdú značné **regionálne rozdiely**. Nájdú sa tu regióny, ktoré patria medzi najbohatšie v Európe (napríklad Viedeň alebo Lombardia), ale aj tie najchudobnejšie krajiny a regióny kontinentu (Moldavsko a Albánsko). Vnútorne nerovnosti v nových členských štátoch a v nečlenských štátoch Európskej únie sú v priemere skôr vyššie než v starých členských štátoch Európskej únie (EU-15) a z mnohých dôvodov, ktoré súvisia s procesom integrácie a štrukturálnych zmien v týchto krajinách, sa tieto nerovnosti časom ešte zväčšujú.

Regióny hlavných miest sú obyčajne **najsilnejšími regiónmi** v krajine, pretože sa tu sústreďujú funkcie miest. Sú tu sústredené vedomosti (univerzity, vysoké školstvo), kultúrne nadácie, riadiace útvary verejného i súkromného sektora, dopravné a telekomunikačné služby atď. Hlavné mestá plnia funkciu dopravných centier, rozhodovaciu a kontrolnú funkciu. Okrem toho hrajú vedúcu rolu pri inovácii a konkurencieschopnosti. V kontexte štátu sú to najsilnejšie regióny, pokiaľ ide o rast hrubého domáceho produktu a produktivity. Je do nich nasmerovaná väčšina priamych

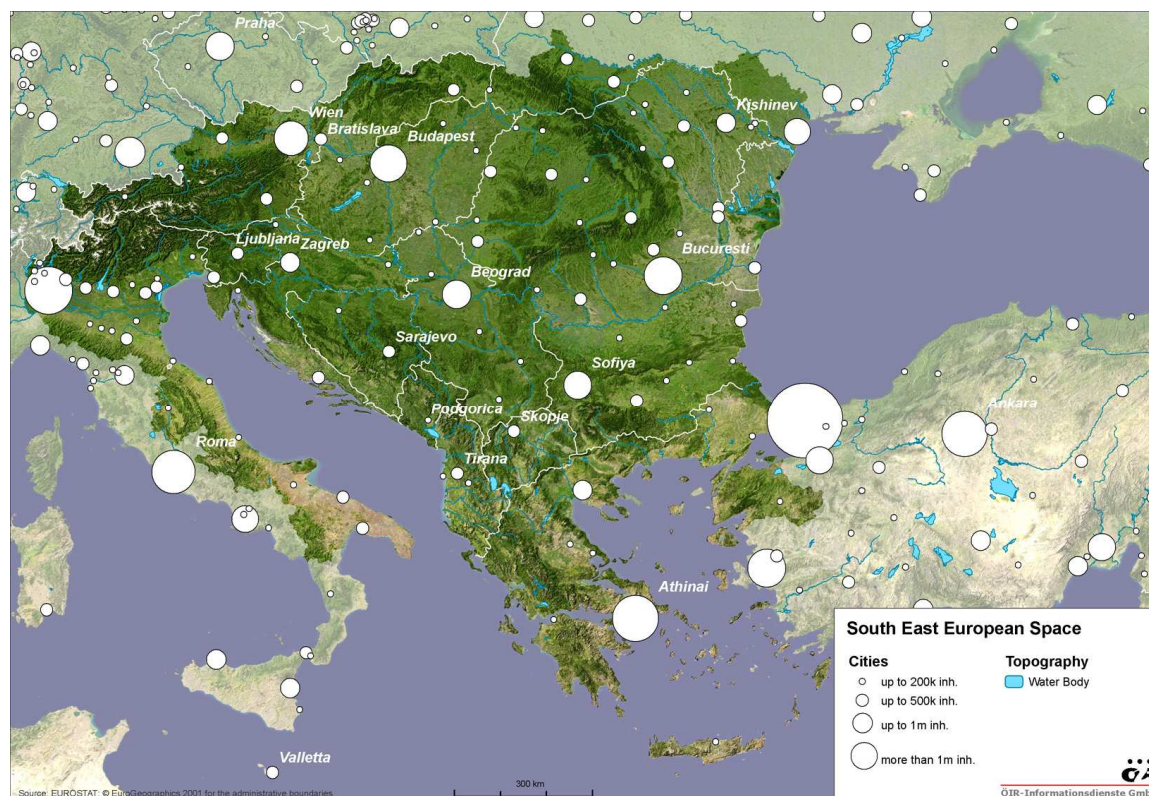
zahraničných investícií (v nových členských štátoch Európskej únie a v nečlenských štátoch). Z hľadiska konkurencieschopnosti sú regióny hlavných miest zvýhodnené. Druhú najvyššiu úroveň hrubého domáceho produktu na obyvateľa možno nájsť vo väčšine regiónov členských štátov EU-15 a v západných hraničných regiónoch nových členských štátov Európskej únie, kandidátskych krajín a potenciálne kandidátskych krajín. Okrem Albánska a Kosova sú dnes najchudobnejšie európske regióny pozdĺž východnej a južnej vonkajšej hranice Európskej únie, totiž v Moldavsku a na západnej Ukrajine.

Mestský systém¹⁵

Jasný obraz o skutočnom vzorci osídlenia v oblasti programu nám dáva hustota obyvateľstva. Na úrovni štátov je najhustejšie osídlené Taliansko (v roku 2005 tu bývalo 191 obyvateľov na km², v západnom Taliansku až 193 obyvateľov na km²). Nasleduje Slovensko, Maďarsko a Albánsko (109 – 110 obyvateľov na km²). Na nižších úrovniach sa obyvateľstvo zreteľne sústreďuje v oblastiach hlavných miest. S týmto trendom môže súťažiť len málo ďalších regiónov.

Oblasť programu je charakterizovaná významnou **štruktúrou miest**. Z hľadiska počtu obyvateľov sú najväčšími mestskými oblasťami Atény, Budapešť, Viedeň, Miláno, Istanbul, Bukurešť, Belehrad, Sofia a Solún. Menej než 1 milión obyvateľov majú tieto hlavné mestá: Zahreb, Bratislava, Sarajevo, Ľubľana, Podgorica, Skopje, Tirana a aj niektoré dôležité mestá, ako je Bologna a Bari v Taliansku, Plovdiv v Bulharsku, Iasi, Temešvár a Konstanca v Rumunsku a Odesa na Ukrajine.

Mapa 7: Mestá v juhovýchodnej Európe v roku 2006

Zdroj: EuroGeographics

¹⁵ Táto kapitola vychádza z výsledkov projektu PlanNET CenSE.

Oblasť programu ponúka pestré spektrum miest, ktoré sú schopné hrať **vodcovskú úlohu pri územnom polycentrickom rozvoji**. Mestské regióny a veľké, stredné a malé mestá sú na území rozprestreté rovnomerne (pozrite mapu). V oblasti programu možno nájsť aj polycentrické aj monocentrické štruktúry. Také krajiny ako je Slovinsko a Slovensko tradične podporujú politickú alternatívu polycentrickej štruktúry. Používajú pri tom rôzne nástroje. Aj také krajiny, ako je Rakúsko alebo Taliansko, sú skôr polycentrické. Ich vidiecke časti sú silne prepojené s mestskými oblasťami, ktoré v dôsledku toho lepšie prosperujú. Také krajiny ako je Srbsko, Čierna Hora či Albánsko, majú polycentrickú sieť zatiaľ bez politickej podpory v zmysle administratívnej či politickej decentralizácie, takže z hľadiska funkcií sú výrazne decentralizované. Maďarsko a Macedónsko sú stále ešte viac-menej centralizované z hľadiska funkčnosti a dostupnosti, s decentralizačnými tendenciami, ale aj s koncentráciou ekonomických činností a moci vo veľkých mestských strediskách. Výsledok týchto troch alternatív je zrejмый: vo vidieckych oblastiach sú dedinky, ktoré bez právomoci a bez nástrojov nedokážu čeliť sociálnym, ekonomickým a ekologickým výzvam a preto rýchlo miznú. **Polycentrizmus** je tu v dôsledku súčasného vzorca územného rozvoja v Európe **veľmi ohrozený**. Len málo veľkých miest v nových členských štátoch Európskej únie a v kandidátskych krajinách (týka sa to najmä hlavných miest) mali zatiaľ výhody z procesu integrácie (pozrite záverečnú správu PlanNET CenSE).

Preto sa má za to, že **polycentrické koncepcie a ich implementácia sú veľmi dôležité pre európsku integráciu**. Akýkoľvek druh podporovania a uplatňovania polycentrizmu závisí od správnych právomocí príslušných činných inštitúcií. V záujme uplatňovania a ďalšieho rozvoja konceptu polycentrického rozvoja na nadnárodnej úrovni je veľmi dôležité, aby sa zohľadňovali veľmi odlišné spôsoby implementácie na národnej a regionálnej úrovni, ktoré odrážajú veľmi odlišné administratívne systémy a veľmi odlišnú politickú kultúru v krajinách zúčastnených na programe. V krajinách juhovýchodnej Európy neexistuje **explicitná urbánna politika** na národnej úrovni. Vo väčšine z týchto krajín nie sú **priestorovému rozvoju** ponechané **takmer žiadne alebo vôbec žiadne právomoci**.

Neustále rastúca vzájomná funkčná závislosť medzi mestami a vidiekom **vyžaduje** vzájomnú **spoluprácu miestnych orgánov** v oblasti miestnej dopravy, odpadového hospodárstva, výroby a využívania energie a ochrany životného prostredia. V záujme rozvoja udržateľného rozvoja miest a vidieka je potrebné zamerať sa na doplnkové funkcie miest a vidieka, miest a regiónov, či malých miest, a to nielen v súvislosti s otázkami ekonomiky a infraštruktúry, ale aj v súvislosti s mestskými funkciami, ako je kultúra, školstvo, znalostná a sociálna infraštruktúra.

Vidiecke a okrajové regióny

Oblasť programu vo všeobecnosti vykazuje **vysoký podiel nie mestskej populácie** (36%) oproti priemeru EU-25 (24%). V skupine členských štátov Európskej únie musíme konštatovať veľmi **vysoký podiel vidieckych oblastí** v nasledujúcich štátoch: Slovensko, Slovinsko, Rumunsko a Grécko (tu sú rozdiely medzi vnútrozemskými a pobrežnými regiónmi) a krajiny na západe Balkánu: Albánsko, Bosna and Hercegovina, Macedónsko, Srbsko, Čierna Hora a Chorvátsko. Vysoký podiel vidieckych oblastí možno nájsť aj v niektorých (horských alebo pobrežných) častiach Rakúska a Talianska, kde veľká časť populácie žije vo vidieckych a polomestských oblastiach (zdroj: Svetová banka a odhad z Eurostatu a SEED - Centrum regionálnych databáz).

Nízka úroveň urbanizácie regiónu napovedá, že ekonomika je stále do značnej miery závislá od poľnohospodárstva a že sa nevyužívajú v plnej miere možnosti, ktoré so sebou prináša vývoj, a

opakovaný vývoj výroby a rozširovanie služieb. Zároveň to znamená, že veľká časť populácie **nemusi mať bezprostredný prístup k viacerým službám**, ktoré sú dostupné v mestách. Vidiecke oblasti sú v dôsledku svojej štruktúrálnej situácie často konfrontované s nasledujúcimi trendmi a problémami:

- Pokles počtu obyvateľov, starnutie vidieckej spoločnosti v dôsledku štruktúrálnych zmien, pokles poľnohospodárskej výroby, menej pracovných príležitostí v dominantných odvetviach.
- Silná závislosť na špeciálnych odvetviach (poľnohospodárstvo, rybárstvo, lesníctvo, baníctvo)
- Negatívne podmienky pre diverzifikáciu z hľadiska finančných a ľudských zdrojov
- Okrajové umiestnenie a nedostatočná dopravná sieť
- Vysoká miera nezamestnanosti a nevýhodná štruktúra nezamestnanosti
- Odliv mozgov
- Problémy so stabilizáciou technickej a sociálnej infraštruktúry
- Zlé spojenie s centrálnymi regiónmi

V oblasti programu sú vidiecke regióny, ktoré si dosiahli **relatívne dobré konkurenčné postavenie v poľnohospodárstve alebo v cestovnom ruchu** (napríklad pobrežné oblasti Stredozemného mora a Čierneho mora) a v horských oblastiach (napríklad Alpy a Karpaty). Viacerým vidieckym oblastiam sa však **ešte nepodarilo** dosiahnuť štruktúralne zmeny a majú veľké ekonomické problémy, často v dôsledku svojej okrajovej polohy.

Vidiecke oblasti, ktoré sú vystavované tlakom, napríklad cez hospodársky rast a expanziu susediacich mestských oblastí, musia **čeliť veľkým výzvam** pokiaľ ide o rast objemu dopravy, tlak na využívanie pôdy, či environmentálna záťaž (hluk, odpad atď.).

Vidiecke oblasti sú **nehomogénne** v zmysle príležitostí na rozvoj a vyhliadok rozvoja. Rôznorodosť vývoja vidieka v oblasti programu zreteľne spôsobuje, že stratégie priestorového rozvoja musia zohľadňovať miestne a regionálne podmienky, charakteristiky a požiadavky. Nový podnet možno očakávať od intenzifikácie vzťahov medzi (dominantnými) mestami a vidiekom. V polycentrickom mestskom systéme tvoria malé a stredné mestá a ich vzájomné vzťahy dôležité centrá a prepojenia, predovšetkým vo vidieckych regiónoch.

Hraničné oblasti

Oblasť programu prešla za posledných 25 rokov mnohými politickými a štruktúrnymi zmenami (koniec komunistického režimu, 3 kolá pripojenia k Európskej únii v rokoch 1995, 2004 a 2007, vojna v Juhoslávii), ktoré radikálne zmenili jej politický vzhľad. Dnes sú v oblasti programu veľmi **rozličné situácie v hraničných vzťahoch**. Sú tu vnútorné hranice Európskej únie, so schengenským právnym postavením i bez neho, sú tu vonkajšie hranice Európskej únie a bilaterálne hranice. Právne postavenie niektorých hraníc sa má v budúcnosti zmeniť (napríklad s rozšírením schengenskej oblasti).

Zdá sa, že mnohé hraničné oblasti sú rôznorodejšie než v EU-27. Zatiaľ čo niektoré krajiny vykazujú vzorec okrajových, demograficky a ekonomicky menej prosperujúcich regiónov, aký je známy z EU-25, v iných krajinách sú tieto trendy menej zreteľné – niektoré hraničné regióny sú zvýhodnené tým, že je v nich hlavné mesto, ktoré leží blízko hraníc. Príkladom môže byť Viedeň a Bratislava. V dôsledku vzniku nových štátov sa staré **dobré zavedené spojenia rozdelili a teraz**

je potrebné vybudovať takéto spojenia na novom základe. Niektoré štáty, v ktorých rozdelenie neprebehlo príliš mierumilovne, zdedili po predchádzajúcom režime nepriateľstvo, nedôveru a nenávisť, s ktorými sa musia vyrovnávať a musia správne pochopiť vzťahy so svojimi „novými“ susedmi.

2.7 Poučenia zo spolupráce v juhovýchodnej Európe v rokoch 2000 – 2006¹⁶

Program pre juhovýchodnú Európu bude budovať na skúsenostiach, získaných počas predchádzajúcich programov pre oblasť CADSES. Spolupráca v tejto oblasti sa začala v polovici deväťdesiatych rokov, kedy pri vytvorení a zdokonalení sietí spolupráce hral významnú rolu **program Interreg IIC** (1997 – 1999), ktorý zároveň prispel k lepšiemu porozumeniu spoločných problémov a riešení. Projekty, ktoré spadali pod následný **program Interreg IIIB CADSES** (2000 – 2006) mohli budovať na tomto základe.

Podľa štúdie spoločného technického sekretariátu CADSES z októbra 2006 bol v programovom období 2000 – 2006 vyhradený rozpočet Európskeho fondu regionálneho rozvoja vo výške 143 mil. EUR (a ďalších 100 mil. vyhradili štáty v rámci financovania alebo spolufinancovania) na podporu vypracovania **134 projektov CADSES**, cez ktoré sa na CADSES zúčastnilo viac než 1600 partnerov projektu. **Počet partnerov** v súčasnom období financovania (2000-2006) je takmer šesťkrát vyšší než v prvom období financovania. Preto možno konštatovať, že cieľ, ktorým bolo generovať a posilňovať nadnárodnú spoluprácu, sa počas dvoch období financovania CADSES podarilo splniť.

Partnerov projektov možno nájsť vo **všetkých 18 krajinách**, ktoré sa zúčastnili na CADSES. Väčšina partnerov pochádza zo starých členských štátov (vedie Taliansko, nasleduje Nemecko, Rakúsko a Grécko). Spomedzi piatich nových členských štátov Európskej únie dosiahli najväčší počet projektových partnerov Maďarsko a Poľsko. Bulharsko, Rumunsko a Chorvátsko, napriek finančným a administratívnym ťažkostiam – participovali značným množstvom partnerov.

Účastníci z rôznych krajín však mali pre nadnárodnú spoluprácu **rôzne počiatkové podmienky** (vrátane inštitucionálnych kapacít a skúseností, politických prekážok atď.), Proces zväčšovania a perspektíva pripojenia poskytuje viacerým krajinám pomerne rovnaké východisko, no stále ešte je potrebné prijímať opatrenia na uľahčenie angažovania nadnárodných partnerov.

Skúsenosti v CADSES ukázali vysokú motiváciu, ktorej však bránili **značné administratívne prekážky**. Rámce IPA a ENPI¹⁷ definitívne uľahčia účasť partnerov mimo Európskej únie. Veľmi dôležitá je však aj mobilizácia viacúrovňových partnerov z krajín Európskej únie. **Skúsenosti** z projektov a štúdií **CADSES** zdôrazňujú význam projektov s viacúrovňovým prístupom (čiže také, ktoré majú okrem nadnárodných výsledkov aj viditeľný miestny alebo regionálny výsledok a vplyv), podporu výmen v rámci projektov s podobnými témami alebo štruktúrami, účasť činiteľov v malých a stredných mestách, podporu spolupráce medzi rôznymi nadnárodnými zónami (t.j. priestor

¹⁶ Zdroj: Štúdia o strednodobom vyhodnotení programov INTERREG pre obdobie programu 2000 – 2006. MTE – program INTERREG IIIB CADSES, september 2003. Návrh správy o aktualizácii MTE – program INTERREG IIIB CADSES, september 2005- Skúsenosti zo seminára o skúsenostiach zo spolupráce medzi východom a západom v oblasti CADSES, Lipsko, október 2006. Kniha projektu INTERREG III B CADSES, október 2006. INTERREG – vyhodnotenie potrieb zo strany INTERACT, február 2004.

¹⁷ European Neighbourhood and Partnership Instrument - ENPI

Stredozemného mora, Čierneho mora a predovšetkým strednej Európy) a rozvoj vývoja zdola nahor a integračnej zóny v prípade, ak ide len o malú geografickú oblasť.

Najviac projektov (38%) sa sústreďuje v oblasti **územného rozvoja**, zatiaľ čo ostatné projekty sú rozdelené pomerne rovnomerne medzi problémy **dopravných systémov** (19%), **prírodného a kultúrneho dedičstva** (19%) a **ochrany životného prostredia** (24%).

Štúdie a správy, ktoré sa uskutočnili v oblasti CADSES v rámci strategických projektov¹⁸, odporúčajú intenzifikáciu nadnárodnej spolupráce v rámci **troch tematických skupín**:

- **Mestské oblasti a polycentrizmus** Táto skupina sa považuje za veľmi zložitú otázku, zameranú na úlohu mestských oblastí ako husto obývaných oblastí, ktoré ovládajú ekonomický rast, inovácie a znalosti, sociálna a demografické trendy, vzťahy medzi mestom a vidiekom a integráciu do nadnárodných a globálnych ekonomických zón. Túto otázku možno považovať za oblasť, v ktorej zápasia negatívne rozvojové trendy (ekonomika a zamestnanosť, „monokultivácia“, prílišná koncentrácia kapitálu a know-how, rozširovanie miest a segregácia, pokles ekonomických sektorov) alebo za príležitosť pre rozvoj diferencovaných a vzájomne sa dopĺňajúcich mestských sietí, pre využitie výskumno-vývojových zariadení a výskumno-vývojového potenciálu, a zariadení, ktoré môžu slúžiť ako vstupné brány do väčšej nadnárodnej oblasti. A napokon je potrebné zdôrazniť, že okrem ekonomického rozvoja a rozvoja mesta majú mestá za úlohu uchovanie kultúrneho dedičstva ako križovatky viacerých kultúrnych smerov.
- **Dostupnosť** z hľadiska dopravy a z hľadiska telekomunikačných sietí. Táto skupina sa zameriava na požiadavky a potreby existujúcej infraštruktúry, projekty nových investícií do infraštruktúry a schopnosť verejného a súkromného sektora túto infraštruktúru navrhovať, realizovať, udržiavať a prevádzkovať. Dostupnosť je potrebné vyriešiť nielen z prevádzkového hľadiska, ale aj z geografického hľadiska. Preto je potrebné podčiarknuť rozvoj severovýchodných a juhovýchodných spojení spolu s modernizovaním regionálnych a sekundárnych sietí a s využívaním oblastí prístavov a ich spojenia v vnútrozemskými oblasťami.
- **Ochrana životného prostredia a prírodných zdrojov:** Oblasť CADSES je charakterizovaná širokým spektrom rôznych druhov životného prostredia. Zdroje problémov však majú tendenciu vyskytovať sa na celom území. Všade boli spomenuté tieto problémy: vodné hospodárstvo, spracovanie odpadových vôd, využitie vodných zdrojov v poľnohospodárstve, energetická efektívnosť a obnoviteľné zdroje energie, hnedozeme a monitorovanie znečistenia, suburbanizácia, cestná doprava, fragmentácia upravovaných a chránených oblastí eróziou a záplavami, a napokon potreba nadnárodnej koordinácie akcií a administratívnych opatrení zameraných na ochranu.

V rokoch 2000 – 2006 však **nebolo** všeobecné prijatie CADSES programu **celkom bez problémov**. Vyskytli sa problémy, ktoré súvisia všeobecne s nadnárodnou spolupracou, a vyskytli sa aj špecifické problémy pre danú oblasť. Tematická orientácia CADSES sa očividne

¹⁸ Vision Planet, PlaNet CenSE, ESTIA-SPOSE

podporovala. Stratégia bola v niektorých prípadoch **príliš široká**, chýbalo zameranie na proces rozširovania a na politiku európskeho susedstva. Táto neurčitosť vyvolávala isté otázky, no toto nijako neovplyvnilo potrebu nadnárodnej spolupráce. Túto skutočnosť možno doložiť veľkým počtom projektových žiadostí (v 4 výzvach ich bolo podaných 559) i veľkým počtom schválených projektov. Pri **realizácii programu** sa však odhalili **slabiny**, ktoré je potrebné brať do úvahy. Vyhodnotenia programu, semináre a konferencie, projektové booklety a ohlasy zúčastnených ponúkajú cenný zdroj, z ktorého možno čerpať poučenia.

Jednou z hlavných otázok realizácie bola požiadavka na **zreteľné štruktúry riadenia**. Prijemcovia sa nie vždy orientovali v tom, akú rolu a aké úlohy majú orgány ako riadiaci orgán, spoločný technický sekretariát, spoločný monitorovací/riadiaci výbor, a predovšetkým kontaktné miesta a nadnárodné kontaktné miesta. V niektorých prípadoch nastalo **nedorozumenie**, pokiaľ ide o **úlohy**, sprevádzané **meškaním** procesov programu (napríklad meškajúce dokončenie zmlúv medzi riadacim orgánom a vedúcim partnerom). Toto ovplyvnilo dôveryhodnosť nadnárodnej spolupráce. S úlohami zúčastnených útvarov priamo súvisí **transparentnosť** v propagovaní programu a v informovaní o ňom, ako aj pri príprave a výbere projektov. Veľkou pomocou by mohol byť ľahký prístup k príslušným dokumentom a informovanie o požiadavkách programu a o administratívnych postupoch. V tomto smere zohrala pozitívnu úlohu webová stránka CADSES, ale žiaľ už **neskoro**. Vo svetle nového programového obdobia je potrebné podčiarknuť význam „**programového doplnku**“ (predovšetkým pokiaľ ide o potrebu zreteľných cieľov a usmernení o tom, kto má aké práva), ako dôležitého predpokladu postupu smerom k hmatateľnej realizácii.

Partneri účastníci projektu vyjadrili aj potrebu „**spoločných nástrojov**“, ako sú pomocné príručky pre tvorbu a realizáciu projektov. Vítané bolo poskytnutie „príručiek vyhodnocovania“ a projektových bookletov. Vítaný bol aj vývoj príručiek riadenia projektov. **Mechanizmy spätnej väzby partnerov** je potrebné ešte väčšmi rozpracovať, jednoznačne nad rámec (a účel) postupu povinného podávania hlásení. Toto všetko je potrebné príjemcom lepšie vysvetliť. **Monitorovanie programov** má byť také, aby dokázalo čo najskôr poskytovať zmysluplné a užitočné informácie.

Identifikovalo sa niekoľko zaujímavých bodov v súvislosti s pridanou hodnotou Spoločenstva. Vyslovili sa isté obavy v súvislosti s požiadavkou **viditeľných a konkrétnych výstupov**, najmä v prípade, ak je potrebná politická podpora na vysokej úrovni, ktorá nebola vždy k dispozícii. **Prístup zdola nahor**, s ktorým sa pôvodne počítalo pre CADSES, **nemusi byť** pre túto oblasť **vždy najvhodnejší**. Potenciál CADSES pri zvyšovaní povedomia o štrukturálnych fondoch v nových členských štátoch a v nečlenských štátoch, pri podporovaní inštitucionálneho rozvoja a budovaní schopností, pri prenášaní know-how bol do istej miery obmedzený **príležitostnou neprehľadnosťou** výstupov a výsledkov.

Oproti ostatným nadnárodným programom postupoval CADSES celkom úspešne. Väčšinou sú zrejme podobnosti, pokiaľ ide o ciele, postupy a štruktúry riadenia nadnárodných programov. V prípade CADSES však činil počiatočný **pomer členských štátov k nečlenským štátom 4:14** a boli tu aj **iné inštitucionálne podmienky**. Preto je potrebné zohľadniť nevyrovnanú účasť krajín a skúsenosti vedúcich partnerov vo svetle efektívnosti programu. Porovnanie s programovým regiónom Baltského mora môže byť najzmyslupnejšie, keď berieme do úvahy veľký počet nečlenských štátov, ktoré sa zúčastňujú na oboch programoch i veľkosť programového rozpočtu. Keď odhliadneme od rozdielneho historického a politického kontextu, môže nám ponúknuť praktické rady **definícia úloh a spolupráca** medzi riadiacim orgánom, spoločným technickým sekretariátom a spoločným riadiacim/monitorovacím výborom v regióne Baltského mora.

3. Analýza SWOT a výzvy

3.1 Silné a slabé stránky, príležitosti a hrozby

Prehľad výsledkov spoločensko-ekonomickej analýzy je uvedený v nasledujúcej analýze SWOT. Tieto výsledky sú mostom ku stratégii programu (globálne a špecifické ciele, identifikácia prioritných osí).

Silné stránky

- Diverzifikovaná ekonomická štruktúra a dynamický rozvoj
- Výhody lokalizácie – dôležitá križovatka medzi severnou a západnou Európou a ďalekým a stredným východom
- Silné a prosperujúce regióny hlavných miest ako nositelia hospodárskeho rastu
- Silný polycentrický systém a vedúca úloha malých a stredne veľkých miest
- Vysoký potenciál pracovných síl
- Prítomnosť univerzít a výskumných ústavov s vysokou úrovňou internacionalizácie a širokou ponukou vzdelávacích zariadení
- Dobre vyvinutá infraštruktúra výskumu a vývoja v ústredných regiónoch
- Existujúca stratégia vďaka definovaniu TEN a paneurópskych koridorov
- Prístup k moru, dôležité vysokokapacitné prístavy
- Rieky vhodné na nákladnú dopravu, Dunaj ako dôležitá vnútrozemská medzinárodná vodná cesta
- Široká biodiverzita a hojnosť prírodných zdrojov s vysokou environmentálnou hodnotou
- Veľmi rôznorodé a cenné kultúrne dedičstvo

Slabé stránky

- Existencia nevyváženosti v oblasti programu – rôzne ekonomické rozdiely ako oddeľujúce prvky (napríklad ekonomické rozdiely pozdĺž vonkajších hraníc Európskej únie, medzi starými a novými členskými štátmi a kandidátskymi krajinami, vnútri krajín, rozdiely medzi mestami a vidiekom, medzi centrom a okrajom)
 - Odliv obyvateľstva a migrácia ak následok štrukturálnych zmien a nedostatku pracovných perspektív
 - Nízke náklady na výskum a vývoj v súkromnom a verejnom sektore, chýbajúca koncepcia prípadne realizácia výskumu a vývoja (predovšetkým v niektorých kandidátskych krajinách)
 - Zlá dostupnosť (doprava, informácie, telekomunikácia), obyčajne v kandidátskych krajinách, ale aj vo vidieckych a okrajových regiónoch
 - Nedostatočná kvalita a kvantita vysoko rozvinutej infraštruktúry (železničná, cestná, vodná a letecká doprava, telekomunikácie) a nedostatočná údržba existujúcej dopravnej infraštruktúry
 - Kvalita prírodného bohatstva (napríklad voda, pôda, ovzdušie, biodiverzita) a rastúce znečistenie
 - Nízka miera využívania obnoviteľnej energie a nízka energetická efektívnosť
 - Nevhodné riadenie a nedostatočné zlepšovanie zachovávaní prírodného a kultúrneho bohatstva
 - Nedostatočná koordinácia pri ochrane a prevencii v prípade živelných pohrôm
 - Proces budovania inštitúcií zaostáva (v prípade kandidátskych krajín a potenciálne kandidátskych krajín)
 - Veľmi pomalé budovanie a zlepšovanie paneurópskych koridorov v dôsledku nedostatku finančných prostriedkov
-

Príležitosti

Hrozby

<ul style="list-style-type: none">- Lepší přístup k (mestským) službám a informáciám prostredníctvom technologického rozvoja a európskej integrácie- Mobilita pracovných síl vyplývajúca z členstva v EÚ a aproximácie práva- Dynamické činnosti priamych zahraničných investícií- Intenzívne obchodné vzťahy medzi susediacimi krajinami a regiónmi- Udržateľný cestovný ruch- Infraštruktúra výskumu a vývoja (nadmárodná, regionálna), prenos know-how- Postup internacionalizácie ekonomiky, systému školstva a výskumu- Kvalifikované ľudské zdroje ako základ na presadzovanie podnikateľských zručností- Výstavba a aktualizácia paneurópskych dopravných koridorov (v súlade so sieťami TEN)- Rozvoj intermodálnej dopravy a logistiky spolu so strategicky významnou pozíciou juhovýchodnej Európy- Ekologicky vhodné dopravné systémy ohľaduplné k životnému prostrediu a potenciál vnútrozemskej vodnej cesty (napríklad Dunaja) pre udržateľnú medzinárodnú dopravu- Existujúce zdroje pre využívanie obnoviteľných zdrojov energie a aplikáciou ekologicky vhodných technológií- Koordinácia medzinárodných, národných a regionálnych záujmov- Budovanie kapacít a silných inštitúcií	<ul style="list-style-type: none">- Proces odlivu obyvateľstva, strata ekonomickej základne, zhoršovanie sociálnych rozdielov, izolácia okrajových regiónov- Existencia mnohých hraničných regiónov s historickou záťažou- Pokles počtu obyvateľov a starnutie obyvateľstva s tlakom na trhy práce, sociálne a zdravotnícke služby- Nárast procesu suburbanizácie spôsobí nárast objemu činností, vyžadujúcich dochádzanie, čo bude mať negatívny vplyv na životné prostredie- Sociálna segregácia, spôsobená ekonomickými problémami, migráciou, nijakou alebo slabou integráciou národnostných menšín- Oneskorená integrácia spoločného trhu- Slabá schopnosť pracovných síl prispôbiť sa požiadavkám budúcich zamestnávateľov- Rozdiely v úrovni príjmov a distribúcií – výrazný nárast ekonomických rozdielov a rozdielov vo výške príjmov medzi regiónmi a v populácii- Odliv mozgov – migrácia skúsených pracovných síl a vysoko vzdelaných ľudí- Veľmi husté a stále rastúce toky dopravy (mestské oblasti, nadnárodné trasy)- Vysoká environmentálna záťaž spôsobená rastúcou dopravou- Veľmi pomalé budovanie a veľmi pomalá modernizácia paneurópskych koridorov v dôsledku nedostatku finančných prostriedkov- Nedostatočná spolupráca medzi orgánmi, prijímajúcimi rozhodnutia- Rozdielne a konfliktné medzinárodné, národné a regionálne záujmy- Technologické riziká a riziká živelných katastrof
---	---

Výzvy pre oblasť spolupráce

Analýza SWOT ponúka široký a podrobný prehľad **najdôležitejších silných a slabých stránok oblasti a objavujúcich sa príležitostí a hrozieb**, ktoré sa týkajú oblasti programu. Takú veľkú a rôznorodú oblasť, ako je juhovýchodná Európa, však možno jedinou analýzou SWOT opísať len veľmi zhruba.

No aj keď použijeme veľmi zhustenú a stručnú analýzu SWOT, aj tak vidíme, že pri programe bude potrebné urobiť niektoré **zásadné voľby**. Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa nemôže vyriešiť všetky problémy. Prostriedky je potrebné koncentrovať do oblastí s jasnou nadnárodnou dimenziou (ako inovácie, životné prostredie, dostupnosť, ako aj mestský a regionálny rozvoj), v ktorých nadnárodná spolupráca môže znamenať v oblasti spolupráce výhodu.

Jedinečnosť oblasti spolupráce bola zdôraznená pri viacerých príležitostiach Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa dáva všetkým zúčastneným krajinám jedinečnú príležitosť reagovať na strategické výzvy, ktoré nie sú vyriešené, alebo ktoré nemožno riešiť v rámci iných programov a iniciatív. Sú to tieto strategické výzvy:

- Presadzovať **integráciu** na všetkých úrovniach
- Využiť územný kapitál na uľahčenie **konkurencieschopnosti a inovácií**
- Prekonať prekážky, ktoré kladú štátne hranice, pri ochrane a zlepšovaní **životného prostredia**
- Koordinovane zlepšiť **dostupnosť**
- Spoločný postup pri dosahovaní vyvážených **územných štruktúr**.

V nasledujúcich odsekoch je ilustrovaných týchto **päť strategických výziev**.

Integrácia

Juhovýchodná Európa sa skladá zo **širokého spektra najrôznejších krajín**. Sú tu staré členské štáty Európskej únie, nové členské štáty Európskej únie, kandidátske krajiny, potenciálne kandidátske krajiny a tretie krajiny. No zrejme sú aj rozdiely medzi nimi. Táto oblasť je charakteristická veľkou rôznorodosťou, rôznymi kultúrami, jazykmi a náboženstvami stojí pred mnohými úlohami spoločenskej, hospodárskej a politickej povahy. Táto oblasť je domovom niektorých najbohatších, ale aj niektorých najchudobnejších regiónov. Niektoré z nich boli po celé desaťročia zónami mieru, prosperity a spolupráce, zatiaľ čo iné sa len nedávno dostali zo zmätkov posledných rokov 20. storočia.

Napriek týmto rozdielom sú však všetky štáty a regióny spojené **univerzálnou víziou európskej integrácie**. Členské štáty potrebujú prehĺbiť svoju integráciu v štruktúrach Európskej únie a využívajú príležitosť, ktorá sa im ponúka. Kandidátske krajiny a potenciálne kandidátske krajiny, ktoré sa približujú Európskej únii, sústreďujú úsilie na splnenie kritérií rovnocenného partnerstva a stabilizácie a na rozvoj bilaterálnych vzťahov.

Proces európskej integrácie ponúka každej krajine celé spektrum nástrojov a možností financovania. Je tu vysoká koncentrácia regiónov Cieľa 1 a súvisiacej podpory štrukturálnych fondov. Pre nečlenské štáty je tu nástroj predvstupovej pomoci, ktorý funguje podobným spôsobom ako nástroje regionálnej politiky Európskej únie. Veľmi dôležité je využitie programu pre nadnárodnú koordináciu v týchto dvoch oblastiach.

V tejto oblasti sa okrem intervencie štrukturálnych fondov ukazuje ešte ďalší priestor pre nadnárodné akcie. Juhovýchodná Európa patrí medzi **najrýchlejšie sa rozvíjajúce časti Európy**, a to napriek **veľkým rozdielom a problematickej nedávnej minulosti**. Je veľmi dôležité vyhnúť sa vzniku **nových deliacich čiar**, ktoré by tento raz boli skôr ekonomickej než politickej povahy. Dnes možno v oblasti spolupráce pozorovať **rýchli dezintegráciu**, predovšetkým v štátoch s rastúcimi ekonomickými rozdielmi, selektívnymi investíciami a odlivom mozgov. Nadnárodná spolupráca síce nemá k dispozícii financie pre presmerovanie existujúcich trendov, no i tak môže významne prispieť ku **preorientovaniu vzorcov spolupráce a k motivovaniu spoločného postupu**. Pre všetkých zúčastnených na národnej, regionálnej a miestnej úrovni sa tu núka jedinečná príležitosť integrovať sa v sieťach so svojimi rovnocennými partnermi a spoločne pracovať na riešení spoločných problémov.

Konkurencieschopnosť a inovácia

Volanie po vyššej konkurencieschopnosti a inovácii **sa ozýva pri všetkých diskusiách** o koncepcii regionálneho rozvoja všade v Európe. Juhovýchodnú Európu však spájame s týmito dvomi pojmami len zriedka. Vskutku, **v obraze**, ktorý sme si urobili o tejto oblasti v **súvislosti s inováciou, sú rozsiahle „biele miesta“**. Po zmenách deväťdesiatych rokov prechádza táto oblasť zásadnými zmenami ekonomických a výrobných vzorcov. Niektoré regióny, predovšetkým hlavné mestá, sa dobre prispôbujú novým výzvam, zatiaľ čo iné sa pokúšajú preorientovať.

Hlavné porovnateľné výhody tejto oblasti majú však **dočasnú povahu**. Nízke mzdy, znížené dane a systémy pomoci nemožno udržiavať večne. **Jedinými zárukami dlhodobého rastu a integrácie** na svetových trhoch je kombinácia kvantitatívne a kvalitatívne dobre vzdelaných pracovných síl, rozvoj uvedomenia verejnosti a reštrukturalizácia ekonomiky.

V tejto oblasti je potrebné riešiť požiadavku konkurencieschopnosti a inovácie v dvoch rozmeroch:

- Geografický rozmer, ktorý rieši selektívnu koncentráciu kapacity, investícií, pracovných síl a infraštruktúry v istých geografických oblastiach, predovšetkým na západnej hranici.
- Nezrovnalosti v oblasti inštitucionálnej konfigurácie, kvalifikovanosti ľudských zdrojov, mobilizácie existujúcich inštitúcií a ich spájanie do sietí a rozvoj kritického množstva na strane dopytu i na strane ponuky.

Životné prostredie

Juhovýchodná Európa je **miestom obrovského spektra krajín, ekosystémov a druhov**. Silné stránky tejto oblasti sú veľký počet chránených oblastí, potenciál využitia ekologicky vhodných technológií a aktíva pre budúci ekonomický a sociálny rozvoj. Títo environmentálna hojnosť je však ohrozovaná **mnohými faktormi**, ako sú znečistené oblasti, riziká živelných a človekom spôsobených pohrôm, ohrozenie vodných rezerv, odlesňovanie a erózia pôdy. Tú oblasť ovplyvňujú aj také javy ako sú **globálne klimatické zmeny**, ktoré spôsobujú suchá, povodne a lesné požiare.

Medzinárodná komunita a predovšetkým Európska únia urobili zo životného prostredia dôležitú otázku agendy politického a regionálneho rozvoja. V juhovýchodnej Európe má táto výzva tri rozmery:

- Vyrovnáť sa s dedičstvom minulosti v súvislosti s tým, čo po sebe v tomto regióne zanechalo obdobie po roku 1945.
- Reagovať na vznikajúce príležitosti (napríklad obnoviteľné zdroje energie, technológie monitorovania, cestovný ruch) a pripraviť sa na vznikajúce hrozby (napríklad klimatické zmeny).
- Koordinovať činnosť fragmentovaných politických scén.

Dostupnosť

Región hrá významnú rolu v európskej dopravnej sieti, ktorá funguje ako most medzi severnou, južnou, východnou a západnou Európou. Existujúce siete však **nedokážu držať tempo s rastom dopytu a neustále náročnejšími normami**. V oblasti je veľa nástrojov a konceptov, ako je TEN a paneurópske dopravné koridory. Tieto **príležitosti sa však nevyužívajú optimálne**. Je to spôsobené nedostatočnou koordináciou a chýbajúcim know-how. Okrem toho siete dostupnosti

ponúkajú významné výhody priľahlým oblastiam, bez toho, že by z toho mali výhody samotné regióny. A napokon, dostupnosť má zásadný environmentálny rozmer, ktorý je potrebné zohľadňovať pri plánovaní príslušných intervencií.

Intervencie zamerané na dostupnosť v danej oblasti musia preto zohľadňovať tieto parametre:

- Potreba koordinácie cez štátne a regionálne hranice i medzi rôznymi nástrojmi a fondmi.
- Kompromis medzi záujmami účastníkov na štátnej, regionálnej a miestnej úrovni, aby sa dopravné siete rozvíjali v súlade s koncepciou miestneho rozvoja aglomerácií.
- Integrácia vnútrozemských a prímorských zón.
- Využitie IKT¹⁹ a multimodálnych platforiem ako alternatíva k fyzickej mobilnosti a cestnej doprave.

Územné štruktúry

Oblasť je charakterizovaná rozsiahlymi vyváženými vzorcami osídlenia. Tieto vzorce sa však **rýchlo menia**, pri čom regióny hlavných miest silnejú, isté zóny akumulujú ľudské zdroje a kapitál a veľa regiónov a menších centier sa dostáva na špirálu poklesu a úpadku. Pre oblasť programu sú významné regionálne rozdiely z hľadiska ekonomickej sily, inovácie, konkurencieschopnosti a dostupnosti mestských a vidieckych oblastí. Okrem toho so vznikom nových krajín a s vytvorením nových hraníc sa narušili existujúce vzorce politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych vzťahov.

Okrem posunu vplyvu medzi regiónmi a mestskými oblasťami majú ústredné i okrajové regióny **naliehavé problémy** v rámci svojich hraníc. Preto veľká koncentrácia činností a ľudských zdrojov v jednotlivých mestách spôsobuje rozširovanie miest, segregáciu a preťaženie životného prostredia a infraštruktúry. Na druhej strane upadajúce oblasti nemajú prostriedky na udržanie svojho postavenia a zdedenej infraštruktúry a takto sa dostávajú do začarovaného kruhu, z ktorého sa vlastnými silami nedokážu dostať.

Mestské oblasti priťahujú a vytvárajú hospodársku činnosť, kultúrny pokrok, inováciu i vedomosti. V mozaike štátov, ktoré sú v oblasti, je potrebná nadnárodná spolupráca, pretože je tu veľa centier a funkčných vzťahov medzi nimi. Intervencie musia smerovať dvomi smermi:

- Horizontálne, pri čom budú riešiť vzťahy medzi perspektívami rozvoja centier a regiónov medzi nimi.
- Vertikálne, pri čom budú spoločným úsilím riešiť problémy v mestských oblastiach.

¹⁹ Informačné a komunikačné technológie

4. Stratégia programu

4.1 Ciele a prioritné osi programu spolupráce

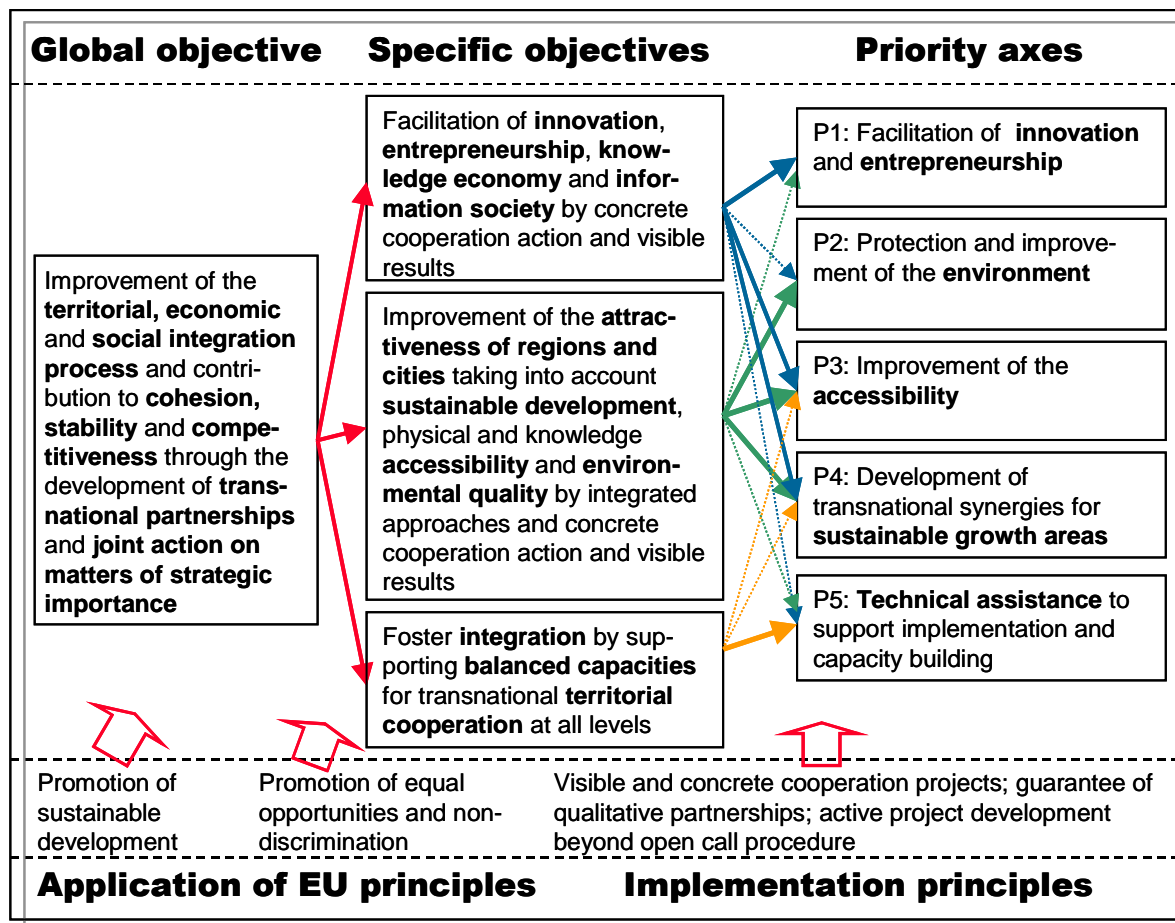
Stratégia programu je výsledkom interakcie nasledujúcich prvkov:

- **Strategické rozhodnutia Európskej únie**, ako sú uvedené v Strategických usmerneniach Spoločenstva o súdržnosti (2006/702/ES).
- **Špecifické potreby a výzvy** oblasti spolupráce juhovýchodná Európa, ako sú uvedené v analýze a v SWOT analýze v tomto dokumente.
- **Rozsah a obmedzenia** programu nadnárodnej spolupráce – cieľ 3, ako sú načrtnuté v príslušných nariadeniach (napríklad nariadenie o ERDF č. 1080/2006).

V týchto prvkoch sa načrtáva stratégia a definuje sa miesto **globálneho cieľa a špecifických cieľov, ako aj príslušné prioritné osi operačného programu.**

Stratégia programov je štruktúrovaná pozdĺž **jedného globálneho cieľa, troch špecifických cieľov a zásad implementácie**, ktoré sa dosiahnu implementáciou **piatich prioritných osí.**

Obr. 1: Logický diagram cieľov a prioritných osí programov

V „stratégii programu“ sa definuje **konzistentná spoločná územná stratégia** pre oblasť spolupráce juhovýchodná Európa, v ktorej sa vysvetľujú hlavné ciele a prioritné osi, ktoré je potrebné implementovať.

Globálny cieľ programu:

Program má zlepšovať **proces územnej, hospodárskej a sociálnej integrácie** a prispievať k **súdržnosti, stabilite a konkurencieschopnosti** prostredníctvom rozvoja **nadnárodného partnerstva a spoločných aktivít v záležitostiach strategického významu**.

Tento globálny cieľ je v súlade so strategickými usmerneniami Spoločenstva o strategickom zameraní programu nadnárodnej spolupráce, ktoré riešia potrebu **stability** oblasti spolupráce Juhovýchodná Európa a nadväzuje na skúsenosti obdobia rokov 2000 – 2006.

Juhovýchodná Európa ponúka **jedinečnú scénu na zlepšenie integrácie, konkurencieschopnosti a následne aj územnej súdržnosti**. Táto oblasť je najrôznorodnejšou a najzložitejšou oblasťou nadnárodnej spolupráce v Európe. Pokrýva 17 krajín alebo ich regiónov.

Účel územnej súdržnosti pred nás stavia požiadavku politicky reagovať a vyriešiť tak naraz aj konkurencieschopnosť aj integráciu. Tieto dve koncepcie si nemusia nevyhnutne protirečiť, ale môžu sa pri dosahovaní územnej súdržnosti v oblasti programu dopĺňať.

Konkurencieschopnosť súvisí s využívaním a rozvojom silných stránok a príležitostí ekonomiky s využitím územného kapitálu a s rozvojom pilierov rastu.

Integrácia súvisí s odstraňovaním prekážok voľného pohybu, budovaním sietí a zlepšovaním interakcie a spolupráce.

Hore uvedené definície koncepcií navzájom **úzko súvisia**. Využívanie silných stránok ekonomiky si vyžaduje rozvoj interakcie a spolupráce, využívanie územného kapitálu predpokladá odstránenie prekážok, zatiaľ čo rozvoj pilierov rastu predpokladá tvorbu sietí, ktoré spoja všetkých relevantných účastníkov

Križovatkou koncepcie konkurencieschopnosti a integrácie je **územná súdržnosť**. Územná súdržnosť súvisí s obmedzovaním regionálnych rozdielom, koordináciou súdržných koncepcií sektorov a dosahovaním pridanej hodnoty v porovnaní s výsledkami, ktoré možno očakávať od implementácie jednotlivých programov a činností. *Inými slovami, územná súdržnosť v juhovýchodnej Európe je viac než súčet všetkých národných a regionálnych koncepcií všetkých zúčastnených regiónov a štátov.*

Program prijíma **spoločný prístup k výzvam** a zameriava sa **predovšetkým na tematické otázky a nie len na geografický prístup**. Podľa požiadaviek článku 6 nariadenia o ERDF program identifikuje strategické tematické otázky (otázky strategického významu), ktoré sú relevantné pre oblasť spolupráce a ktoré sa budú riešiť viacúrovňovou nadnárodnou akciou. Tieto tematické okruhy sú ďalšom texte opísané podrobnejšie, aby sa odlišili rôzne **úrovne oblastí intervencie**.

Efektívna nadnárodná spolupráca v celej oblasti programu sa dá dosiahnuť len cez podporovanie partnerstiev so **zreteľným viacúrovňovým a tematickým prístupom**, ktoré vedú k veľmi kvalitným nadnárodným projektom strategickkej povahy zameraným na výsledky, ktoré sú relevantné pre oblasť programu.

Ďalším dôsledkom tohto prístupu je, že program podporuje (no nie výlučne) akékoľvek úsilie, zamerané na väčšie **nadnárodné geografické oblasti**, ako sú povodia riek, dopravné koridory či polycentrický rozvoj, pri čom toto úsilie musí mať na tieto oblasti zreteľný pozitívny vplyv. Tento dôraz je pre program osobitne dôležitý, nakoľko nadnárodné geografické oblasti môžu byť veľmi relevantné pre integrovaný ekonomický, sociálny a environmentálny rozvoj, no typicky nebývajú cieľom riešenia iných programov, ako sú napríklad programy cezhraničnej alebo medziregionálnej spolupráce.

Hore uvedené **otázky strategického významu**, ktoré sa majú riešiť, sú stelesnené v špecifických cieľoch programu:

Špecifický cieľ programu 1:

Program bude podporovať **inovácie, podnikanie, znalostnú ekonomiku a informačnú spoločnosť** prostredníctvom konkrétnych spoločných aktivít s viditeľnými výsledkami.

Tento cieľ podčiarkuje čistú „stratégiu urýchlenia“, v ktorej sa kombinujú a posilňujú silné stránky a príležitosti juhovýchodnej Európy, ako ich definuje analýza SWOT. Tento cieľ je v súlade s prioritou 2 strategických usmernení Spoločenstva.

Špecifický cieľ programu 1 výrazne, no nie výlučne, súvisí s prioritnými osami 1, 3 a 4.

Uvádzame **argumenty** pre špecifický cieľ programu 1:

- Požiadavky lisabonskej agendy (kontext Európskej únie) sa majú implementovať vo všetkých európskych programoch.
- Komparatívnou výhodou mnohých krajín juhovýchodnej Európy sú „nízke mzdy“. Táto výhoda o niekoľko rokov pomínie. Je potrebné investovať do inovácií.
- Existujú inštitúcie základného výskumu a poskytujú uspokojivé vzdelanie. Ak však nebudú mať títo vysoko kvalifikovaní ľudia príležitosť primeraného zamestnania, tak tento región opustia.
- V mestských centrách existujú piliere rastu. Tieto piliere je potrebné podporovať. Región dosahuje najvyššiu rýchlosť rastu v celej oblasti. Investície do inovácií pomôžu túto rýchlosť udržať.
- Slabá alebo nerozvinutá informačná a znalostná infraštruktúra čelí stále zvyšujúcim sa nárokom. Preto intervencia v danom smere môže mať priamy a viditeľný príspevok v rozvoji uvedenej oblasti.
- Investície do výskumu, technológie a inovácie sú výrazne polarizované na západnej hranici oblasti programu. Nadnárodnými opatreniami bude potrebné podporovať mechanizmy difúzie.
- Oblasť programu je charakteristická mnohými malými štátmi. Inovácie potrebujú isté kritické množstvo (kapitálu, ľudských zdrojov, vedomostí, sietí). Toto sa v jednotlivých štátoch dosiahne len ťažko. Preto sa odporúča nadnárodná akcia.

Špecifický cieľ programu 2:

Program zlepší **atraktivnosť regiónov a miest**, pričom zohľadní **udržateľný rast**, fyzickú a znalostnú **dostupnosť** a kvalitu **životného prostredia**. Využije pri tom integrovaný prístup a konkrétne spoločné aktivity s viditeľnými výsledkami.

Tento cieľ ponúka vyváženú zmes rozvoja a zachovania cez prvky štruktúrovania, stabilizácie a prevencia, ktoré budú priamo riešiť slabé stránky a hrozby, ktoré identifikovala analýza SWOT. Tento cieľ je v súlade s prioritou 1 strategických usmernení Spoločenstva.

Špecifický cieľ programu 2 sa bude sledovať predovšetkým v rámci prioritných osí 2, 3 a 4.

Uvádzame **argumenty** pre špecifický cieľ programu 2:

- Európske trendy ukazujú, že regióny a mestá sú atraktívne vtedy, keď sú dlhodobou zabezpečené pracovné príležitosti a kvalita života. Atraktívne regióny sú v oblasti programu lokalizované najmä na okraji tejto oblasti, zatiaľ čo v strede sa nachádzajú kritické oblasti s vysokou koncentráciou ekonomických, sociálnych a environmentálnych problémov. Súčasné piliere rastu sú prehustené, oblasti potenciálneho rastu musia predefinovať svoju rolu a menšie centrá upadajú. Týmto problémom nemožno čeliť len na národnej úrovni. Nadnárodná akcia je hnacou silou národných i regionálnych stratégií.
- Vyvážené rozšírenie oblastí konkurencieschopného rastu v oblasti v kombinácii so silnými vnútornými i vonkajšími funkčnými vzťahmi sa považujú za nevyhnutný predpoklad riešenie regionálnych nezrovnalostí. Presadzovanie polycentrického rozvoja teda vyžaduje vhodne distribuované silné uzly, dynamické toky a interakcie medzi nimi. Toto by sa nemalo obmedziť len na oblasť ekonomiky. Uzly sa vyvíjajú a rastú na kultúrnych križovatkách. Preto má byť živým prvkom aj kultúrna výmena a podpora kultúry.
- Rozvoj a rast závisia od účinného spojenia s európskymi a globálnymi trhmi. Napríklad oblasť programu obkolesujú prímorské oblasti. Spojenia medzi prístavmi a vnútrozemím sú však slabé. Využitie pobrežných oblastí a prístavov je dôležitou podmienkou integrácie do globálneho trhu.
- Veľké zmeny sme zaznamenali v sektore životného prostredia. Celkové znečisťovanie sa znížilo v dôsledku zníženia priemyselnej výroby. Zdrojov znečisťovania a problémových oblastí je však viac a nie sú pod kontrolou. Predpokladaný ekonomický rast a s ním súvisiaci rast spotreby si vyžaduje konať. Ak by sa však takéto konanie uplatňovalo len na národnej úrovni, malo by len obmedzený účinok, pretože znečisťovania žiadne hranice nezastavia.
- Táto oblasť je charakterizovaná veľkým počtom malých štátov s fragmentovanou infraštruktúrou, prerušenými sieťami a prírodnými zdrojmi, ktoré sa rozprestierajú cez viacero štátov. V tejto situácii je potrebná nadnárodná akcia, ktorá môže poskytnúť rámec pre koordináciu.

Špecifický cieľ programu 3:

Program bude podporovať **integráciu** tým, že bude podporovať **vyvážené kapacity pre nadnárodnú územnú spoluprácu na všetkých úrovniach**.

Tento cieľ rieši základnú potrebu rozvinúť strategickú činnosť v geografickej oblasti, ktorá je charakterizovaná odlišnými rámcovými podmienkami pre rôzne formy nadnárodnej, viacúrovňovej, viacsektorovej a implementačne orientovanej spolupráce. Cieľom je, aby sa pre všetky zúčastnené regióny juhovýchodnej Európy dosiahli dosiahnuť lepšie a vyvážené rámcové podmienky pre nadnárodnú spoluprácu. Súčasťou rámcových podmienok sú aj činnosti zamerané na zvyšovanie uvedomenia, na budovanie spoločnej identity, na rozvoj metodík a nástrojov na identifikovanie potenciálu tejto oblasti. Tento cieľ je v súlade s prioritou 2,5 strategických usmernení Spoločenstva (kapitola 2.5 Nadnárodná spolupráca).

Špecifický cieľ programu 3 sa bude sledovať predovšetkým, no výlučne, v rámci prioritnej osi 5.

Uvádzame **argumenty** pre špecifický cieľ programu 3:

- Na rozdiel od ostatných programov, oblasť spolupráce sa charakterizovaná **extrémnou nevyváženosťou**, ktorá sa ešte prehĺbuje pri rozlišovaní medzi členskými štátmi a tretími krajinami. Rozvoj kapacít pre nadnárodnú spoluprácu sa **sám osebe stáva cieľom** a vyžaduje osobitnú pozornosť pre sprievodné činnosti.
- V oblasti programu existujú tieto **hlavné výzvy**: Existuje tu administratívna fragmentácia. Rola potenciálnych účastníkov je určená len nepresne. Nadnárodná spolupráca mala dosiaľ len obmedzený význam. Implementácia nadnárodnej spolupráce je komplikovaná, pretože tu existuje mnoho regulačných rámcov.

Ciele prioritných osí

Globálne a špecifické ciele operačného programu sa budú presadzovať cez **päť prioritných osí**. Tieto prioritné osi prispievajú rozličným spôsobom k špecifickým programovým cieľom.

Prioritné osi 1, 3, a 4 prispievajú k podpore inovácií, podnikania, znalostnej ekonomiky a informačnej spoločnosti prostredníctvom intervencií do inovačných sietí, vytváraním prostredia a rámcových podmienok, zameraním na „digitálne rozdelenie“ v nadnárodnom meradle a prostredníctvom rozvoja synergií centrálnych oblastí ako „primus locus“ na dosiahnutie špecifického programového cieľa 1.

Prioritné osi 2, 3 a 4 prispievajú k špecifickému programovému cieľu 2 zlepšením atraktívnosti regiónov a miest s ohľadom na udržateľný rozvoj, fyzickú a znalostnú dostupnosť a kvalitu životného prostredia prostredníctvom podpory aktivít v oblasti vodného hospodárstva, prevencie environmentálnych rizík, manažmentu chránených území a efektívneho využívania prírodných zdrojov, koordináciou rozvoja dostupnosti sietí a prostredníctvom spoločného prístupu k problémom a potenciálom rozvoja metropolitných oblastí.

V neposlednom rade prioritná os 5 sa zameriava na vyvážené kapacity pre nadnárodnú územnú spoluprácu na všetkých úrovniach, tak ako je to vyjadrené v špecifickom programovom cieľi 3.

Konečne, prioritné osi sú v súlade s prioritami, ktoré sú stanovené v článku 6 nariadenia (ES) č. 1080/2006 a pokiaľ ide o územný rozmer politiky súdržnosti, spĺňajú strategické usmernenia Spoločenstva o súdržnosti (2006/702/ES).

Prioritná os 1 „Uľahčovanie inovácií a podnikania“ bude prispievať špecificky k budúcemu rozvoju juhovýchodnej Európy ako miesta inovácií. Cieľom prioritnej osi 1 je uľahčovať inovácie, podnikanie, znalostnú ekonomiku a zlepšovať integráciu a ekonomické vzťahy v oblasti spolupráce.

Tento cieľ prioritnej osi 1 možno dosiahnuť tak, že sa splnia operačné ciele, ktoré sa týkajú rozvoja technologických a inovačných sietí, vytvárania prostredia, ktoré bude nápomocné inovačnému podnikaniu a zlepšovania rámcových podmienok pre inováciu.

Prioritná os 2 „Ochrana a zlepšovanie životného prostredia“ bude prispievať k zlepšovaniu podmienok životného prostredia a k lepšiemu riadeniu chránených a ostatných prírodných a poloprírodných oblastí. Cieľom prioritnej osi 2 je prekonať obmedzenia, dané štátnymi bariérami, predvídať budúce environmentálne hrozby a príležitosti a rozvinúť spoločnú nadnárodnú akciu na ochranu prírody a ľudí.

Tento cieľ prioritnej osi 2 možno dosiahnuť tak, že sa splnia operačné ciele, ktoré sa týkajú integrovaného vodného hospodárstva a prevencie a riadenia povodní, prevencie environmentálnych rizík, riadenia prírodných zdrojov a presadzovania efektívneho využívania zdrojov a energie.

Prioritná os 3 „Zlepšovanie dostupnosti“ prispeje špecificky ku zlepšovaniu dostupnosti európskych sietí pre miestnych a regionálnych činiteľov. Patrí sem fyzická infraštruktúra ako aj prístup k informačnej spoločnosti. Cieľom prioritnej osi 3 je presadiť koordinovanú prípravu na rozvoj sietí dostupnosti a podpora multimodálnosti.

Tento cieľ prioritnej osi 3 možno dosiahnuť tak, že sa splnia operačné ciele, ktoré sa týkajú koordinácie pri rozvíjaní, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí, rozvoja stratégií, ktoré riešia „digitálne rozdelenie“, a zlepšenia rámcových podmienok pre multimodálne platformy.

Prioritná os 4 „Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu“ prispeje k vyváženým polycentrickým vzorom oblasti programu. Cieľom prioritnej osi 4 je vyvinúť a implementovať integrovanú stratégiu pre metropolitné oblasti a regionálne systémy sídel, optimalizovať polycentrickú štruktúru programovej oblasti a využiť kultúrne hodnoty pre udržateľný rozvoj.

Prioritná os 4 má viacsektorálny prierezový charakter, pretože spája hospodárske, environmentálne, sociálne a správne otázky.

Tento cieľ prioritnej osi 4 možno dosiahnuť splnením operačných cieľov, ktoré sa týkajú najdôležitejších problémov ovplyvňujúcich mestské oblasti a regionálne sídelné systémy, podporovaním vyváženého vzorca atraktívnych a dostupných oblastí rasti a podporovaním kultúrnych hodnôt ako prínosu pre rozvoj.

Prioritná os 5 „Technická pomoc na podporu implementácie a tvorby kapacít“ prispeje k hladkej implementácii programu a zároveň umožní orgánom, účastníkom, podporovateľom

projektov a konečným príjemcom v plnej miere využiť príležitosti, ktoré im ponúka cieľ 3 európskej územnej spolupráce a predovšetkým nadnárodná spolupráca.

Cieľom prioritnej osi 5 je podporovať implementáciu programu a zvyšovať kapacitu inštitúcií a príjemcov v oblasti programu.

Tento cieľ prioritnej osi 4 možno dosiahnuť tak, že sa splnia operačné ciele, ktoré sa týkajú zabezpečenia jadrového riadenia implementácie programu a implementácie sprievodných aktivít zameraných na vytvorenie a implementáciu vysoko kvalitných nadnárodných projektov a partnerstiev orientovaných na výsledky.

Rozdelenie financií na prioritné osi

Systematika programových cieľov, vnútorná súdržnosť programu a obrovská rôznorodosť oblasti programu **vyžadujú vyvážené rozdelenie** dostupných fondov. Rozdelenie financií uvedené v tabuľke odráža rovnováhu medzi záujmami účastníkov programu a rámcom Politiky súdržnosti Európskej únie.

Tab. 4: Rozdelenie financií na prioritné osi

Prioritné osi	Podiel na rozpočte (fondy Európskeho fondu regionálneho rozvoja, zaokrúhlené)
P1: Uľahčovanie inovácie a podnikania	21%
P2: Ochrana a zlepšovanie životného prostredia	26%
P3: Zlepšovanie dostupnosti	27%
P4: Rozvoj nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu	20%
P5: Technická pomoc na podporu implementácie a tvorby kapacít	6%

Tab. 5: Systematika programových cieľov

Globálny cieľ programu	Špecifické ciele programu	Ciele prioritnej osi (súvisiace výsledky sú uvedené v kvantifikácii)	Operačné ciele (Tieto ciele zodpovedajú oblastiam intervencie. Príklady aktivít sú uvedené pri každej oblasti intervencie.)
<p>Program bude zlepšovať proces územnej, hospodárskej a sociálnej integrácie a prispievať k súdržnosti, stabilite a konkurencieschopnosti prostredníctvom rozvoja nadnárodného partnerstva a spoločných aktivít v záležitostiach strategického významu.</p>	<p>1. Program spolupráce bude uľahčovať inováciu, podnikanie, znalostnú ekonomiku informačnú spoločnosť prostredníctvom konkrétnej spolupráce s viditeľnými výsledkami.</p>	<p>P1: Uľahčovať inováciu, podnikanie, znalostnú ekonomiku a zlepšovať integráciu a ekonomické vzťahy v oblasti spolupráce (P1 „Uľahčovanie inovácie a podnikania“)</p>	<p>1. Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach 2. Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie 3. Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inováciu</p>
	<p>2. Program spolupráce zlepší atraktivnosť regiónov a miest, pri čo zohľadní udržateľný rast, fyzickú a znalostnú dostupnosť a kvalitu životného prostredia. Využije pri tom integrovaný prístup a konkrétnu spoluprácu</p>	<p>P2: Prekonať obmedzenia, dané štátnymi bariérami, predvídať budúce environmentálne hrozby a príležitosti a rozvinúť spoločnú nadnárodnú akciu na ochranu prírody a ľudí (P2 „Ochrana a zlepšovanie životného prostredia“)</p>	<p>4. Zlepšovanie integrovaného vodného hospodárstva a prevencia rizika povodní 5. Zlepšiť prevenciu environmentálnych rizík 6. Podporovať spoluprácu pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí 7. Podporovať efektívne využívanie energie a zdrojov</p>
		<p>P3: Presadiť koordinovanú prípravu na rozvoj sietí dostupnosti a podpora multimodálnosti (P3 „Zlepšovanie dostupnosti“)</p>	<p>8. Zlepšovať koordináciu pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí 9. Rozvinúť stratégie na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“ 10. Zlepšiť rámcové podmienky pre multimodálne platformy</p>
		<p>P4: Vyvinúť a aplikovať integrované stratégie metropolitných oblastí a regionálnych systémov osídlenia optimalizáciou danej polycentrickej štruktúry a využitím kultúrnych hodnôt na udržateľný rozvoj (P4 „Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu“)</p>	<p>11. Vyriešiť najdôležitejšie problémy, ktoré ovplyvňujú mestské oblasti a regionálne systémy sídiel 12. Podporovať vyváženú vzorku atraktívnych a dostupných oblastí rastu 13. Podporovať využívanie kultúrnych hodnôt pre rozvoj</p>

	<p>s viditeľnými výsledkami.</p> <p>3. Program spolupráce bude podporovať integráciu tým, že bude podporovať vyvážené kapacity pre nadnárodnú územnú spoluprácu na všetkých úrovniach.</p>	<p>P5: Podporovať implementáciu programu a zvyšovať kapacitu inštitúcií a príjemcov v oblasti programu (<i>P5 „Technická pomoc na podporu implementácie a tvorby kapacít“</i>)</p>	<p>14.Zabezpečiť jadro riadenia pre implementáciu programu</p> <p>15.Implementovať sprievodné aktivity zamerané na vytvorenie a implementáciu vysoko kvalitných nadnárodných projektov a partnerstiev orientovaných na výsledky</p>
--	--	---	---

4.2 Princípy implementácie

Program bude podporovať proces ekonomickej a sociálnej integrácie tým, že bude stimulovať **konkrétne a viditeľné nadnárodné projekty územnej spolupráce a vysoko kvalitné partnerstvá** na všetkých prioritných osiach

Na tento účel formuluje program **špecifické požiadavky**, súvisiace s vytváraním viditeľných a konkrétnych projektov spolupráce, s prípadným rozvojom proaktívnych projektov („cielené výzvy“) okrem procedúry „otvorených výziev“, s návrhom možným činností a so zárukou kvalitných partnerstiev.

Cieľom tejto kapitole je poskytnúť

- pomoc **žiadateľom o projekt** a
- pomoc orgánom zodpovedným za **výber projektov**.

4.2.1 Projekty viditeľnej a konkrétnej spolupráce

Na rozdiel od hlavných programov a cieľov Európskej únie, program územnej spolupráce má často **nehmatateľné a neurčité** výstupy a výsledky. Keď sa pozrieme na **výsledky úspešných projektov CADSES**, môžeme zreteľne vidieť, že oblasť programu vyžaduje implementáciu **konkrétnych spoločných akcií orientovaných na výsledky** a že nie je vhodné orientovať sa výlučne a výmenu skúseností a tvorbu sietí. **Politika súdržnosti Spoločenstva**, stelesnená v štrukturálnych a kohéznych fondoch, v **Nástroji predvstupovej pomoci** a v **Politike európskeho susedstva** ponúkajú v tomto smere rozsiahly rámec.

Výmenu skúseností a tvorbu sietí stále považujeme za hodnotné, no bude potrebné väčšmi podporovať **tematickú spoluprácu v špecifických oblastiach**. V tejto súvislosti môže pomôcť **proces vzájomného odborného hodnotenia**, najmä počas **vytvárania ideí projektov a vývoja návrhu projektu**. Takýto proces môže zaručiť kvalitatívne projekty „**zdola nahor**“ so zreteľným nadnárodným zameraním na oblasť programu.

Projekty vytvoria **užitočné, použiteľné a prenositeľné výstupy**, pripraví investície a poskytnú konkrétne príklady drobných investícií do infraštruktúry, ktoré budú hmatateľným dôkazom efektívnosti metodík a stratégií, o ktorých sa rozhodne na nadnárodnej úrovni, ako aj ich opakovateľnosti.

Toto si vyžaduje **veľmi kvalitné partnerstvo a viacúrovňový prístup** na úrovni aktivít. Na nadnárodnej úrovni sa sotva nájdú nejaké administratívne orgány a nájde sa tu len veľmi málo nadnárodných koncepcií. Úlohou programu je pomáhať príslušným národným a regionálnym činiteľom rozvíjať partnerstvá a prekonávať nadnárodné priepasti. Tento vzorec sa opakuje aj na strane príjemcu – obyčajne neexistujú nijaké nadnárodné médiá, ani nijaká nadnárodná verejnosť, ktorú by bolo možné osloviť, zatiaľ čo miestni činitelia sa sústreďujú na svoje úzke operačné prostredie. Preto je potrebné, aby boli do projektu zahrnutí kompetentní partneri na miestnej úrovni, ktorí hrajú dôležitú rolu a ktorí môžu vytvárať výstupy so zreteľným a viditeľným vplyvom. Preto je potrebné, aby sa program zamerával na to, aby umožnil projektom sledovať viacúrovňový prístup, ktorý obsiahne rôzne pohľady na tú istú vec.

Na tento účel ponúka program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa široké spektrum príležitostí na spoluprácu. Sú tu isté obmedzenia, určené rozsahom cieľa 3 a dostupnými fondmi programu. Autori projektu a žiadatelia o projekt majú však príležitosť navrhnúť správnu kombináciu aktivít, tak, aby sa dosiahli ciele konkrétneho projektu a takto môžu prispieť k cieľom programu na všetkých úrovniach.

Je potrebné, aby boli do projektu zahrnuté aj také **činnosti**, ako je tvorba sietí a výmena informácií, štúdie a operačné plány, činnosti, zamerané na budovanie kapacít, propagačné akcie, vytvorenie služieb, príprava a realizácia investícií, navrhnutých v nadnárodných strategických koncepciách, vrátane investícií do infraštruktúry v prípadoch, kedy je to vhodné a odôvodnené.

Je zrejmé, že **žiadna z týchto činností** neposlúži cieľom programu **sama osebe**. Tieto typy činností sú vždy **len náznakom**. Program nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa i vytvorené projekty **sa riadia definovanými cieľmi**.

Úlohou každého žiadateľa o projekt a každej navrhutej intervencie je predložiť **zmes primeraných činností**, ktoré budú viesť ku viditeľným výstupom, a ktoré zabezpečia splnenie navrhovaných cieľov projektu a prispievajú k cieľom programu.

Viditeľnosť však **nesúvisí len s projektom**. Vyžaduje si aktívne zapojenie **systému monitorovania** programov, ktorý musí byť schopný dodávať zmysluplné a obsiahle výsledky.

Okrem toho predpokladáme použitie **procesu priebežného vyhodnocovania** na úrovni monitorovacieho výboru, a to od samého začiatku. Cieľom je zabezpečiť primerané riadenie implementácie programu zo strany monitorovacieho výboru.

4.2.2 Kvalita partnerstiev

Partnerstvá musia

- zahŕňať najmenej tri krajiny z oblasti programu, z ktorých jedna je členským štátom EÚ (podrobnosti v kap. 7.2.2 „Výber projektov“)
- riadené cieľmi
- orientované na implementáciu
- relevantné, zaručujúce požadovaný „kritický objem“
- schopné riadiť nadnárodné partnerstvo a zároveň schopné dosiahnuť cieľové tematické výsledky
- zamerané na vzájomné učenie a vzájomnú interakciu, na podporovanie informačných tokov, a ochotné riešiť konflikty.

Skúsenosti ukazujú, že **neexistuje univerzálna definícia dobrého partnerstva**. Požiadavky na partnerov sú dané povahou a cieľmi každého projektu. Projekty orientované na proces budú využívať účasť viacerých sektorov. Strategické projekty vyžadujú viacúrovňový prístup, vrátane hlavných rozhodujúcich činiteľov, aby sa vyriešili príslušné otázky a aby sa uplatnili navrhnuté úspešné riešenia. Všetky projekty využívajú vyvážené zastúpenie jednotlivých štátov (je potrebné vyhnúť sa takým nevyváženým partnerstvám, ako je napríklad účasť miest z jedného štátu a

ministerstva z iného štátu). A napokon, partnerstvo má byť **tak veľké, ako je to potrebné** na to, aby sa dosiahli ciele projektu, ale zároveň **čo najmenšie**, aby zostalo zvládnuteľné a flexibilné. Partnerstvo sa nemá umelo „rozpínať“. Je potrebné zreteľne definovať rozdiel medzi partnermi, členmi siete a cieľovými skupinami.

4.2.3 Proaktívny rozvoj projektu nad rámec postupu „otvorenej výzvy“

Hlavným spôsobom implementácie programu je uverejňovanie **otvorených výziev**. V týchto výzvach môžu nadnárodné partnerstvá potenciálnych príjemcov predkladať svoje návrhy v súlade s prioritnými osami operačného programu a ďalšie podrobné informácie, ktoré vyžaduje príslušná výzva. Program bude nabádať k vývoju námetov projektov zdola nahor a tento vývoj bude aj podporovať.

Okrem toho, ako reakciu na potrebu posilniť strategickú povahu programu a jeho viditeľnosť a koncentrovať úsilie, program pridáva ku hlavnému spôsobu zapájania účastníkov zdola nahor ešte aj **strategický komponent zhora nadol** („cielené výzvy“). Konkrétne, program podporuje a aktívne vedie vývoj viacerých nadnárodných projektov, ktoré majú pre partnerov programu osobitnú strategickú hodnotu.

Vytváranie strategických projektov a definovanie najdôležitejších problémov spadá pod rolu, ktorá bola navrhnutá pre prioritu 5 – technická pomoc. Nadnárodné programy spolupráce vo všeobecnosti kladú na technickú pomoc osobitné nároky, **Zdá sa, že juhovýchodná Európa je z týchto programov najnáročnejšia, najmä v dôsledku nevyvážených kapacít a skúseností príjemcov a účastníkov** pri generovaní predpokladaných strategických projektov. Hlavnými aspektmi sú propagácia a komunikácia, generovanie projektu a výber projektu. Technická pomoc ponúka **nástroje** (napríklad konferencie, semináre atď.) na uľahčenie prípravných činností.

Okrem hore uvedených všeobecných požiadaviek sa očakáva, že tieto „projekty zhora nadol“:

- významne prispievajú k dosiahnutiu cieľov programu a cieľov prioritných osí podľa zásad implementácie a pri uplatnení zásad Európskej únie,
- vyriešia najdôležitejšie tematické problémy v oblasti spolupráce,
- prispievajú k infraštruktúre priestoru (napríklad spolupráca mestských oblastí),
- budú veľmi dôležitým prvkom politickej agendy oblasti spolupráce Juhovýchodná Európa,
- budú obsahovať strategické partnerstvo, ktoré spojí hlavných činiteľov so schopnosťou poskytnúť výsledky projektu aj ich využiť,
- spoja program s ostatnými programovými oblasťami, najmä s Operačným programom Stredná Európa, „Alpine Space“, „Black Sea Synergy“ a „Mediterranean Space“ (napríklad cez medzipriestorovú výskumnú sieť).

Detailnejší opis je poskytnutý v **kap. 7.2** „Príprava a výber projektov“.

4.3 Uplatnenie princípov Európskej únie

V tejto kapitole riešime zásady Európskej únie podľa článku 16 a 17 všeobecného nariadenia a opisujeme, ako bude program sledovať tieto horizontálne ciele.

4.3.1 Princíp: Podpora udržateľného rozvoja

Rozvoj v tomto regióne prebieha vo veľmi citlivých oblastiach. Súčasťou všetkých priorít musí byť horizontálny princíp udržateľnosti. Osobitne je potrebné zvážiť, či sa aktivity konfrontujú s požiadavkami rôznych používateľov. Koncept udržateľnosti sa osobitne vyžaduje a implementuje pri regionálnom a environmentálnom rozvoji, pri ďalšom rozvoji národných a prírodných parkov, ale aj v aktivitách sektorov, ako je napríklad cestovný ruch, ekonomika voľného času, či technická infraštruktúra (energia). Princíp udržateľnosti má za cieľ poskytnúť primerané podmienky na rozvoj pre žijúcu generáciu bez toho, aby sa zmenšili príležitosti na rozvoj pre budúce generácie. V záujme dosiahnutia tohto bodu je potrebné vziať do úvahy tri rozmery udržateľnosti, totiž environmentálny, ekonomický a sociálny.

- Environmentálna udržateľnosť znamená ekologicky vhodné využívanie prírodných zdrojov, zlepšovanie kvality životného prostredia, ochranu biodiverzity a prevenciu rizík pre ľudí i pre životné prostredie.
- Ekonomická udržateľnosť znamená vytváranie ekonomického systému orientovaného na budúcnosť a zvyšovanie ekonomickej schopnosti a kompetencie pre inovácie.
- Sociálna udržateľnosť znamená sociálnu rovnováhu, právo na ľudský život a účasť obyvateľstva na politike a v spoločnosti.

V kontexte programov toto znamená, že všetky predpokladané akcie budú rešpektovať tieto tri rozmery udržateľnosti. Celková štruktúra cieľov a výsledných prioritných osí vykazuje priame spojenie s týmito rozmermi, pretože rieši ochranu a zlepšovanie životného prostredia, podporuje ekonomický systém orientovaný na budúcnosť založený na vedomostiach a inováciách a podčiarkuje sociálnu rovnosť a účasť verejnosti.

Z udržateľnosti vyplýva vyváženejší rozvoj regiónov

Z tohto cieľa vyplýva, že regióny, ktoré sú menej zvýhodnené, napríklad pokiaľ ide o dostupnosť a ekonomickú štruktúru, budú zahrnuté do procesu modernizácie, ktorý ako celok dlhodobo prispeje k obmedzeniu regionálnych nerovností. Vyvážený rozvoj poskytne polycentrický rozvoj s úzkymi väzbami medzi mestami a ich okolím.

Z udržateľnosti vyplýva lepšia regionálna správa a lepšia účasť regiónov

Zlepšenie správy intervencií. To znamená, že sa zaangažujú všetci relevantní účastníci, bude sa podporovať väčšia rola miestnych orgánov, dosiahne sa správna koordinácia medzi územnými a tematickými prioritami a budú sa podporovať dobré postupy plánovania a riadenia.

4.3.2 Princíp: Presadzovanie rovnosti príležitostí a nediskriminácie

Implementácia činností je v súlade s európskou koncepciou i s národnými koncepciami rovnosti príležitostí a nediskriminácie. Ukončenie diskriminácie a dosiahnutia rovnosti príležitostí medzi pohlaviami je úlohou politiky. Používa sa pri tom stratégia rovnosti pohlaví. Rovnosť príležitostí nie je osobitnou témou, ale je to základná princíp pre každú jednu činnosť. Keď sa rovnosť príležitostí zahrnie do všetkých konceptov a činností, mala by sa dosiahnuť rovnováha a spravodlivosť v spoločnosti.

V kontexte juhovýchodnej Európy by to znamenalo, že všetky priority ponúkajú diskriminovaným skupinám nástroje a príležitosti na zlepšenie situácie a zároveň bránia negatívnemu vývoju v oblasti rovnosti príležitostí a nediskriminácie, alebo aspoň tento vývoj brzdia (úplná ekonomická a sociálna účasť národnostných menšín). Tieto prvky sú rešpektované na všetkých prioritných osiach, ktoré riešia účasť každého a dostupnosť pre každého a podporujú začlenenie všetkých občanov do procesov rozvoja.

4.3.3 Princíp: Subsidiarita

Princíp subsidiarity má zabezpečiť, aby sa rozhodnutia prijímali na takej úrovni, ktorá zabezpečí optimálnu efektívnosť a optimálny vplyv a zároveň je čo najbližšie občanom. Ďalej má zabezpečiť, aby sa neustále kontrolovalo, či je vo svetle možností, ktoré sú k dispozícii na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni odôvodnená akcia na úrovni Spoločenstva. V kontexte programu by toto znamenalo, že problémy sa riešia a projekty sa vyvíjajú na takej úrovni, na ktorej je zaručená pridaná hodnota a miestne alebo národné riešenia nie sú efektívnejšie než akcia na nadnárodnej úrovni. Priority programu ponúkajú praktické prostriedky na posilnenie občianskej spoločnosti, na podporovanie účasti miestnych a regionálnych orgánov a na posilnenie nadnárodných väzieb.

4.4 Kvantifikácia cieľov

Čl. 12 nariadenia o ERDF zdôrazňuje, že ciele každej prioritnej osi je potrebné opísať pomocou obmedzeného počtu ukazovateľov **výstupov a výsledkov**.

Všetky prioritné osi majú mať stanovené kvantifikované ciele. Na kvantifikáciu sa použije obmedzená skupina ukazovateľov, ktorými sa **meria**, nakoľko sa **dosiahli** ciele programu.

Vzhľadom na to, že finančné zdroje sú obmedzené a vzhľadom na rozsah a obmedzenie možných činností cieľa 3 Európska územná spolupráca je zrejmé, že výsledky programu budú predovšetkým nehmotnej povahy. V niektorých prípadoch však môžu byť vhodné a odôvodnené aj materiálové investície. Program spolupráce nebude nikdy nahrádzať programy konvergenencie a konkurencieschopnosti, ktoré sú väčšmi orientované na investície a prinášajú viditeľnejšie a kvantifikovateľnejšie výstupy a výsledky. Z toho vyplýva, že v prípade programu nadnárodnej spolupráce sa budú výsledky merať ťažšie než v prípade programov konvergenencie a konkurencieschopnosti.

Napriek týmto obmedzeniam sme vyvinuli sústavu ukazovateľov výstupov a výsledkov, pomocou ktorých možno merať výsledky programu spolupráce.

Ukazovatele výstupov a výsledkov boli vyvinuté paralelne so špecifickými cieľmi prioritných osí, pričom sa zohľadnili operačné ciele oblastí intervencie a spoločné minimálne ukazovatele, ako to vyžaduje Komisia²⁰.

Operačný program **obsahuje len podmnožinu ukazovateľov výstupov a výsledkov**, ktoré sa kvantifikujú ex-ante.

Úplný systém ukazovateľov sa ďalej vyvinie v osobitnom dokumente (Implementačný manuál). Úplný systém ukazovateľov slúži pre **interné riadenie programu** a tvorí nevyhnutnú základňu pre potreby **podávania správ a komunikácie**, aby sa výsledky programu **zviditeľnili** partnerom programu i širšej verejnosti. Úplný systém ukazovateľov nie je súčasťou operačného programu.

Ex-ante kvantifikácia **cieľových výstupov** sa zakladá na **dvoch parametroch**: finančná váha prioritných osí a odhadovaná priemerná veľkosť projektu (1,5 mil. EUR z ERDF prostriedkov).

Tab. 6: Podmnožina ukazovatele výstupov, ktoré sa kvantifikujú ex-ante, pre operačný program

	Cieľ 2007 – 2015	Zdroj údajov
Ukazovatele pre prioritné osi		
Prioritná os 1: Celkový počet projektov implementovaných za účelom uľahčenia inovácií a podnikania	29	Monitoring
Prioritná os 2: Celkový počet projektov implementovaných za účelom ochrany a zlepšenia životného prostredia	36	Monitoring
Prioritná os 3: Celkový počet projektov implementovaných za účelom zlepšenia dostupnosti	37	Monitoring
Prioritná os 4: Celkový počet projektov implementovaných za účelom vývoja nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu	28	Monitoring
Celkový počet projektov P1 – P4	130	Celkom
Ukazovatele odrážajúce stupeň spolupráce		
– Počet projektov rešpektujúcich iba dve z nasledujúcich kritérií: spoločná príprava, spoločné vykonávanie, spoločný personál, spoločné financovanie	0	Monitoring
– Počet projektov rešpektujúcich iba tri z nasledujúcich kritérií: spoločná príprava, spoločné vykonávanie, spoločný personál, spoločné financovanie	104 (80%)	Monitoring
– Počet projektov rešpektujúcich štyri z nasledujúcich kritérií: spoločná príprava, spoločné vykonávanie, spoločný personál, spoločné financovanie	26 (20%)	Monitoring

Úplný zoznam ukazovateľov výstupov (ktorý nie je súčasťou operačného programu) môže obsahovať ukazovatele vzťahujúce sa na všetky prioritné osi a oblasti intervencie (vrátane technickej pomoci) a horizontálne ukazovatele výstupov, ktoré odrážajú charakteristiky projektov, strategické princípy implementácie, výstup projektových činností, uvedomelosť verejnosti. Všetky relevantné indikátory by mali byť zahrnuté vo formulároch žiadostí a správach.

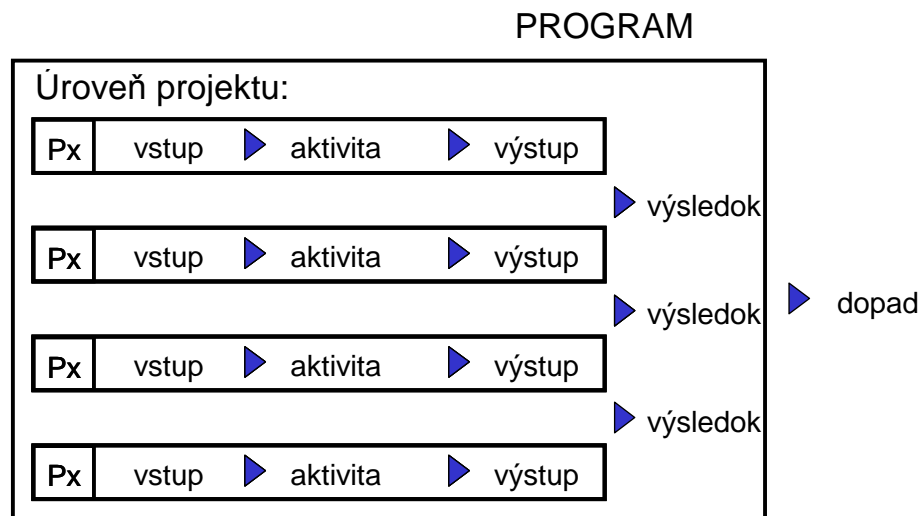
²⁰ Nové programové obdobie, 2007 – 2013: Metodické pracovné dokumenty, Pracovný dokument 2, 1. jún 2006

Definícia a návrh ukazovateľov výsledkov

Výsledky sa v rámci programu vytvárajú cez výstupy projektov. Na rozdiel od toho ukazovateľa dopadu vyjadrujú dlhodobé dôsledky programu a sú mimo kontroly vedenia programu. To je dôvod, prečo nie sú do programu zahrnuté ukazovatele dopadu.

Ukazovatele výsledkov sú prepojené na operačné ciele korešpondujúce s jednotlivými oblasťami intervencií. Z uvedeného dôvodu je definovaných spolu 13 ukazovateľov výsledkov pre prioritné osi 1 až 4, ktoré budú kvantifikované ex-ante.

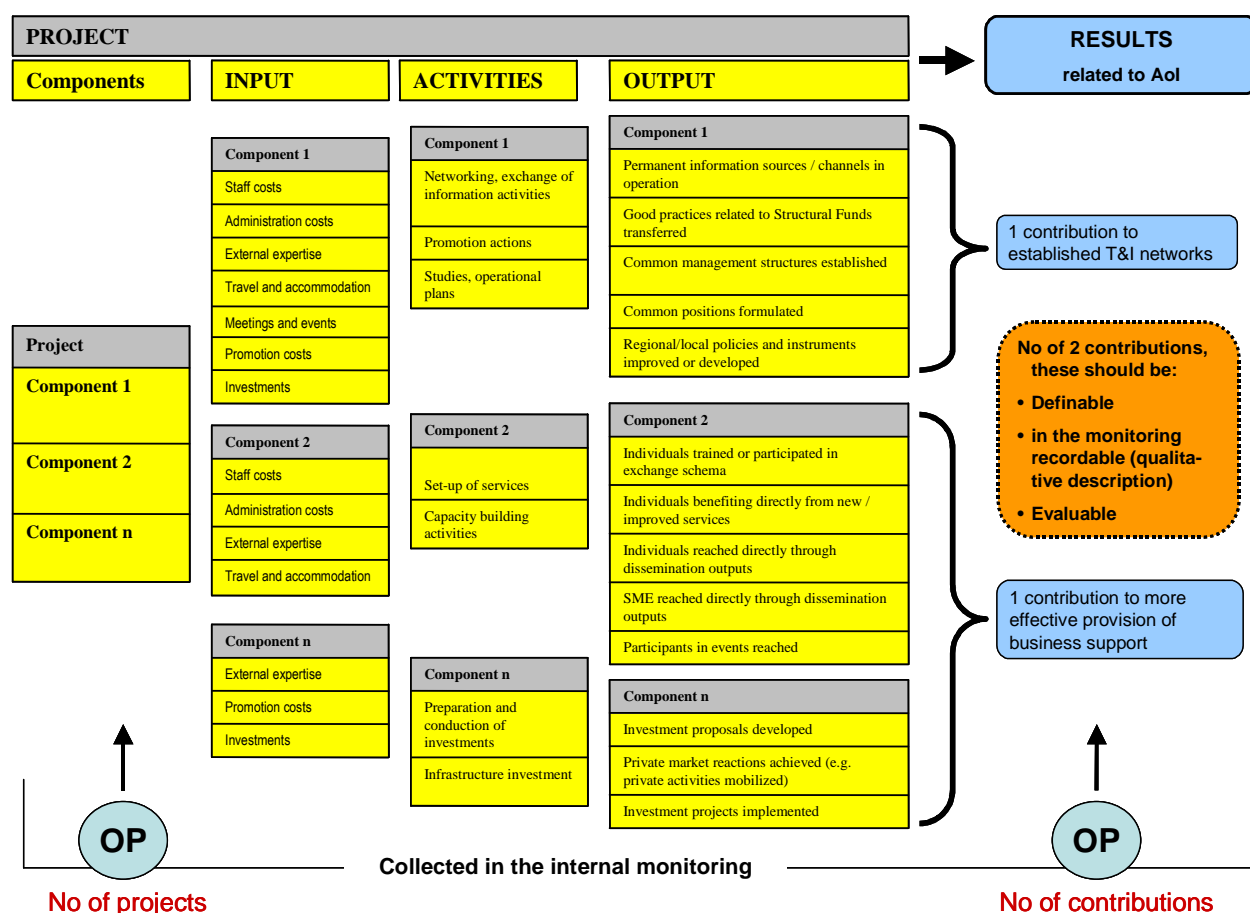
Logika intervencie – definícia výsledkov

Na ilustráciu **tvorby** výsledkov – projekty zvyčajne pozostávajú z **komponentov**. Tieto komponenty sa vzťahujú na **vstupy**, ako napr. rozličné druhy nákladov (napr. náklady na zamestnancov). Náklady sa vzťahujú k **aktivitám** (ako napr. networking, výmena informácií, štúdie, školenia). Aktivity generujú **výstupy** (napr. informačné zdroje/kanály v trvalej prevádzke, formulované spoločné pozície, vyškolení jednotlivci alebo jednotlivci podieľajúci sa na výmennej schéme). A - mimo rámca projektu - výstupy generujú **výsledky**. Výsledky odrážajú operačné ciele oblastí intervencie. Jediný komponent alebo skupina komponentov môžu generovať výsledok a tým prispieť k dosiahnutiu operačného cieľa. Preto výsledný počet príspevkov prevyšuje výsledný počet projektov. Príspevky by mali byť definovateľné, v rámci monitorovania zaznamenateľné (s krátkymi kvalitatívnymi popismi) a vyhodnotiteľné (štandard kvality).

Nasledujúca tabuľka slúži ako ilustrácia a neposkytuje konkrétne definície monitorovacieho systému.

Tab. 3: Tvorba výsledkov, zber v rámci interného monitoringu, výber indikátorov pre OP

Kvantifikácia ukazovateľov výsledku

Jediný projekt môže generovať niekoľko definovateľných, zaznamenateľných a vyhodnotiteľných príspevkov k jednému alebo viacerým operačným cieľom. Predpokladá sa, že každý projekt generuje v priemere 3 príspevky. Takže 130 projektov vygeneruje spolu 390 príspevkov k 13 operačným cieľom korešpondujúcim s jednotlivými oblasťami intervencie.

Ak sa ukáže počas implementácie, že obzvlášť vysoko cenené oblasti intervencie neprinášajú vhodný výkon (vo vzťahu k počtu príspevkov), mali by byť prijaté opatrenia na zlepšenie výkonu.

Tab. 7 Podmnožina ex-ante kvantifikovaných ukazovateľov výsledkov pre prioritné osi a oblasti intervencie

	Cieľ 2007 – 2015	Zdroj údajov
P1: Celkový počet príspevkov za účelom uľahčenia inovácie, podnikania, vzdelanostnej ekonomiky a zlepšenia integrácie a ekonomických vzťahov oblasti	88	Suma

spolupráce		
Počet príspevkov vytvoreným technologickým a inovačným sieťam v špecifických technologických oblastiach	38	Monitoring
Počet príspevkov na efektívnejšie poskytovanie podpory kolektívneho podnikania a inovácií, predovšetkým pre malé a stredné podniky	28	Monitoring
Počet príspevkov na lepšiu správu inovácií a lepšiu uvedomelosť verejnosti v súvislosti s inováciou	22	Monitoring
P2: Celkový počet príspevkov na ochranu a zlepšenie životného prostredia	108	Suma
Celkový počet príspevkov na lepšie integrované vodné hospodárstvo a lepšie štruktúry a systémy prevencie povodní	23	Monitoring
Počet príspevkov na lepšie nadnárodné štruktúry a systémy prevencie rizík	34	Monitoring
Počet príspevkov na koordinované činnosti v oblasti schém hospodárenia s prírodným bohatstvom a s chránenými oblasťami	27	Monitoring
Počet príspevkov na koordinované činnosti v oblasti technológií, služieb a koncepcií efektívneho využívania energie a zdrojov	24	Monitoring
P3: Celkový počet príspevkov na koordinovanú prípravu dostupnosti sietí a na podporu multi-modalít	111	Suma
Počet príspevkov na koordinované rozširovanie, plánovanie a prevádzku primárnych a sekundárnych dopravných sietí	36	Monitoring
Počet príspevkov na koordinované činnosti zamerané na zmenšenie digitálneho rozdelenia štátov a regiónov, predovšetkým v prípade zlyhania trhu	32	Monitoring
Počet príspevkov na koordinované činnosti zamerané na zvýšenie efektívnosti existujúcej dopravy a na stimulovanie posunu k ekologicky vhodným dopravným systémom	43	Monitoring
P4: Celkový počet príspevkov na vývoj a implementáciu integrovaných stratégií pre mestské oblasti a regionálne systémy sídiel, optimalizované polycentrické štruktúry v oblasti a použitie kultúrnych hodnôt na udržateľný rozvoj	83	Suma
Počet príspevkov na vybudovanie a rozširovanie stratégií, zručností a vedomostí a pilotnej akcie na riešenie vážnych problémov mestských oblastí a regionálnych sídelných systémov	27	Monitoring
Počet príspevkov na vybavenie partnerov novými nástrojmi na formulovanie ich roly a na vytváranie nových partnerstiev pre oblasti funkčného rastu	27	Monitoring
Počet príspevkov na zlepšenie ochrany a udržateľného využívania kultúrnych hodnôt pre rozvoj a udržateľný turizmus	29	Monitoring
Celkový počet príspevkov	390	

Východiskové hodnoty pre ukazovatele výstupov a výsledkov za účelom poskytnutia informácií o fyzickom pokroku operačného programu

Podľa nariadenia o implementácii sa pre každý kvantifikovaný ukazovateľ uvedený v operačnom programe poskytne údaj o východiskovej hodnote, o ciele a o tom, ako sa dosiahli ciele. Ciele nebudú uvedené pre každý rok, ale budú kumulatívne za obdobie rokov 2007 – 2015.

Východiskovou hodnotou pre rok 2007 bude hodnota 0. V nasledujúcich rokoch budú východiskovou hodnotou výsledky predchádzajúceho roka.

Kontextové ukazovatele

Kontextové ukazovatele majú monitorovať rozvíjajúci sa sociálno-ekonomický kontext programu. Kontextové ukazovatele sú časťou **analýzy** a slúžia na opísanie stupňa sociálno-ekonomického

vývoja na základe oficiálnej štatistiky (napríklad verejné výdavky na školstvo v % HDP za rok 2004).

Pre operačný program nie sú definované nijaké kontextové ukazovatele, ktoré by presahovali rámec analýzy. Pre program sú kontextové ukazovatele nevhodné, pretože verejné výdavky, ktoré sa uplatňujú v rámci operačného programu, odrážajú **len veľmi malú časť** verejných výdavkov v oblasti spolupráce. Vzťah medzi fondmi programu a kontextovými ukazovateľmi (makroekonomické a mezoekonomické hodnoty) preto nemožno definovať.

4.5 Dodržiavanie iných koncepcií a programov a vzájomná doplnkovosť

4.5.1 Dodržiavanie koncepcií Spoločenstva

Operačný program Juhovýchodná Európa v rokoch 2007 – 2013 prispieva k dosahovaniu priorít, ktoré boli stanovené v aktualizovanej lisabonskej i gothenburskej stratégii a v strategických usmerneniach Spoločenstva. Okrem toho zohľadňuje európske koncepcie súvisiace s rozvojom miest, územným rozvojom, dopravou a životným prostredím.

Počas summitu Európskej rady, ktorý sa konal v marci 2000, sa prijala **Lisabonská stratégia**, v ktorej sa kládol dôraz na to, že je potrebné, aby sa z Európskej únie stala „najkonkurencieschopnejšia a najdynamickejšia svetová ekonomika s vyšším počtom pracovných príležitostí s lepšou kvalitou a zároveň s lepšou sociálnou súdržnosťou“. Rozsah tejto stratégie, ktorá vytvára sociálno-ekonomický program, sa rozšíril zmluvou, podpísanou na summite v **Gothenburgu**, v ktorej sa neoddeliteľnou súčasťou stal udržateľný ekonomický rozvoj. Vzhľadom na to, že Lisabonská stratégia mala neuspokojivé výsledky, navrhla sa jej inovácia (v správe pre jarný summit Európskej rady²¹) a prijal sa takzvaný Lisabonský akčný program. Tento program bol predstavený v dokumente „Spoločné aktivity pre ekonomický rast a zamestnanosť – nový štart lisabonskej stratégie.“

Politika súdržnosti má prispieť k implementácii obnovenej lisabonskej agendy. V Strategických usmerneniach Spoločenstva (2006/702/ES, október 2006) boli definované nasledujúce priority Spoločenstva:

- Zlepšiť príťažlivosť členských štátov, regiónov a miest zlepšením prístupu, zabezpečením primeranej kvality a úrovne služieb a zachovaním životného prostredia (Usmernenie: Ako urobiť z Európy a z jej regiónov atraktívnejšie miesto na investovanie a prácu).
- Podporovať inováciu, podnikanie a rast znalostnej ekonomiky cez výskumné a inovačné kapacity, vrátane nových informačných a komunikačných technológií (Usmernenie: Zlepšiť znalosti a inováciu pre rast).
- Vytvoriť viac pracovných príležitostí a lepšie pracovné príležitosti tým, že sa pritiahne viac ľudí do zamestnania alebo do podnikateľskej činnosti, ďalej tým, že sa zlepší prispôsobivosť

²¹ Správa na jarnom summite Európskej rady. Spoločné aktivity pre ekonomický rast a zamestnanosť - nový štart lisabonskej stratégie. COM (2005)24, Brusel, 2. februára 2005

pracovníkov a podnikov a tým, že sa zvýšia investície do ľudského kapitálu (Usmernenie: Viac pracovných príležitostí, lepšie pracovné príležitosti).

Strategické usmernenia Spoločenstva formulujú ďalšie strategické témy, ktoré program Juhovýchodná Európa podporuje. Menovite sú to tieto témy:

- Podporiť stratégiu zdravého územného programu podporou polycentrického prístupu a zlepšovaním spojení medzi vidieckymi a mestskými oblasťami. Táto stratégia sa má zamerať na posilnenie roly mestských oblastí ako pólov vynikajúcich výsledkov a zároveň na kontrolu ich rozširovania (neúmerné rozširovanie miest), Okrem toho sa má postarať o to, aby boli malé a stredné mestá atraktívnejšie a aby sa posilnila ich ekonomická základňa.
- Zlepšiť správu intervencií. To znamená, že sa zaangažujú všetci relevantní účastníci, bude sa podporovať väčšia rola miestnych orgánov, dosiahne sa správna koordinácia medzi územnými a tematickými prioritami a budú sa podporovať dobré postupy plánovania a riadenia.

Význam **otázky miest** sa ďalej rozvíja v oznámení Komisie: Politika súdržnosti a mestá – Prínos miest a aglomerácií k rastu a zamestnanosti v rámci regiónov (COM/2006/0385 v konečnom znení).

Dokument **URBACT 2007 – 2013** rieši osobitné problémy, súvisiace so situáciou v mestských oblastiach v Európe. Program bude uľahčovať úlohu miest, ktoré majú hrať veľmi dôležitú rolu pri dosahovaní cieľov lisabonskej a gothenburskej stratégie, čo dosiahnu sledovaním celkového cieľa, ktorým je „zlepšiť efektívnosť politiky udržateľného mestského prostredia v Európe s ohľadom na implementáciu lisabonskej a gothenburskej stratégie.“ Ako prioritné osi boli definované „mestá ako motor rastu a pracovných príležitostí“ (1) a „atraktívne a súdržné mestá“ (2).

Európska perspektíva územného rozvoja (European Spatial Development Perspective – ESDP, 1999) urobila významný krok ku koordinovanej politike regionálneho a územného rozvoja. Existujú tri základné ciele, ktoré majú viesť k udržateľnému a vyváženému rozvoju územia Európskej únie:

- ekonomická a sociálna súdržnosť,
- zachovanie a riadenie prírodných a kultúrnych zdrojov,
- vyváženejšia konkurencieschopnosť európskeho priestoru.

Súčasťou Európskej perspektívy územného rozvoja je európska integrácia. Potrebná je cezhraničná spolupráca miestnych a regionálnych orgánov.

Koncepcia ďalšieho rozvoja **dopravných systémov Európskej únie** má za cieľ splniť ekonomické, sociálne a environmentálne potreby spoločnosti. Skutočnosť, že efektívne dopravné systémy sú podstatnou podmienkou prosperity Európy a že majú veľký vplyv na hospodársky rast, sociálny rozvoj i na životné prostredie, bola formulovaná už v bielej knihe “Európska dopravná politika pre rok 2010. Čas na rozhodnutie“. Dopravná politika Európskej únie pomôže poskytovať Európanom účinné a efektívne dopravné systémy, ktoré:

- ponúkajú vysokú úroveň mobilnosti ľuďom a podnikom v celej únii,
- chránia životné prostredie, zabezpečujú energetickú bezpečnosť, presadzujú minimálne pracovné normy pre celý sektor a chránia cestujúcich i občanov,
- sú inovatívne pri podpore prvých dvoch cieľov mobility a ochrany tým, že zvyšujú efektívnosť a udržateľnosť rastúceho sektora dopravy,

- poskytujú medzinárodné spojenie, projektujú koncepcie únie zamerané na posilnenie udržateľnej mobility, ochranu a inováciu, a to cez účasť v medzinárodných organizáciách.

Transeurópska sieť (TEN) je jedným z jadrových projektov. Rieši rozvoj dopravnej infraštruktúry v celej Európskej únii. Táto sieť spája národné siete modernou a efektívnou infraštruktúrou a takto zlepšuje dostupnosť v rámci Európskej únie.

Program „**i2010 – Európska informačná spoločnosť v roku 2010**“ má tiež prispieť k vytvoreniu informačnej spoločnosti. Bude sa týkať predovšetkým činností, zameraných na dosiahnutie istých cieľov iniciatívy, ktoré budú spočívať vo zvýšení dostupnosti informačných technológií. Projekty implementované v rámci tejto nadnárodnej spolupráce na roky 2007 – 2013 budú prispievať k vybudovaniu informačnej spoločnosti.

V súlade s položkou 11 návrhu nariadenia o činnostiach Európskeho fondu regionálneho rozvoja týkajúcich sa malých a stredných podnikov bude nadnárodný operačný program prispievať k realizácii **Európskej charty malých podnikov**, ktorú prijala Európska rada v Santa Maria de Feira v júni 2000, a to v oblasti nárastu technologických kapacít v malých podnikoch.

Budú sa rešpektovať aj princípy politiky Spoločenstva v oblasti ochrany a zlepšovania **životného prostredia**, ako sú napríklad naformulované v **Šiestom environmentálnom akčnom programe Spoločenstva na roky 2002 – 2012** (EAP6)²², riešia kľúčové environmentálne ciele a priority, ako aj príslušné zmeny a doplnky, vrátane usmernení Európskej únie. Týka sa to menovite plnenia povinností, uvedených v nasledujúcich dokumentoch: smernica Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov, smernica Rady 79/409/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva a usmernenia, týkajúce sa ekologického systému NATURA 2000.

Operačný program bude podporovať aj projekty, ktoré prispievajú k realizácii priorít, uvedených v dokumente **Stratégia udržateľného rozvoja Európskej únie**, pretože sa vyžaduje, aby partnerské štáty sústredili úsilie na podporovanie kľúčových otázok v oblasti klimatických zmien, energie, verejného zdravia, sociálneho vylúčenia, demografie a migrácie, hospodárenia s prírodným bohatstvom a vyváženej dopravy.

4.5.2 Komplementárnosť s inými programami a s opatreniami financovanými zo štrukturálnych fondov, IPA, ENPI, EAFRD a EFF

Koordinácia činností medzi nadnárodným programom pre juhovýchodnú Európu a **národnými programami**, ktoré pokrývajú časti príslušnej oblasti, sa považuje za dôležitý predpoklad vytvárania synergií medzi úsilím na rôznych úrovniach i toho, aby sa umožnilo financovanie následných akcií k nadnárodným projektom. Preto sa vyžaduje predovšetkým koordinácia tohto programu s nasledujúcimi programami:

- Národné strategické referenčné rámce (NSRR) zúčastnených členských štátov
- Nástroj predvstupovej pomoci (IPA) pre kandidátske krajiny a potenciálne kandidátske krajiny a súvisiace Viacročné nadiatívne plánovacie dokumenty
- Nástroj európskeho susedstva a partnerstva (ENPI)

²² Rozhodnutie č. 1600/2002/ES Európskeho parlamentu a rady z 22. júla 2002

Národné strategické referenčné rámce pripravujú národné orgány členských štátov, Strategické rozvojové rámce (SRR) sa pripravujú národnými autoritami kandidátskej krajiny Chorvátsko. Tieto rámce vyjadrujú národné strategické priority súdržnosti v rokoch 2007 – 2013. Pri vyhodnocovaní ex-ante sme prezreli národné strategické referenčné rámce všetkých zúčastnených členských štátov Európskej únie (momentálne dostupné ako návrhy) a zistili sme ich koherentnosť pokiaľ ide o ich ciele v oblasti konvergencie, konkurencieschopnosti a zamestnanosti (ďalšie informácie nájdete v odseku 4.6.1 Hlavné nálezy vyhodnotenia ex-ante, „Externá koherentnosť s ostatnými koncepciami“ ako aj správa z hodnotenia ex-ante).

Tab. 7: Zhoda medzi NSRR/SRR v Operačnom programe Juhovýchodná Európa

OP JVE	P1: Podpora inovácií a podnikania	P2: Ochrana a zlepšenie životného prostredia	P3: Zlepšenie dostupnosti	P4: Vývoj nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu	Kapitoly o územnej/cezhraničnej spolupráci alebo iné relevantné kapitoly
NSRR/SRR					
Rakúsko	●	●	●	●	✓
Bulharsko	●	●	●	●	✓
Chorvátsko	●	●	●	#	-
Grécko	●	●	●	●	✓
Maďarsko	●	●	●	●	-
Taliansko	●	●	●	●	✓
Rumusko	●	●	●	●	✓
Slovenská republika	●	●	●	●	-
Slovinsko	●	●	●	#	-

... Zhoda aspoň s jednou z priorít uvedených v NSRR

Zdroj: Správa z ex-ante hodnotenia, návrh 25 apríl 2007

Doplňkové činnosti k národným strategickým referenčným rámcom, k nástroju predvstupovej pomoci a k nástroju európskeho susedstva a partnerstva sú zabezpečené tým, že program sa zameriava na nadnárodné aspekty činností, ktoré sú v súlade s cieľmi na národnej úrovni, ktoré identifikovali zúčastnené krajiny. Program pridáva týmto programom širší európsky rozmer tým, že uľahčuje nadnárodnú integráciu a súdržnosť vo veciach strategického významu.

V rámci cieľa **Európska územná spolupráca** bude okrem toho veľmi dôležité zväziť, v ktorých oblastiach dochádza k **prekrývaniu s inými programami**, ktoré pokrývajú časti príslušnej oblasti (cezhraničná a medziregionálna spolupráca, oblasti nadnárodnej spolupráce), aby sa zlepšili synergie a aby sa využili možné komplementárnosti a na druhej strane aby sa nerobili akcie dvojmo. V tomto kontexte bude potrebné vziať do úvahy koordináciu OP Juhovýchodná Európa s prekrývajúcimi sa oblasťami cezhraničnej spolupráce (OP Stredná Európa, Alpine Space, Black Sea Synergy and the Mediterranean Space) predovšetkým cez aktívny rozvojový proces stojaci za procedúrami „otvorených výziev“ ako je popísané v časti 4.2.3.

Okrem toho bude veľmi dôležitá koordinovaná implementácia činností v súvislosti s opatreniami, financovanými z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (**EAFRD**) vrátane LEADER 2007 – 2013 a z Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo (**EFF**). Potenciálne podobné činnosti, ktoré bude potrebné zohľadniť a s ktorými sa bude treba koordinovať, sa objavujú v prioritnej osi 4 (Vývoj nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu) a 2 (Ochrana a zlepšovanie životného prostredia).

4.6 Hlavné zistenia ex-ante hodnotenia a strategického environmentálneho hodnotenia

4.6.1 Hlavné zistenia ex-ante hodnotenia

Obsah ex-ante hodnotenia

Talianske ministerstvo infraštruktúry a dopravy ako riadiaci orgán súčasného programu 2000-2006 INTERREG IIIB CADSES poverilo úlohou spracovania ex-ante hodnotenia OP Juhovýchodná Európa organizáciu ÖAR Regionalberatung. Súčasťou tohto kontraktu je aj príprava strategického environmentálneho hodnotenia. Preto sa obe hodnotenia uskutočnili v úzkej koordinácii z hľadiska času i obsahu.

Súčasti ex-ante hodnotenia zodpovedajú súčastiam, ktoré sú súčasťou príslušného pracovného textu Európskej komisie:

1. Posúdenie sociálno-ekonomickej analýzy, relevantnosť stratégie
2. Odôvodnenia a konzistentnosť stratégie
3. Vonkajšia koherentnosť s ostatnými koncepciami (na národnej úrovni a na úrovni Európskej únie)
4. Očakávané výsledky a vplyvy
5. Systémy implementácie

Tieto súčasti sa ďalej špecifikovali na schôdzach programovej skupiny. Ani riadiaci orgán ani pracovná skupina nepoložili nijaké dodatočné otázky ani nevzniesli v súvislosti s vyhodnotením ex-ante nijaké ďalšie požiadavky.

Pri riešení týchto súčastí sa zohľadnili skúsenosti, získané počas obdobia programu 2000-2006, predovšetkým zistenia priebežného hodnotenia v roku 2003 a aktualizovaného priebežného hodnotenia v roku 2005.

Proces ex-ante hodnotenia

Ex-ante hodnotenie sme robili súčasne s vypracúvaním operačného programu. To znamená, že posudzovanie sa robilo v interaktívnom procese, na základe predbežných výsledkov procesu programovania a v úzkej koordinácii s programovacou skupinou.

Tento proces možno ďalej rozdeliť na niekoľko etáp, či fáz posudzovania.

1. Počas stretnutia tímu navrhovateľov 11. - 12. septembra 2006 v Ľubľane tím na ex-ante hodnotenie prezentoval obsah hodnotenia a pracovný plán.
2. Posudzovanie prvých troch súčastí sa robilo na základe prvého návrhu operačného programu z októbra 2006. Hlavné zistenia sa predložili a prediskutovali s pracovnou skupinou v dňoch 12. – 13. októbra 2006. Práca bola zdokumentovaná v dokumente, ktorý obsahuje podrobné komentáre, ktoré sa potom prediskutovali s programovými expertmi.
3. Ďalšie posudzovanie sa robilo na základe verzie 1.1 návrhu z novembra 2006. Vyhodnocovatelia posúdili externú koherentnosť programu s národnými strategickými referenčnými rámcami a posúdili politické riziká. Výsledok predložili na schôdzi pracovnej skupiny v dňoch 6. – 7. decembra 2006. Nakoľko sa návrh programu práve prepracúval, nepodnikli sa nijaké ďalšie kroky, zamerané na vyhodnotenie.
4. Na základe návrhu operačného programu (verzia 2.1 z januára 2007) vyhodnocovatelia posúdili začlenenie odporúčaní, pravdepodobnosť očakávaných výsledkov a vplyvov (na základe metódy „procesný monitorovanie vplyvov“) ako aj systém ukazovateľov a systém implementácie. Hlavné nálezy boli predložené pracovnej skupine na rokovaní v dňoch 6. – 7. februára 2007. Podrobné poznámky a odporúčania sa prediskutovali s programovými expertmi.
5. Na základe verzie 2.2 OP bol vypracovaný návrh ex-ante hodnotiacej správy, prezentovaný na zasadnutí programovacej skupiny v dňoch 19. – 20. apríla 2007. Na základe záverov tohto rokovania bolo ukončené hodnotenie očakávaných dopadov na základe finančných alokácií a bola poskytnutá kvantifikácia indikátorov (verzia 3.0 OP).

Výsledky a pridaná hodnota ex-ante hodnotenia

Zhodnotenie sociálno-ekonomickej analýzy, relevantnosť stratégie

Analýza je presným prehľadom aktuálnej situácie v oblasti spolupráce. Vo všeobecnosti obsahuje analýza súčasné a relevantné informácie o ekonomickej a sociálnej situácii v oblasti programu. Nedostupnosť niektorých častí oblasti programu spôsobuje, že tieto informácie sa uvádzajú na národnej úrovni. Hlavné rozdiely, nedostatky a oblasti potenciálneho rozvoja, ktoré súvisia so stratégiou programu, sú predložené stručným spôsobom. Prebehli rozsiahle konzultácie s účastníkmi, aby sa tak identifikovali potreby a zozbierali idey rozvoja. Odporúčania vyhodnocovateľov ex-ante boli do značnej miery integrované, pri čom sa eliminovali pôvodne nekonzistentnosti medzi analýzou SWOT a opisom oblasti.

Odôvodnenia a konzistentnosť stratégie

Ciele a vybrané priority programu primerane riešia potreby, ktoré odhalila sociálno-ekonomická analýza. Operačný program uvádza vysoký stupeň odôvodnenia stratégie. Globálne a špecifické ciele sú v súlade s predpokladmi a princípmi, na ktoré sa program zameriava a vybrané priority riešia definované ciele. Program je dobre zameraný a snaží sa o presnejšie zameranie implementácie oproti súčasnému programu susedstva 2000-2006 INTERREG IIIB CADSES. Zohľadnili sa skúsenosti, získané počas implementácie tohto programu, zistenia strednodobého hodnotenia a zistenia aktualizovaného strednodobého hodnotenia.

Začlenila sa väčšina zmien a doplnkov, ktoré sa odporučili počas ex-ante hodnotenia. Vďaka tomu sa zlepšilo odôvodnenie priorít a zreteľnejšie sa opísali spojenia medzi prioritnými cieľmi a

oblasťami intervencie. Zreteľnejšie sa opísalo zamýšľané uplatnenie a zamýšľaná implementácia horizontálnych princípov.

Implementácia tejto stratégie, najmä zamýšľané zacielenie a úroveň ambícií, však stále súvisia s istými rizikami, ktoré je potrebné pri implementácii programu brať do úvahy.

- Preloženie stratégie programu do akcie. Toto si vyžiada najmä proaktívny vývoj nadnárodných projektov v súlade s definovanými cieľmi, ktoré možno dosiahnuť len vtedy, ak si všetci partneri programu dobre rozumejú. V prípade, ak nemožno rýchlo uskutočniť tento proces transformácie, je tu riziko, že program sa bude spúšťať pomaly, že jeho implementácia bude meškať, ba dokonca, že stratí svojich priaznivcov.
- Dôležitou podmienkou dosiahnutia cieľov programu je účasť kandidátskych krajín a tretích krajín na úrovni projektu. Je potrebné so zvýšeným úsilím hľadať tých, ktorí budú v týchto krajinách pracovať na projekte. Skutočnosť, že je potrebné uplatniť rôzne fondy (okrem Európskeho fondu regionálneho rozvoja aj nástroj predvstupovej pomoci a nástroj európskeho susedstva a partnerstva), môže zároveň spôsobiť oneskorenie implementácie programu.
- Potreba identifikovať a osloviť nových činiteľov - realizácia strategických projektov vyžaduje účasť činiteľov, ktorí sú pre príslušnú tému kľúčoví
- Posilniť predinvestičný typ projektov alebo podpory v možných následných krokoch projektu spolu s ostatnými fondmi, potrebné je vedenie na úrovni programu a na národnej úrovni.

Externá koherentnosť s ostatnými koncepciami

Návrh operačného programu je koherentný so všeobecným nariadením o štrukturálnych fondoch a s nariadením o ERDF, najmä s jeho článkom 6(2). Zároveň je v súlade so základným cieľom usmernení o súdržnosti, najmä s bodom 2.5. o nadnárodnej spolupráci (ekonomická a sociálna integrácia).

Návrh operačného programu bol posúdený z hľadiska jeho koherentnosti s národnými strategickými referenčnými rámcami všetkých členských štátov Európskej únie, ktoré sa zúčastňujú na programe i s rámcem strategického rozvoja Chorvátska. Okrem toho prebehli rozhovory so všetkými odborníkmi na národnej úrovni, zodpovednými za národné strategické referenčné rámce.

Toto posudzovanie odhalilo, že všetky priority návrhu operačného programu sú v súlade s cieľmi a prioritami národných strategických referenčných rámcov. Preto je obsah programu v súlade s národnými stratégiami. V tých prípadoch, kde národný strategický referenčný rámec obsahuje špecifickú kapitolu o územnej spolupráci, sa overilo, či návrh operačného programu zodpovedá prioritám a cieľom, ktoré tam boli stanovené. Z koherentnosti s národnými strategickými referenčnými rámcami vyplýva, že v zásade v každom členskom štáte, ktorý sa zúčastňuje programu Juhovýchodná Európa, bude k dispozícii financovanie cez rôzne operačné programy, ktoré možno použiť na spolufinancovanie následných akcií k nadnárodným projektom.

Pri navrhovaní programu sa vzalo do úvahy aj to, aby programy financované z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka a z Európskeho fondu pre rybné hospodárstvo plnili doplnkovú funkciu, aby nedochádzalo k prekryvaniu a aby sa využila možnosť vytvorenia synergií.

System implementácie

Návrh OP obsahuje jasný prehľad štruktúr a postupov na implementáciu programu, vrátane popisov programových štruktúr, projektového cyklu, prípravy projektu a procedúr výziev, informovanosti a publicity, ako aj informovania o zapojení partnerov mimo EÚ v programovej oblasti. Navyše sú dostupné popisy monitorovacieho systému a elektronickej výmeny dát.

Riadiace štruktúry programu sú v súlade s požiadavkami nariadenia o ERDF a zohľadňujú skúsenosti s riadením programu CADSES. Preto bolo rozhodnuté, že sa riadiace štruktúry budú koncentrovať na jedno miesto a bude vybratá skúsená inštitúcia.

Úlohy a povinnosti rôznych štruktúr sú jasne popísané a rozdelenie úloh medzi riadiacim, certifikačným a orgánom auditu je zrozumiteľné.

Na úrovni projektu sa predpokladá uplatňovanie princípu „vedúceho partnera“, preto môže byť postavený na skúsenostiach z predchádzajúceho programovacieho obdobia.

Existuje dobrý a užitočný popis požadovanej kvality projektov a mechanizmom na prípravu projektov (cielené výzvy, 1 a 2 krokové procedúry). Toto môže byť dôležitým príspevkom na zamýšľané zameranie na výstupy a výsledky, ale zavedenie pro-aktívneho vývoja projektov stále zostáva nejasné, pokiaľ nebude dosiahnutá koherencia medzi kapitolami 4.2.2 a 7.2.

Monitorovací a hodnotiaci systém takisto vykresľuje orientáciu na pozorovanie dosiahnutia očakávaných výsledkov a cieľov. Napriek tomu sú súčasné popisy len základné a neskôr sa ukáže, či požadované zameranie na očakávané výsledky a príspevky projektu je skutočne zahrnuté vo formulároch projektových žiadostí a v správach, a či bude predpokladané priebežné hodnotenie implementované adekvátnym spôsobom s cieľom podporiť monitorovací výbor v jeho predpokladaných riadiacich úlohách.

Pokiaľ ide o komplementaritu s inými programami, nie sú uvedené ustanovenia popisujúce prekrývanie sa s OP Stredná Európa, „Alpine Space“ a „Mediterranean Programme“, za hranicou uplatňovania pravidla 20%. Obzvlášť by mali byť obsiahnuté mechanizmy na koordináciu rozhodovania na projektovej úrovni, ako aj ustanovenia na pokračovanie úspešných partnerstiev, ktoré boli založené v rámci (rozsiahlejšieho) priestoru spolupráce CADSES.

Aby sa umožnilo okamžité naštartovanie programu, ako aj jeho hladká implementácia, nasledovné odporúčania ex-ante hodnotenia sú zdôraznené:

- malo by byť zaručené rýchle založenie programového riadenia a procedúr
- kontaktné miesta „SEE“ by mali mať rovnakú úroveň záväzkov a mali by mať zaručenú finančnú podporu
- malo by sa presadzovať rýchle založenie technického monitorovacieho systému a kontrolných systémov v členských štátoch

Hlavné výsledky s ohľadom na očakávané vplyvy

Spracovatelia vypracovali grafy vplyvov na všetkých úrovniach priorít, aby sa tak mohla posúdiť pravdepodobnosť výsledkov a vplyvov. Tieto pôvodné grafy boli predložené programovacia skupine a prediskutované s expertnou skupinou.

Tieto grafy vplyvov ukazujú, že väčšina očakávaných vplyvov súvisí priamo a presvedčivo s tým, aké typy činností sa majú podporovať. Preto program uvádza pomerne konzistentnú skupinu mechanizmov vplyvu a „teóriu akcie“. Všetky očakávané výsledky a vplyvy možno dosiahnuť pomocou predpokladaných oblastí intervencie.

Existuje však zreteľná potreba neustáleho riadenia na programovej úrovni, aby sa zabezpečilo zameranie a postup smerom k výsledkom. Prvkami v tomto smere sú cielené výzvy, rozvoj strategických projektov a pokračujúce monitorovanie príspevkov projektov (cez projektové žiadosti/správy).

Systém indikátorov pozostáva z dvoch typov – indikátory výstupu a výsledku.

- v navrhovanom systéme sa výsledky zhromažďujú skôr na agregovanej úrovni (počet projektov na úrovni prioritných osí), ale aj s dodatočným súborom indikátorov obsiahnutých v implementačnom manuáli bude možné poskytnúť údaje o indikátoroch a úrovni oblastí intervencie a takto dosiahnuť požiadavky EK na podávanie správ (ktoré nie sú v súčasnosti jasné)
- indikátory výsledku sú pokladané za „proxy“ indikátory, ktoré merajú príspevok projektov k cieľom programu, ale nie dosiahnutie cieľov ako takých

Implementačný manuál bude obsahovať dodatočné súbory indikátorov, ktoré by mali poskytovať detailnejšie a kvalitnejšie informácie o projektoch podporovaných programom, vrátane detailnejšieho rozpisu indikátorov na oblasti intervencií (Aol).

Finančné alokácie na úrovni priorít boli spoločne odsúhlasené medzi programovými partnermi, berúc do úvahy tematické preferencie, ich odhad potenciálu pre tvorbu projektu a skúsenosti získané počas súčasného programového obdobia. Na základe uvedených východísk, výsledná distribúcia – jasná prednosť pre Prioritu 2 (životné prostredie) a 3 (dostupnosť) – sa zdá byť prijateľná, avšak nižšie alokácie pre Prioritu 1 (inovácie) a 4 (oblasti udržateľného rozvoja) by stále mali dovoľovať dosiahnutie ich zamýšľaných cieľov.

Jasnejší obraz finančných alokácií pre oblasti intervencie (založený na agregácii kvantifikácií pre kategórie výdavkov) ukazuje, že oblasti intervencie 3.3 (multimodálne platformy), 1.1 (technológie a inovačné siete) a 3.1 (dopravné siete) dostanú najvyššie alokácie, nasledované oblasťou intervencie 2.2 (environmentálne riziká) a 3.2 (dostupnosť ICT). Týchto 5 oblastí intervencie dostane takmer 50% celkovej sumy, čo sa považuje za vhodné, za predpokladu že tieto sú tematickými oblasťami dôležitosti pre celú EÚ, ktoré takisto majú dobrý potenciál demonštrovať nadnárodnú pridanú hodnotu.

Najnižšie alokácie sa predpokladajú pre oblasť intervencie 1.3 (rámcové podmienky pre inovácie), 2.1 (manažment vodného hospodárstva /prevencie vzniku rizík) a 2.4 (energia a efektívnosť zdrojov). Zostáva otáznosť, či nízke alokácie oblastí 2.1 a 2.4 by v skutočnosti nemohli ohroziť dosiahnutie ich operačných cieľov, preto tvorba projektov v týchto dvoch oblastiach by mala byť dôkladne sledovaná a realokácia fondov prehodnotená, ak sa finančné objemy ukážu príliš nízke.

Kvantifikácia indikátorov je založená na 2 možných predpokladoch (priemerná veľkosť projektu a očakávané projektové príspevky). Predpokladaná priemerná veľkosť projektu vo vzťahu k ERDF (1,5 mil. EUR) je oveľa vyššia ako v programe CADSES 2000-2006 (1 mil. EUR) v dôsledku zámeru programového manažmentu zamerať sa na väčšie projekty, ktoré môžu byť jednoduchšie riadené. Zostáva otázne, či je tento predpoklad takisto v súlade s finančnou kapacitou predpokladaných žiadateľov, obzvlášť v nových členských štátoch.

Keďže miera spolufinancovania bude oveľa vyššia ako tá v súčasnom programovom období, celkový finančný objem bude takmer rovnaký ako v programe CADSES 2000-2006 – ako aj očakávaný celkový počet projektov (130 predpokladaných v porovnaní so 134 súčasnými).

Cieľové hodnoty pre indikátory výsledku (očakávané príspevky v rámci cieľov oblasti intervencie) sú založené na odhade priemerne troch príspevkov na projekt, čo sa zdá ambiciózne, no dosiahnuteľné – ale budú vyžadovať adekvátne podávanie správ o týchto príspevkoch, aby všetky mohli byť správne vyjadrené.

Možno vyhlásiť, že alokácia finančných zdrojov – čo sa týka objemu aj ich distribúcie v rámci priorít a oblastí intervencie – je v súlade s programovou teóriou akcie. Preto možno očakávať, že táto alokácia poskytne adekvátnu podporu pre dosiahnutie cieľov uvedených v OP.

Integrácia hlavných odporúčaní do operačného programu

V nasledujúcej tabuľke uvádzame syntézu hlavných odporúčaní, ktoré sa formulovali počas ex-ante hodnotenia a spôsobu, ako sa začlenili v procese programovania:

Odporúčanie ex-ante	Integrácia do operačného programu
Spätná väzba k prvému návrhu OP (september 2006)	
Koherentnosť analýzy a SWOT analýzy s inými časťami programu má byť zlepšená – obzvlášť so stratégiou a prioritnými osami.	Prioritné osi a zodpovedajúce oblasti intervencie sú lepšie vysvetlené vo svetle SWOT analýzy a výziev.
Analýza by mala byť zameraná na relevantné informácie z OP, niektoré kapitoly by mali byť posilnené alebo lepšie popísané, štruktúra SWOT analýzy zlepšená.	Kapitola analýz má novú štruktúru podľa prioritných osí, je trochu kratšia a obohatená o mapy, dôležité zistenia sú zdôraznené. Pridaná nová sekcia „výzvy“.
Stratégia má byť ďalej rozvinutá, ciele a výber priorít lepšie obhájené.	Kapitola „stratégia“ bola podstatne revidovaná, bola pridaná tabuľka zobrazujúca systematiku cieľov, prioritné osi sú lepšie vysvetlené vo svetle SWOT analýzy a výziev.
Pre navrhované aktivity by mala byť zabezpečená nadnárodná pridaná hodnota.	Popis prioritných osí a oblastí intervencie je podstatne zlepšený z pohľadu nadnárodnej pridanej hodnoty.
Zámer na inovácie v rámci priorít by mal byť širší a predinvestičný charakter niektorých projektov by mal byť zdôraznený.	Popis prioritných osí a oblastí intervencie je podstatne zlepšený z pohľadu predinvestičných typov aktivít.
Spätná väzba k návrhu 1.1 OP (november 2006)	
Pochybnosti týkajúce sa oprávnenosti čisto vidieckych aktivít v rámci „Priority 3 – Udržateľný mestský rozvoj“ by mali byť zohľadnené.	Revidovaná prioritná os 4: „Vývoj nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu“ smeruje k rozvoju a implementácii integrovaných stratégií pre mestské oblasti a regionálne sídelné systémy, optimalizácii oblastných polycentrických štruktúr a využitiu kultúrnych hodnôt pre udržateľný rozvoj. Do úvahy by sa mali brať aj možné podobné aktivity financované EAFRD (Európsky poľnohospodársky fond na rozvoj vidieka, vrátane LEADER 2007-2013) a mali by byť koordinované v implementačnej fáze.

Riziko širokého tematického prístupu by malo byť zohľadnené a mali by byť požadovaná doplnkovosť s inými programami a jasné výberové kritériá projektov.	Program si osvojuje prístup spoločnej výzvy zameriavajú sa na strategické tematické otázky v oblasti, ktoré sú dôkladne popísané v prioritných osiach a oblastiach intervencie. Kritériá na výber projektu sú ustanovené v bode 7.2.2 a budú ďalej rozvinuté v Manuáli pre žiadateľov.
Malo by sa vziať do úvahy riziko nedostatočnej nadnárodnej pridanej hodnoty.	Zlepšeným popisom prioritných osí a oblastí intervencie by toto riziko malo byť nízke.
Malo by sa vziať do úvahy riziko oneskoreného štartu programu v dôsledku nejasného zamerania, mali by byť vzaté do úvahy nové implementačné pravidlá a využívanie rôznych fondov.	Program nadnárodnej spolupráce predstavuje špecifickú výzvu. Vzhľadom na túto výzvu je operačný program optimalizovaný za účelom udržania rizika na najmenšej možnej úrovni. Všetky ďalšie riziká musia byť zohľadnené počas implementácie. Vysoké riziko – nad rámec riadenia programu – spočíva v nedostatočnej harmonizácii nariadení a právnych štandardov.
Spätná väzba k návrhu 2.1 OP (január 2007)	
Štruktúra popisu priorít by mala byť zlepšená.	V revidovanom OP má popis priorít jednotnú štruktúru (kontext, ciele, vysvetlenia, cieľové skupiny a/alebo indikatívni potenciálni prijímatelia)
Indikátory by mali byť zrevidované, keďže výstupy sú zachytené iba na veľmi agregovanej úrovni a čo sa týka indikátorov výsledku, často nie sú jasné vzťahy k oblastiam intervencie.	Sekcia 4.4 je kompletne revidovaná v súlade s ex-ante hodnotením.
V kapitole „Implementácia“ sú niektoré popisy príliš detailné, mohla by byť zmienená „kapitalizácia“ ako úloha pre spoločný technický sekretariát (STS) a kontaktné miesta.	Sekcie 5.5 a 7.7 budú viac harmonizované.
Popis vyhlasovania výziev by mal byť v rámci jednotlivých kapitol OP v súlade.	Odporúčanie je zohľadnené v OP (harmonizácia sekcií 4.2 a 7.2).
Popis kvality projektov by mal byť obsiahnutý v jednej kapitole.	Požadovaná kvalita projektov je obsiahnutá v sekcii 4.2 a 7.2.2 (a nie iba v jednej kapitole). Podstatné sú silné signály pre potenciálnych žiadateľov. „Princípy implementácie“ by mali byť chápané ako časť stratégie a mali by indikovať kvalitatívne požiadavky a nie administratívnu špecifikáciu. Kritériá pre výber projektov sú načrtnuté v bode 7.2.2 a budú ďalej rozvinuté v Manuáli pre žiadateľov.
Medzinárodné organizácie, konzorciá a mimovládne organizácie by mali byť brané do úvahy ako oprávnení partneri.	Mimovládne organizácie, ktoré spĺňajú kritériá kap. 7.2.3 v OP sú oprávnenými projektovými partnermi. Pokiaľ ide o medzinárodné organizácie, táto možnosť sa zvažuje.

4.6.2 Hlavné zistenia strategického environmentálneho hodnotenia

Pre OP Juhovýchodná Európa sa uskutočnilo strategické environmentálne hodnotenie (SEA) podľa smernice 2001/42/ES o posudzovaní účinkov určitých plánov a programov na životné prostredie.

Hlavným cieľom strategického posudzovania účinkov bolo zhodnotenie dôležitých dosahov na zložky životného prostredia. Dodatočne, cieľom bolo integrovať environmentálne záležitosti do programovej procedúry v skorom štádiu, aby sa zabezpečila vysoká úroveň ochrany životného prostredia a podpora udržateľného rozvoja.

Proces umožnil orgánom životného prostredia zúčastnených členských štátov a širokej verejnosti vyjadriť ich názory na environmentálne vplyvy implementácie programu.

Táto časť poskytuje prehľad o hlavných stupňoch procesu SEA, v súlade s celkovým procesom a programovými krokmi.

Tab.10: Procedurálne kroky a časový rozvrh

PROGRAMOVACÍ PROCES		2006 týždeň	SEA PROCES (strategické environmentálne hodnotenie)
11. - 12. sept.	DT - Drafting team - stretnutie v Ľubľane	37	Diagnóza environmentálnych záležitostí
		39	16. okt. Rozsah hodnotenia
12. - 13. okt.	TF – pracovná skupina - stretnutie v Bukurešti	41	Konzultácia s environmentálnymi orgánmi – pripomienky k rozsahu hodnotenia
		44	
3. nov.	OP verzia 1-0	45	10. nov. 1. draft (verzia 1-1) Správa o hodnotení
28. nov.	OP verzia 1-1	48	
6. - 7. dec.	TF - stretnutie v Solúne	49	
28. dec.	OP verzia 2-0	52	
		2007	
		02	31. jan. 2. draft (verzia 2-1) Správa o hodnotení
6. - 7. feb.	TF - stretnutie v Ľubľane	06	
22. - 23. feb.	Stretnutie s EK, TF - stretnutie Brusel	08	
19. marec	OP verzia 2-2	10	
		12	21. Marec 3. draft (verzia 2-2) Správa o hodnotení
		12	22. Marec Začiatok verejných konzultácií SEA
19. - 20. apríl	TF - stretnutie Sinaia, Rumunsko		
4. máj	Konečný návrh OP, verzia 3-0	20	18. Máj Koniec verejných konzultácií SEA
	Predloženie EK	20	21. Máj Návrh „záverečného stanoviska“

Správa o hodnotení – metodológia a výsledky hodnotenia

Správa o hodnotení popisuje súčasnú situáciu a pravdepodobný vývoj zložiek životného prostredia. Nulový variant predstavuje „základňu“ pre celkový hodnotiaci proces v rámci SEA. Sumarizované sú medzinárodné environmentálne ciele, zákony a nariadenia, týkajúce sa environmentálnych záležitostí v rámci programovej oblasti.

Pre každú oblasť intervencie musia byť analyzované možné vplyvy na relevantné zložky životného prostredia, vo vzťahu k „vodiacim otázkam“ a cieľom ochrany životného prostredia. Keďže žiadna z oblastí intervencie nie je dostatočne popísaná, aby bolo možné vykonať kvantitatívne zhodnotenie, hodnotenie sa zameriava na kvalitatívny popis možných dosahov na relevantné environmentálne zložky odvolávajúc sa na Smernicu SEA (2001/42/EC).

Smernica SEA vyžaduje identifikovať primerané alternatívy programu. Vo viacstupňovom procese poskytuje SEA odporúčania za účelom optimalizácie programu. Počas programovacieho procesu boli hodnotené pozitívne, neutrálne a negatívne vplyvy rôznych verzií návrhu OP na životné prostredie. Tím SEA navrhol preformulovanie prioritných osí/oblastí intervencie, nové aktivity a kritériá pre výber projektov pre pracovnú skupinu, ktoré väčšinou boli začlenené do finálnej verzie programu. Tieto návrhy a odporúčania sú považované za možné alternatívy operačného programu (čl. 5 smernice SEA).

Podľa špecifikácií čl. 6 nariadenia o ERDF sa „nulový variant“ v zmysle Smernice SEA nepovažuje za „primeranú alternatívu“. Napriek tomu sú environmentálne vplyvy „nulového variantu“ načrtnuté v kapitole 5 správy o hodnotení v súlade s prílohou 1, písm. b Smernice.

Tab.11:Obsah správy o hodnotení podľa čl. 5 a prílohy 1 smernice SEA

Ustanovenie smernice	Kapitola v správe o hodnotení	Poznámky
Písm. a) Náčrt obsahu, hlavných cieľov plánu, alebo programu a vzťah k iným relevantným plánom alebo programom.	Kapitola 2	Finálny návrh programu a v ňom načrtnuté prioritné osi/oblasti intervencie sú výsledkom pokračujúcej interakcie medzi tímom SEA a pracovnou skupinou.
Písm. b) Relevantné aspekty súčasného stavu životného prostredia a ich pravdepodobný vývoj bez implementácie.	Kapitola 5	Vrátane vyhodnotenia environmentálnych vplyvov „nulového variantu“.
Písm. c) environmentálne charakteristiky oblastí, ktoré budú pravdepodobne významne ovplyvnené.	Kapitola 5	Väčšina environmentálnych údajov bola vzhľadom na charakter operačného programu analyzovaná na nadnárodnom základe.
Písm. d.) všetky existujúce environmentálne problémy, ktoré sú relevantné pre plán alebo program, vrátane a najmä tých, ktoré sa vzťahujú na environmentálne obzvlášť dôležité oblasti, akými sú oblasti určené na základe smerníc 79/409/EHS a 92/43/EHS.	Kapitola 5	Kapitola 5.5 zahŕňa prehľad počtu území podľa smerníc 79/409/EEC a 92/43/EEC (sústava Natura 2000)
Písm. e) ciele ochrany životného prostredia, stanovené na medzinárodnej úrovni, alebo úrovni spoločenstva alebo členského štátu, ktoré sú relevantné pre plán alebo program a spôsob, akým boli tieto ciele a ďalšie úvahy o environmentálnych aspektoch zohľadnené pri jeho príprave.	Kapitola 4	Keďže OP Juhovýchodná Európa funguje na nadnárodnej úrovni, popis environmentálnych cieľov bol zameraný na medzinárodné rámce a rámce Spoločenstva
Písm. f) pravdepodobne významné účinky [1] na životné prostredie vrátane otázok akými sú biodiverzita, populácia, zdravie ľudí, živočíchy, rastliny, pôda, voda, ovzdušie, klimatické faktory, hmotné fondy, kultúrne dedičstvo, vrátane architektonického a archeologického dedičstva, krajiny a vzájomných vzťahov horeuvedených faktorov.	Kapitola 6	Zhodnotenie pravdepodobných významných vplyvov na životné prostredie bolo vypracované podľa relevantných informácií, založených na rozličných stupňoch vývoja programu. Vyústilo do interaktívneho procesu vedúceho k optimalizovanej verzii operačného programu.

Písm. g) opatrenia určené na predchádzanie, znižovanie a čo najväčšiu kompenzáciu každého významného nepriaznivého účinku implementovaného plánu alebo programu na životné prostredie.	Kapitola 6	Navrhované reformulácie a zmeny boli poskytnuté programovému tímu (pracovnej skupine) a prediskutované v rámci opakovaného procesu. Pováčšine boli integrované do konečného návrhu programu. Detailné kritériá použité počas výberu projektov (vrátane oprávnenosti a kritéria kvality z pohľadu environmentálneho dosahu) budú schválené budúcim monitorovacím výborom a budú oznámené potenciálnym žiadateľom vo forme detailného Manuálu pre žiadateľov (pozri OP, kap. 7.2.2).
Písm. h) náčrt dôvodov pre výber alternatív a opis spôsobu, akým sa vykonalo posudzovanie, vrátane akýchkoľvek ťažkostí (akými sú technické nedostatky alebo nedostatok know-how), ktoré sa vyskytli pri zostavovaní požadovaných informácií.	Kapitola 3	Neexistuje žiadna alternatíva na základné zmeny celkovej štruktúry programu, keďže možné stratégie a prioritné osi musia odkazovať na čl.6 nariadenia o ERDF. Vyhodnotenie rozličných verzií návrhu operačného programu (vrátane rôznych prístupov na dosiahnutie cieľa prioritných osí) je v zhode s požiadavkou smernice SEA "poskytnúť náčrt dôvodov pre výber alternatív".
Písm. i) popis opatrení určených na monitorovanie podľa článku 10.	Kapitola 7	Environmentálne ukazovatele budú integrovanou súčasťou rozšíreného súboru ukazovateľov pre monitorovanie, ktoré budú časťou osobitného dokumentu schváleného budúcim monitorovacím výborom (pozri OP, kap. 7.6.1).
Písm. j) netechnické zhrnutie informácií poskytnutých vo vyššie uvedených bodoch	Kapitola 0	

Integrácia SEA procesu počas programovania

Príprava operačného programu bola vedená prostredníctvom nadnárodnej programovacej skupiny, pozostávajúcej zo zástupcov národných orgánov zúčastnených členských štátov EÚ, súčasných a potenciálnych kandidátskych krajín, ako aj tretích krajín, ktorí boli podporovaní externými odborníkmi poskytujúcimi technickú pomoc pri programovaní, ex-ante hodnotení a strategickom environmentálnom hodnotení. V priebehu septembra 2006 až apríla 2007 sa v rámci programovania uskutočnilo množstvo rokovaní programovacej skupiny a diskusií s pokračujúcou spätnou väzbou medzi expertmi SEA a ostatnými expertmi. Zapojenie environmentálnych orgánov a expertov SEA do programovacieho procesu s úzkou väzbou na SEA hodnotiaci proces zabezpečilo zohľadnenie environmentálnych aspektov a ich náležité zohľadnenie v ranom štádiu procesu.

Možné environmentálne vplyvy programu (netechnické zhrnutie)

Program integruje pozitívne dopady na životné prostredie do nadnárodnej spolupráce a rozvojových aktivít. Priorita 1 podporuje vytváranie alebo reštrukturalizáciu technológií a inovačne orientovaných sietí, ktoré povedú k implementácii najlepších dostupných (alebo prinajmenšom zdokonalených) technológií, ktoré vedú zo strednodobej perspektívy k úspore zdrojov a k efektívnej produkcii energie v sektore výroby a služieb. Priorita 2 podporuje ochranu životného prostredia a prírodných zdrojov s pozitívnymi dopadmi na najdôležitejšie zložky životného prostredia, zahŕňajúc biodiverzitu a ľudské zdravie. Priorita 3 si dáva za cieľ zmeniť nadnárodné rámcové podmienky v oblasti podpory, plánovania a operability primárnych a sekundárnych dopravných sietí a multimodálnych platform. Priorita 4 podporuje aktivity spojené so zvýšením kvality životných

podmienok v mestských oblastiach s pozitívnym dopadom na vodné zdroje, pôdu a ovzdušie, ako aj ostatné zdraviu škodlivé riziká.

Hodnotenie možných priaznivých a nepriaznivých vplyvov nemôže byť uskutočnené vo všetkých oblastiach intervencie z dôvodu nedostatku detailných informácií o očakávaných aktivitách. Niektoré aktivity vykazujú len obmedzené vplyvy na životné prostredie (napr. rozvoj prostredia umožňujúceho inovatívne podnikanie).

Nepriaznivé dopady na životné prostredie nemôžu byť vylúčené, ak bude program podporovať prípravu novej fyzickej infraštruktúry (cesty, železničné trate, vodné stavby) ako súčasť transeurópskych dopravných koridorov bez zohľadnenia vplyvov na životné prostredie. To môže viesť k zvýšeniu záberu pôdy, fragmentácii biotopov a k ďalším dopadom vo vzťahu k ovzdušiu a hluku v citlivých oblastiach. Prebiehajúca implementácia rizikových technológií (geneticky modifikované organizmy), alebo zvýšené využitie zdrojov energie môže mať nepriamy dopad na krajinu, pôdu a biodiverzitu, ale tieto dopady sa budú zohľadňovať pri výbere projektov prostredníctvom prísnych hodnotiacich kritérií.

Hlavné výsledky

Väčšina priorít programu a oblastí intervencií bude mať pozitívny vplyv na hodnotené zložky životného prostredia. Významné negatívne vplyvy na životné prostredie môže byť vylúčené, nakoľko výberové kritériá projektov budú vypracované v súlade s celkovými cieľmi programu a cieľmi prioritných osí.

Implementácia programu sa sústreďuje na kľúčové otázky dlhodobého vyváženého rozvoja v nadnárodnom kontexte, ako napr. redukovanie negatívnych dopadov klimatických zmien, kontrola znečistenia ovzdušia, spoločný manažment prírodných zdrojov, trvaloudržateľné dopravné systémy a integrované riadenie rizík.

Odporúčania správy o hodnotení

SEA poskytla odporúčania na zlepšenie operačného programu z pohľadu životného prostredia. Zavedenie týchto návrhov nových aktivít, preformulovanie niektorých častí a návrhov na výber projektov smerovalo k podpore pozitívnych vplyvov na životné prostredie a zmiernenie možných negatívnych dopadov na životné prostredie. Nižšie uvedená tabuľka poskytuje prehľad o hlavných návrhoch SEA a spôsoboch, ako boli tieto návrhy zohľadnené v programe.

Tab. 8: Odporúčania správy o hodnotení

SEA návrhy	Integrácia do OP
Rozšírenie a aplikácia inovácií by mala viesť k vyššej efektívnosti zdrojov a energie, predovšetkým prostredníctvom založenia nadnárodných technologických transfer sietí, ktoré sa zaoberajú týmito otázkami.	Tento cieľ je široko riešený v rámci prioritnej osi 1: „Podpora inovácií a podnikanie“: Aktivity by mali generovať konkrétne projekty v tvorbe technológií a inovačných kapacít pre zlepšené produkty, procesy a služby, integrujúce čistejšie technológie a podporujúce inovácie vo verejných službách.
Nadnárodné technologické a inovačné siete by mali integrovať „hodnotenie rizík“ z dôvodu identifikácie možných environmentálnych rizík a sociálnych dopadov nových technológií.	Toto odporúčanie bolo včlenené do cieľov prioritnej osi 1.

<p>Operačný program by mal explicitne riešiť nadnárodné aktivity, ktoré podporujú dlhodobé znižovanie emisií, vrátane emisií skleníkových plynov za časovou hranicou vymedzenou Kjótskym protokolom (2012+).</p> <p>Podporená by mala byť výmena know-how v oblasti integrovaného odpadového hospodárstva, kontroly emisií, čistej výroby a spotreby a energetickej efektívnosti.</p>	<p>Prioritná os 2 podporuje aktivity, ktoré smerujú k "podpore efektivity energie a zdrojov". Cieľom tejto oblasti intervencie je podpora nadnárodnej spolupráce v prijímaní politik EÚ a smerníc vrátane rámcov spoločenstva pre energetickú efektívnosť a redukciu skleníkových plynov. Nadnárodné aktivity, ktoré podporujú integrované odpadové hospodárstvo a dlhodobú redukciu emisií do ovzdušia sú riešené v rámci prioritnej osi 4, najmä oblasťou intervencie „riešiť rozhodujúce problémy ovplyvňujúce mestské oblasti“.</p>
<p>Všetky projekty, ktoré podpora zvýšenie využívania obnoviteľných zdrojov energie by mali byť doplnené o hodnotenie vplyvov na životné prostredie, odrážajúc dlhodobé vplyvy na poľnohospodárstvo, lesníctvo, biodiverzitu, pôdu, vodu, ovzdušie a rozvoj krajiny.</p>	<p>Toto odporúčanie bude začlenené do procedúry výberov projektov, ktorá bude pripravená budúcim monitorovacím výborom.</p>
<p>Nadnárodný program by sa mal zamerať na rozvoj trvalo udržateľných a energeticky úsporných dopravných systémov zahŕňajúc multimodálnu logistiku a alternatívne módy zlepšovania prístupu, aby splnil ciele zlepšenia dostupnosti ako aj obmedzenia nepriaznivých vplyvov na životné prostredie (hlavne redukciu emisií, hluk, záber pôdy).</p>	<p>Toto odporúčanie bolo zapracované do cieľov prioritnej osi 3.</p>
<p>Všetky projekty, ktoré podpora zvýšenie transeurópskych dopravných kapacít by mali byť doplnené o hodnotenie vplyvov na životné prostredie, odrážajúc dlhodobé vplyvy na urbánny rozvoj, záber pôdy, biodiverzitu, znečistenie ovzdušia a zmenu klímy. Operačný program by nemal podporovať nadnárodné projekty, ktoré by mohli byť v rozpore s existujúcim európskym legislatívnym rámcem (rámcová smernica o vode, sústava Natura 2000).</p>	<p>Toto odporúčanie bude začlenené do procedúry výberov projektov, ktorá bude pripravená budúcim monitorovacím výborom.</p> <p>Detailné kritériá (vrátane kritérií oprávnenosti a kvality) použité počas výberu projektov budú vyvinuté a schválené budúcim monitorovacím výborom (pozri OP, kap. 7.2.2). Tieto kritériá budú zárukou, že nebude existovať nesúlad s existujúcimi európskymi právnymi rámcami (ako napr. Rámcová smernica o vodách, sústava Natura 2000). Monitorovací výbor môže obmedziť rozsah oprávnených žiadateľov v danej výzve na predkladanie projektov zohľadňujúc špecifické úpravy v danej výzve.</p>
<p>Udržateľné mestské siete by mali optimalizovať materiálne toky, energetickú efektívnosť, nízkoemisné dopravné systémy (vrátane zlepšovania verejnej dopravy). Je navrhované doplniť tieto princípy do celkových cieľov implementácie programu.</p>	<p>Tieto princípy sú včlenené do cieľov prioritnej osi 2 „Ochrana a zlepšenie životného prostredia“ a prioritnej osi 4 „Rozvoj cezhraničných synergii pre oblasti udržateľného rastu“.</p>
<p>Stratégie regenerácie obytných štvrtí s nízkymi stavebnými štandardmi, rozpadnuté mestské obvody a znečistené priemyselné územia by mali byť riešené prostredníctvom nadnárodných aktivít, vrátane pilotných projektov, technickej pomoci a nových metód riadenia.</p>	<p>Stratégie na riešenie vážnych problémov mestských oblastí (vrátane obnovy bývalých mestských priemyselných zón) sú výslovne definované oblasťami intervencie - „riešiť závažné problémy ovplyvňujúce mestské oblasti a regionálne systémy osídlení“ (prioritná os 4) – pozri „príklady (multistupňových) aktivít, vývoj nadnárodných synergii v plánovaní a správe</p>
<p>Udržateľný rozvoj turizmu by mal byť integrovaný do operačného programu ako dodatočná oblasť intervencie, ktorá podporuje ciele priority 4 “Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu”, najmä v pobrežných územiach a horských regiónoch.</p>	<p>Nadnárodné stratégie, ktoré podporujú rozvoj udržateľného turizmu by mali byť rozobraté v oblasti intervencie „riešiť závažné problémy ovplyvňujúce mestské oblasti a regionálne systémy osídlení“ (prioritná os 4), keďže vysoko koncentrované aktivity turizmu v citlivých oblastiach môžu vytvoriť zásadné problémy ekonomického, environmentálneho, spoločenského a radiaceho charakteru.</p>
<p>Podpora prípravy projektov a implementácia výberových kritérií projektov by mala zahŕňať odporúčania z kap. 6.2. Správy o hodnotení</p>	<p>Toto odporúčanie bude začlenené spoločným technickým sekretariátom/monitorovacím výborom pri tvorbe Manuálu pre žiadateľov a detailných kritérií na výber projektov (pozri OP kap. 7.2.2)</p>

Implementačný manuál by mal obsahovať súbor indikátorov environmentálnych dopadov, ktoré umožnia zviditeľnenie výsledkov programu v zmysle princípov udržateľnosti programovým partnerom a širšej verejnosti.

Environmentálne ukazovatele budú integrálnou časťou rozšíreného súboru monitorovaných ukazovateľov, ktoré budú zhrnuté v rámci osobitného dokumentu budúcim monitorovacím výborom (pozri OP, kap. 7.6.1)

Verejné konzultácie

Podľa čl. 5 a 6 Smernice SEA mali environmentálne orgány a verejnosť možnosť vyjadriť svoje názory k návrhu operačného programu a k správe o hodnotení. V rámci SEA procedúry boli 2 kľúčové etapy konzultácií:

- 1. etapa: Rozsah hodnotenia – konzultácie s environmentálnymi orgánmi o rozsahu a stupni podrobnosti správy o hodnotení vo všetkých zúčastnených členských štátoch: 16. - 30. okt. 2006.
- 2. etapa: Správa o hodnotení a návrh OP – konzultácie s verejnosťou a návrh OP – konzultácie s verejnosťou a environmentálnymi autoritami o správe o hodnotení a o návrhu programu: 23. marec – 18. máj 2007. Environmentálne orgány vo všetkých členských štátoch boli vyzvané členmi programovacej skupiny, aby poslali pripomienky k správe o hodnotení a k návrhu operačného programu, v súlade s národnou legislatívou preberajúcou SEA smernicu. Informácia pre širokú verejnosť o prebiehajúcim procese plánovania vrátane relevantných dokumentov a výzva na zasielanie pripomienok boli uverejnené na web-stránke www.cadses.net (23. marec - 18. máj 2007).

Výsledky verejných konzultácií a spôsob, ako boli zohľadnené v konečnej verzii OP

Všetky relevantné pripomienky týkajúce sa environmentálnych záležitostí, ktoré boli vznesené počas obdobia verejných konzultácií v zúčastnených členských štátoch programu Juhovýchodná Európa, sú načrtnuté v prílohe xy OP, vrátane poznámok o tom, ako boli riešené v konečnej verzii OP.

Tento prehľad bude vypracovaný po 18. máji 2007 (ukončenie verejných konzultácií). Bude zahŕňať sumarizujúce vyjadrenia národných environmentálnych orgánov (v niektorých krajinách ukončené až koncom júna 2007).

Monitoring environmentálnych vplyvov programu

Operačný program poskytuje súbor kľúčových indikátorov pre monitorovanie a hodnotenie. Plný súbor ukazovateľov bude ďalej vytvorený v osobitnom dokumente budúcim monitorovacím výborom.

Silno sa odporúča, aby environmentálne ukazovatele tvorili integrovanú súčasť rozšíreného súboru ukazovateľov, keďže monitorovanie a pokračujúce hodnotenie bude formovať nevyhnutný základ pre účely podávania správ a komunikačné potreby, aby sa ciele dosiahnuté programom stali viditeľnými pre programových partnerov a pre širšiu verejnosť (OP, kap. 7.6.1).

Naviac, monitorovanie má spĺňať nasledujúce požiadavky:

- má hodnotiť výsledky environmentálneho hodnotenia v súlade s kap. 6. správy o hodnotení
- má odhaliť nepredvídané dôležité environmentálne vplyvy
- má merať efektívnosť procedúr pre výber projektov v zmysle zmiernenia závažných vplyvov na životné prostredie, resp. s cieľom vyhnúť sa závažným vplyvom na životné prostredie

Monitoring má umožniť orgánom programu uskutočniť nápravné akcie, ak hodnotenie odhalí neočakávaný nepriaznivý vplyv na životné prostredie.

Keď sa pripravujú kritériá pre výber projektov (vrátane oprávnenosti, ako aj kritérií kvality, pozri OP, kap. 7.2.2), bude nevyhnutné zahrnúť požiadavky na vyhnutie sa dôležitým vplyvom na relevantné zložky životného prostredia. Predbežné hodnotenie vplyvu na environmentálne záležitosti sa odporúča pravdepodobne na základe "vodiacich otázok" (pozri kap. 3.3.1 správy o hodnotení).

Akýkoľvek projekt s pravdepodobne významným vplyvom na územia Natura 2000 musí byť predmetom vhodného hodnotenia jeho vplyvov v súlade s čl. 6 a 7 smernice o biotopoch.

4.7 Indikatívne rozdelenie podľa kategórie na úrovni programu

Tab. 9: Indikatívne rozdelenie podľa kódov pre prioritné témy na programovej úrovni (v súlade s prílohou II implementačného nariadenia)

Téma	Kód	Rozmer prioritnej témy (podľa Nar Komisie 1828/2006 z 8 decembra 2006)	Alokácia ERDF
Výskum a technologický rozvoj, inovácie a podnikanie	3	Transfer technológií a zlepšenie sietí spolupráce medzi malými podnikmi (MSP), medzi týmito a inými obchodmi a univerzitami, post-sekundárnymi vzdelávacími inštitúciami všetkých druhov, regionálnymi autoritami, výskumnými centrami a vedeckými a technologickými pólmi (vedecké a technické parky, technologické póly atď.).	13.567.756
Výskum a technologický rozvoj, inovácie a podnikanie	5	Pokročilá podpora služieb pre firmy a skupiny firiem.	8.193.515
Výskum a technologický rozvoj, inovácie a podnikanie	6	Pomoc MSP na podporu produktov priaznivých pre životné prostredie a výrobných procesov priaznivých pre životné prostredie (zavedenie efektívnych environmentálnych riadiacich systémov, prijatie a používanie technológií na prevenciu znečistenia, integrácia čistých technológií do podnikov).	556.207
Výskum a technologický rozvoj, inovácie a podnikanie	9	Iné opatrenia na stimuláciu výskumu a inovácií a podnikania v MSP.	1.365.586
Informačná spoločnosť	11	Infračísť a komunikačné technológie (prístup, bezpečnosť, interoperabilita, prevencia rizík, výskum, inovácie, e-obchod atď.).	4.851.251
Informačná spoločnosť	12	Informačné a komunikačné technológie (TEN-ICT)	3.199.328
Informačná spoločnosť	13	Služby a aplikácie pre občana (e-zdravie, e-government, e-learning, e-inklúzia atď.).	6.174.073
Informačná spoločnosť	14	Služby a aplikácie pre MSP (e-obchod, vzdelávanie a školenie, networking atď.).	3.199.328
Informačná spoločnosť	15	Ostatné opatrenia na zlepšenie prístupu k IKT (informačným a komunikačným technológiám) malými a strednými podnikateľmi a efektívne používanie IKT.	3.199.328
Doprava	16	Železnice	3.530.293
Doprava	17	Železnice (TEN-T)	3.530.293
Doprava	19	Mobilné železničné služby (TEN-T)	882.573
Doprava	20	Diaľnice	882.573
Doprava	21	Diaľnice (TEN-T)	882.573
Doprava	25	Mestská doprava	3.530.293
Doprava	27	Multimodálna doprava (TEN-T)	15.058.908
Doprava	28	Inteligentné dopravné systémy	6.453.818
Doprava	29	Letiská	882.573
Doprava	30	Prístavy	1.765.147
Doprava	32	Vnútoré vodné cesty (TEN-T)	1.765.147
Energia	39	Obnoviteľná energia: veterná	865.211
Energia	40	Obnoviteľná energia: slnečná	865.211
Energia	41	Obnoviteľná energia: biomasa	865.211
Energia	42	Obnoviteľná energia: hydroelektrická, geotermálna a iná	865.211
Energia	43	Energetická efektívnosť, co-generation, manažment energií	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	44	Manažment odpadu z domácností a priemyselného odpadu	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	45	Manažment vodného hospodárstva (pitná voda)	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	46	Starostlivosť o vodu (odpadová voda)	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	47	Kvalita ovzdušia	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	48	Integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania	865.211

Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	49	Zníženie klimatických zmien a prispôsobenie sa klimatickým zmenám	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	50	Renovácia priemyselných parkov a kontaminovaných území	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	51	Podpora biodiverzity a ochrany prírody	5.373.983
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	52	Podpora čistej mestskej dopravy	865.211
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	53	Prevenca rizík (vrátane návrhu a implementácie plánov a opatrení na zabránenie a riadenie prírodných a technologických rizík).	17.895.363
Ochrana životného prostredia a predchádzanie rizikám	54	Ostatné opatrenia na ochranu životného prostredia a predchádzanie rizikám	3.331.869
Turizmus	55	Podpora prírodných zdrojov	3.358.739
Turizmus	56	Ochrana a rozvoj kultúrneho dedičstva	3.358.739
Kultúra	58	Ochrana a zachovanie kultúrneho dedičstva	4.464.540
Kultúra	59	Rozvoj kultúrnej infraštruktúry	4.464.540
Kultúra	60	Iná pomoc na zlepšenie kultúrnych služieb	4.464.540
Regenerácia miest a vidieka	61	Integrované projekty pre regeneráciu miest a vidieka	17.196.745
Zlepšený prístup k zamestnaniu a udržateľnosti	70	Špecifické aktivity na zvýšenie účasti migrujúcich osôb na zamestnanosti a tým posilnenie ich sociálnej integrácie.	661.413
Zlepšenie spoločenského zaradenia znevýhodnených osôb	71	Cesty k integrácii a znovu-vedeniu do pracovného procesu znevýhodnených skupín, boj s diskrimináciou v prístupe a postupe na pracovnom trhu a podpora prijatia rôznorodosti na pracoviskách.	1.322.827
Zlepšenie ľudského kapitálu	74	Vývoj ľudského potenciálu v oblasti výskumu a inovácií, obzvlášť prostredníctvom postgraduálneho štúdia a školenia výskumníkov a aktivít pre networking (nadväzovanie a udržiavanie kontaktov) medzi univerzitami, výskumnými centrami a obchodmi.	18.347.113
Posilnenie inštitucionálnych kapacít na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni	81	Mechanizmy na zlepšenie dobrej politiky a tvorby projektov, monitorovanie a hodnotenie na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni, budovanie inštitúcií na tvorbu koncepcií a programov.	15.331.430
Technická pomoc	85	Príprava, implementácia, monitorovanie a inšpekcia	6.200.749
Technická pomoc	86	Hodnotenie a štúdie; informácie a komunikácia	6.200.749
Celková alokácia ERDF			206.691.645

Tab. 10: Orientačné rozdelenie podľa kódov za financie a za územie na programovej úrovni (v súlade s prílohou II Implementačného nariadenia)

Rozmer 2: Kódy za financie		Rozmer 3: Kódy za územie	
Kód	Alokácia v Euro	Kód	Alokácia v Euro
01 nenávratná pomoc	206.691.645	09 oblasť nadnárodnej spolupráce	206.691.645

5. Prioritné osi

V tejto kapitole uvádzame podrobné vysvetlenie vybraných prioritných osí a následných oblastí intervencie. Prioritné osi sa nemajú považovať za celkom oddelené časti, pretože sledujú integrovaný prístup a majú veľa rozhraní. V praxi sa žiadosti môžu týkať len jednej oblasti intervencie, alebo môžu byť relevantné pre viac než jednu prioritnú os. V tomto druhom prípade musia žiadatelia a vedenie programu zväziť, ktorá prioritná os sa najlepšie zhoduje so zameraním programu a žiadosť sa musí podať len pod touto prioritnou osou.

Operačný program definuje celkom štyri prioritné osi plus prioritnú os pre technickú pomoc. Tieto prioritné osi pokrývajú istý počet **orientačných oblastí intervencie**. Implementácia oblastí intervencie povedie k dosiahnutiu globálneho cieľa a špecifických cieľov programu.

Obr. 4: Prioritné osi a oblasti intervencie

Prioritné osi	Oblasti intervencie			
P1: Uľahčovanie inovácií a podnikania	1.1 Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach	1.2 Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie	1.3 Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inovácie	
P2: Ochrana a zlepšovanie životného prostredia	2.1 Zlepšenie integrovaného vodného hospodárstva a protipovodňová prevencia	2.2 Zlepšiť prevenciu environmentálnych rizík	2.3 Podporovať spoluprácu pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí	2.4 Podporovať efektívne využívanie energie a zdrojov
P3: Zlepšovanie dostupnosti	3.1 Zlepšenie koordinácie pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí	3.2 Rozvoj stratégií na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“	3.3 Zlepšenie rámcových podmienok pre multimodálne platformy	
P4: Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu	4.1 Riešenie najdôležitejších problémov ovplyvňujúcich mestské oblasti a regionálne systémy sídiel	4.2 Podpora vyváženej vzorky atraktívnych a dostupných oblastí rastu	4.3 Podpora využívania kultúrnych hodnôt pre rozvoj	
P5: Technická pomoc na podporu implementácie a budovania kapacít	5.1 Zabezpečiť jadro riadenia pre implementáciu programu		5.2 Implementovať sprievodné aktivity s cieľom podporiť prípravu a implementáciu nadnárodných projektov a partnerstiev vysokej kvality orientovaných na výsledky.	

5.1 Prioritná os 1: Uľahčovanie inovácií a podnikania

Kontext

Analýza zdôraznila, že oblasť programu je charakteristická **výraznými rozdielmi** ekonomickej sily a inovačných činností medzi jednotlivými krajinami, ale aj vnútri jednotlivých štátov. Zjavne sa tu prejavuje rozdelenie medzi západom a východom. Najsilnejšie regióny sú na západe (Taliansko a Rakúsko) a najmenej vyvinuté na východe (s výnimkou regiónov hlavných miest a Grécka). Pokiaľ ide o **ekonomickú dynamiku**, posledné desaťročie prinieslo vysoký hospodársky rast, predovšetkým v regiónoch hlavných miest a **rýchle doháňanie** západnej Európy. Predovšetkým v nových členských štátoch Európskej únie rastú regióny rýchlejšie než vo väčšine západoeurópskych krajín.

Na jednej strane sa zdá, že oblasť programu má v súvislosti s ukazovateľmi výskumu a vývoja slabé výsledky. No na druhej strane tu možno pozorovať **dva priestorové vzorce**. Zatiaľ čo niekoľko **málo krajín** vykazuje výsledky **porovnateľné so štandardom Európskej únie**, väčšina krajín dosahuje len **nízkú úroveň inovačnej činnosti**, čo je spôsobené okrem iného aj tým, že chýbajú predpisy a inštitucionálne kapacity. Toto sa týka predovšetkým potenciálne kandidátskych krajín a tretích krajín. Dôsledkom tejto situácie je nízka konkurencieschopnosť. Vo všeobecnosti možno povedať, že schopnosť inovácie malých a stredných podnikov je omnoho nižšia než v prípade veľkého priemyslu. Preto je veľmi dôležité vytvoriť kvalifikované a vhodné rámce, ktoré by **motivovali malé a stredné podniky, aby sa púšťali do inovácií**, alebo im priblížili výsledky výskumu a vývoja.

„Stratégia urýchlenia“ zameraná na uľahčenie inovačných činností má budovať na nasledujúcich **silných stránkach a na príležitostiach, ktoré je potrebné využiť**: infraštruktúra výskumu a vývoja a kvalifikované ľudské zdroje dobre vyvinuté v centrálnych regiónoch, silné priame zahraničné investície do výskumu a vývoja v nových členských štátoch, súčasné univerzitné výskumné ústavy ako východiskové body. Nadnárodná akcia má slúžiť na **nahromadenie „kritického objemu“**, aby sa dosiahla **lepšia viditeľnosť**, a to aj medzinárodná.

Cieľ prioritnej osi a operačných cieľov

Prioritná os 1 bude vo svetle týchto kontextov a záverov prispievať špecificky k budúcemu rozvoju juhovýchodnej Európy ako **miesta inovácií**, nepriamo prispievajúceho k ekonomickému rastu a zamestnanosti v sektore technológie.

Cieľom tejto prioritnej osi je uľahčovať inovácie, podnikanie, znalostnú ekonomiku a zlepšovať integráciu a ekonomické vzťahy v oblasti spolupráce. Osobitne chce dosiahnuť **tri operačné ciele** a bude podporovať nadnárodné partnerstvá a činnosti, ktoré prispievajú k nasledujúcim cieľom:

- Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach
- Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie
- Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inovácie

Vzhľadom na významné regionálne rozdiely v oblasti bude potrebné, aby sa rozvoj kapacity inovácií uberal **rôznymi smermi podpory**, zohľadniac vzájomné dopĺňanie konkurencieschopnosti a integrácie:

- Po prvé, zameranie na silné stránky a príležitosti oblasti cez vytvorenie siete. Bude potrebné zdôrazniť akcie, ktoré stavajú na **existujúcich pilieroch činnosti**, aby sa využil regionálny potenciál pre technológiu a inováciu a aby sa podporila tvorba sietí a technologická spolupráca v **špecifických oblastiach technológie** (napríklad moderné inžinierstvo, informačné a komunikačné technológie atď.).
- Po druhé, zameranie na **štrukturálne nedostatky v sektore malých a stredných podnikov**, ako je chýbajúci prístup ku znalostiam, zlý prístup na trh, slabá spolupráca, slabá internacionalizácia, slabá otvorenosť voči novým technológiám.
- Po tretie, bude potrebné klásť dôraz na posilnenie vytvárania **prostredia**, ktoré bude **nápomocné inovačnému podnikaniu** (na úrovni správy) a na podporu uvedomelosti verejnosti (prístup „na úrovni najbližšej občanom“).

Veľká podpora projektom výskumu, technológie a inovácie v Európe a v juhovýchodnej Európe pochádza z národných a európskych programov a schém (napríklad FP7-RTD, CIP – Rámcový program konkurencieschopnosti a inovácií 2007 – 2013, špecifické priority inovácií podporných rámcov Spoločenstva a operačné programy).

Veľkú koncentráciu činností zameraných na výskum, technológiu a inováciu a s nimi súvisiacich investícií možno pozorovať na **severozápadnom okraji** oblasti juhovýchodnej Európy, na rohu „päťuholníka“. Tieto regióny **v plnej miere využívajú príležitosti**, ktoré im ponúkajú hore uvedené programy Európskej únie. **Výzvou** pre oblasť programu bude rozvoj **spoločných záujmov** v príslušných oblastiach, ktorý povedie k **úspešnému prenosu** týchto kapacít do potenciálnych pilierov.

Program územnej spolupráce vyrieši fragmentáciu pozdĺž štátnych a regionálnych hraníc, ktorá existuje ešte dodnes, pri čom bude využívať kreatívny potenciál, prítomný v oblasti a bude vytvárať skupiny národných a regionálnych činiteľov, aby tak podporoval ducha inovácie a vytváral inovačnú kapacitu. V tomto ohľade ma nadnárodná spolupráca **dopĺňať** európske a národné programy technológie a inovácie.

Orientácia na výskum, technológiu a inovácie má významný organizačný a podnikateľský aspekt. Keby sme kládli dôraz na výlučne akademický výskum, podcenili by sme význam štrukturálnych zmien a vyspelosť podnikateľského prostredia pre podnikateľský výskum a vývoj.

Cieľom je vytvoriť **optimálne prostredie pre rozvoj** pre inovačné podniky, počnúc identifikovaním vedeckovýskumných objavov, ktoré možno komerčne využiť a preniesť ich do sveta podnikania a podporovať kooperatívne vzťahy. Program si nekladie za cieľ súťažiť s hlavnými programami výskumu, ani ich nechce nahradiť. Siete by nemali ovládnuť akademické inštitúcie, ale mali by sa skladať z účastníkov, zameraných na aplikovanie inovácií. Okrem iného program môže vo veľkej miere prispieť do integrovania „hodnotenia rizika“ identifikujúc možné environmentálne riziká a spoločenské dopady nových technológií na nadnárodnej úrovni.

Cieľovými skupinami a/alebo indikatívnymi potenciálnymi prijímateľmi sú predovšetkým: kolektívni účastníci, podporujúci podnikanie, účastníci v oblasti technológie a inovácií, miestne, regionálne a štátne vlády a napokon účastníci z oblasti kultúry a školstva.

Oblasti intervencie

5.1.1 Rozvinúť technologické a inovačné siete v špecifických oblastiach

Oblasť programu má mnoho zariadení zameraných na výskum, technológiu a inovácie a mnoho infraštruktúr a potenciálnych pilierov s počítačnými skúsenosťami so spoluprácou, ale vo všeobecnosti tu ide o podkritický objem. Okrem toho nie sú dostatočne (medzinárodne) viditeľné.

Preto je potrebné podporovať spoluprácu sietí, zhlukov a technologických platforiem, aby vytvoril kritický objem a aby sa **posilnili špecifické technologické oblasti**, dosiahnuť (medzinárodnú) viditeľnosť, umožniť účastníkom v oblasti výskumu, technológie a inovácií efektívnejšiu účasť na európskych programoch, vybudovať mechanizmy, ktoré umožnia zdieľanie a rozširovanie kľúčových technológií a pomôcť vytvoriť dodávateľské reťazce.

Účelom tejto oblasti intervencie je v prvom rade príprava, vytvorenie alebo reštrukturalizácia sietí orientovaných na technológiu a inováciu v špecifických oblastiach technológie v sektore priemyslu a služieb, ktoré sú relevantné pre oblasť programu.

Spolupráca by mala v ideálnom prípade vytvárať konkrétne projekty pri budovaní technologických a inovačných kapacít orientovaných na lepšie výrobky, procesy a služby v špecifických oblastiach technológie (napríklad moderné inžinierstvo, automobilový priemysel, informačná a komunikačná technológia, vedy o živote, mestské technológie) a v dlhodobejšom horizonte by mala dosiahnuť intenzívnejšie využívanie technológie a inovácií v juhovýchodnej Európe. Preto je potrebné venovať pozornosť aj uplatňovaniu technológie a inovácií aj na miestnej a regionálnej úrovni.

Činnosti majú presahovať rámec jednotlivých záujmov, majú mať skutočný **kooperatívny charakter** a majú prinášať **vzájomný prospech**.

Tvorba sietí (vytváranie kontaktov) má byť priamo spojená s akciami, zameranými na rozvoj **skúseností a kompetentnosti**. Je potrebné presadzovať **výmenu skúseností na rôznych úrovniach** (novatori, výskumníci, profesori, študenti), čo umožní zdieľanie skúseností a znalostí.

V rámci sietí orientovaných na technológiu a inováciu bude možná implementácia kooperatívnych pilotných projektov, súvisiacich s **drobnými investíciami**.

Očakáva sa, že v oblasti programu bude hlavným zdrojom obchodných kontraktov **verejný sektor**, najmä cez využívanie štrukturálnych fondov. Siete podporujúce inováciu a nové technológie (napríklad čisté a energeticky efektívne technológie, informačné a komunikačné technológie na riadenie mobilnosti) budú podporovať zaradenie inovačných aspektov do **verejného obstarávania**. Tento prístup môže byť dvojaký: na jednej strane sa do verejných služieb zavedú nové riešenia a na druhej strane môže inovácia dosiahnuť kritický objem, ktorý je podmienkou úspechu na trhu.

Okrem toho je potrebné usilovať sa o spoluprácu so **strediskami na prenos inovácií** (IRC), ktoré sú financované z Rámcového programu konkurencieschopnosti a inovácií 2007 – 2013 (CIP). Jednou z hlavných úloh týchto stredísk na prenos inovácií bude nájsť v Európe vhodných partnerov na spoluprácu.

Špecifické cieľové skupiny a/alebo indikatívni potenciálni prijímatelia pre túto oblasť intervencie sú účastníci a zariadenia v oblasti technológií a inovácií, vrátane terciárneho vzdelávania.

Príklady (viacúrovňových) činností v rámci nadnárodných partnerstiev, ktoré možno podporovať v rámci tejto oblasti intervencie:

- Príprava činností, ktoré podporujú rozvoj sietí, orientovaných na technológiu a inovácie v špecifických technologických oblastiach (napríklad štúdie realizovateľnosti, budovanie databáz).
- Vývoj nadnárodných partnerstiev okolo stredísk a agentúr zameraných na výskum, technológiu a inovácie v sektoroch s vysokým obsahom technológie.
- Uľahčovanie vytvárania, konsolidácie alebo reštrukturalizácie nadnárodných sietí produktívnych zhlukov (klastrov).
- Vytváranie alebo posilňovanie sietí spolupráce medzi spoločnosťami a zariadeniami rôznych krajín zameranými na výskum, technológiu a inovácie a podpora spoločných aktivít v oblasti aplikovaného výskumu.
- Vytváranie nadnárodných výmenných skupín (mimo agentúr technológie a inovácií), špecializovaných na opatrenia na budovanie kapacity v oblasti technológie a inovácií za účelom zlepšenia produktov, procesov a služieb.
- Nadnárodné partnerstvá, podporujúce zaradenie inovačných aspektov do verejného obstarávania v súvislosti s uplatňovaním technológií, ktoré sú predmetom spoločného záujmu.
- Strategická spolupráca zameraná na lepšie využívanie inovačných a nových technológií a jej uplatňovanie na miestnej a regionálnej úrovni.
- Vytváranie nadnárodných sietí medzi príslušnými zariadeniami terciárneho vzdelávania a zariadeniami zameranými na výskum, technológiu a inovácie.
- Vytváranie spoločných školiacich kurzov v súvislosti so sieťami zameranými na technológiu a inovácie.
- Vytváranie sietí vedeckých a technologických parkov, ktoré budú vyvíjať normy a formulovať požiadavky na umiestňovanie úspešných technologicky orientovaných realít („integrované high-tech areály“), ktoré majú byť umiestnené v oblasti programu.
- Zvyšovanie úrovne internacionalizácie zariadení zameraných na výskum, technológiu a inovácie, predovšetkým v univerzitách a v tých oblastiach, kde je medzinárodné hodnotenie ponuky vysokej úrovne vzdelania a výskumu ešte stále neprimerané.
- Uľahčovanie uplatňovania technologickej inovácie v oblasti programu zlepšovaním mobility výskumníkov a podporovaním výmeny znalostí.
- Presadzovanie koncepcií na podporu lepšieho prístupu a lepšieho prepojenia medzi zariadeniami zameranými na výskum, technológiu a inovácie.

5.1.2 Rozvinúť nápomocné prostredie pre inovačné podnikanie

Zdá sa, že je zrejmé, čo potrebuje oblasť programu, v ktorej je ekonomika na základe malých a stredných podnikov s niekoľkými vedúcimi spoločnosťami a hnacími silami v oblasti inovácií a internacionalizácie, ale s neprímeranou spolupracou a internacionalizáciou malých a stredných podnikov, so zhlukmi, zostávajúcimi na miestnej úrovni a s veľmi nerovnomerným ekonomickým rozvojom v celej oblasti programu.

Účelom tejto oblasti intervencie je primárne príprava, vytvorenie alebo reštrukturalizácia sietí tak, aby sa lepšie využili príležitosti hospodárskej oblasti juhovýchodnej Európy a aby sa efektívnejšie poskytovali služby zamerané na podporu kolektívneho podnikania a inovácií, predovšetkým pre malé a stredné podniky.

Táto oblasť intervencie presadzuje zhlukovanie „druhej úrovne“, čo znamená vytváranie sietí tých **zariadení na podporu malých a stredných podnikov**, ktoré v oblasti programu existujú, aby sa vybudovali mechanizmy, ktoré umožňujú zdieľanie a rozširovanie efektívnych prístupov k podporovaniu malých a stredných podnikov.

Preto je potrebné, aby siete vymieňali, vyvíjali, podporovali a uplatňovali (v pilotných projektoch) vhodné „mäkké opatrenia“, napríklad zamerané na lepšie využívanie príležitostí na trhu v tejto oblasti, na zabezpečenie prístupu malých a stredných podnikov k relevantným informáciám, na podporovanie prenosu technológií, na motivovanie mikrofiriem a rodinných firiem aby rozvíjali podnikateľského ducha, na mobilizovanie rozbiehania, na riadenie práv na duševné a priemyselné vlastníctvo i patentových práv, na uľahčenie prístupu k primeraným formám financovania a na podporovanie zručností a znalostí potrebných na inováciu.

Špecifickou cieľovou skupinou a/alebo indikatívnymi potenciálnymi prijímateľmi tejto oblasti intervencie sú účastníci a zariadenia zamerané na podporu podnikania, ktoré zohľadňujú potreby malých a stredných podnikov.

Príklady (viacúrovňových) činností v rámci nadnárodných partnerstiev, ktoré možno podporovať v rámci tejto oblasti intervencie:

- Vytváranie sietí zariadení na podporu malých a stredných podnikov, aby sa vybudovali mechanizmy, ktoré umožňujú zdieľanie a rozširovanie efektívnych prístupov k podporovaniu inovačného podnikania.
- Spojenie skúseností do sietí, aby sa malým a stredným podnikom pomohlo diagnostikovať a riešiť právne, organizačné a humánne problémy, súvisiace s procesmi inovácie.
- Spolupráca na podporu a presadzovanie podnikania žien.
- Výmena praktických skúseností medzi inovujúcimi malými a strednými podnikmi (riadená zariadením na podporu malých a stredných podnikov).
- Zvyšovanie uvedomelosti malých a stredných podnikov pokiaľ ide o to, ako sa pomocou inovácie a technológie lepšie dostať na trh.

- Vývoj noriem a formulovanie požiadaviek na umiestňovanie úspešných realít orientovaných na inovácie („inovatívne podnikateľské parky“), ktoré majú byť umiestnené v oblasti programu.
- Vývoj štruktúr na podporu regionálneho podnikania v rámci nadnárodných partnerstiev.
- Spolupráca v oblasti financovania inovácií, oboznamovanie malých a stredných podnikov s rôznymi postupmi financovania a s vytváraním nadnárodných inovačných trustov.

5.1.3 Zlepšiť rámcové podmienky a pripraviť cestu pre inováciu

Kritickou súčasťou celkového výsledku inovácií je posilnenie **schopnosti inštitúcií a spoločnosti inovovať**. Schopnosť inovovať v oblasti programu je charakterizovaná **nedostatočnými** alebo celkom **chýbajúcimi** (národnými) inovačnými stratégiami. Dosiaľ sa pozornosť venovala v najlepšom prípade inovačným systémom na národnej a regionálnej úrovni, no program chce podporiť aj vznik „nadnárodného systému inovácií“ pre juhovýchodnú Európu. Sme toho názoru, že nadnárodná spolupráca je vhodná na to, aby sa vyvinul inštitucionálny rámec na uľahčenie a presadzovanie inovácií, na vytváranie prostredia, podporujúceho inovácie, na čo je potrebná koordinovaná akcia v oblasti programu (inovačné prostredie, nové formy riadenia inštitúcií). Toto možno rozvinúť tak, že sa zohľadnia skúsenosti z existujúcej dobrej praxe z „regionálnych inovačných stratégií“ z programov inovačných akcií Európskej únie.

Účelom tejto oblasti intervencie je primárne vybudovať mechanizmy na výmenu a koordináciu pre prístupy a koncepcie zamerané na výskum, technológiu a inovácie (hľadisko riadenia) a na zvýšenie uvedomelosti verejnosti pokiaľ ide o význam technologického pokroku, na čo sa využijú nadnárodné akcie v tejto oblasti (hľadisko uvedomelosti).

Moderný systém podpory inovácií vyžaduje, aby mu porozumela väčšina občanov. Imidž a úspech technologických lokalít závisí aj od toho, nakoľko je všeobecná spoločenská klíma otvorená novému rozvoju. V spoločnosti, ktorá má sklony prijímať pozitívne všetko nové, sa aj idey inovácie ľahšie všeobecne prijímajú a budú priťahovať výskumníkov i podniky. Pokiaľ ide o dlhodobý vplyv intervencií, je potrebné dávať osobitný pozor na mladých ľudí, najmä súbežne so systémami vzdelávania.

Činnosti by mali napríklad podporovať vytváranie imidžu juhovýchodnej Európy ako miesta inovácie a rastu, povzbudzovať mládež, aby si rozvinula podnikateľského ducha, mobilizovať existujúce inštitúcie, aby sa kontaktovali s obyvateľstvom a aby s ním komunikovali, vzbudiť nadšenie pre vedecké vzdelanie, vyriešiť nedostatok informovanosti v oblasti technológie a inovácií, zmenšiť obavy z nových technológií, osobitne zohľadniť rodové otázky, aby sa tak zvýšila účasť žien na technológii a inováciách.

Táto intervencia sa čiastočne týka aj klasických cieľových skupín pre technológiu a inovácie a spojenia s informačnou spoločnosťou pre všetkých. Možno definovať špecifické normy kvality, aby sa tak podporili aktivity. Tieto aktivity by sa mali zamerať na definovanú skupinu a nemali by zastupovať jednotlivé záujmy ani produkty.

Špecifickými cieľovými skupinami a/alebo indikatívnymi potenciálnymi prijímateľmi pre túto oblasť intervencie sú národné a regionálne vlády, účastníci v oblasti kultúry a školstva, v oblasti podpory podnikania a v oblasti technológie a inovácií.

Príklady (viacúrovňových) činností v rámci nadnárodných partnerstiev, ktoré možno podporovať v rámci tejto oblasti intervencie:

- Budovanie mechanizmov na výmenu a koordináciu pre prístupy a koncepcie zamerané na výskum, technológiu a inovácie v celej juhovýchodnej Európe medzi kľúčovými účastníkmi systému inovácií (vrátane schém výmen).
- Zlepšenie spoločného riadenia na regionálnej a miestnej úrovni s ohľadom na inovačné podnikanie. Činnosti môžu podporovať rozvoj „inovačného riadenia“, „podpory inovácií“ a „riadenia inovácií“ cez analýzu a monitorovanie výsledkov inovácií a rozvoj a koordináciu koncepcie inovácií.
- Vytváranie sietí medzi regiónmi, ktoré majú spoločné záujmy v špecifickej oblasti alebo v špecifickom sektore ekonomiky, zamerané na posilnenie ekonomického profilu príslušných regiónov.
- Podpora tvorby imidžu juhovýchodnej Európy ako miesta inovácie a rastu s využitím informačných a komunikačných technológií.
- Mobilizovanie existujúcich inštitúcií (napríklad výskumných ústavov, vzdelávacích stredísk a médií), aby sa pomocou informačných a komunikačných technológií kontaktovali s obyvateľstvom, aby s ním komunikovali a tak aby podporovali inovácie.
- Využitie nástrojov informačných a komunikačných technológií vznikajúcej informačnej spoločnosti na to, aby sa mladí ľudia povzbudili aby si rozvinuli podnikateľského ducha a aby sa v nich prebudilo nadšenie pre vedecké vzdelanie (napríklad otvorené laboratória pre žiakov, dostupné cez informačné a komunikačné technológie).

5.2 Prioritná os 2: Ochrana a zlepšovanie životného prostredia

Kontext

Životné prostredie je jedným zo **základných pilierov politiky súdržnosti Európskej únie**, ako je to definované v Gothenburských prioritách, pričom sa podčiarkuje environmentálny rozmer intervencií Európskej únie a potreba ochrany a zlepšovania environmentálnych zdrojov ako podmienka udržateľného rastu. Environmentálne ciele sú stelesnené v **Šiestom environmentálnom akčnom programe** pre Európsku úniu na roky 2002 – 2012 (6. EAP), kde sa identifikujú štyri environmentálne oblasti pre prioritné akcie. „Klimatické zmeny“, „Príroda a biodiverzita“, „Životné prostredie, zdravie a kvalita života“, a „Prírodné zdroje a odpad“. Šiesty environmentálny akčný program a sedem odvodených tematických stratégií (napríklad tematická stratégia pre oblasť znečisťovania ovzdušia, pôdy, pre ochranu a zachovanie morského životného prostredia) ponúkajú **užitočné usmernenie pre nadnárodnú činnosť v celej oblasti**.

Juhovýchodná Európa je charakterizovaná **veľkým bohatstvom rôznorodých životných prostredí**, od alpského, cez kontinentálne až po stredomorské regióny. Veľmi mnoho oblastí je predovšetkým vidieckych a sú charakterizované **nedotknutými ekosystémami** a nenarušenými prírodnými prvkami. Iné oblasti sú výrazne **ovplyvnené industrializáciou**, záberom pôdy a rozširovaním miest, cestnou dopravou a intenzívnym poľnohospodárstvom. Problematické sú hraničné zóny, pretože fragmentujú chránené oblasti a ekosystémy, no zároveň z nich predchádzajúce politické deliace čiary spravili zóny s minimálnym vplyvom človeka.

Podľa analýzy SWOT je táto oblasť charakterizovaná bohatou biodiverzitou, veľkým množstvom nedotknutých krajinných útvarov, horských oblastí a chránených prírodných oblastí. V tejto oblasti je mnoho riek, ktoré na jednej strane predstavujú prírodné bohatstvo, no na druhej strane prinášajú hrozbu častých povodní. Okrem toho je tu dedičstvo industrializácie, ktoré spôsobilo problémy s kvalitou prírodného bohatstva a ešte stále predstavuje veľkú hrozbu. Očakáva sa, že zmeny v jednotlivých sektoroch ekonomiky spôsobia, že počet znečisťovateľov, úroveň emisií, technologické riziká a spotreba zdrojov prudko narastú. Okrem toho možno značný potenciál využiť predovšetkým formou využívania alternatívnych zdrojov energie, koordinovanou ochranou prírodných oblastí a oblastí prevencie rizika a riadenia živelných rizík (najmä protipovodňové riadenie), kde je veľmi dôležitý nadnárodná integrácia a koordinácia.

Environmentálnu politiku spravujú európske stratégie a smernice, no hlavnú kompetenciu tu majú stále predovšetkým jednotlivé štáty. V **členských štátoch** poskytujú referenčné rámce pre akcie zamerané na ochranu životného prostredia národné fondy a predovšetkým kohézy fond. V **nečlenských štátoch** sa životné prostredie stáva prioritou len postupne a financovanie problémov životného prostredia je vždy problematické. Medzinárodní darcovia tu majú len obmedzený vplyv.

Vybraná stratégia sa zameriava na príležitosti na prekonanie problémov, zdedených z minulosti. Zároveň sa zameriava aj na očakávané environmentálne hrozby. **Nadnárodná akcia** môže poslúžiť predovšetkým na prekonanie fragmentácie oblasti a na poskytnutie rámca na prijatie a rozvoj požadovaných metód a štruktúr.

Cieľ prioritnej osi a operačné ciele

Vo svetle hore uvedených skutočností je **špecifickým cieľom prioritnej osi 2** prekonať obmedzenia, dané štátnymi bariérami, predvídať budúce environmentálne hrozby a príležitosti a rozvinúť spoločnú nadnárodnú akciu na ochranu prírody a ľudí.

Cieľom tejto prioritnej osi je predovšetkým dosiahnuť **operačné ciele** a podporovať nadnárodné partnerstvá a činnosti, ktoré prispejú k nasledujúcim cieľom:

- Zlepšovanie integrovaného vodného hospodárstva a protipovodňová prevencia
- Zlepšovanie prevencie environmentálnych a technologických rizík
- Podpora spolupráce pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí
- Podpora efektívneho využívania energie a zdrojov

Operačné ciele pokrývajú široké spektrum, no **úzko spolu súvisia**. Napríklad záruka udržateľnej dodávky kvalitnej vody je zreteľne spojená s prevenciou environmentálnych rizík a úspešné riadenie prírodného bohatstva úzko súvisí s používaním technológií, ktoré efektívne využívajú zdroje a s príslušnou legislatívou. Pre väčšinu regiónov budú hlavné environmentálne intervencie súčasťou národných programov. No v oblastiach, ktoré sú veľmi fragmentované, bude potrebná nadnárodná akcia. Vynucujú si ju nezrovnalosti vo financovaní, rozdiely v kapacitách, nevyhnutnosť „bielych miest“ v jadre oblasti a všadeprítomné obmedzenia, ktoré so sebou prinášajú štátne hranice.

Cieľovými skupinami a/alebo indikatívnymi potenciálnymi prijímateľmi sú plánovacie inštitúcie a štátne agentúry, mimovládne organizácie a siete, regionálne a miestne orgány a súvisiace verejnoprospešné spoločnosti, poskytovatelia energie, technologické centrá a vedecké inštitúcie, združenia a komory, agentúry cestovného ruchu a orgány spravujúce prírodné zdroje.

Oblasti intervencie

5.2.1 Integrované vodné hospodárstvo a nadnárodná protipovodňová prevencia

V oblasti programu sa nachádzajú **významné rieky**, ako sú okrem iného Dunaj, Tisa, Sáva, Axios a Evros a obrovská **pobrežná oblasť** pozdĺž Jadranského mora, Čierneho mora a Egejského mora. Tieto oblasti sú významnými faktormi v ekonomickej a sociálnej činnosti ich obyvateľov. Tieto činnosti však obmedzujú dostupné rezervy vody a okrem toho sú ohrozované živelnými rizikami, najmä povodňami. Špecifickou výzvou pre priestor juhovýchodnej Európy je spoločné riadenie rizika povodní a riadenie vodných zdrojov a poriečnych oblastí. Bude potrebné vyriešiť obsiahle plány povodí veľkých riek v oblasti a čeliť riziku záplav v týchto povodiach. Vodné rezervy, rieky a ich vplyv sú samé osebe nadnárodnou otázkou. Preto tu možno dosiahnuť dlhodobý vplyv len na nadnárodnej úrovni.

Účelom tejto oblasti intervencie je rozvoj nadnárodných štruktúr a systémových nástrojov integrovaného riadenia vodných zdrojov a protipovodňovej prevencie.

Je potrebné, aby sa v rámci nadnárodnej spolupráce vytvárali konkrétne projekty, ktoré budú riešiť potrebu spoločných akcií v oblasti riadenia povodí riek, pobrežných oblastí, morí, jazier a zdrojov

sladkej vody. Podpora tvorby sietí a skúseností, potrebných pre úspešné nadnárodné operácie spolu s investíciami do infraštruktúry tam, kde je to potrebné, poskytnú regiónom tieto potrebné nástroje.

Príklady (viacúrovňových) činností v rámci nadnárodných partnerstiev, ktoré možno podporovať v rámci tejto oblasti intervencie:

- Vypracovanie integrovaných plánov rozvoja a riadenia povodí riek, poriečnych oblastí, pobrežných oblastí, morí, jazier, zdrojov sladkej vody, vrátane koncepcie udržateľného využívania pôdy, takého rozvoja poľnohospodárstva a lesníctva, pri ktorom by sa podporoval a intenzifikoval integrovaný prístup k riadeniu tvorbu krajiny a využívaniu pôdy.
- Integrované riadenie povodňových rizík, vrátane zosúladenia rôznych noriem, zlepšenej inštitucionálnej spolupráce a lepšej integrácie národných a regionálnych administratívnych štruktúr.
- Vypracovanie prognostických štúdií a analýz vplyvov klimatických zmien na meteorológiu, hydrológiu, eróziu atď.
- Koordinácia, zosúladenie a rozvoj činností v oblasti spoločného vodného hospodárstva.
- Koordinácia, zosúladenie a rozvoj monitorovacích systémov a poplašných mechanizmov.
- Koordinácia, zosúladenie a rozvoj integrovaných systémov reakcie v rámci protipovodňovej prevencie.
- Koordinácia, zosúladenie a rozvoj spoločných systémov civilnej ochrany.
- Rozvoj alternatívnych metód a systémov ochrany kvality vôd a likvidácie odpadových vôd.
- Posilňovanie inštitucionálnej kapacity a ľudských zdrojov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni za účelom rozvoja integrovaného vodného hospodárstva a nadnárodnej prevencie povodní, predovšetkým pri implementácii Rámcovej smernice o vodách a iných súvisiacich aktov.

5.2.2 Zlepšiť prevenciu environmentálnych rizík

Juhovýchodná Európa je ovplyvnená mnohými environmentálnymi rizikami. Niektoré z nich sú **endemické** (napríklad zemetrasenia, suchá, povodne či lesné požiare), iné sú spôsobené alebo **urýchlené činnosťou človeka** (napríklad kontaminácia, zosuvy pôdy, erózia). V oblasti programu majú environmentálne riziká rôzne formy, ako sú **suchá, zemetrasenia a požiare** v južnej časti či **rozptyl chemických látok a zosuvy pôdy** v severnej časti. Nárast rizík možno očakávať v dôsledku intenzifikácie ľudskej činnosti a v dôsledku globálnych klimatických zmien. Tu považujeme za nevyhnutnú nadnárodnú akciu, nakoľko je zrejmé, že aj jediné miesto s environmentálnymi problémami môže ovplyvniť obrovskú oblasť a veľa obyvateľov.

Účelom oblasti intervencie je vyvinúť nadnárodné štruktúry, systémy a nástroje na ochranu pred environmentálnymi rizikami a vyvinúť rozsiahlu koncepciu znižovania rizík a vplyvov na ľudské zdravie, biodiverzitu a iné environmentálne aspekty.

Nadnárodná spolupráca má vytvárať konkrétne projekty, v rámci ktorých sa vyvinú koncepcie, plány a systémy spoločnej prevencie pre environmentálnymi rizikami a zároveň sa uľahčí výmena informácií a koordinácia činností v prípade núdze i obnovenie postihnutých oblastí a náprava zdrojov rizika.

Príklady (viacúrovňových) činností v rámci nadnárodných partnerstiev, ktoré možno podporovať v rámci tejto oblasti intervencie:

- Vývoj integrovaných koncepcií koordinovanej prevencie rizík a koordinovanej reakcie na environmentálne riziká.
- Príprava plánov a opatrení zameraných na prevenciu prírodných (napr. dezertifikácia, suchá, požiare a povodne) a technických rizík a vysporiadanie sa s nimi.
- Rozvoj monitorovacích systémov (napríklad kontrola emisií, dáta o potenciálnych zdrojoch znečistenia, systémy monitorovania kvality ovzdušia, znečisťovateľov atď.) a poplašných mechanizmov, reagujúcich na potenciálne prírodné a priemyselné riziká, lesné požiare, ako aj na chemické a biologické znečistenie vody, pôdy a ovzdušia.
- Uplatňovanie poplašných mechanizmov na potenciálne riziká (povodne, riziká na pobreží, lesné požiare, chemické a biologické znečistenie vody, pôdy a ovzdušia, priemyselné nehody, bezpečnostná kontrola jadrových elektrární atď.).
- Rozvoj informačných systémov o preprave nebezpečných nákladov a identifikácia primeraných akcií na informovanie príslušných skupín.
- Rozvoj regionálnych „prognóz rizík“, vrátane potenciálov budúcich rizík, napríklad pozdĺž dopravných koridorov, v ekonomicky aktívnych zónach atď.
- Identifikácia a ovládnutie zdrojov rizika (informačné koncepcie, výmena údajov a správ atď.).
- Podpora nadnárodných akcií zameraných na environmentálne ciele, ako je znižovanie emisií v ovzduší, ochrana pôdy atď.
- Implementácia zvyšovania uvedomelosti a núdzového plánovania pre obyvateľstvo vo veľmi citlivých oblastiach.
- Implementácia stratégií na obnovu bývalých priemyselných zón.
- Uľahčovanie spoločného obstarávania a/alebo prevádzky infraštruktúry prevencie rizík.

5.2.3 Podporovať spoluprácu pri riadení prírodných zdrojov a chránených oblastí

Chránené oblasti a nedotknuté prírodné bohatstvá sú nevyhnutným predpokladom zdravia ľudí, biodiverzity a sociálno-ekonomickej činnosti. Škody spôsobené životnému prostrediu majú dlhodobé negatívne účinky a vplyv na miestnu sociálnu a ekonomickú rovnováhu. Chránené oblasti sú v oblasti programu dôležitým rozvojovým faktorom, predovšetkým v odvetví cestovného ruchu a voľnočasových aktivít. Zároveň sa však tieto oblasti nevyhnutne dostanú pod tlak **očakávaného nárastu hospodárskej činnosti a s tým súvisiacich zmien využívania pôdy**. Európska únia ponúka rozsiahly rámec smerníc, usmernení a nástrojov riadenia prírodného bohatstva a chránených oblastí. Tieto rámce vo väčšine prípadov podčiarkujú význam cezhraničných a

nadnárodných akcií. V „prehustenej“ oblasti programu sú tieto akcie nielen významné, ale priam nevyhnutné.

Účelom oblasti intervencie je spolupráca a prenos know-how pri riadení prírodného bohatstva (napríklad zraniteľné ekosystémy, prírodné a poloprírodné oblasti, chránené oblasti) a podpora nadnárodnej uvedomelosti, ktorá buduje na význame prírodného bohatstva ako rozvojového faktora.

Je potrebné, aby sa v rámci nadnárodnej spolupráce vytvárali konkrétne projekty, ktoré budú riešiť potrebu implementácie legislatívy Európskej únie a ktoré budú uľahčovať koordinovanú správu vyhlásených chránených území. Okrem toho je potrebné, aby projekty rešpektovali aj požiadavku prenosu know-how a rozvoja skúseností, aby sa tak dosiahlo užitočné spravovanie prírodného bohatstva a chránených oblastí.

Príklady (viacúrovňových) činností v rámci nadnárodných partnerstiev, ktoré možno podporovať v rámci tejto oblasti intervencie:

- Rozvoj spoločných stratégií správy prírodného bohatstva a chránených oblastí.
- Zlepšenie prenosu know-how v súvislosti s obsiahlou implementáciou príslušných smerníc Európskej únie (smernica o biotopoch, smernica o vtákoch, rámcová smernica o vodách atď.).
- Zlepšenie verejnej informovanosti a účasti verejnosti na správe prírodného bohatstva a chránených oblastí.
- Vývoj a koordinácia plánov a štruktúr riadenia pre oblasti nadnárodného záujmu, ktoré boli na národnej úrovni vyhlásené za chránené oblasti.
- Rozvoj spoločnej identity pre nadnárodné siete chránených oblastí (napríklad sústava NATURA 2000).
- Podpora rozvoja akcií, súvisiacich s biodiverzitou a so zachovaním prírodného dedičstva, predovšetkým v územiach NATURA 2000.
- Rozvoj a výmena praktických postupov riadenia a správy (predovšetkým v rámci NATURA 2000), aby bola zabezpečená celková súdržnosť a doplnkovosť chránených oblastí a aby sa vyriešili problémy fragmentácie a prepojitelnosti medzi územiami sústavy NATURA 2000).
- Implementácia nadnárodných stratégií udržateľného vidieckeho a námorného cestovného ruchu v citlivých oblastiach.
- Budovanie uvedomelosti v súvislosti s významom prírodného bohatstva ako faktora rozvoja takých ekonomických sektorov ako je poľnohospodárstvo, cestovný ruch či zdravotníctvo.

5.2.4 Podporovať efektívne využívanie energie a zdrojov

Po celé stáročia nútilo prírodné prostredie tohto územia miestne komunity, aby v maximálnej miere využívali prírodné zdroje a zdroje energie, ktoré toto územie ponúka. Z dôvodov centralizácie,

industrializácie a nových spotrebiteľských vzorov bolo toto dedičstvo v nedávnej minulosti zanedbávané. V posledných rokoch došlo k poklesu záujmu o energetické a prírodné zdroje, očakáva sa však, že tento **vďaka predpokladanému približovaniu sa ostatným krajinám EÚ v blízkej budúcnosti prudko vzrastie**. Súčasná legislatíva, trendy a technológie ponúkajú veľké príležitosti na podporu, propagáciu a zvyšovanie efektívnosti energetických a prírodných zdrojov v tejto oblasti. Politiky EÚ v oblasti ochrany životného prostredia určujú jasné ciele týkajúce sa napr. klimatických zmien a zníženia emisií skleníkových plynov. Nadnárodná činnosť v tejto oblasti obsahuje významnú zložku odovzdávania know-how z oblastí s najrozsiahlšími skúsenosťami do oblastí, kde sa tieto zdroje zatiaľ nevyužívajú

Účelom tejto oblasti intervencie je nadviazanie spolupráce a odovzdávanie know-how v oblasti politiky efektívnosti prírodných zdrojov a zdrojov energie, spolupráca pri prijímaní a prispôbovaní sa politike a nariadeniam EÚ v príslušných oblastiach a príprava na to, aby táto oblasť mohla pokryť očakávaný vzrast spotreby energie a zavádzanie využívania ekologických prístupov pri spotrebovaní energie. Spolu s intervenciami by sa malo vykonávať aj posudzovanie vplyvov na životné prostredie, zohľadňujúc možné negatívne dopady na poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, biodiverzitu, pôdu, vodu, vzduch a rozvoj územia na nadnárodnej úrovni.

Výsledkom nadnárodnej spolupráce by mali byť konkrétne projekty, ktoré podporia prijímanie zásad efektívneho využívania technológií, prírodných zdrojov a zdrojov energie. Úlohou projektov je aj uľahčiť koordináciu medzi príslušnými účastníkmi a zvýšiť povedomie o zásadách a technike efektívneho využívania zdrojov v oblasti uplatňovania tohto programu.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti vplyvu v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

- Rozvoj koncepcií zameraných na efektívnosť dlhodobých dodávok energie a zdrojov na národnej alebo regionálnej úrovni, ktorá pomôže implementovať príslušné smernice a nariadenia EÚ;
- Rozvoj „prognóz spotreby zdrojov“ vrátane budúcich prekážok a problematických oblastí;
- Uľahčovať koordináciu poskytovateľov energií, predovšetkým v prípadoch ak ide o asociácie, regionálne a miestne orgány z oblasti obnoviteľných zdrojov energie;
- Koordinovanie rozvoja infraštruktúry na využívanie obnoviteľných zdrojov energie, a to predovšetkým vodnej energie na nadnárodnej úrovni;
- rozvoj a využívanie palív vyrobených z obnoviteľných zdrojov;
- oceňovanie a propagáciu technológií a činností, ktoré efektívne využívajú energiu a prírodné zdroje;
- rozvoj nadnárodných koncepcií zameraných na zníženie emisií skleníkových plynov;
- rozvoj nadnárodných stratégií podporujúcich a koordinujúcich dlhodobé schémy využívania obnoviteľných zdrojov energie (vodná energia, biomasa, geotermálna energia, atď.);
- zdokonaľovanie odovzdávania know-how o komplexných národných stratégiách dlhodobého hospodárenia s odpadom (predchádzanie vzniku odpadov – znovuvyužívanie – recyklácia);

- zdokonaľovanie odovzdávania know-how o komplexných národných stratégiách udržateľného hospodárenia s vodou (účinné stratégie a technológie využívania vody).
- rozvoj nadnárodných sietí energetických agentúr, regionálnych a miestnych orgánov „zeleného priemyslu“
- vypracovávanie opatrení na zníženie objemu dopravy a/alebo podporu ekologicky vhodnejších spôsobov dopravy, obzvlášť verejnej;
- rozvoj dlhodobých aktivít v oblasti odpadového hospodárstva a posun k spoločnosti, ktorá recykluje;
- stimulovanie energetickej efektívnosti a rozvoj obnoviteľných energií rovnako ako lepšie koordinované systémy účinného manažmentu a podpory udržateľnej dopravy vrátane informácií poskytovaných zákazníkom v priemysle, poskytovateľom služieb a občanom súvisiacich s problémami ako napríklad redukcia spotreby energie

5.3 Prioritná os 3: Zlepšovanie dostupnosti

Kontext

Dostupnosť sa považuje za **jednu z najvýznamnejších požiadaviek** tak hospodárskeho rozvoja a rastu, ako aj teritoriálnej súdržnosti. Uľahčuje výmenu tovarov i myšlienok ako aj pohyb a vzájomné pôsobenie osôb. Všetky tieto aspekty majú v juhovýchodnej Európe mimoriadny význam. Pre regióny, ktorými prechádzajú, predstavujú dopravné koridory ukážkové prípady takýchto ponúkaných príležitostí, pričom však majú tieto oblasti tendenciu zaostávať. Preto redukovanie existujúcich rozdielov predstavuje kľúčový faktor pri rozvoji nadnárodných a vnútroregionálnych prístupových sietí.

Jestvujúce siete v juhovýchodnej Európe sú vzhľadom na politické dedičstvo **vo väčšine prípadov veľmi rozdrobené**, alebo smerujú do vnútrozemia a slúžia zväčša jednotlivým štátom a regiónom. Vo väčšine prípadov je **kvalita týchto sietí podradnejšia** a nemôže zvládať sústavné zvyšovanie objemu cestnej dopravy. **Duálny model** prístupnosti je zjavný na jednej strane z fundovaných projektov **TEN** a na druhej strane z ambicióznejšej, avšak ťažkopádnej **celoeurópskej siete dopravných koridorov** mimo územia EÚ, pozostávajúcej z **cestnej a železničnej dopravy, vnútroštátnej riečnej dopravy a námornej dopravy**. Pritom však potenciál, ktorý ponúkajú okolité námorné cesty a predpokladané „morské diaľnice“ ako i veľké splavné rieky ako napríklad Dunaj, zostáva zatiaľ nepreskúmaný. Preto sa v sektore dopravy stávajú zjavnými **protichodné trendy s** vysokou preťaženosťou jestvujúcej infraštruktúry avšak bez možnosti realizovateľných alternatív rozvoja. Podobný model sa objavuje v **sektore ICT** (informačné a komunikačné technológie) kde jestvujú **veľké rozdiely v oblasti sietí a služieb** medzi členskými krajinami EÚ a tretími krajinami. Aj medzi samotnými členskými štátmi však zostávajú značné rozdiely.

Podľa **SWOT** analýzy je pre túto oblasť charakteristická základná infraštruktúrna sieť, ktorá potrebuje súrne investície, aby mohla byť zrekonštruovaná, zmodernizovaná a dokončená. Jestvuje len obmedzené know-how týkajúce sa investícií, stratégií a nástrojov finančného inžinierstva, na základe ktorých by bolo možné potrebné investície vygenerovať a iniciatívy brzdia aj rozdielne národné a regionálne záujmy. Jestvujúca infraštruktúra (fyzická a IKT) je následkom topografie a národných bariér veľmi rozdrobená a nespĺňa európske normy. Nadnárodné prepojenie, ako aj prepojenie západ – východ je pomerne slabé. Spojenie s prístavmi a prímorskými oblasťami nie je dostatočne rozvinuté.

Napriek tomu je však juhovýchodná Európa oblasťou s vysokou koncentráciou významných projektov TEN a celoeurópskych koridorov. Pre cestnú dopravu zároveň jestvujú aj realizovateľné alternatívy (prístavy, vodné cesty, multimodálne platformy) s vysokým trhovým potenciálom. Medzinárodné finančné inštitúcie ponúkajú aj rad významných nástrojov a možností financovania na rozvoj potrebnej infraštruktúry s cieľom zvýšiť jej dostupnosť.

V oblasti programu sa dostupnosť infraštruktúry financuje a implementuje prostredníctvom **veľkého počtu nástrojov**. V členských štátoch jestvujú možnosti, ktoré poskytujú národné fondy, štrukturálne fondy, medzinárodné finančné inštitúcie (napr. EIB) alebo verejno-súkromné partnerstvá. Vzhľadom na to, že národné fondy sú obmedzené, jestvujú v nečlenských štátoch oveľa silnejšie záväzky medzinárodných finančných inštitúcií a darcov. Pokiaľ ide o rozvoj prístupnosti infraštruktúry, všetky štáty sa v každom prípade usilujú plniť svoj **vlastný program**.

Preto množstvo implementačných možností a programov spôsobuje, že koordinácia v oblasti juhovýchodnej Európy sa stáva veľmi komplikovanou. Zatiaľ čo politika TEN Európskej únie podporuje koordináciu na „kontinentálnej“ úrovni, vnútroregionálne rozdiely v sekundárnej sieti a ich prepojenie na spomínanú sieť TEN-T zostávajú nedotknuté.

Napokon, v geografickej orientácii koridorov je zjavný priestorovo založený prístup, ktorý v tejto oblasti zanecháva obrovské „**biele miesta**“ a **pobrežné územia zostávajú zanedbané**. Preto by mala byť úspešná integrácia sietí nielenže z veľkej časti presunutá na koridory Sever-Juh a Západ-Východ, ale mala by sa riešiť aj sekundárna sieť. V rozvoji týchto sietí predstavuje isté prekážky topografia. Okolité moria (Adriatické, Iónske, Egejské a Čierne more) však spolu príľahlými pobrežnými úzermi, riekami a železničným spojením predstavujú atraktívny rámec pre regionálny rozvoj a implementáciu dopravnej politiky EÚ. Napokon, priestorový rozmer dostupnosti je prepojený s environmentálnou politikou EÚ. Potreba nadnárodnej spolupráce je evidentná aj s ohľadom na prírodné prostredie dotknutých štátov a existujúci Európsky legislatívny rámec (ako napr. Rámcová smernica o vodách, sústava Natura 2000).

Nadnárodný program spolupráce nemôže byť náhradou za jestvujúce programy a plány. Môže však **poskytnúť platformu na koordináciu a dohody** medzi štátmi, rovnako ako podklad pre rokovania s medzinárodnými finančnými inštitúciami, darcami atď.

Stratégia, ktorá je základom prioritnej osi 3 je pokusom zmobilizovať silné stránky regiónu a príležitosti vyplývajúce z rámca EÚ na prekonanie slabých stránok, ktoré sa v regióne nachádzajú. **Prioritná os 3** prispeje predovšetkým k zlepšovaniu dostupnosti európskych sietí pre miestnych a regionálnych činiteľov. Súčasťou toho sú dve hlavné výzvy:

- Fyzická dostupnosť (primárna a sekundárna dopravná infraštruktúra)
- Virtuálna dostupnosť (prístup k IKT sieťam a službám)

Cieľ prioritnej osi a operačné ciele

Špecifickým cieľom prioritnej osi 3 je presadiť koordinovanú prípravu na rozvoj dostupnosti sietí a podporiť multimodalnosť.

Táto prioritná os má za cieľ splniť predovšetkým tri **operačné ciele** a bude podporovať nadnárodné partnerstvo a činnosti, ktorá prispejú k:

- zlepšeniu koordinácie pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí;
- rozvoju stratégie na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“;
- zlepšeniu rámcových podmienok pre multimodálne platformy.

Program je konfrontovaný s veľkým množstvom problémov v rozličných oblastiach ako aj s obmedzenými financiami. Hlavné zdroje financovania ešte stále predstavujú národné programy a operačné programy štrukturálnych fondov. Program prispeje ku koordinácii príslušných aktérov, ktorí sú obmedzení buď operačnými prostriedkami, národnými hranicami alebo inštitucionálnymi prekážkami. Rozvoj efektívnej dopravnej siete, ktorá by vyhovovala udržateľným a energeticky efektívnym dopravným systémom bez významných dopadov na životné prostredie, je úzko spätý s maximálnym využitím IKT ako pomocného nástroja a ako náhrady za fyzickú mobilitu, kým podpora multimodality predstavuje samozrejmu sprievodnú akciu pre udržateľnosť samotnej siete.

Pokiaľ ide o dostupnosť regiónov, dostupnosť vo vnútri regiónov a medzi nimi, ponúka teda prepojenie dopravných sietí, IKT a multimodality vyvážený prístup.

Cieľové skupiny a/alebo indikatívni potenciálni prijímatelia sú primárne: Národné orgány, plánovacie inštitúcie, regionálne a ústredné štátne orgány, mestá a vidiecke spoločnosti, komory a asociácie, dopravné orgány, medzinárodné organizácie a orgány.

Oblasti intervencie

5.3.1 Zlepšenie koordinácie pri podpore, plánovaní a prevádzkovaní primárnych a sekundárnych dopravných sietí

Juhovýchodná Európa je oblasťou, kde jestvuje veľká koncentrácia programov, plánov a nástrojov financovania pre rozvoj primárnych a sekundárnych dopravných sietí. Implementácia je však pomalá, či už je to spôsobené nedostatkom know-how, inštitucionálnymi alebo zmluvnými nedostatkami. Taktiež koordinácia so susednými krajinami, či krajinami, ktorých sa to týka, je minimálna. Rozdiely vo vnútrozemských krajinách i v prímorských štátoch spolu s topografiou a politickou roztrieštenosťou neľahčujú vytvorenie spoločných pozícií a plánov činnosti. Vzhľadom na implementačné požiadavky a dopad rozvoja sietí, ktorý sa prejaví v niekoľkých krajinách, by mala byť nadnárodná spolupráca jeho neoddeliteľnou zložkou.

Účelom oblasti intervencie je poskytovanie nástrojov a priestoru na koordinovanú podporu, plánovanie a prevádzkovanie primárnych a sekundárnych dopravných sietí. Intervencie možno vykonávať buď v rámci regionálnych alebo miestnych orgánov pri presadzovaní ich programov v ústredných štátoch, alebo v rámci niektorých štátov juhovýchodnej Európy a iných medzinárodných inštitúcií.

Z programu nemožno financovať veľké investície do infraštruktúry. Významné príspevky však možno očakávať pri mobilizovaní hráčov, realizácii štúdií uskutočniteľnosti a realizácii akčných plánov a pri koordinácii operácií, ktoré sú financované z iných rozpočtov.

Nadnárodná akcia môže podporiť koordinačnú politiku medzi partnermi a nadnárodné prepojenie regionálne zakotvených pilotných projektov.

Pri plánovaní dopravných sietí vysokej úrovne a sekundárnych dopravných sietí by sa mali brať do úvahy regionálne záujmy a potreby. To by malo zabezpečiť, aby sa na zisku z dopravných sietí skutočne podieľali aj regióny.

Z nadnárodnej spolupráce by mali vzniknúť konkrétne projekty, ktoré prispievajú k vytvoreniu a posilneniu sietí s cieľom koordinovať rozvoj dopravných spojení a koridorov a vypracovať plány konkrétnych akcií a financovania rozvoja sietí. Projekt by mal ponúknuť priestor aj na environmentálne prijateľnú dopravu a spoločné riadenie sietí.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti vplyvu v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

- koordinovanie postupov medzi kompetentnými partnermi a vypracovanie koordinovaných stratégií v oblasti investícií do infraštruktúry, podpory komplementárnosti medzi rozličnými typmi investícií a uvoľnenie rozličných finančných nástrojov,

- rozvoj spoločných akčných plánov na realizáciu fyzickej infraštruktúry financovanej inými programami;
- nadnárodné environmentálne posudzovanie (EIA-SEA) a nadnárodné teritoriálne posudzovanie (TIA) v koordinácii s realizáciou fyzickej infraštruktúry financovanej z iných programov;
- zvyšovanie transparentnosti prebiehajúcich programov a projektov súvisiacich s koridormi;
- vypracovávanie schém PPP (verejno-súkromné partnerstvá) pre časť dopravnej infraštruktúry;
- zakladanie riadiacich orgánov spoločných dopravných sietí;
- vytváranie nadnárodných možností na údržbu ciest a oceňovanie fyzickej infraštruktúry;
- účasť nadnárodnej verejnosti na konzultáciách týkajúcich sa rozvoja sieťovej infraštruktúry;
- posilnenie koordinovaného rozvoja regionálnych letísk;
- vytváranie inteligentných dopravných informačných systémov pre aglomerácie;
- vývoj riešení na flexibilnú verejnú prepravu, ktorá by bola riešením potrieb mobility;
- analýzu a maximalizáciu účinkov zmenenej/zdokonalenej prístupnosti k regionálnym/miestnym rozvojovým príležitostiam;
- riešenie osobitných problémov okrajových a citlivých regiónov (napr. doprava v horských oblastiach);
- zlepšenie prístupu k prímorským a riečnym prístavam s cieľom dosiahnuť strategickú výhodu v svetovej súťaži v oblasti nákladnej dopravy;
- spoločné propagačné kampane za námornú a riečnu dopravu a zvyšovanie povedomia o jej ekologických a ekonomických výhodách;

5.3.2 Rozvoj stratégií na vyriešenie „digitálneho rozdelenia“

Prístup k informáciám je v rámci politiky súdržnosti EÚ prvoradou podmienkou. Prístup k IKT je rovnako dôležitý, chápanie a používanie IKT má veľký význam nielen pre domácnosti a podniky, ale aj pre verejné orgány, aby mohli poskytovať veľký počet služieb, ktoré si dnes zbytočne vyžadujú fyzickú prítomnosť občanov. Táto oblasť v danom sektore zaostáva. Ak chceme získať potrebnú podporu pre rozvoj predpokladaných plánov a potrebné nástroje, je nadnárodná spolupráca na tomto poli nevyhnutná.

Účelom tejto oblasti intervencie je podpora spoločných iniciatív na zmenšenie „digitálneho rozdelenia“ medzi štátmi a regiónmi predovšetkým tam, kde je zjavné zlyhanie trhu, alebo kde sa takéto zlyhanie očakáva. Digitálne rozdelenie predstavuje rozdiel medzi tými, ktorí majú pravidelný efektívny prístup k informáciám a vedomostiam prostredníctvom IKT (informačné a komunikačné technológie) a tými, ktorí ho nemajú.

Výsledkom nadnárodnej spolupráce by mali byť konkrétne projekty, ktoré prispejú k rozvoju koncepcie verejno-súkromných partnerstiev v oblasti dostupnosti IKT, k rozvoju koncepcií a implementácii riešení IKT pre lokálne a regionálne orgány a služieb verejnosti, ktoré tieto orgány poskytujú, k spolupráci verejných orgánov s vedeckými inštitúciami pri rozvoji verejných služieb, k interoperabilite informačných systémov a harmonizácii IKT školení.

Rátame aj s prípravnými aktivitami týkajúcimi sa rozvoja regionálnej IKT infraštruktúry a pre poskytovateľov alternatívnych služieb v oblasti nákladného pozemného širokopásmového spojenia na nadnárodnom základe. Program nie je navrhnutý tak, aby priamo financoval širokopásmovú infraštruktúru.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti vplyvu v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

- zvyšovanie povedomia o príležitostiach súvisiacich s IKT v regiónoch, kde rozvoj informačnej spoločnosti zaostáva;
- podporu malých a stredných podnikov v odľahlých oblastiach a rozvoj ich obchodných aktivít prostredníctvom aplikovania platforiem IKT, s cieľom podporiť hospodársky a sociálny rozvoj.
- rozvoj verejno-súkromného partnerstva s cieľom dostupnosti IKT;
- rozširovanie úlohy regionálnej a miestnej administratívy v implementácii informačnej spoločnosti, a to predovšetkým v odľahlých oblastiach.
- rozvoj verejných služieb s použitím riešení a nástrojov elektronickej štátnej správy v spolupráci s verejnými orgánmi a vedeckými inštitúciami;
- zavedenie spoločných noriem rozvoja IKT vo vzťahu k podporným službám a školiacim kurzom.
- Podpora interoperability informačných systémov, napr. podpora obchodu a vzdelávanie;
- Vývoj databáz, ktoré majú nadnárodný význam;
- pestovanie záujmu o používanie pokročilých IKT s cieľom zredukovať potrebu cestovania a nahradiť tak fyzickú mobilitu pomocou virtuálnych zmien.

5.3.3 Zlepšenie rámcových podmienok pre multimodálne platformy

Dokončenie dopravných sietí, integrácia do globálneho trhu a vznikajúce spotrebiteľské vzory v oblasti **kladú obrovskú záťaž na dopravné siete**, ktoré sú v súčasnosti **zmonopolizované cestnou dopravou**. Potrebu presadzovania multi-modálnych platforiem podčiarkujú problémy ako efektívnosť prevádzky, využívanie dostupných alternatívnych tratí a v neposlednom rade aj environmentálne problémy. Nadnárodná akcia je zvyčajne dôležitou záležitosťou vzhľadom na vzájomné ekonomické vzťahy a charakter dopravy medzi regiónmi ako aj vzhľadom na vplyv multi-modality alebo na jej nedostatok na veľkých územiach.

Účelom oblasti intervencie je podpora multimodálnych platforiem a podpora alternatívnych spôsobov dopravy (napr. železničná alebo námorná v porovnaní s cestnou) z hľadiska verejného záujmu. Multimodálne platformy môžu zefektívniť existujúcu prepravu a na druhej strane aj stimulovať zmenu na ekologicky prijateľnejšie systémy. Aktivity by mali prekonať jednotlivé záujmy a mali by vykazovať charakter naozajstnej spolupráce a vzájomného prospechu.

Výsledkom nadnárodnej spolupráce by mali byť konkrétne projekty, ktoré prispievajú k rozvoju multimodálnych koncepcií a akčných plánov, a ktoré podporia dohody na podporu multimodality a rozvoj nástrojov i systémov na uľahčenie vzniku multimodálnych platforiem.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti vplyvu v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

- zvyšovanie potenciálu vnútroštátnej vodnej a námornej dopravy (námornej dopravy na krátkych trasách a námornej dopravy na dlhých trasách) na základe koncepcií a akčných plánov na rozvoj multimodálnych terminálov a stredísk a zdokonaleného prepojenia so zázemím;
- platformy pre komunikáciu a koordináciu medzi regionálnymi orgánmi a orgánmi v mestách ako i medzi súkromnými poskytovateľmi služieb investorom a ich spoločnými asociáciami;
- rozvoj koncepcií a dohôd o multimodálnom prepojení predovšetkým medzi aglomeráciami;
- rozvoj riešení a akčných plánov v oblasti multimodálnej dopravy (predovšetkým po vodných cestách a po mori) zameraných na uvoľnenie alebo vyhnutie sa úzkoprofilovým miestam a na vytvorenie chýbajúcich spojení v rámci nadnárodnej pozemnej dopravy.
- zlepšenie interoperability a intermodality osobnej a nákladnej prepravy po zemi, po vnútrozemských vodných cestách, moriach i vzduchom vrátane harmonizácie všetkých foriem verejnej dopravy pozdĺž národných hraníc a cez nadnárodné koridory Východ-Západ a Sever-Juh;
- vytvorenie výskumných a inovačných sietí spolupráce zameraných na riešenia multimodálnej dopravy vrátane jej nového vybavenia, technologického rozvoja, manažmentu logistických reťazí atď.;
- rozvoj nadnárodných štruktúr manažmentu dodávateľského reťazca vrátane opatrení na zlepšenie efektívnosti multimodálnych logistických reťazcov (zavádzanie technológií smart, zjednodušenia administratívy atď.);
- rozvoj nástrojov a štruktúr IKT s cieľom dosiahnuť lepšie prepojenie s multimodálnymi platformami vrátane optimalizácie kapacity vlakov, cien nákladnej cestnej dopravy a poskytovania komplexných služieb na jednom mieste (one-stop shops) v oblasti dopravných operácií;
- rozvoj sietí logistických centier a podpora výmeny skúseností v oblasti manažmentu, poskytovania služieb, spolupráca s oblasťou programu i mimo oblasti programu;
- podpora úsilia o vytvorenie spoločných plánov na harmonizáciu dopravy a investovanie do oblasti logistiky rovnako ako plánovania koordinovaných logistických kapacít a služieb;
- rozvoj riešení na zdokonalenie logistiky obnoviteľných zdrojov.

5.4 Prioritná os 4: Rozvoj nadnárodných synergií pre oblasti udržateľného rastu

Kontext

Analýza vyzdvihla predovšetkým rastúce tendencie intenzívneho rozvoja v jednotlivých oblastiach, ktoré **súvisia so zväčšujúcimi sa rozdielmi v týchto oblastiach** a s odvodenými rozhodujúcimi problémami ako napr. spoločenská segregácia, rastúca bieda, nedostatok investícií v určitých oblastiach, nedostatočné poskytovanie služieb verejnosti alebo preťažené dopravné kapacity. Tento bod sa týka predovšetkým **internej súdržnosti** oblastí rastu.

Za druhé, **model** metropolitných oblastí, stredne veľkých alebo malých miest **roztrúsených v rámci oblasti programu** vykazuje **dramaticky sa rozrastajúce rozdiely** medzi silnejšími a slabšími mestami/regiónmi. Vo väčšine krajín sa následkom súčasného vývoja v určitých mestských oblastiach posilňuje monocentrizmus. V súčasnosti jestvujú v juhovýchodných krajinách Európy oveľa väčšie rozdiely ako v „západných krajinách“. Zatiaľ čo sa v starých členských štátoch EÚ tieto nerovnosti konsolidujú alebo sa aspoň znižujú, tu súčasný trend tieto nerovnosti ešte zvyšuje.

Za tretie, štruktúra, funkcie a úlohy hlavných miest ako aj veľkých, stredných a malých miest sú následkom novej štruktúry štátov v oblasti programu novo definované a ponúkajú vo všeobecnosti veľký potenciál ďalšieho rozšírenia koordinovaného strategického plánovania, koordinovaného marketingu a lobingu, ako aj funkčného rozdelenia. Rozličné mestá môžu zo svojich prípadných komplementarít profitovať a dosiahnuť tak konkurencieschopnosť, (medzinárodne) sa zviditeľniť a zabezpečiť si tak dostatočnú úroveň verejných služieb. V dlhodobom výhľade jestvuje šanca vytvoriť „integračné zóny“ posilnené dopravnými koridorami ako nositeľmi rastu a konkurencie v kontexte vyváženého regionálneho rozvoja, ktoré by mali pomôcť zlepšiť postavenie v Európe a vyrovnat' sa mestským oblastiam v starých členských štátoch EÚ.

Za štvrté, postrádame politiku „**centralizácie periferie**“, čo znamená podporovať uskutočniteľný rast v ohrozených vidieckych oblastiach s cieľom zabezpečiť rozvoj oblastí s minimálnymi rozmermi a tak zabezpečiť verejné služby.

Za piate, **veľkú kultúrnu diverzitu** (z prehistorických čias, starobylá grécka civilizácia, helénske obdobie, Rímska ríša, Byzantská ríša, Otomanská ríša, Habsburská monarchia či komunistické obdobie...) možno ďalej využiť ako vývojový faktor a ako výhodu v celosvetovej súťaži.

Ciele prioritných osí a nadväzujúce operačné ciele

Vo svetle týchto záverov prispeje k budúcemu rozvoju juhovýchodnej Európy ako **miesta udržateľného polycentrického rozvoja metropolitných oblastí a systémov regionálneho osídlenia** predovšetkým prioritná os 4.

Prioritná os 4 vykazuje osobitý prierezový charakter, pretože spája hospodárske, environmentálne, sociálne a správne otázky. V oznámení Európskej komisie týkajúcej sa „**Politiky súdržnosti a miest: príspevok miest k rastu a vytváraniu pracovných miest v regiónoch**“²³ plne odzrkadľuje tento prístup. Podľa Strategických usmernení Spoločenstva týkajúcich sa súdržnosti

²³ COM(2006) 385 final, Brussels, 13.7.2006

(kapitola 2.1), vysoká kvalita mestského prostredia **prispieva** k prioritě **novej lisabonskej stratégie** vytvoriť z Európy atraktívnejšie miesto pre prácu, život a investície.

Cieľom prioritnej osi je vyvíjať a uplatňovať integrované stratégie metropolitných oblastí a regionálnych systémov sídiel, optimalizovať polycentrické štruktúry oblasti programu a využívať kultúrne zdroje pre udržateľný rozvoj.

Dôraz by mal byť kladený na aktivity:

- ktoré na jednej strane súvisia s **vysokou koncentráciou problémov hospodárskych, ekologických a sociálnych ako i problémov správy**²⁴, ktoré ovplyvňujú metropolitné oblasti a regionálne systémy sídiel a
- na druhej strane súvisia s **možnosťami**, ktoré môže optimalizácia danej polycentrickej štruktúry a využívanie kultúrnych hodnôt ponúknuť pre rozvoj oblastí rastu.

Ako naznačuje cieľ, prioritá udržateľného rozvoja mestského a regionálneho osídlenia nadobúda rozličné formy preventívnych opatrení a aj prvkov rozvoja.

Táto prioritná os má za cieľ splniť predovšetkým **tri operačné ciele** a bude podporovať nadnárodné partnerstvo a činnosť, ktorá prispeje k:

- vyriešeniu najdôležitejších problémov ovplyvňujúcich mestské oblasti a regionálne systémy sídiel;
- podpore vyváženej vzorky atraktívnych a dostupných oblastí rastu;
- podpore využívania kultúrnych hodnôt pre rozvoj.

Vnútoraná súdržnosť je predovšetkým vo vnútri mestských sídiel základnou podmienkou nevyhnutného udržateľného hospodárskeho rozvoja. Diverzita a migrácia predstavujú len dve z množstva priorit, ktoré je potrebné riešiť.

Za druhé, optimalizácia značného množstva jestvujúcich polycentrických štruktúr v zmysle „funkčnej polycentrickej ponúka šancu spojiť menšie centrá do atraktívnych oblastí rastu, ktoré by využívali svoje potenciálne komplementarity a dosiahli tak konkurencieschopnosť a zaručili by si dostatočnú úroveň verejných služieb. Oblasť je charakterizovaná významným počtom malých a stredných miest. Tieto mestá majú potenciál pre rozvoj funkčnej vzájomnej spolupráce. Rozvoj funkčných komplementarití a partnerstva medzi mestom a vidiekom môže byť budúcim faktorom úspechu pri posilňovaní **relatívnej súťaživosti v príslušných regiónoch** a zabezpečovaní kľúčových verejných služieb. Kultúrne hodnoty môžu navyše podporiť kreativitu, kultúrnu identitu a vytvárať príjmy i zamestnanosť.

Projekty nadnárodnej spolupráce predstavujú nástroj, pomocou ktorého možno rozvíjať a uplatňovať integrované stratégie, zdieľať vedomosti a najlepšiu prax, ako aj implementovať pilotné projekty. **Nadnárodná úroveň je tá, na ktorej môže na seba vzájomne pôsobiť viacero kreatívnych modelov a skúseností zo spolupráce.**

Projekty nadnárodnej spolupráce budú dopĺňať (malý) program URBACT ako nástroj výmeny skúseností a spolupráce medzi mestami.

²⁴ Plánovanie, ovplyvňovanie a vedenie politiky a záležitostí organizácie

Cieľové skupiny a/alebo indikatívni potenciálni prijímatelia sú najmä: občianske združenia, mimovládne organizácie, miestne, regionálne a národné vlády, kultúrne a vzdelávacie organizácie, organizácie podporujúce obchod, súkromný sektor.

Oblasti intervencie

5.4.1 Riešenie najdôležitejších problémov ovplyvňujúcich mestské oblasti a regionálne systémy sídiel

V oblasti programu jestvujú citlivé miesta s vysokou koncentráciou hospodárskych, sociálnych a environmentálnych problémov a problémov v oblasti správy. Dnešné póly rastu sú prehustené a vykazujú zväčšujúce sa vnútorné nezrovnalosti, potenciálne oblasti rastu musia opätovne definovať svoje úlohy a menšie centrá slabnú. Tieto problémy nemožno riešiť výlučne na národnej úrovni. Program spolupráce podporuje spoločné aktivity, ktoré pôsobia ako vzpruha pre národné alebo regionálne stratégie.

V **mnohých oblastiach spoločného záujmu** by mohli vzniknúť pilotné projekty spolupráce a spoločná expertíza. Nadnárodná spolupráca by mohla prepojiť výmenu skúseností s vhodnými projektmi v oblastiach mestských sídiel, v ktorých by sa uplatnili stratégie, zručnosti a vedomosti.

Cieľom tejto oblasti intervencie je rozvoj, uplatňovanie a rozširovanie konkrétnych stratégií a akčných plánov, ako aj využívanie nadnárodných zručností a znalostí s cieľom riešiť zásadné problémy ovplyvňujúce mestské oblasti a regionálne systémy sídiel.

Zásadné problémy by mohli obsahovať prepojené ekonomické, ekologické zložky, ako i zložky správneho charakteru. Viacúrovňové aktivity v rámci nadnárodného partnerstva by mali byť hľadaním nápravy týchto zásadných problémov.

Spolupracujúci partneri, ktorí pracujú na podobných alebo komplementárnych problémoch, môžu využívať nadnárodné partnerstvo v rámci oblastí spolupráce ako vzpruhu či podporu pri svojich miestnych aktivitách. Spolupracujúci partneri môžu nadnárodné partnerstvo využívať aj v zmysle „**stanovenia programu**“ s cieľom získať externú podporu pre svoje inovatívne myšlienky, nápady a prístupy. Spolupracujúci partneri môžu **združovať svoje zdroje** s cieľom realizovať školenia a pilotné akcie. Partnerské projekty implementované na miestnej a regionálnej úrovni sa môžu stať pre občanov veľmi známymi.

Na rozdiel od medziregionálnej spolupráce, ktorá sa v podstate zaoberá rovnakými problémami, sa územná spolupráca zameriava na rozvoj **trvalého partnerstva** v definovanej oblasti spolupráce. Ten možno dosiahnuť len prostredníctvom územného programu spolupráce. Zintenzívnenie medziregionálnej výmeny môže prispieť k súdržnejšiemu a vyváženejšiemu územnému rozvoju v oblasti juhovýchodnej Európy.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti intervencie v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

Rozvíjanie nadnárodných synergii v oblasti verejnej infraštruktúry a verejných služieb, napr.:

- rozvoj spoločných pilotných projektov spolupráce s cieľom zlepšiť mestskú infraštruktúru (napr. spracovanie odpadových vôd, úprava pitnej vody, obnova energetickej účinnosti) a zlepšenie užitočných prepojení;
- rozvoj nových spôsobov financovania verejnej infraštruktúry;
- zdokonaľovanie spôsobov verejného obstarávania v oblastiestskej infraštruktúry podľa štandardov EÚ;
- zdokonaľovanie manažmentu a monitorovacích systémov pre zelené oblasti;
- rozvoj efektívnych spôsobov rekonštrukcie budov a zdokonaľovanie rezidenčných oblastí;
- riešenie potrieb v oblastiach mestských sídiel trpiacich hospodárskym a populačným úpadkom;

Rozvoj nadnárodných synergii v oblasti plánovania a správy, napr.:

- rozvoj integračných nástrojov, ako sú stratégie rozvoja miest s cieľom riešiť chudobu, ekonomický rozvoj, životné prostredie, mestský manažment a financie;
- rozvojové a akčné plány s cieľom spolupracovať na obnove miest a ich revitalizácii;
- rozvojové plány na reštrukturalizáciu bývalých vojenských území;
- rozvoj sietí GIS (geografický informačný systém) s cieľom riešiť špecifické potreby (napr.: monitorovanie znečistenia pôdy);
- riešenie registrácie pôdy ako významného problému predovšetkým v mestských oblastiach;
- spolu s rozvojom a obnovou opustených priemyselných lokalít zlepšiť aj manažment, registráciu a reguláciu nehnuteľností.
- dotknúť sa možno i podpory, rozvoja zodpovednosti a transparentnosti správy miestnych orgánov; kľúčoví partneri – súkromný sektor, občianska spoločnosť a mimovládne organizácie, rovnako ako miestne, regionálne a národné vlády – by sa mali zapojiť do plánovania, implementácie a vyhodnocovania rozvoja miest (napr. do riadenia mestského obvodu aleboestskej štvrte);

Rozvoj nadnárodných synergii v sociálnych otázkach (v kontexte integrovaných projektov obnovy miest a regiónov), napr.:

- vývoj prístupov s cieľom integrácie postihnutých osôb, migrantov a skupín s osobitnými potrebami.

Rozvoj nadnárodných synergii v ekonomických otázkach (v kontexte integrovaných projektov obnovy miest a regiónov), napr.:

- vývoj určitých opatrení s cieľom stimulovať obchodné príležitosti, inováciu a podnikanie v krízových oblastiach;
- rozvoj technických noriem a štandardov v oblasti manažmentu ekonomických infraštruktúr (ako napr. obchodných inkubátorov pre malé a stredné podniky), ktoré slúžia na zlepšenie situácie v oblastiach, kde chýbajú investície.

5.4.2 Podpora vyváženej vzorky atraktívnych a dostupných oblastí rastu

Mestský polycentrizmus v juhovýchodnej Európe je ohrozený: iba obmedzený počet veľkých miest, pričom ide väčšinou o hlavné mestá, mala až doteraz významný prospech zo spoločensko-hospodárskych vývojových trendov, ktoré v tejto oblasti prevládajú. To, čo sa vyvíja, je **zjavná polarizácia** rastu, inovácia, dostupnosť a investície a následne aj územný rozvoj veľkej časti programovej oblasti (monocentrizmus). Zachovanie realizovateľnej polycentrickej územnej organizácie predstavuje reálnu a neľahkú výzvu, ktorej musia čeliť politické ukazovatele na rozličných úrovniach. Nadnárodná činnosť môže prispieť k prekonaniu tejto dilemy medzi vysoko postavenými cieľmi (podpora realizovateľného polycentrizmu) a obmedzenou realizovateľnosťou spoločného povedomia, spoločných stratégií a spojených zdrojov, aby bolo možné dosiahnuť tento náročný cieľ. Nadnárodná činnosť môže pre rozvoj partnerstva v rámci miestnych/regionálnych aktivít slúžiť ako **rámec a ochranná štruktúra** pre pokrokové a experimentálne rozvojové stratégie zamerané na rozvoj realizovateľného polycentrizmu a môže následne posilniť teritoriálnu súdržnosť v juhovýchodnej Európe a zabrániť tak vzniku rozdielov.

Vo svetle týchto skutočností je nevyhnutné podporovať zároveň so silnými vnútornými i vonkajšími funkčnými vzťahmi v tejto oblasti spolupráce aj vyvážené rozdelenie oblastí rastu konkurencie.

Cieľom tejto oblasti vplyvu je vypracovať integrované priestorové a rozvojové stratégie s cieľom posilniť funkčné regióny ako nositeľa rastu a konkurencieschopnosti a poskytnúť partnerom nástroj na formulovanie ich úlohy a na vytvorenie nového partnerstva v rámci týchto oblastí.

Táto intervencia sa týka množstva rozličných oblastí. Možno ich charakterizovať ako:

Spoločné akcie s cieľom vytvoriť a riadiť „funkčnú polycentrickosť“

Sledovaným účelom je rozvoj, implementácia a rozširovanie konkrétnych stratégií a akčných plánov a využitie nadnárodných schopností a vedomostí, aby sa tak optimalizovala jestvujúca rozsiahla polycentrická štruktúra v zmysle „funkčnej polycentrickosti“ spájajúcej menšie centrá do atraktívnych oblastí rastu, ktoré by mali využívať svoje potenciálne komplementarity a mali z nich prospech a takto dosiahnuť **konkurencieschopnosť a zabezpečenie dostatočnej úrovne verejných služieb**.

V jestvujúcej polycentrickej štruktúre sú prítomné všetky prvky „kritickej kapacity“ potrebné pre rozvoj oblastí rastu. Výzva formulovať a implementovať stratégiu funkčnej spolupráce znamená využiť potenciál komplementarít a prekonať zemepisné vzdialenosti medzi rozličnými mestami prostredníctvom rozšírených liniek spolupráce. To by malo byť založené na analýze rozličných funkcií a špecializácií a na definícii „**Kto** sa bude špecializovať na **čo?**“ Funkčné potenciály by sa mali navzájom dopĺňať. Treba zabrániť pridelovaniu verejných peňazí na „nesprávne miesta“. V rámci identifikácie a posilňovania „oblastí rastu“ si to vyžiada strategický výber a vytvorenie sietí, ktoré budú prepojením tak fyzických (infraštruktúra) ako i ľudských podmienok (budovanie kapacít, zručností a znalostí). Mapa juhovýchodnej Európy by mala ukázať niekoľko vzájomne prepojených zón najvýznamnejšieho rastu, z ktorých každá si v európskom i celosvetovom priestore vyčlení vlastné miesto. Funkčná polycentrickosť však predpokladá vytvorenie „regionálnych kompenzačných mechanizmov“ a zrieknutie sa „militantného“ súťaženia.

Spoločné akcie s cieľom podporovať správu ako nové partnerstvo v rámci funkčných oblastí

Účelom je vytvorenie štruktúr a kapacít zameraných na rozvoj konzistentných politík, plánov a pilotných projektov pre všetky rôznorodé faktory podporujúce trvalý rast a vytváranie pracovných miest vo funkčných oblastiach.

Verejné orgány si stále viac uvedomujú otázku: čo sa deje mimo tradičných administratívnych hraníc (hraníc jurisdikcie) avšak vo vnútri funkčných prepojení. Správu možno vidieť ako proces participácie s cieľom zaangažovať príslušných účastníkov pre identifikáciu a rozvoj funkčných oblastí. Spolupráca je možnosť, ako znova získať kontrolu nad procesmi rozvoja a opätovne nadobudnúť schopnosť pre rozvoj plánovania. V oblasti efektívnej inštitucionálnej alebo neformálnej spolupráce jestvuje v skutočnosti veľký počet praktických prekážok, s ktorými sa treba vysporiadať, ako napr. nejasnosti v legislatívnom rámci spolupráce, nízky stupeň spolupráce medzi agentúrami pre hospodársky rozvoj a agentúrami pre regionálny rozvoj; nedokonale vyvinuté mechanizmy interkomunálnej finančnej kompenzácie a kontraktačné mechanizmy; chýbajúci spoločný manažment využívania krajiny. Aspekt správy by mohol byť dodatočným prínosom pre vidiecke a periférne mestské komunity, tie však zvyčajne nemajú možnosť prejavíť sa a brániť svoje záujmy proti metropolitným zónam. Vzhľadom na rýchlo sa zmenšujúce a zároveň starnúce vidiecke oblasti, by bolo potrebné venovať pozornosť mestsko – vidieckym vzťahom, podobne ako službám všeobecného záujmu.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti intervencie v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

- rozvoj spoločných akčných plánov pre funkčné regióny, napríklad v spojitosti s rozsiahlymi a participačnými plánovacími procesmi zameranými na lepšiu koordináciu medzi mestskými orgánmi (centrálnymi i predmestskými) a vidieckymi a regionálnymi orgánmi;

vypracovanie zvláduteľných viacdimeziálnych koncepcií, ktoré preberajú rozličné úlohy funkčných regiónov; vývoj integrovaného zamerania sa na: „najtvrdšie oriešky“ regionálneho rozvoja (ako napr. preprava a rozvoj dostupnosti obchodných lokalít) by mali byť sprevádzané zásahmi súvisiacimi s kvalitou života ako napr. kultúra, turizmus a voľný čas. upriamenie pozornosti na predpoklady vedomostnej ekonomiky: kvalifikačné predpoklady. rozšíreniu čisto priestorového plánovania rozvoja na regionálne plánovanie hospodárstva a investícií; nadviazanie spoluprácu s inštitúciami na vyššej úrovni a prepojenie kľúčových projektov do významných programov na vyššej úrovni; rozhodujúcich účastníkov v rámci funkčných regiónov, ktorí by mali spojiť svoje zdroje (finančné, personálne, know-how) a koordinovať svoje aktivity. vytvorenie viditeľných produktov (ako manuál pre investície) s cieľom získať politickú podporu a stať sa známymi pre verejnosť;

- posilnenie spoločných marketingových aktivít na podporu hospodárskeho a regionálneho rozvoja, ktorý by prilákal investície do nadnárodnej siete regiónov;
- koncepciu integrovaných obchodných lokalít v rámci funkčných hospodárskych regiónov; prezentovanie a koordinovanie ponúk rozmiestnenia obchodných lokalít pokrývajúcich funkčné regióny malých komunit, rozvoj obchodných zón umiestnených na najvhodnejších a najprístupnejších miestach;

- vypracovanie lepších administratívnych postupov pre rozvoj obchodných lokalít;

optimalizáciu a štandardizáciu postupov verejného rozhodovania v rámci ekonomicky kalkulatívneho časového rámca; transparentnosť pokiaľ ide o záväzky a podmienky pre súkromných investorov (t.j. záväzná administratívna príručka adresovaná investorom, ktorá by im vysvetlila jasne definované, spoľahlivé požiadavky na vývoj); podporiť definovanie kľúčových programov pre danú oblasť“ ako základ pre implementáciu projektových metód manažmentu; zaviesť „plánovanie akcií“ čo znamená vypracovanie „regionálnych obchodných plánov“;
- vytvorenie verejných fondov alebo iných vhodných nástrojov intervencie na miestnom trhu a ako nástroj verejnej miestnej politiky s cieľom vytvoriť „ochranné“ oblasti pre zamýšľané použitie;
- intenzifikáciu zapojenia súkromných financií do procesu implementácie projektov mestského a regionálneho rozvoja s použitím príslušných foriem PPP, rozvoj orgánov riadiacich fondy obnovy a rozvoja riadiacich centier zdrojov;
- rozvoj sietí a iných foriem spolupráce medzi verejnými orgánmi s cieľom šetriť investičné náklady (t.j. interkomunálne priemyselné parky);
- podpora a posilnenie účasti verejnosti, zriadenie postu ombudsmana a prvkov uľahčujúcich polycentricitu, rozvoj decentralizačných kapacít (finančných, manažérskych, politických), zriadenie „manažmentu predmestí“ ako styčnej plochy medzi mestom a vidiekom;
- vytvorenie sietí agentúr regionálneho rozvoja podporujúcich integrované prístupy na zlepšenie partnerských schopností;
- plné využívanie moderných informačných a komunikačných technológií (IKT) s cieľom podporiť dobrú mestskú samosprávu a udržateľný rozvoj miest;
- rozvoj spolupráce zameranej nielen na záležitosti ekonomiky a infraštruktúry, ale na všetky mestské funkcie ako kultúra, vzdelávanie, vedomosti a sociálna infraštruktúra;

5.4.3 Podpora využívania kultúrnych hodnôt pre rozvoj

Táto oblasť programu je bohatá na kultúrne hodnoty a turistický potenciál. Rozvoj miest sa nemôže uskutočniť v prostredí „kultúrneho vákuu“. Preto mobilizácia **kultúrnych hodnôt** predstavuje v kontexte rozvoja miest príležitosť na podporu miestnej identity a môže z miest v juhovýchodnej Európe urobiť atraktívne miesta pre život a prácu.

Cieľom tejto oblasti intervencie je zaradenie kultúrnych hodnôt ako integrálnej časti programovej oblasti do procesu plánovania a rozvoja mestských centier a systémov sídiel.

Nadnárodné akcie by mali podporiť spojenie pamiatkovej starostlivosti a využívanie kultúrnych hodnôt ako vývojového faktora a zdroja trvalo udržateľného turizmu.

Projekty by mali zabezpečiť, že podniknuté akcie prispievajú k rozvoju ohrozeného potenciálu a budú priamo alebo nepriamo generovať príjem a vytvoria pracovné príležitosti.

Príklady (viacúrovňových) činností, ktoré možno v tejto oblasti intervencie v rámci nadnárodných partnerstiev podporovať:

- zdokonaľovanie dobrej politiky, návrhy programov a budovanie kapacít s ohľadom na spoločné hodnoty ochrany pamiatok a využitie kultúrnych hodnôt;
- rozšírenie spoločnej podpory a propagácie historických miest, spoločné označovanie komunikačných stratégií, rozvoj nadnárodných koncepcií marketingu miest a historických centier;
- Nadnárodné spájanie špecifických expertíz, napr. pre lepší manažment archeologických nálezísk;
- koordinovaný prístup ku kultúrnemu dedičstvu, ochrane pamiatok v kombinácii so spoločnými odbornými školeniami (vytvorenie databázy, mapovanie a monitorovanie kultúrne zaujímavých miest, reštauračné techniky, taktiež s využitím informačných a komunikačných technológií);
- podpora kultúrneho turizmu, napr. prostredníctvom rozvoja kultúrnych trás;
- podpora vzdelávania v oblasti tradičných materiálov i v oblasti manažmentu kultúrnych zdrojov;
- rozvoj partnerstva v oblasti verejno-súkromnej spoločnosti s cieľom rekonštrukcie najvýznamnejších miest;
- zlepšenie vo vnímaní dedičstva pomocou nových mediálnych nástrojov;

5.5 Prioritná os 5: Technická pomoc na podporu implementácie a budovania kapacít

Kontext

Nadnárodné projekty spolupráce predstavujú pre oblasť technickej pomoci vo všeobecnosti osobitnú výzvu. **Najvýznamnejším medzi týmito nadnárodnými programami spolupráce sa zdá byť práve program pre juhovýchodnú Európu.**

Tento program skutočne čelí **d ďalším výzvam**. Je umiestnený na juhovýchodnom okraji únie, kde je koncentrovaných viacero kandidátskych krajín a potenciálnych kandidátskych krajín, ale aj partnerských tretích krajín, čo znamená, že táto oblasť programu ďaleko presahuje súčasné vonkajšie hranice Európskej únie. Programový manažment by ich mal podporiť, aby sa plne zúčastnili na tomto programe spolupráce. To sa týka predovšetkým krajín na západe Balkánu, Ukrajiny, Moldavska a Turecka. **Vysoké riziko – prekračujúce možnosti programového manažmentu** – spočíva v nedostatku harmonizačných nariadení a právnych noriem.

Ciele prioritnej osi a nadväzujúce operačné ciele

Vo svetle týchto požiadaviek má prioritná os 5 za cieľ podporovať a implementovať program a zvýšiť kapacitu inštitúcií a prijímateľov v programovej oblasti pre nadnárodnú činnosť;

Cieľom prioritnej osi 5 je predovšetkým dosiahnuť dva ciele:

- Zabezpečiť jadro riadenia pre implementáciu programu (realizácia programu a zazmluvňovanie, príprava, implementácia, monitorovanie, vyhodnotenie a kontrola);
- Implementovať sprievodné aktivity s cieľom podporiť prípravu a implementáciu nadnárodných projektov a partnerstiev vysokej kvality orientovaných na výsledky.

Ako je podrobne uvedené v **kapitole 7.7 (Špecifické pravidlá implementácie pre rozpočet technickej pomoci)** technická pomoc bude poskytnutá pri aktivitách potrebných pre efektívny a hladký priebeh manažmentu a pri implementácii programu. V súlade s článkom 46 všeobecného nariadenia²⁵ bude technická pomoc použitá pri prípravných, riadiacich, monitorovacích, vyhodnocovacích, informačných a kontrolných aktivitách.

Technická pomoc by mala zahŕňať aj náklady na „implementačný manuál“ (osobitný dokument) a náklady na prípravu budúceho programového obdobia.

Technická pomoc by mala byť prispôbená tak, aby v prípade potreby a v súlade so správou SEA (o dopade na životné prostredie) zahŕňala aj environmentálny monitoring programu, a to predovšetkým v prípade, ak sa monitorovacie opatrenia považujú za nedostačujúce.

²⁵ NARIADENIE RADY (ES) č. 1083/2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999

Ak sa to v programovej oblasti ukáže ako osobitná potreba, mala by technická pomoc podporiť aj sprievodné aktivity s cieľom podporiť účasť, tvorbu programu a výber projektu podľa aktivít ako **(napríklad)**: kampane na zvýšenie povedomia, rozvoj metodológií a nástrojov na identifikovanie potenciálu danej oblasti, vyhľadávanie spoločných záujmov a spoločnej identity, aktívna podpora rozširovania informácií o partnerských štátoch angažujúcich sa v oblasti spolupráce, práca médií;

Špeciálne ciele výzvy, semináre, štúdie a výročné konferencie, publikácie a propagácia programu by mali prispieť k väčšej relevantnosti a efektívnosti implementácie programu.

Jedným zo slabých miest väčšiny programov obdobia 2000-2006 je ich **neschopnosť preniesť znalosti** za hranice spolufinancovaných partnerstiev. Často sa cenné vedomosti, nástroje, najlepšia prax a techniky vyvíjajú v rámci projektov, nie sú však dostatočne vypracované a rozšírené, aby vytvorili pridanú hodnotu aj pre širšiu skupinu príjemcov. Preto by mal nový program predvídať aj osobitné opatrenia a nástroje znalostného manažmentu orientované na potrebu, ktoré by vyhovovali aj novým a práve prebiehajúcim projektom rovnako, ako účastníkom a odborníkom, tvorcom politiky a realizátorom programov vo všetkých regiónoch. Významným spojencom sú v tomto úsilí aj požiadavky v rámci štrukturálnych fondov, či už v členských štátoch alebo v kandidátskych štátoch, no i v potenciálnych kandidátskych krajinách, ktoré zdôrazňujú spoločné potreby a problémy v mnohých rozličných oblastiach, o ktorých sa hovorí v operačnom programe.

Tieto opatrenia môžu zahŕňať **(napríklad)**: partnerské výmeny, konzultácie s predchodcami, inšpiráciu od vodcov (na úrovni programu i projektu), aktívny manažment výnimočne dôležitých tematických záležitostí, proaktívnu podporu regiónov (napr. riadenie partnerských údajov) prijatie moderných nástrojov a technológií s cieľom zvýšiť inovačný potenciál a viditeľnosť programu. Významným nástrojom môže byť zriadenie projektových databáz poskytujúcich informácie o obsahu projektu a jeho priebehu.

6. Finančný plán

6.1 Ročný záväzok ERDF v rámci programu

Tab. 11: Ročný záväzok ERDF pre program (v EUR):

Roky	ERDF
2007	31 918 022
2008	29 689 399
2009	29 565 665
2010	28 565 151
2011	30 342 331
2012	29 004 134
2013	27 606 943
Spolu 2007-2013	206 691 645

Rozpočet ERDF prostriedkov alokovaný pre projekty (94%): 194 290 148

6.2 Indikatívny finančný plán podľa prioritných osí

Tab. 12: Prioritné osi podľa zdrojov financovania (v EUR):

Prioritná os	EU zdroje (a)	Národné verejné zdroje (b)	Národné súkromné zdroje (c)	Celkové zdroje (d) = (a) + (b) + (c)	Pomer spolufinancovania (e) = (a)/(d)	Pre informáciu	
						EIB príspevky	Ostatné zdroje
P1 Inovácie	44 051 157	7 773 734	0	51 824 891	0,85	0	0
P2 Životné prostredie	53 739 828	9 483 499	0	63 223 327	0,85	0	0
P2 Doprava	55 160 834	9 734 265	0	64 895 099	0,85	0	0
P4 Udržateľný rast území	41 338 329	7 294 999	0	48 633 328	0,85	0	0
P5 Technická pomoc	12 401 497	4 133 832	0	16 535 329	0,75	0	0
Celkom	206 691 645	38 420 329	0	245 111 974		0	0

6.3 Plán financovania obsahujúci ročné príspevky nástroja predvstupovej pomoci (IPA) s rozpisom podľa partnerských štátov

Tab. 13: Plán financovania obsahujúci ročné príspevky IPA s rozpisom podľa partnerských štátov

Partner. štáty \ Roky	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Spolu
Chorvátsko								
Turecko								
Macedónsko								
Albánsko								
Bosna								
Čierna Hora								
Srbsko								
Spolu								

7 Implementačné ustanovenia operačného programu

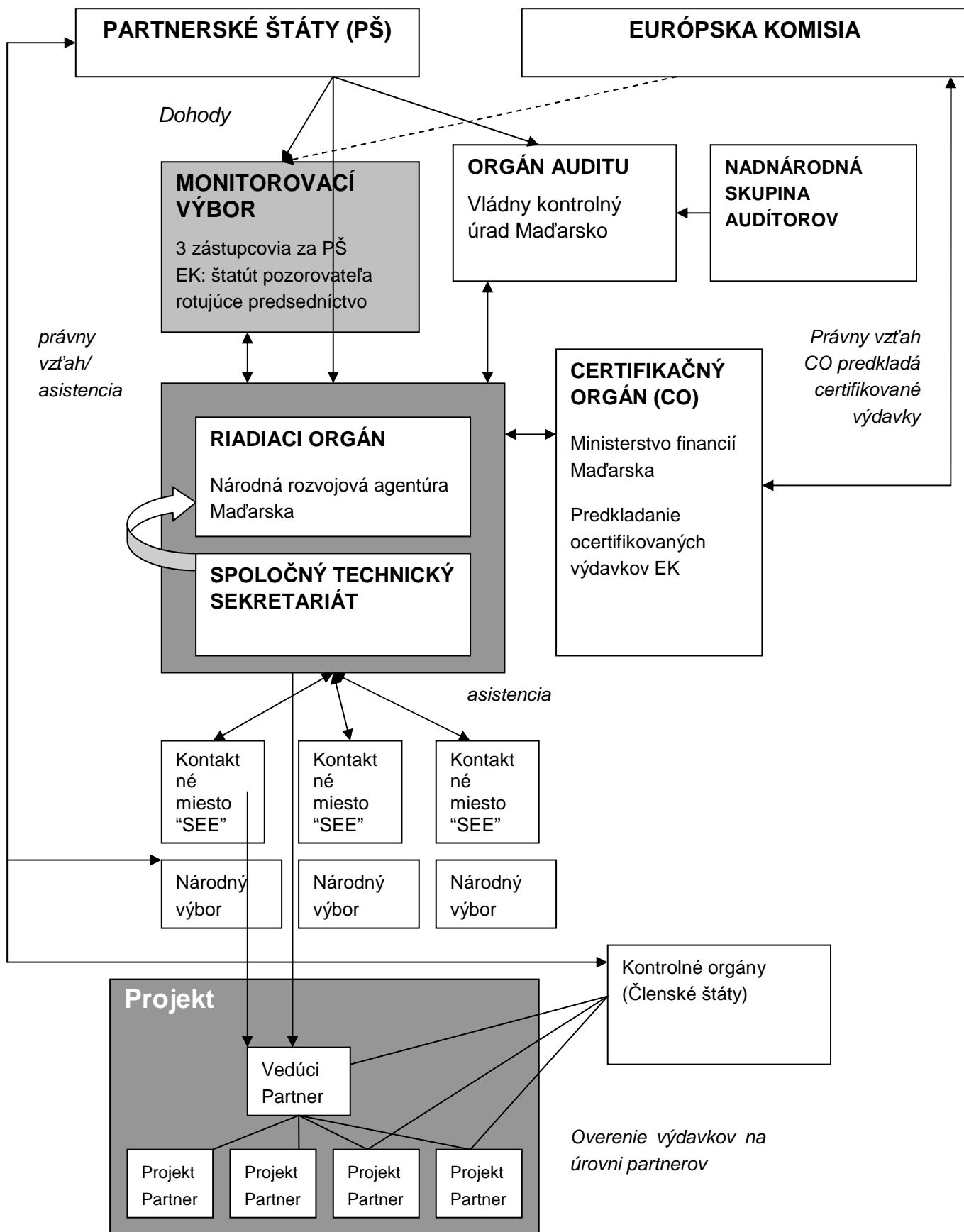
7.1 Štruktúra riadenia programu

Budú ustanovené nasledovné riadiace štruktúry programu:

- Monitorovací výbor (MV)
- Riadiaci orgán (RO)
- Certifikačný orgán (CO)
- Orgán auditu (OA)
- Spoločný technický sekretariát (STS)
- Kontaktné miesta „SEE“ (SCP)²⁶
- Národný výbor (NV)

²⁶ Skratka „SEE“ znamená Juhovýchodná Európa a jej použitie v názve súvisí s cieľom posilňovania primárnej úlohy kontaktných miest v nadnárodnom programe s účasťou členských štátov, ako aj s úlohou kontaktných miest schopných iniciovať a vykonávať aktivity nadnárodného charakteru pre úžitok programu ako takého.

Diagram 1: Štruktúra riadenia Operačného programu Juhovýchodná Európa

7.1.1 Monitorovací výbor (MV)

Monitorovací výbor programu bude zostavený príslušnými partnerskými štátmi do troch mesiacov po schválení programu Európskou komisiou.

K celkovým cieľom monitorovacieho výboru patrí zabezpečenie kvality, efektivity a zúčtovateľnosti programových operácií a výber projektov na financovanie.

Monitorovací výbor bude pracovať v súlade s príslušnými článkami relevantných nariadení:

*Všeobecné nariadenie, čl. 65
Úlohy monitorovacieho výboru*

Monitorovací výbor zabezpečí efektívnosť a kvalitu implementácie operačného programu v súlade s nasledovnými ustanoveniami:

- a) zväží a schváli kritériá výberu financovaných operácií do šiestich mesiacov od schválenia operačného programu a schváli každú revíziu týchto kritérií v súlade s potrebami programovania;
- b) na základe dokumentov, ktoré predloží riadiaci orgán, pravidelne skúma pokrok v dosahovaní konkrétnych cieľov operačného programu;
- c) skúma výsledky vykonávania, najmä dosahovanie cieľov stanovených pre každú prioritnú os a hodnotenia uvedené v článku 48 ods. 3;
- d) zväží a schváli výročné a záverečné správy o vykonávaní uvedené v článku 67;
- e) dostáva informácie o výročnej kontrolnej správe alebo o tej časti správy, ktorá sa vzťahuje na príslušný operačný program, a všetkých dôležitých pripomienkach, ktoré môže Komisia vzniesť po preskúmaní tejto správy alebo v súvislosti s danou časťou tejto správy;
- f) môže navrhnúť riadiacemu orgánu akúkoľvek revíziu alebo preskúmanie operačného programu, ktoré by mohlo umožniť dosiahnuť ciele fondu uvedené v článku 3 alebo zlepšiť jeho riadenie vrátane finančného riadenia;
- g) zväží a schváli akýkoľvek návrh na zmenu a doplnenie obsahu rozhodnutia Komisie o príspevku z fondov.

*ERDF nariadenie, čl. 19. 3
Výber operácie*

Okrem úloh uvedených v článku 65 nariadenia o ERDF zodpovedá monitorovací výbor alebo riadiaci výbor, ktorý mu podlieha, aj za výber operácií.

Monitorovací výbor si ustanoví svoje vlastné pravidlá a procedúry v rámci inštitucionálneho a právneho rámca programu.

V súlade s inštitucionálnou štruktúrou partnerských štátov monitorovací výbor pozostáva maximálne z troch zástupcov každého partnerského štátu, pokiaľ možno z národnej aj regionálnej úrovne za účelom zabezpečenia efektivity a širšej reprezentácie. Príslušné vlády do 30 dní od schválenia operačného programu nominujú členov monitorovacieho výboru. Širšie zainteresovanie regionálnej a lokálnej úrovne bude zabezpečené prostredníctvom národných výborov (alebo iných ekvivalentných národných postupov v partnerských štátoch) v každom partnerskom štáte. Členovia monitorovacieho výboru môžu pozvať na stretnutia výboru ďalších poradcov so štatútom pozorovateľa (účasť poradcov na stretnutiach musí byť oznámená vopred predsedovi členmi výboru).

Predsedníctvo v monitorovacom výbore bude rotovať medzi pámi partnerských štátov na ročnej báze zahŕňajúc členské štáty a nečlenské štáty. Práva a povinnosti predsedu a podpredsedu budú definované v organizačnom a rokovacom poriadku monitorovacieho výboru.

Predstavitelia Európskej komisie (vrátane DG Regio, DG Enlargement a iných) sa budú zúčastňovať ako pozorovatelia. Spoločný technický sekretariát bude poskytovať monitorovaciemu výboru sekretárske činnosti, vrátane prípravy dokumentov, rozhodnutí a zápisov.

Monitorovací výbor sa bude stretávať minimálne jedenkrát ročne. Rozhodovanie vo výbore bude medzi jednotlivými delegáciami na princípe konsenzu (jeden hlas za národnú delegáciu). Rozhodnutia môžu byť uskutočnené prostredníctvom písomnej procedúry upravenej v organizačnom a rokovacom poriadku monitorovacieho výboru.

Monitorovací výbor môže vytvoriť podvýbory so špecifickými úlohami, napr. pre prípravu projektov. Pravidlá upravujúce zloženie a funkcie podvýborov budú zostavené monitorovacím výborom v rámci jeho organizačného a rokovacieho poriadku. Spoločný technický sekretariát bude napomáhať pri činnosti podvýborov. Konečné rozhodnutie o schválení alebo zamietnutí projektu vždy ostáva na monitorovacom výbore.

7.1.2 Riadiaci orgán (RO)

Za riadiaci orgán je určená:

Národná rozvojová agentúra (Maďarsko)
H - 1133 Budapešť
Pozsonyi út 56.

Riadiaci orgán je zodpovedný za riadenie a implementáciu programu v súlade s príslušnými nariadeniami:

*Všeobecné nariadenie, čl. 60
Funkcie riadiaceho orgánu*

Riadiaci orgán je zodpovedný za riadenie a vykonávanie operačného programu v súlade so zásadou riadneho finančného riadenia, a najmä za:

- a) zabezpečenie, aby sa operácie vybrali na financovanie v súlade s kritériami vzťahujúcimi sa na operačný program a aby dodržiavali uplatniteľné predpisy Spoločenstva a vnútroštátne predpisy počas celého obdobia vykonávania;
- b) overenie toho, že spolufinancované produkty sa dodajú a spolufinancované služby sa poskytnú, a za overenie, že výdavky na operácie vykázané prijímateľmi sa skutočne vynaložili a sú v súlade s predpismi Spoločenstva a vnútroštátnymi predpismi; preverovanie jednotlivých operácií na mieste sa môže vykonávať na vzorke v súlade s podrobnými predpismi, ktoré má Komisia prijať v súlade s postupom uvedeným v článku 103 ods. 3;
- c) zabezpečenie systému na zaznamenávanie a uchovávanie účtovných záznamov o každej operácii v rámci operačného programu v elektronickej podobe a za zabezpečenie zberu údajov o vykonávaní, ktoré sú potrebné na finančné riadenie, monitorovanie, preverovanie, audity a hodnotenie;
- d) zabezpečenie, aby prijímatelia a iné orgány zapojené do vykonávania operácií viedli buď samostatný účtovný systém, alebo vhodné kódové označenie účtov pre všetky transakcie súvisiace s operáciou, tak aby neboli dotknuté vnútroštátne účtovné pravidlá;
- e) zabezpečenie, aby sa hodnotenia operačných programov uvedené v článku 48 ods. 3 vykonávali v súlade s článkom 47;
- f) stanovenie postupov na zabezpečenie toho, aby sa všetky dokumenty týkajúce sa výdavkov a auditov požadovaných na zabezpečenie primeranej kontroly priebehu programu uchovávali v súlade s požiadavkami článku 90;
- g) zabezpečenie, aby certifikačný orgán dostal na účely certifikácie všetky potrebné informácie o postupoch a overeniach vykonaných v súvislosti s výdavkami;
- h) usmerňovanie práce monitorovacieho výboru a poskytovanie mu dokumentov, ktoré umožňujú monitorovať kvalitu vykonávania operačného programu z hľadiska konkrétnych cieľov;
- i) zostavenie a po schválení monitorovacím výborom predloženie výročnej záverečnej správy o vykonávaní Komisii;
- j) zabezpečenie dodržiavania požiadaviek na informovanie a publicitu ustanovených v článku 69;

V súlade s čl. 15 nariadenia o ERDF nebude riadiaci orgán zodpovedný za správnosť operácií a ich výdavky. Za týmto účelom ustanoví každý členský štát vlastný kontrolný systém a určí kontrolórov zodpovedných za overovanie zákonnosti a správnosti výdavkov deklarovovaných každým prijímateľom pomoci zúčastňujúcim sa na operácii.

*Nariadenie o ERDF, čl. 15
Funkcia riadiaceho orgánu*

1. Riadiaci orgán vykonáva úlohy ustanovené v článku 60 nariadenia (ES) č. 1083/2006 s výnimkou tých, ktoré sa týkajú riadnosti operácií a výdavkov vo vzťahu k vnútroštátnym predpisom a predpisom Spoločenstva, ako sa uvádza v písmene b) uvedeného článku. V tejto súvislosti sa ubezpečí, či výdavky všetkých prijímateľov zúčastnených na istej operácii overil kontrolór uvedený v článku 16 ods. 1 tohto nariadenia.
2. Riadiaci orgán ustanoví pre každú operáciu podmienky vykonávania, pričom ak je to možné, učini tak po dohode s vedúcim prijímateľom.

V súlade s čl. 13 implementačného nariadenia musí riadiaci orgán vykonávať nasledovné úlohy v záujme naplnenia funkcií stanovených v ods. (a) a (b) čl. 60 všeobecného nariadenia.

*Implmentačné nariadenie, čl. 13
Riadiaci orgán*

1. Na účely výberu a schvaľovania operácií podľa článku 60 písm. a) nariadenia (ES) č. 1083/2006 riadiaci orgán zabezpečuje, aby boli prijímatelia oboznámení s osobitnými podmienkami týkajúcimi sa výrobkov alebo služieb, ktoré má operácia poskytovať, s plánom financovania, časovým limitom pre vykonanie a s informáciami, ktoré sa majú uchovávať a odovzdávať. Pred prijatím schvaľovacieho rozhodnutia sa presvedčí, či je prijímateľ schopný splniť tieto podmienky.

2. Overovanie, ktoré má riadiaci orgán vykonávať podľa článku 60 písm. b) nariadenia (ES) č. 1083/2006, zahŕňa v prípade potreby administratívne, finančné, technické a fyzické hľadiská operácií. Overovaním sa zabezpečí to, aby vykázané výdavky boli reálne, aby sa výrobky alebo služby poskytovali v súlade so schvaľovacím rozhodnutím, aby žiadosti prijímateľa o úhradu boli správne a aby operácie a výdavky boli v súlade s pravidlami Spoločenstva a vnútroštátnymi pravidlami. Zahŕňa postupy na zabránenie dvojitého financovania výdavkov z iných programov Spoločenstva alebo vnútroštátnych programov a v iných programových obdobiach. Overovanie zahŕňa tieto postupy: a) administratívne overovanie každej žiadosti prijímateľov o úhradu; b) overovanie jednotlivých operácií na mieste.

3. Keď sa overovanie na mieste na základe odseku 2 písm. b) vykonáva na báze výberu vzoriek za operačný program, riadiaci orgán vedie záznamy s opisom a zdôvodnením metódy výberu vzoriek a s identifikáciou operácií alebo transakcií vybraných na overenie. Riadiaci orgán určí takú veľkosť vzorky, aby sa dosiahlo primerané uistenie, pokiaľ ide o zákonnosť a regulárnosť príslušných transakcií vzhľadom na úroveň rizika, ktorú riadiaci orgán identifikoval pre daný typ prijímateľov a príslušné operácie. Metóda výberu vzoriek sa každý rok reviduje.

4. Riadiaci orgán zavedie písomné normy a overovacie postupy, ktoré sa vykonávajú na základe odseku 2, a vedie záznamy o každom overovaní, v ktorom uvedie vykonané práce, dátum a výsledky overovania a opatrenia prijaté v súvislosti so zistenými nezrovnalosťami.

5. Keď orgán menovaný ako riadiaci orgán je tiež prijímateľom na základe operačného programu, opatreniami na overovanie, uvedenými v odseku 2 až 4, sa zabezpečí primerané oddelenie funkcií v súlade s článkom 58 písm. b) nariadenia (ES) č. 1083/2006.

Riadiaci orgán bude priamo podporovaný spoločným technickým sekretariátom, keďže vykonáva prácu operačného manažmentu pre celý program. Hoci nesie riadiaci orgán celkovú zodpovednosť za program, špecifické prvky programového manažmentu (zamestnanie členov STS, príprava zmlúv, príprava a správa monitorovacieho systému programu, platby projektom²⁷, atď. môžu byť v súlade s čl. 59(2) všeobecného nariadenia delegované sprostredkovateľským orgánom. Delegovanie úloh bude predpísané v popise riadiaceho a kontrolného systému a bude upravené v špecifickej rámcovej zmluve (kontrakte) pripravenej riadiacim orgánom. Riadiaci orgán bude využívať VÁTI - maďarskú neziskovú organizáciu - ako jediného sprostredkovateľa riadiaceho určité vopred určené úlohy na programovej úrovni.

²⁷ Separované oddelenie VÁTI – maďarskej verejnej neziskovej organizácie ako finančnej transakčnej jednotky bude zodpovedné za technické vykonávanie platieb ERDF prostriedkov prijímateľom.

7.1.3 Certifikačný orgán (CO)

Za certifikačný orgán je určené:

Ministerstvo financií Maďarska
H - 1051 Budapešť
József nádor tér 2-4.

Hlavné úlohy certifikačného orgánu sú vypracovať a predložiť certifikované výkazy výdavkov a žiadosti o platbu Európskej komisii a prijímať od nej platby.

Certifikačný orgán bude konať v súlade s príslušnými nariadeniami:

Všeobecné nariadenie, čl. 61
Funkcie certifikačného orgánu

Certifikačný orgán operačného programu je zodpovedný najmä za:

- a) zostavenie certifikovaných výkazov výdavkov a žiadostí o platbu a za ich predloženie Komisii;
- b) certifikovanie, že:
 - i) výkaz výdavkov je presný, vychádza zo spoľahlivých účtovných systémov a je založený na overiteľných podporných dokumentoch;
 - ii) vykázané výdavky sú v súlade s platnými predpismi Spoločenstva a vnútroštátnymi predpismi a boli vynaložené na operácie vybrané na financovanie v súlade s kritériami vzťahujúcimi sa na program, ktoré spĺňajú predpisy Spoločenstva a vnútroštátne predpisy;
- c) zabezpečenie toho, že na účely certifikácie dostal od riadiaceho orgánu primerané informácie o postupoch a overeniach vykonaných v súvislosti s výdavkami uvedenými vo výkazoch výdavkov;
- d) zohľadnenie výsledkov všetkých auditov vykonaných orgánom auditu alebo pod jeho vedením na účely certifikácie;
- e) vedenie účtovných záznamov v elektronickej podobe o výdavkoch vykázaných Komisii;
- f) účtovanie vymáhateľných súm a súm vybraných po zrušení celého príspevku na operáciu alebo jeho časti. Vrátené sumy sa vyplatia naspäť do všeobecného rozpočtu Európskej únie pred ukončením operačného programu tak, že sa odpočítajú z nasledujúceho výkazu výdavkov.

7.1.4 Orgán auditu (OA)

Za orgán auditu je určený:

Vládny kontrolný úrad (Maďarsko)
H - 1126 Budapešť
Tartsay u. 11/A.

Zodpovednosti orgánu auditu sú vymedzené v nasledovných nariadeniach:

*Všeobecné nariadenie, čl. 62
Funkcie orgánu auditu*

1. Orgán auditu operačného programu zodpovedá najmä za:

a) zabezpečenie, aby sa audity vykonávali s cieľom preveriť účinné fungovanie systému riadenia a kontroly operačného programu;

b) zabezpečenie, aby sa audity operácií vykonávali na vhodnej vzorke, aby sa preverili vykázané výdavky;

c) predloženie stratégie auditu, ktorá sa bude zaoberať subjektmi vykonávajúcimi audity uvedené v písmenách

a) a b) použitou metódou, metódou výberu vzorky na audity operácií a orientačným plánom auditov s cieľom zabezpečiť, aby sa auditu podrobili hlavné subjekty a aby boli audity počas celého programového obdobia rozvrhnuté rovnomerne, Komisii do deviatich mesiacov od schválenia operačného programu. Ak sa uplatňuje spoločný systém pre viaceré operačné programy, možno predložiť jednu stratégiu auditu;

d) do 31. decembra každého roku od roku 2008 do 2015 za:

i) predloženie výročnej kontrolnej správy, ktorá obsahuje nálezy auditov vykonaných počas predchádzajúceho 12-mesačného obdobia, ktoré sa končí 30. júna dotknutého roku, v súlade so stratégiou auditu operačného programu a uvádza nedostatky zistené v systémoch riadenia a kontroly programu Komisii. Prvá správa, ktorá sa predloží do 31. decembra 2008, sa vzťahuje na obdobie od 1. januára 2007 do 30. júna 2008. Informácie týkajúce sa auditov vykonaných po 1. júli 2015 sa zahrnú do záverečnej kontrolnej správy, ktorá je podkladom vyhlásenia o ukončení uvedeného v písmene e);

ii) na základe kontrol a auditov, ktoré sa vykonali pod jeho vedením, vydanie stanoviska o tom, či systém riadenia a kontroly funguje dostatočne účinne na to, aby poskytol primeranú záruku, že výkazy výdavkov, ktoré sa predkladajú Komisii, sú správne, a na základe toho primeranú záruku, že príslušné transakcie sú zákonné a správne;

iii) predloženie v prípadoch stanovených v článku 88 vyhlásenia o čiastočnom ukončení, ktorým sa posudzuje zákonnosť a správnosť príslušných výdavkov. Ak sa na niekoľko operačných programov uplatňuje spoločný systém, môžu sa informácie uvedené v bode i) spojiť do jednej správy a stanovisko a vyhlásenie vydané podľa bodov ii) a iii) môže zahŕňať všetky príslušné operačné programy;

e) predloženie vyhlásenia o ukončení, ktoré posudzuje platnosť žiadosti o záverečnú platbu a zákonnosť a správnosť príslušných transakcií zahrnutých do záverečného výkazu výdavkov, ktorý je doložený záverečnou kontrolnou správou, Komisii najneskôr do 31. marca 2017.

2. Orgán auditu zabezpečí, aby sa v rámci výkonu auditov zohľadňovali medzinárodne uznávané auditorské štandardy.

3. Ak audity a kontroly uvedené v odseku 1 písm. a) a b) vykonáva iný subjekt ako orgán auditu, orgán auditu zabezpečí potrebnú funkčnú nezávislosť tohto subjektu.

4. Komisia uvedie svoje pripomienky k stratégii auditu predloženej podľa odseku 1 písm. c) najneskôr do troch mesiacov po jej doručení. Ak sa v tejto lehote nepredložia žiadne pripomienky, stratégia sa považuje za prijatú.

Nadnárodná skupina audítorov

V súlade s čl. 14 nariadenia o ERDF bude ustanovená nadnárodná skupina audítorov, ktorá bude napomáhať orgánu auditu:

*Nariadenie o ERDF, čl. 14
Určenie orgánov*

2. Orgánu auditu operačného programu pomáha skupina audítorov, v ktorej je zástupca každého členského štátu zúčastneného na operačnom programe a ktorá vykonáva úlohy ustanovené v článku 62 nariadenia (ES) č. 1083/2006. Táto skupina audítorov sa vytvorí najneskôr tri mesiace od rozhodnutia, ktorým sa schvaľuje operačný program. Vypracuje vlastný rokovací poriadok. Predsedá jej orgán auditu pre daný operačný program.

Zástupcovia nadnárodnej skupiny audítorov pre program budú menovaní orgánom každej členskej krajiny zodpovedným za audit v dotknutom partnerskom štáte. Zoznam zodpovedných národných inštitúcií bude prílohou k Memorandu o porozumení.

Orgán auditu a audítori menovaní do nadnárodnej skupiny audítorov budú nezávislí od riadiaceho a kontrolného systému programu. Práca orgánu auditu a nadnárodnej skupiny audítorov bude podporovaná spoločným technickým sekretariátom.

7.1.5 Spoločný technický sekretariát (STS)

Program bude mať jeden spoločný technický sekretariát v súlade s článkom 14 (1) nariadenia o ERDF. Spoločný technický sekretariát bude podporovať riadiaci orgán v koordinácii a implementácii programu.

*Nariadenie o ERDF, čl. 14
Určenie orgánov*

1. Riadiaci orgán vytvorí po porade s členskými štátmi zastúpenými v oblasti programu spoločný technický sekretariát. Tento sekretariát pomáha riadiacemu orgánu, monitorovaciemu výboru a v prípade potreby aj orgánu auditu pri vykonávaní ich príslušných úloh.

Úlohy spoločného technického sekretariátu sú:

Úlohy na úrovni programu

- a) spolupráca s centrálnymi, miestnymi a regionálnymi organizáciami v oprávnenej oblasti programu za účelom zberu údajov a informácií potrebných pri implementácii programu (vypracovanie/revízia výročných programových dokumentov);
- b) podpora aktivít súvisiacich s programom prostredníctvom priamych kontaktov s relevantnými organizáciami (konferencie, informačné dni, brožúry a iné typy informačných materiálov);
- c) účasť na pracovných skupinách vytvorených za účelom prípravy/revízie programových dokumentov;
- d) príprava návrhov na úpravy programu.

Úlohy sekretariátu pre monitorovací výbor (MV)

- a) vykonáva obvyklú prácu sekretariátu, napr. organizácia stretnutí, príprava a zasielanie dokumentácie pre zápisy, príprava zápisov zo stretnutí v dohodnutých jazykoch, vypracovanie a predkladanie pracovných dokumentov členom výboru v súlade s vnútornými pravidlami postupov výboru;
- b) predkladanie výsledkov hodnotenia projektov na zasadnutia monitorovacieho výboru;
- c) realizácia operatívnych rozhodnutí monitorovacieho výboru, vrátane zabezpečovania písomných procedúr
- d) pomoc a technická koordinácia prípravy návrhov výročných správ.

Administratívne riadenie externých služieb a iné aktivity v súvislosti s technickou pomocou

- a) zabezpečuje administratívne riadenie (externých) úloh a služieb, o.i. prekladateľské a tlmočnicke služby, ak sa vyžadujú, externých expertov, iné projekty technickej pomoci, atď.

Monitorovanie

- a) účasť na zostavení monitorovacieho systému;
- b) pravidelná údržba a aktualizácia monitorovacieho systému.

Generovanie a hodnotenie projektov

- a) podpora prípravy projektov (organizovanie informačných seminárov, atď.);
- b) riadenie procesu predkladania projektov: príprava a zverejnenie dokumentov potrebných pre predkladanie projektov a ich výber (všeobecné informácie o programe a projektoch, štandardizované formuláre pre predkladanie projektov a ich výber); poskytovanie informácií a poradenstva žiadateľom, prijímanie, registrovanie a kontrola (formálna, technická, kontrola oprávnenosti) projektových žiadostí;
- c) vykonáva hodnotenie projektov prostredníctvom vlastných zamestnancov alebo externých expertov.

Implementácia projektov

- a) riadenie programu/ implementácia projektov: príprava materiálov nevyhnutných pre realizáciu programu/projektov (zmluva s vedúcim partnerom, formuláre správ o realizácii, implementačné smernice...); poskytovanie poradenstva a podpory nadnárodným projektovým partnerom v súvislosti s implementáciou aktivít a finančnou administráciou;
- b) organizovanie seminárov pre vedúcich partnerov s cieľom poskytnúť doplňujúce informácie a vysvetlenia vo vzťahu k implementácii projektov;
- c) zabezpečenie výmeny informácií o rozličných projektových návrhoch;
- d) kontrola správ o aktivitách a financiách vypracovaných vedúcim partnerom, monitorovanie pokroku projektov prostredníctvom zberu a kontroly monitorovacích správ projektov, monitorovacích výstupov, atď.
- e) prispievanie ku komunikácii a šíreniu dobrých výsledkov projektov a podporovanie programu v oblasti šírenia jeho výstupov a výsledkov v partnerských štátoch.

Iné

- a) podpora kontaktných miest v ich aktivitách;
- b) riadenie spoločných projektov/databáza hľadajúcich projektových partnerov;
- c) príprava akýchkoľvek iných dokumentov požadovaných Európskou komisiou alebo monitorovacím výborom;
- d) organizovanie stretnutí pracovných skupín kontrolórov;
- e) podpora orgánu auditu a skupiny auditorov v ich aktivitách.

Ročný plán úloh spoločného technického sekretariátu musí byť schválený monitorovacím výborom. Spoločný technický sekretariát bude financovaný z rozpočtu technickej pomoci.

Personál spoločného technického sekretariátu bude zamestnaný VÁTI, maďarskou neziskovou organizáciou, na základe rámcovej zmluvy s riadiacim orgánom. Spoločný technický sekretariát bude umiestnený v Budapešti.

Spoločný technický sekretariát má medzinárodný personál z partnerských štátov. Počet zamestnancov a ich kvalifikácia korešponduje s vyššie definovanými úlohami.

7.1.6 Kontaktné miesta „SEE“ (SCP)

Hlavnou úlohou kontaktných miest „SEE“ je reprezentovať program v partnerských štátoch a slúžiť ako národné koordinačné miesta pre implementáciu programu. Kontaktné miesta „SEE“ dopĺňajú aktivity spoločného technického sekretariátu a môžu iniciovať a vykonávať ďalšie špecifické nadnárodné aktivity.

Hlavné úlohy kontaktných miest „SEE“ sú:

- pomáhať pri príprave projektov, pri procese predkladania žiadostí a implementácii projektov;
- prispievať k informovaniu a publicite v rámci príslušného štátu;
- podporovať národné výbory v napĺňaní ich nadnárodných úloh;

- slúžiť ako kontaktné miesta pre žiadateľov a partnerov na národnej úrovni

Nadnárodné aktivity SCP by mali prispievať k dosiahnutiu programových cieľov. Všetky SCP sú podporené pri navrhovaní nadnárodných aktivít a ich predložení monitorovaciemu výboru (alebo ich zodpovedajúcemu podvýboru) na schválenie. Schválené aktivity SCP v členských štátoch môžu byť financované zo špecifickej rozpočtovej položky technickej pomoci z prostriedkov ERDF (vo forme špecifických projektov technickej pomoci) v zmysle ustanovení kapitoly „Špecifické pravidlá implementácie pre rozpočet technickej pomoci“.

Kontaktné miesta SEES budú založené a organizované v každom partnerskom štáte, aby boli schopné adekvátne reprezentovať program v príslušnej krajine a mali potrebné právomoci na implementáciu ich vlastných úloh.

Spolupráca so spoločným technickým sekretariátom

Kontaktné miesta „SEE“ sú integrálnou súčasťou širšieho technického realizačného tímu, ktorý pozostáva zo spoločného technického sekretariátu a kontaktných miest. V súlade s čl. 14 nariadenia o ERDF je spoločný technický sekretariát zodpovedný za implementáciu programu na dennej báze za účelom podpory riadiaceho orgánu a monitorovacieho výboru. Z tohto dôvodu ostávajú kľúčové úlohy technickej realizácie v kompetencii spoločného technického sekretariátu, ktorý koordinuje spoluprácu kontaktných miest a spoločné aktivity.

V rámci siete plní každé kontaktné miesto „SEE“ rozličné úlohy súvisiace s realizáciou programu.

Kontaktné miesta „SEE“ najmä:

- poskytujú ľahko dostupnú prvú konzultáciu projektovým žiadateľom;
- plnia úlohu poradcov pre nadnárodnú spoluprácu a zapájajú orgány zodpovedné za rozvoj na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a iných účastníkov;
- poskytujú pre program potrebné národné a regionálne dokumenty, nariadenia a strategické materiály;
- identifikujú cieľové skupiny a poskytujú programu kontaktné údaje;
- podporujú žiadateľov v hľadaní partnerov v príslušných krajinách a pomáhajú pri hľadaní synergií medzi žiadateľmi a projektmi;
- prispievajú k hodnoteniu projektových žiadostí v zmysle oprávnenosti partnerov a poskytujú dodatočné informácie na operatívnej báze (napr. informácie o relevantnosti projektových návrhov na národnej úrovni);
- pomáhajú pri identifikácii relevantných externých odborníkov (napr. pre hodnotenie projektov), ak je vyžadovaná monitorovacím výborom;
- zúčastňujú sa monitorovacích a riadiacich výborov ako pozorovatelia;

Vo vzťahu k organizácii podujatí, propagácii programu a jeho výsledkov kontaktné miesta:

- organizujú národné informačné aktivity a podporujú spoločný technický sekretariát pri organizácii a realizácii nadnárodných podujatí, nadnárodných školiacich seminárov a nadnárodných stretnutí organizovaných v členských štátoch;

- prispievajú k realizácii komunikačného a kapitalizačného plánu, zabezpečujú prebiehajúce využitie výsledkov programu na národnej i regionálnej úrovni a podporujú program pri šírení výstupov a výsledkov v členských štátoch;
- poskytovaním údajov a informácií prispievajú do časopisov, identifikujú cieľové skupiny pre komunikáciu a potreby informovanosti v členských štátoch;
- spoločne so spoločným technickým sekretariátom vytvárajú a udržiavajú spojenia so súvisiacimi tematickými informačnými platformami;
- spoločne so spoločným technickým sekretariátom vytvárajú a udržiavajú kontakty s regionálnymi a národnými spoluúčastníkmi;
- identifikujú informačné nedostatky, ako aj synergie medzi projektovými návrhmi a projektovými potrebami.

7.1.7 Národné výbory (NV)

Každý partnerský štát by mal ustanoviť národný výbor alebo uplatniť zodpovedajúce národné postupy v súlade s jeho inštitucionálnou štruktúrou za účelom zapojenia regionálnych a miestnych orgánov, rovnako ako príslušných sektorových orgánov, inštitúcií, mimovládnych organizácií a iných socioekonomických a inštitucionálnych partnerov, ktorí sú relevantní pre konkrétny partnerský štát.

Národné výbory alebo zodpovedajúce národné postupy v súlade príslušnou inštitucionálnou štruktúrou majú silný poradenský a podporný štatút. Nie sú oprávnené predvyberať projektové žiadosti, keďže výber projektov je výlučne v kompetencii monitorovacieho výboru. Národné výbory budú podporované príslušnými kontaktnými miestami „SEE“ a členmi monitorovacieho výboru z príslušného partnerského štátu. Budú založené úzke kontakty medzi spoločným technickým sekretariátom a príslušnými kontaktnými miestami „SEE“, ktoré budú zabezpečovať informácie a dokumenty pre národné výbory a naopak.

7.2 Príprava a výber projektov

Celkovým cieľom programu je realizovať kvalitné, na výsledok orientované nadnárodné projekty strategického charakteru, ktoré sú relevantné pre oblasť programu.

Príprava nadnárodných projektov bude v zodpovednosti monitorovacieho výboru za podpory spoločného technického sekretariátu a siete kontaktných miest „SEE“. Za účelom efektívneho vykonávania tejto úlohy môže monitorovací výbor vytvoriť špecifické podvýbory, ktoré zabezpečia vyvíjanie projektov a dohľad nad postupmi predkladania žiadostí a ich hodnotenia.

Monitorovací výbor môže taktiež pri vyvíjaní projektov zaviesť prístup „zhora-nadol“ za účelom dosiahnutia vysokej kvality nadnárodných projektov. Tento prístup môže okrem iného zahŕňať:

I. Vo vzťahu k štruktúre výziev na predkladanie projektov:

- **otvorené výzvy na predkladanie projektov** (zamerané na všetkých potenciálnych žiadateľov, aby predložili projektové návrhy zodpovedajúce programovým prioritám);
- **cielené výzvy na predkladanie projektov:**
 - zameranie na priority programu (príprava detailného opisu projektu);
 - zúženie cieľovej skupiny potenciálnych projektových partnerov;
 - stanovenie špecifických kritérií oprávnenosti vo vzťahu k počtu a typu partnerov (alebo štátov), aktivít, atď.
 - použitie výberových kritérií pre projekty počas neskoršieho hodnotiaceho a výberového procesu.

Príprava cielených výziev môže byť podporená tematickými seminármi za účasti subjektov zainteresovaných do programu (cieľové skupiny, odborníci, orgány riadenia programu, atď.) za účelom definovania potenciálnych oblastí strategickej spolupráce, ktorá môže slúžiť ako základ pre cielené výzvy.

II. Vo vzťahu k výberu projektov:

- *jednokrokový postup* predkladania žiadostí: všetci žiadatelia musia predložiť kompletnú projektovú žiadosť, ktorá slúži ako základ pre hodnotenie projektov a rozhodnutie monitorovacieho výboru.
- *dvojkrokový postup* predkladania žiadostí:
 - vyzýva potenciálnych žiadateľov predložiť tzv. projektový zámer, popisujúci ciele, partnerstvo, aktivity, očakávané výsledky, výstupy, a pod. v rámci budúcej nadnárodnej spolupráce;
 - predvýber projektových zámerov pre ďalší proces hodnotenia (v zmysle partnerstva, obsahu, výsledkov, atď.) a/alebo poskytnutie spätnej väzby žiadateľom vo forme návrhov a podmienok;
 - iniciovanie diskusie so žiadateľmi za účelom ich zorientovania a nasmerovania na vypracovanie nadnárodných projektov s vyššou kvalitou;
 - predloženie kompletnej projektovej žiadosti vedúcim partnerom.

Konečné rozhodnutie o schválení/zamietnutí projektov je v kompetencii monitorovacieho výboru. Monitorovací výbor, ak je to nevyhnutné, môže vytvoriť podvýbory a zapojiť do prípravy a hodnotenia projektov externých expertov.

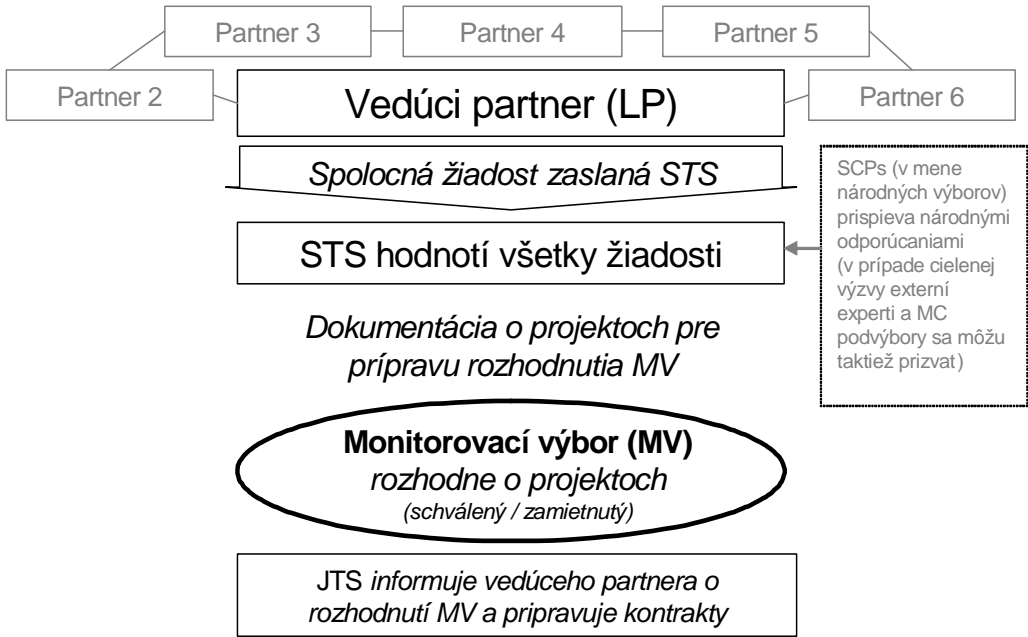
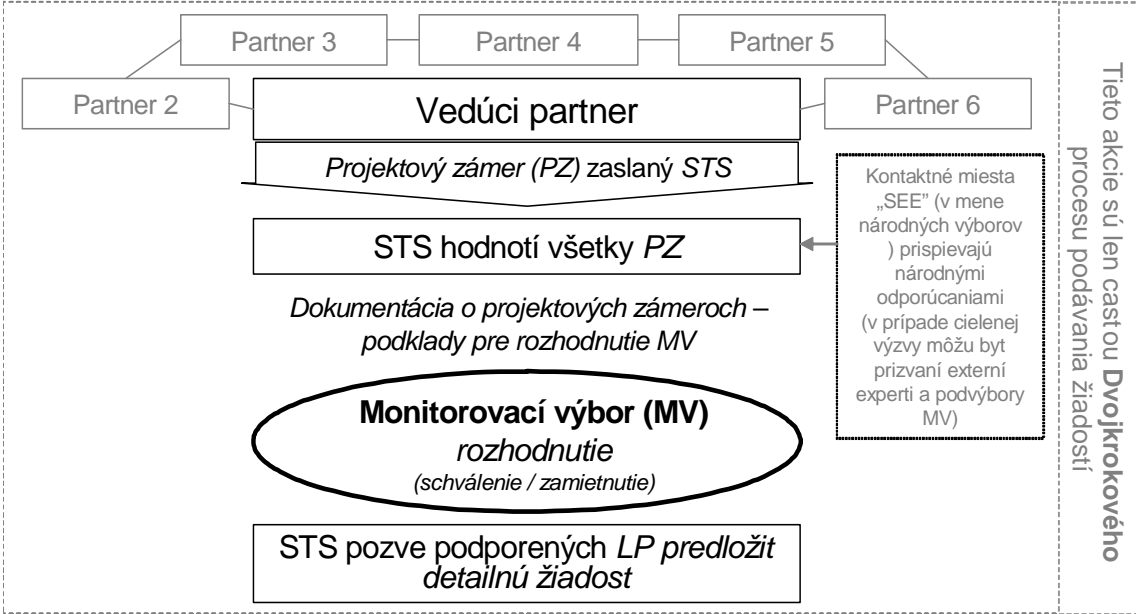
Detailné postupy pre prípravu projektov, predkladanie a výber budú vytvorené spoločným technickým sekretariátom (v prípade potreby s účasťou kontaktných miest „SEE), schválené monitorovacím výborom a budú oznámené potenciálnym žiadateľom vo forme detailného **Manuálu pre žiadateľov**.

Diagram 2: Výzvy na predkladanie projektových návrhov

Monitorovací výbor (MV)
rozhoduje o výzve

V případě **cielené výzvy** podvýbory (ustanovené MV) definují strategické cíle výzvy a připravují detailný popis očekávaných výsledků budoucích projektů. STS, Kontaktné miesta „SEE“, externí experti a účastníci tematických seminářů mohou přispívat k práci podvýborů.

STS vyhlásí výzvu

7.2.1 Príprava projektov

Subjektom, pripravujúcim projekty, bude poskytnutá podpora a pomoc. Táto podpora pozostáva z nasledujúcich častí:

- všetky partnerské štáty programu zabezpečia s podporou spoločného technického sekretariátu rozšírenie informácií o financovaní medzi potenciálnych žiadateľov. Všetky aktivity tohto druhu budú zakomponované do Plánu informovanosti a publicity, najmä v prípade využitia prostriedkov technickej pomoci;
- v zásade bude informácia o výzvach pre potenciálnych žiadateľov podaná spoločným technickým sekretariátom;
- kontaktné miesta „SEE“, rovnako ako spoločný technický sekretariát, zabezpečia sústavné informovanie zodpovedných orgánov partnerských štátov o príležitostiach zapojiť sa do prípravy projektu.

Počas prípravy projektov musia byť zabezpečené nasledujúce podmienky:

- všetci potenciálni žiadatelia a projektoví partneri dostanú rovnaké informácie bez ohľadu na ich sídlo;
- pomoc pri zakladaní partnerstiev prostredníctvom podpory pri hľadaní partnerov so záujmom o účasť, napr. pomocou databázy alebo stretnutí;
- poskytnutie technickej podpory projektom (vo forme modelových návrhov zmlúv, atď.).

7.2.2 Výber projektov

Výber projektov bude v kompetencii monitorovacieho výboru. Za účelom dosiahnutia programových cieľov bude monitorovací výbor vyhľadávať projekty so skutočným nadnárodným charakterom, zohľadňujúc:

- relevantnosť námetu/ témy
- konkrétnosť predpokladaných výsledkov a dopadov
- kvalitu partnerstva v projekte
- finančnú a ekonomickú efektívnosť v zmysle mobilizovaných zdrojov (finančných, personálnych a kultúrnych).

V rámci výberového procesu projektov sú pre dosiahnutie rozhodnutia o schválení žiadosti používané dva súbory kritérií. Prvý súbor pozostáva z **kritérií oprávnenosti** – z minimálnych požiadaviek, ktoré musí projekt spĺňať. Projekty, ktoré nespĺnia kritéria oprávnenosti, sú vyradené. Druhý súbor kritérií pozostáva z **kritérií kvality** – tieto kritériá tvoria základ hodnotenia žiadostí s cieľom dodania projektov s určitým hodnotením pre potrebu ich výberu.

Detailné kritériá (vrátane kritérií oprávnenosti a kvality) použité v procese výberu projektu budú vyvinuté spoločným technickým sekretariátom v spolupráci s kontaktnými miestami „SEE“ a potenciálnymi zainteresovanými podvýbormi a následne schválené monitorovacím výborom. Tieto kritériá budú oznámené potenciálnym žiadateľom vo forme detailného **Manuálu pre žiadateľov**.

Monitorovací výbor môže obmedziť rozsah oprávnených žiadateľov v danej výzve, berúc do úvahy špecifické podmienky danej výzvy.

Kritériá oprávnenosti

Nariadenie o ERDF, čl. 19. 1. Výber operácií

Operácie vybrané pre operačné programy zamerané na rozvoj cezhraničných činností, ako sa uvádza v článku 6 bode 1, a na vytváranie a rozvoj nadnárodnej spolupráce, ako sa uvádza v článku 6 bode 2, majú prijímateľov z aspoň dvoch krajín, pričom aspoň jedna je členským štátom, ktoré pri každej operácii spolupracujú najmenej dvomi z týchto spôsobov: spoločná príprava, spoločné vykonávanie, spoločný personál a spoločné financovanie.

Vybrané operácie, ktoré spĺňajú uvedené podmienky, možno vykonávať v jednej krajine, ak ich predložia subjekty z aspoň dvoch krajín.

- partneri z minimálne troch partnerských štátov, z ktorých najmenej jeden je z členského štátu EÚ;
- projekt priamo adresuje priority programu;
- partneri projektu sú oprávnení (podľa pravidiel oprávnenosti stanovených v operačnom programe a príslušnej výzve na predkladanie projektov);
- plánované refundované výdavky zo zdrojov Spoločenstva sú oprávnené (podľa pravidiel oprávnenosti stanovených vo výzve na predkladanie projektov);
- všetky relevantné nariadenia Komisie týkajúce sa oprávnenosti prijímateľa sú rešpektované so špeciálnym dôrazom na čl. 19 nariadenia o ERDF.

7.2.3 Oprávnení žiadateľa

Oprávnení projektoví partneri Operačného programu Juhovýchodná Európa sú:

- *verejné subjekty;*
- *subjekty verejného charakteru:*
akékoľvek právne subjekty riadené verejným alebo súkromným právom
 - (1) *založené pre špecifický účel dosiahnutia potrieb verejného záujmu, nemajúce priemyselný alebo obchodný charakter a*
 - (2) *majúce právnu subjektivitu a*
 - (3) *- buď financované z nosnej časti štátom, alebo regionálnym, prípadne miestnym orgánom, alebo iným orgánom riadeným verejným právom,*
 - alebo sú pod riadiacim dohľadom týchto orgánov,*
 - alebo majúce administratívne, riadiace alebo dozorné rady s viac ako polovicou členov menovaných štátom, regionálnymi alebo miestnymi orgánmi, alebo inými orgánmi riadenými verejným právom*

V súlade s čl. 2 všeobecného nariadenia môžu byť súkromné, verejné a subjekty verejného charakteru zapojené do projektov tiež ako partneri bez finančnej účasti alebo subdodávateľa – rešpektujú všetky relevantné národné predpisy a nariadenia Komisie (napr. verejné obstarávanie).

Všeobecné nariadenie, čl. 2

4. „Prijímateľ“ hospodársky subjekt, orgán alebo podnik, či už verejný alebo súkromný, zodpovedný za začatie alebo za začatie a vykonávanie operácií. V kontexte systémov pomoci podľa článku 87 zmluvy a prijímateľa verejné alebo súkromné spoločnosti, ktoré vykonávajú samostatný projekt a poberajú verejnú pomoc.

Okrem týchto všeobecných pravidiel oprávnenosti môže monitorovací výbor stanoviť špecifické pravidlá v prípade jednotlivých výziev.

7.2.4 Zapojenie zástupcov z iných nadnárodných programov

Zapojenie zástupcov z iných nadnárodných programov bude riadené v súlade príslušnými nariadeniami Komisie:

Nariadenie o ERDF, čl. 21

Osobitné podmienky upravujúce umiestnenie operácií

2. V kontexte nadnárodnej spolupráce a v riadne odôvodnených prípadoch môže EFRR financovať výdavky vynaložené zo strany partnerov nachádzajúcich sa mimo oblasti, ktorí sa na operáciách zúčastňujú, do limitu 20 % zo sumy jeho príspevku na daný operačný program, ak sú takéto výdavky prínosom pre regióny v oblasti cieľa spolupráce.

V náležité opodstatnených prípadoch program využije “ pravidlo 20% ”. Finančná účasť ostatných subjektov mimo oblasti programu je možná v prípade, ak príslušné kontrolné postupy a postupy auditu a príslušné právne systémy sú v súlade s požiadavkami stanovenými riadiacim orgánom. Súvisiace aktivity a platby budú podrobne monitorované a hlásené spoločným technickým sekretariátom počas celého programového obdobia.

Podrobné postupy použitia „pravidla 20 % ” budú pripravené monitorovacím výborom (za účasti spoločného technického sekretariátu a ďalších relevantných subjektov) a oznámené potenciálnym žiadateľom vo forme podrobného **Manuálu pre žiadateľov**.

7.3 Účasť partnerských krajín z nečlenských štátov EÚ

Účasť nečlenských štátov z juhovýchodnej Európy

Účasť nečlenských štátov v nadnárodných projektoch je kľúčový činiteľ v programe. Bez významnej účasti nečlenských štátov na úrovni programu a projektov bude mať program ťažkosti pri dosahovaní jeho cieľov. Preto by sa mal každý relevantný činiteľ (Komisia, partnerské štáty) usilovať počas celého programového obdobia zlepšiť príslušný legislatívny, inštitucionálny a finančný rámec pre ich zapojenie.

7.3.1 Účasť na úrovni programu

Cieľom programu je povzbudiť nečlenské štáty, aby sa plne zapojili do programu. Hneď, ako partnerský štát z programovej oblasti „Juhovýchodná Európa“ nominuje členov monitorovacieho

výboru a zriadi národný výbor (alebo zapojí národnú, regionálnu a miestnu úroveň iným vhodným spôsobom – pozri bod 1.7) je akceptovaný ako **plnoprávny člen** programu.

Plnoprávne členstvo poskytuje rovnaké práva a možnosti účasti na riadení programu. Každý partnerský štát programu môže delegovať členov do podvýborov monitorovacieho výboru, podieľať sa na rozhodovaní, vytvárať rovnaké štruktúry na národnej úrovni (vytvárať kontaktné miesta „SEE“, atď.).

Pre partnerské krajiny programu so štatútom kandidáta alebo potenciálneho kandidáta EÚ môže byť plné členstvo v programe dôležitým stupňom v príprave na pristúpenie.

Predsedičke úlohy programu – rotujúce medzi partnerskými štátmi na ročnom princípe – môžu taktiež umožniť inštitucionálne zapojenie nečlenských štátov. Majúc dve krajiny vystupujúce spoločne v úlohe predsedu a spolupredsedu, povedomie a pripravenosť spolupredsedenstva nečlenského štátu môže výrazne vzrásť.

7.3.2 Účasť na úrovni projektu – financovanie

Kľúčová otázka zapojenia nečlenských krajín na úrovni projektov je pochopiteľne financovanie účasti projektových partnerov. Počas obdobia implementácie programu musia byť nájdené a aplikované riešenia dovoľujúce čo najharmonizovanejšie riadenie rôznych fondov na úrovni programu a také spôsoby, ktoré sa čo najviac približujú spôsobu riadenia projektov ERDF. Za účelom dosiahnutia tohto cieľa je nevyhnutná blízka spolupráca medzi riaditeľstvami Európskej komisie a príslušnými zmluvnými orgánmi jednotlivých fondov, orgánmi riadenia programu (RO, STS), monitorovacím výborom a relevantnými národnými orgánmi. Kľúčovým prvkom tejto spolupráce je umožnenie priameho denného kontaktu členov monitorovacieho výboru z nečlenských štátov s inštitúciami zodpovednými za finančné zdroje daného nečlenského štátu. Financovanie kontaktných miest „SEE“ v nečlenských štátoch by malo byť poskytnuté príslušnými externými a národnými finančnými nástrojmi.

Zdroje financovania účasti projektových partnerov z nečlenských štátov by mali pochádzať, pokiaľ možno, z iných zdrojov Spoločenstva (IPA, atď.), alokovaných na úrovni programu. Pre rýchle a jednoduché zapojenie partnerov z nečlenských štátov môže byť uplatnené príslušné pravidlo o flexibilitě ERDF, hoci to umožňuje len veľmi obmedzenú účasť vzhľadom na finančné a obsahové aspekty.

7.3.2.1 ERDF – aplikácia pravidiel o 10-percentnej flexibilitě

Nariadenie o ERDF, čl. 21

3. V kontexte cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce môže EFRR financovať výdavky vynaložené pri vykonávaní operácií alebo častí operácií na území krajín mimo Európskeho spoločenstva do limitu 10 % zo sumy jeho príspevku na daný operačný program, ak ide o operácie v prospech regiónov Spoločenstva.

4. Členské štáty zabezpečia zákonnosť a riadnosť týchto výdavkov. Riadiaci orgán potvrdí výber operácií mimo oprávnených oblastí, ako sa uvádza v odsekoch 1, 2 a 3.

Aby sa povzbudilo zapojenie partnerov z nečlenských štátov v programe, malo by sa použiť pravidlo o „10-percentnej flexibilitě“ prostredníctvom použitia rozpočtu ERDF na financovanie externých výdavkov v rámci projektu. Je to najrýchlejší a najjednoduchší finančný nástroj na zapojenie partnerov z nečlenských štátov. Na úrovni programu by mal byť vypracovaný dohodnutý obmedzený súbor oprávnených nákladov zavádzajúci limitácie vo vzťahu k všeobecným pravidlám na úrovni programu. Úžitok v prospech územia Európskej únie použitím zdrojov ERDF mimo jej územia musí byť monitorovaný tak pri výbere projektu, ako aj pri overovaní projektových výdavkov. Celkovú zodpovednosť za manažment externých výdavkov projektu prostredníctvom 10-percentného pravidla má vedúci partner z príslušnej členskej krajiny.

Vo všeobecnosti bude 10-percentné pravidlo flexibility dostupné pre všetky projekty, t.j. všetky projekty budú mať možnosť naplánovať výdavky vo výške 10 % z ich ERDF rozpočtu mimo územia EÚ. Monitorovací výbor má však právo prispôbiť tento všeobecný princíp počas implementácie programu a znížiť, prípadne zvýšiť percentá pre jednotlivé výzvy. V každom prípade musí monitorovací výbor rešpektovať limit 10 % flexibility na úrovni rozpočtu programu.

Detailné postupy ohľadom použitia „10-percentného pravidla“ budú vypracované riadiacim orgánom a spoločným technickým sekretariátom so zapojením ďalších relevantných subjektov a následne budú prístupné potenciálnym žiadateľom vo forme podrobných **Manuálov pre žiadateľov**.

7.3.2.2 IPA financovanie

Európska komisia poskytuje na úrovni programu zdroje nástroja predvstupovej pomoci (IPA) pre financovanie účasti nečlenských partnerských štátov.

Spoločné riadenia zdrojov ERDF a IPA bude založené na nasledovných princípoch:

- spoločný systém predkladania a výberu projektu: projektívni partneri musia predložiť jeden spoločný formulár žiadosti (resp. projektový zámer); nečlenské štáty budú zapojené do hodnotenia a výberu projektov na úrovni programu;
- ako všeobecné pravidlo budú zmluvy IPA riadené rešpektujúc nariadenia IPA. Niektoré úlohy týkajúce sa zmlúv, implementácie alebo monitorovania môžu byť delegované na riadiaci orgán a spoločný technický sekretariát;
- orgány riadenia programu, partnerské štáty a Európska komisia budú hľadať ďalšie riešenia riadenia externých zdrojov s cieľom integrovania existujúcich – tieto budú dopracované v priebehu programového obdobia.

Projektový manažment

Možnosť iniciovať projekty a pôsobiť ako vedúci partner bude otvorená pre všetky oprávnené organizácie programu. V projektovom partnerstve s partnermi z členských štátov aj nečlenských štátov bude vedúci partner pochádzajúci z nečlenskej krajiny vystupovať len ako „funkčný vedúci partner“ nakoľko nemôže prevziať finančnú zodpovednosť za zdroje ERDF. V takýchto projektoch bude potrebný osobitný „finančný vedúci partner“ z členského štátu pre riadenie zdrojov ERDF:

Postupy pri uzatváraní zmlúv

Pre časti projektu financované prostredníctvom IPA/ENPI budú zmluvy uzatvorené osobitne od ERDF častí projektu. Zmluvný orgán pre tieto zdroje v príslušnej krajine prijímajúcej IPA/ENPI fondy bude stanovený príslušnými nariadeniami. Spoločný technický sekretariát programu môže podporiť postupy pri uzatváraní zmlúv v rámci zdrojov IPA/ENPI. Postupy pri uzatváraní zmlúv budú harmonizované do maximálnej možnej miery.

V rámci programu sa predpokladá výrazné zdokonalenie harmonizácie postupov. Napríklad úlohy uzatvárania zmlúv a implementácie IPA môžu byť na základe osobitej dohody čiastočne alebo úplne delegované Európskou komisiou na riadiaci systém programu (riadiaci orgán a spoločný technický sekretariát).

Právne záväzná zmluva medzi riadiacim orgánom a vedúcim partnerom projektu bude prostredníctvom spoločného technického sekretariátu zaznamenaná do monitorovacieho systému programu.

Správy o projekte

Správy súvisiace so žiadosťami o platbu predloženými vedúcimi partnermi budú pripravené oddelene pre ERDF a IPA kontrakty. V prípade projektov financovaných z ERDF a IPA spoločne by mala byť vedúcim partnerom/ funkčným vedúcim partnerom **dodatočne** pripravená spoločná správa o aktivitách, ktorá by mala pokrývať projektové aktivity ako celok, finančný pokrok a realizáciu partnerstva.

7.3.2.3 ENPI a iné finančné zdroje

Za účelom umožnenia účasti partnerov z nečlenských štátov sa považuje za potrebnú ďalšia integrácia zdrojov Európskej komisie alebo národných zdrojov. Vhodnejšie je integrovať tento druh dodatočných zdrojov na úrovni programu. Zapojenie zdrojov ENPI do programu by program uvítal a riešenia ohľadom tohto finančného vstupu by mohli byť vypracované v priebehu programového obdobia.

7.4 Informovanosť a publicita

Informačná stratégia a publicita programu by mala prebiehať v súlade s príslušnými nariadeniami Európskej komisie:

Všeobecné nariadenie, čl. 69

Informovanie a publicita

1. Členský štát a riadiaci orgán pre operačný program poskytujú informácie a publicitu o spolufinancovaných programoch. Tieto informácie sú adresované občanom Európskej únie a prijímateľom s cieľom zdôrazniť úlohu Spoločenstva a zabezpečiť transparentnosť pomoci z fondov.

Komisia prijme pravidlá vykonávania tohto článku v súlade s postupom uvedeným v článku 103 ods.

2. Riadiaci orgán pre operačný program je zodpovedný za jeho publicitu v súlade s pravidlami vykonávania tohto nariadenia, ktoré Komisia prijala v súlade s postupom uvedeným v článku 103 ods. 3.

Podrobné ustanovenia a požiadavky týkajúce sa informovanosti a publicity sú uvedené v čl. 2 - 9 implementačného nariadenia.

Celková stratégia informovanosti a publicity pre celé programové obdobie bude vytvorená a predložená monitorovaciemu výboru na schválenie po odsúhlasení operačného programu Európskou komisiou. Podrobný ročný plán informovanosti a publicity bude vytvorený spoločným technickým sekretariátom (so zapojením kontaktných miest „SEE“) a bude podkladom pre schválenie monitorovacím výborom.

Ciele

Všeobecným cieľom stratégie informovanosti a publicity je zdôrazniť úlohu Spoločenstva a proaktívnym šírením informácií a poskytovaním platform, ktoré stimulujú výmenu skúseností s cieľom zvýšiť povedomie širokej verejnosti zabezpečiť, že podpora fondov je transparentná.

K všeobecným cieľom stratégie informovanosti a publicity patrí:

- šírenie informácií o možnostiach tohto programu a zabezpečovanie transparentnosti pre cieľové skupiny programu vrátane relevantných účastníkov z pohľadu špecifických programových priorít;
- zvyšovanie povedomia širokej verejnosti o výsledkoch a úžitkoch dosiahnutých nadnárodnými projektmi;
- správne a včasné informovanie potenciálnych prijímateľov o pravidlách a postupoch s cieľom zabezpečiť riadnu realizáciu projektov.

Cieľové skupiny

Komunikácia by mala byť predovšetkým smerovaná k potenciálnym žiadateľom a prijímateľom s cieľom zabezpečiť ich riadnu a včasnú informovanosť o príležitostiach financovania a výzvach na predkladanie projektov so súčasným ubezpečením sa o pochopení administratívnych postupov z ich strany.

Druhou cieľovou skupinou je široká verejnosť ako nepriamy prijímateľ, ktorá by si mala uvedomovať výsledky a úžitky dosiahnuté prostredníctvom projektov. Informácie o výsledkoch projektov by taktiež mali byť poskytnuté inštitúciám zapojeným do tvorby politík a stratégií v oblastiach súvisiacich

s prioritami programu.

7.5 Implementácia na úrovni projektu a finančné riadenie na úrovni programu

7.5.1 Implementácia na úrovni projektu

Realizácia projektu od uzavretia zmluvy až po ukončenie, ako aj povinnosti týkajúce sa podávania správ a platieb z fondov budú vykonávané v súlade s ustanoveniami a pravidlami platnými pre finančné nástroje programu (ERDF, IPA, atď.).

7.5.1.1 Princíp vedúceho partnera

V súlade s čl. 20 nariadenia o ERDF tvorí princíp vedúceho partnera základnú požiadavku pre všetky finančné operácie financované programom.

Projekt bude reprezentovaný vedúcim partnerom, ktorý bude vystupovať ako jediný priamy kontakt medzi samotným projektom a riadiacimi štruktúrami programu. Je zodpovednosťou vedúceho partnera, aby vytvoril vo vzťahu k spolupráci dobre fungujúce konzorcium založené na partnerstve, a tým zabezpečil plynulú realizáciu projektu.

7.5.1.2 Postupy uzatvárania zmlúv

Na základe oficiálneho schválenia projektu monitorovacím výborom pripraví spoločný technický sekretariát zmluvu medzi riadiacim orgánom a vedúcim partnerom projektu pre prostriedky ERDF. Riadiaci orgán znáša právnu zodpovednosť za zmluvu zo strany programu a rozhoduje o orgáne zodpovednom za podpísanie zmluvy v jeho zastúpení. Riadiaci orgán/ spoločný technický sekretariát budú používať formulár zmluvy schválený monitorovacím výborom. Právne záväzná zmluva k projektu bude prostredníctvom spoločného technického sekretariátu zahrnutá do monitorovacieho systému programu.

7.5.1.3 Správy o projekte

Podávanie správ súvisiace s podaním žiadosti o platbu vedúcimi partnermi budú pripravované zvlášť pre ERDF zmluvu a IPA zmluvu. V prípade financovania projektu spoločne z ERDF a IPA budú doplnkovo každých 6 mesiacov pripravované priebežné správy vedúcim partnerom/ funkčným vedúcim partnerom pre všetky projektové aktivity, finančný postup a realizáciu partnerstva.

Povinnosti pri podávaní správ – ERDF

Správy o projekte a žiadosti o platbu budú navzájom spoločne prepojené počas implementačnej fázy. Z toho dôvodu môže vedúci partner projektu požiadať o platbu z ERDF, ak sa preukáže realizáciou aktivít, tak ako sa uvádza v pláne aktivít projektu.

Správy o projekte a žiadosti o platbu budú predkladané v pravidelných intervaloch každý rok v priebehu implementácie projektu. Záverečná správa bude predložená spoločne s poslednou žiadosťou o platbu v priebehu 3 mesiacov po ukončení projektu. Konečné termíny na predkladanie správ budú

uvedené v zmluvách medzi riadiacim orgánom a vedúcim partnerom. Podrobné pravidlá v súvislosti s podávaním správ, vrátane zoznamu orgánov zodpovedných za overovanie výdavkov na národnej úrovni, budú uvedené v spoločných „Manuáloch kontroly“ programu.

7.5.2 Kontrolné systémy pre overovanie výdavkov

V súlade s čl. 16 nariadenia o ERDF si každý členský štát zriadi systém kontroly, ktorý umožní overovať výdavky na národnej úrovni.

V súlade s čl. 13 implementačného nariadenia bude overovanie prebiehajúce na národnej úrovni zahŕňať administratívne, finančné, technické a fyzické hľadiská operácií. Overovanie zabezpečí, že overované výdavky sú reálne, tovary a služby boli poskytnuté a operácie a výdavky vyhovujú relevantným predpisom Spoločenstva a vnútroštátnym predpisom členských štátov. Proces overovania vykonávaný kontrolórmí na národnej úrovni zahŕňa 100% administratívne overovanie a kontroly na mieste podľa potreby.

Riadiaci orgán, spoločný technický sekretariát a certifikačný orgán by mali byť pravidelne informované o systémoch finančnej kontroly zriadených v jednotlivých členských štátoch.

Za účelom zabezpečenia všeobecného porozumenia jednotlivým pravidlám kontroly na národnej úrovni bude na programovej úrovni vypracovaný „**Manuál kontroly**“, zahŕňajúci podrobný kontrolný zoznam. „Manuál kontroly“ bude tvoriť základ pre manuály pripravované na národnej úrovni, pričom tieto musia byť vypracované v súlade s relevantnými nariadeniami Európskej komisie a vnútroštátnymi predpismi. Manuály kontroly budú v potrebnom čase sprístupnené aj na webovej stránke programu.

Predstavitelia kontrolórov z každého členského štátu, ktorý je zapojený do programu, vytvoria **pracovnú skupinu**. Práca tejto skupiny bude koordinovaná a podporovaná spoločným technickým sekretariátom. Počas programového obdobia budú organizované pravidelné konzultácie pre členov pracovnej skupiny.

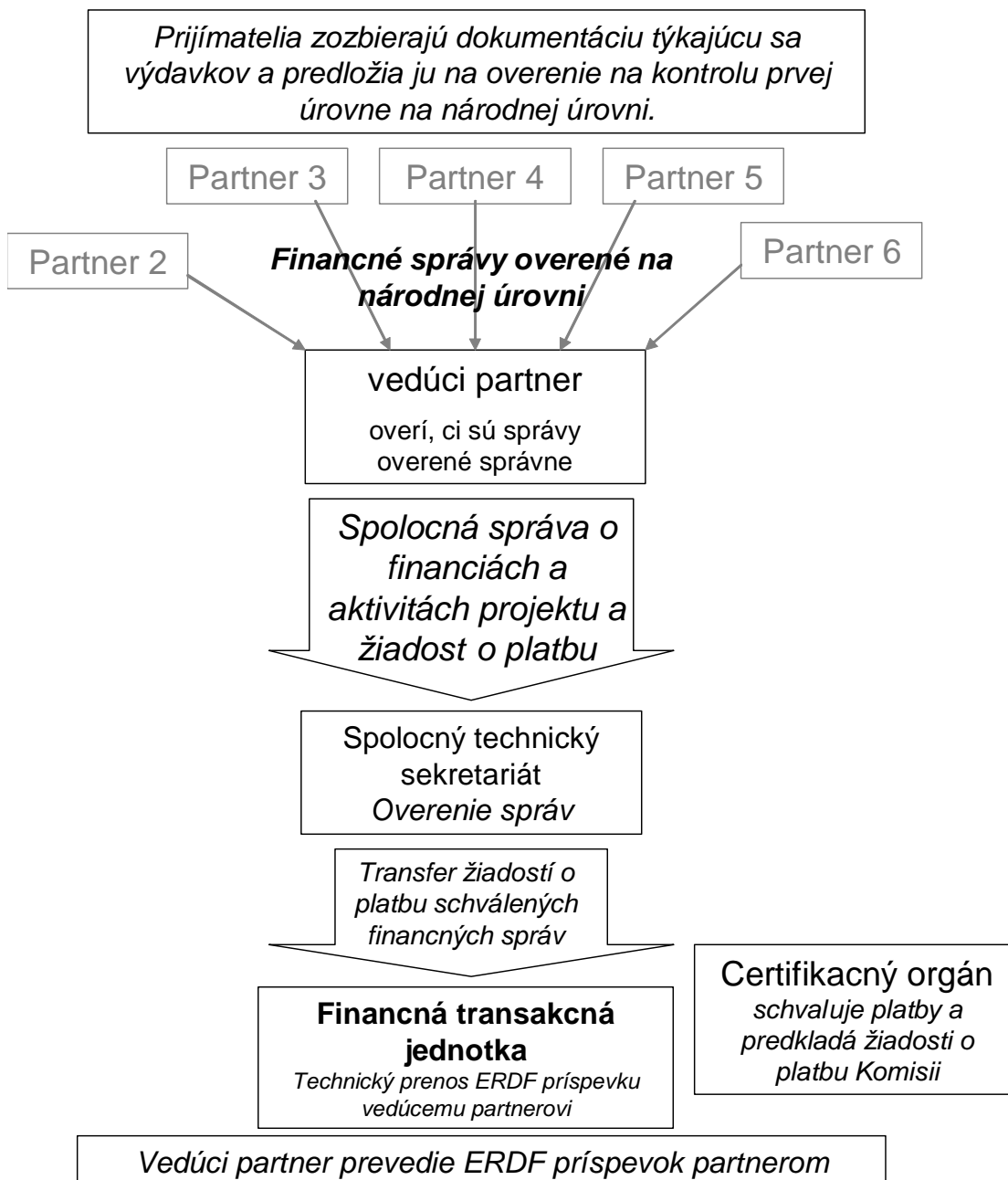
7.5.3 Popis finančných tokov ERDF a postupov z projektovej na programovú úroveň

Finančné riadenie projektov, zahŕňajúc platby z fondov ERDF a IPA, bude prebiehať oddelene v súlade s relevantnými nariadeniami.

Jednotlivé kroky finančného toku prostriedkov ERDF sú znázornené v nasledujúcej schéme.

Diagram 3: Finančné riadenie projektov (ERDF časť)

Finančné riadenie projektov (ERDF cast)

7.5.3.1 Platby vedúcemu partnerovi

a) Kontrolór overí faktúry, alebo účtovné dokumenty dostatočne rovnocennej preukázateľnej hodnoty, predložené prijímateľom a overí dodávku tovarov a spolufinancovaných služieb, správnosť

preukázaných výdavkov a súlad týchto výdavkov so súvisiacimi operáciami, alebo časťami operácií s predpismi Spoločenstva a s vnútroštátnymi predpismi členského štátu;

b) Po oficiálnom prijatí overenej žiadosti o platbu predloženej partnermi, vedúci partner vypracuje a predloží žiadosť o platbu na projektovej úrovni spoločnému technickému sekretariátu;

c) Po ďalšej kontrole žiadostí o platbu a súvisiacich správ projektu posunie spoločný technický sekretariát žiadosti o platbu Finančnej transakčnej jednotke. V priebehu podávania žiadostí o finančné prostriedky vystaví Finančná transakčná jednotka prostredníctvom monitorovacieho systému programu požiadavku na presun ERDF príspevku z certifikačného orgánu, čoho výsledkom je schválenie platieb certifikačným orgánom a presun ERDF príspevku z účtu programu spravovaného certifikačným orgánom na technický disponibilný bankový účet Finančnej transakčnej jednotky.

Po schválení certifikačným orgánom prevedie Finančná transakčná jednotka platby príspevku ERDF vedúcim partnerom. Realizácia platobného postupu je podporovaná monitorovacím a informačným systémom programu. Projektové žiadosti o platbu a konkrétne stupne postupov sú zadane v monitorovacom systéme, takže môžu byť aj neskôr vyhladané.

d) Vedúci partner prevedie ERDF príspevok partnerom zúčastňujúcim sa operácií.

7.5.3.2 Finančné postupy na úrovni programu (ERDF), postup certifikácie

ERDF príspevok je vyplácaný na jeden účet zriadený a spravovaný certifikačným orgánom. Platby Európskej komisie majú formu zálohových platieb, priebežných platieb a záverečnej platby.

Na základe potvrdených a oprávnených výdavkov overených spoločným technickým sekretariátom, ktoré musia byť doložené potvrdenými faktúrami alebo účtovnými dokumentmi rovnocennej dôkaznej hodnoty, vypracuje riadiaci orgán prehlásenie o výdavkoch. Prehlásenie o výdavkoch bude zahŕňať pre každú prioritnú os celkovú sumu oprávnených výdavkov, ktoré boli vyplatené vedúcimi prijímateľmi alebo prijímateľmi realizujúcimi operácie a zodpovedajúci príspevok verejných zdrojov. Na základe prehlásenia o výdavkoch predloženom riadiacim orgánom vypracuje certifikačný orgán žiadosť o platbu a o overenie výdavkov a spoločne ich predloží Európskej komisii.

Na podporu certifikačných aktivít certifikačného orgánu prevádzkuje riadiaci orgán verifikačný systém projektových správ. Pred zostavením prehlásenia o výdavkoch pripraví riadiaci orgán verifikačnú správu postupov a verifikácií prebiehajúcich v súvislosti s výdavkami zahrnutými v prehlásení o výdavkoch. Za účelom získania dostatočných informácií pre potvrdenie a verifikáciu výdavkov bude riadiaci orgán požadovať zo strany partnerských štátov informácie vo forme verifikačnej správy.

Za účelom podpory certifikačných aktivít prevádzkuje certifikačný orgán systém, vykonáva kontroly a vykonáva tzv. "obhliadky" na spoločných riadiacich štruktúrach zúčastňujúcich sa finančného riadenia programu.

7.6 Monitorovanie a hodnotenie

7.6.1 Monitorovanie

V súlade s čl. 66 (2) všeobecného nariadenia uskutočňujú riadiaci orgán a monitorovací výbor monitorovanie vo vzťahu k finančným ukazovateľom a ukazovateľom, ktoré sú definované v kapitole operačného programu venovanej stratégiám.

Systém indikátorov

Pre operačný program bude zavedená podskupina kvantifikovaných ukazovateľov s ohľadom na všeobecné minimálne kľúčové ukazovatele vyžadované Európskou komisiou (Nové programové obdobie 2007 – 2013: Metodologické pracovné dokumenty, Pracovný dokument č. 2, 1. jún 2006). Ex-ante kvantifikácia cieľov je založená na dvoch parametroch - finančnej váhe prioritných osí a priemernom rozsahu projektu, vychádzajúc z predchádzajúcich skúseností.

Kompletný súbor ukazovateľov bude ďalej rozvíjaný v špecifickom manuáli. Kompletný súbor ukazovateľov slúži pre interné potreby riadenia programu a vytvára nevyhnutné základy pre podávanie správ a komunikačné potreby za účelom dosiahnutia úspechov programu viditeľných pre projektových partnerov a širokú verejnosť. Úloha kompletného súboru ukazovateľov môže byť v prípade potreby kvantifikovaná ex-ante pre interné potreby. Kompletný súbor ukazovateľov nie je súčasťou operačného programu.

Ukazovatele budú umožňovať meranie pokroku vo vzťahu k „nulovému stavu“ a efektívnosti implementovania cieľov priorit. Spoločný technický sekretariát bude monitorovať tieto ukazovatele.

Výročná správa o implementácií

V súlade s čl. 67 všeobecného nariadenia musí byť zostavená výročná správa a záverečná správa o implementácii. Výročné správy zostavuje spoločný technický sekretariát, pričom budú overené a predložené riadiacim orgánom a následne schválené monitorovacím výborom pred samotným zaslaním Európskej komisii.

Monitorovanie na úrovni projektu

Dôvodom monitorovania projektov je dohliadanie nad postupom projektu vo vzťahu k výdavkom, využitiu zdrojov, realizácii aktivít, poskytovaniu výsledkov a riadeniu rizík. Monitorovacie aktivity projektu predpokladajú systematické a kontinuálne zbieranie informácií, vstupných dát do monitorovacieho systému, analyzujú hodnotu ukazovateľov definovaných v projekte a využívajú systém podporujúci efektívne rozhodovanie.

Spoločný technický sekretariát môže prostredníctvom monitorovania ukazovateľov v projekte periodicky preskúmať pokrok projektu a jeho realizáciu a vykonávať dôležité rozhodnutia za účelom udržiavania správneho napredovania projektu.

7.6.1.2 Monitorovanie programu a informačný systém

Riadiaci orgán je zodpovedný za zriadenie systému pre zozbieranie dôveryhodných finančných a štatistických informácií o implementácii pre potrebu monitorovacích ukazovateľov a pre hodnotenie a

preposielanie týchto dát v súlade s dohodou odsúhlasenou medzi členskými štátmi a Európskou komisiou o používaní počítačového systému, ktorý umožní vzájomnú výmenu informácií.

Spoločný monitorovací a informačný systém programu bude založený na riadení informačného systému, ktorý umožní zozbierať a monitorovať údaje na nadnárodnej úrovni. Účelom systému je poskytnúť kompetentným orgánom (monitorovaciemu výboru, riadiacemu orgánu, certifikačnému orgánu, orgánu auditu, spoločnému technickému sekretariátu, Finančnej transakčnej jednotke, kontaktným miestam „SEE“) praktický nástroj na vykonávanie ich úloh a môže napomôcť rozvíjať komunikáciu a tok informácií medzi partnerskými štátmi. Systém bude podporovať projektový cyklus a zároveň implementáciu programu.

Vývoj a implementácia monitorovacieho a informačného systému programu by mali byť riadené spoločným technickým sekretariátom a financované z technickej pomoci.

7.6.1.3 Elektronická výmena dát

Elektronická výmena údajov medzi SFC (orig. „Structural Funds Common database“ – Spoločná databáza štrukturálnych fondov) a riadiacimi štruktúrami programu je vyžadovaná v súlade s čl. 39 implementačného nariadenia. Po zostavení monitorovacieho a informačného systému programu bude v spolupráci s Európskou komisiou rozhodnuté o účinnom spôsobe výmeny údajov.

Počítačový systém pre výmenu údajov bude vytvorený ako nástroj pre výmenu všetkých údajov vzťahujúcich sa k operačnému programu. Používaný počítačový systém musí spĺňať všetky bezpečnostné štandardy a zabezpečiť tak, že dokumenty budú vyhovovať národným právnym požiadavkám a budú dôveryhodným zdrojom pre účely auditu.

7.6.2 Hodnotenie

Cieľom hodnotenia je zvýšiť kvalitu, efektívnosť a dôslednosť pri využívaní prostriedkov, stratégie a implementácie programu. Hodnotenie bude v súlade s čl. 48 všeobecného nariadenia vykonávané pred (ex – ante hodnotenie), v priebehu a po (ex – post hodnotenie) programového obdobia. Členské štáty poskytnú podklady potrebné na vykonanie hodnotení, zabezpečia zber a zhromažďovanie potrebných údajov a použijú pritom rôzne druhy informácií poskytovaných monitorovacím systémom.

Výsledky hodnotenia budú poskytnuté monitorovaciemu výboru a Európskej komisii a budú uverejnené na web stránke programu.

Hodnotenie bude financované z rozpočtu technickej pomoci programu.

7.7 Špecifické pravidlá implementácie pre rozpočet technickej pomoci (TP)

Technická pomoc je potrebná pre fungovanie spoločných štruktúr v priebehu implementácie programu (riadiaci orgán, spoločný technický sekretariát a zčasti kontaktné miesta „SEE“). Prihliadajúc na rozsah a rôznorodosť programového územia je pre prioritu „technická pomoc“ alokovaných 6% z ERDF prostriedkov.

Rozpočet technickej pomoci bude využívaný pre prípravu, riadenie, implementovanie, monitorovanie, kontrolovanie a hodnotenie programu. Spoločný technický sekretariát by mal poskytovať podporu pre účinnú implementáciu programu koordinovaním nadnárodnej spolupráce na úrovni programu.

Okrem iného by mal byť rozpočet TP využitý pre úlohy, ktoré napomáhajú plneniu cieľov zabezpečenia korektnej implementácie programu na úrovni prípravy projektov (t.j. tematické semináre, informačné a publikačné opatrenia, hodnotenie) a zvyšovaniu celkovej kvality financovaných projektov.

Za účelom zabezpečenia efektívneho riadenia programu budú vykonávané v rámci rozsahu TP nasledujúce aktivity:

- aktivity súvisiace s prípravou, výberom, hodnotením a podporou projektov;
- aktivity na podporu a využitie výsledkov programu;
- aktivity spojené s podporou spoločných štruktúr;
- riadenie a práca spoločného technického sekretariátu, zahŕňajúc personálne štruktúry pri plnení horizontálnych úloh;
- aktivity zahŕňajúce stretnutia monitorovacieho výboru a podvýborov v spojitosti s intervenciami;
- výkon kontrolných operácií ako aj kontrol na mieste;
- audit a hodnotenie operácií a programu (napr. environmentálny monitoring v prípade potreby);
- zostavenie, spravovanie a prevádzkovanie spoločného monitorovacieho a informačného systému pre riadenie, podporu a hodnotenie programu;
- príprava správ a štúdií (napr. výročné správy, priebežné hodnotenie, atď.) a ďalších externých expertíz podporujúcich realizáciu programu, príprava ďalších nadnárodných programov po r. 2013;
- informačné a publikačné aktivity;
- podpora a pomoc potenciálnym projektovým partnerom.

7.7.1 Rozpočet technickej pomoci

6% z príspevku ERDF bude použitých na financovanie technickej pomoci, s 25% mierou národného spolufinancovania. Členské partnerské štáty EÚ prevedú každoročne ich podiel na spolufinancovanie na samostatný účet v banke.

7.7.2 Spravovanie technickej pomoci

Aktivity spadajúce pod technickú pomoc budú vykonávané a financované na projektovom princípe. Riadenie všetkých aktivít v programe (napr. práca spoločného technického sekretariátu, zahŕňajúca aktivity na rozvoj a riadenie monitorovacieho systému, alebo nadnárodná príprava projektov kontaktnými miestami „SEE“, atď.) budú refundované z technickej pomoci a pripravené vo forme „projektov technickej pomoci“. Projektové plány technickej pomoci budú zahŕňať:

- ciele
- aktivity
- cieľové skupiny
- predpokladané výdavky atď.

Projekty technickej pomoci sú implementované riadiacimi programovými štruktúrami. Návrhy projektov technickej pomoci musia byť predtým schválené monitorovacím výborom. Výdavky vzniknuté počas realizácie projektov budú refundované z programu. Refundácia sa bude uskutočňovať na základe vzniknutých výdavkov a tie budú predmetom pravidelnej kontroly. Riadiace štruktúry programu

implementujúce projekty technickej pomoci musia dodržiavať programové pravidlá oprávnenosti a postupy.

7.8 Audity

7.8.1 Audity operácií

*Implementačné nariadenie, čl. 16
Audity operácií*

1. Audity uvedené v článku 62 ods. 1 písm. b, nariadenia (ES) č. 1083/2006 sa vykonávajú každých dvanásť mesiacov od 1. júla 2008 na vzorke operácií vybraných pomocou metódy, ktorú stanoví alebo schváli orgán v súlade s článkom 17 tohto nariadenia.

Audity sa vykonávajú na mieste na základe dokumentácie a záznamov, ktoré vedie prijímateľ. Pri auditoch sa overuje splnenie nasledujúcich podmienok:

- operácia spĺňa výberové kritéria pre operačný program, bola vykonaná v súlade so schvaľovacím rozhodnutím a vyhovuje všetkým uplatniteľným podmienkam, týkajúcim sa funkčnosti a používania, alebo cieľom, ktoré sa majú dosiahnuť;
- vykázané výdavky zodpovedajú účtovným záznamom a podkladovým dokumentom, ktoré vlastní prijímateľ;
- výdavky, ktoré vykazuje prijímateľ, sú v súlade s pravidlami Spoločenstva a s vnútroštátnymi pravidlami;
- príspevok z verejných zdrojov bol prijímateľovi vyplatený.

Keď sa javí, že zistené problémy sú systémového charakteru a teda predstavujú riziko aj pre iné operácie v rámci operačného programu, orgán auditu zabezpečí vykonanie ďalšieho preskúmania, vrátane ďalších auditov, ak je to potrebné, s cieľom zistiť rozsah týchto problémov. Príslušné orgány vykonajú nevyhnutné preventívne a nápravné kroky.

Metóda výberu vzoriek operácií pre výkon auditu by mala byť v súlade s čl. 17 implementačného nariadenia. Skupina auditorov zložená z predstaviteľov členských štátov napomáha orgánu auditu, tak ako je to uvedené v bode 7.1.4.

7.9 Nezrovnalosti a návrat neoprávnene vyplatených prostriedkov

Podrobné usmernenia vo vzťahu k zodpovednostiam za nezrovnalosti budú súčasťou memoranda o porozumení k programu.

7.9.1 Definícia

Všeobecné nariadenie, čl. 2 (7)

„Nezrovnalosť“: akékoľvek porušenie ustanovení práva Spoločenstva, ktoré vyplýva z konania alebo opomenutia hospodárskeho subjektu, dôsledkom čoho je alebo by bolo poškodenie všeobecného rozpočtu Európskej únie zaťažením všeobecného rozpočtu neoprávnenou výdavkovou položkou.

Zodpovednosti týkajúce sa zaobchádzania s nezrovnalosťami sa riadia dvomi hlavnými povinnosťami, jednou je podávanie správ Európskej komisii a druhou je vymáhanie neoprávnene vyplatených prostriedkov.

7.9.2 Podávanie správ

Implementačné nariadenie, čl. 28

1. Bez toho, aby boli dotknuté ďalšie povinnosti na základe článku 70 nariadenia (ES) č. 1083/2006, do dvoch mesiacov od ukončenia každého štvrťroka členské štáty podajú Komisii správu o všetkých nezrovnalostiach, ktoré boli predmetom prvého správneho alebo súdneho nálezu.

4. Nezrovnalosti, ktoré súvisia s operačnými programami na základe cieľa európskej územnej spolupráce, oznamuje členský štát, v ktorom prijímateľ zaplatil výdavok pri vykonávaní operácie. Členský štát súčasne informuje riadiaci orgán, certifikačný orgán pre daný program a orgán auditu.

Členský štát pošle štvrťročne kópiu jeho správ riadiacemu orgánu. Riadiaci orgán vytvorí register týchto správ, a tak vytvorí možnosť informovať Európsku komisiu o nezrovnalostiach na programovej úrovni.

7.9.3 Navrátenie prostriedkov

Riadiaci orgán môže získať navrátené prostriedky len od fyzických alebo právnických osôb, ktoré sú s ním v zmluvnom záväzku.

7.9.3.1 Schéma zodpovednosti

Zodpovednosť členských štátov je obmedzená na chyby a neoprávnene vynaložené prostriedky, spôsobené projektovými partnermi na národnej úrovni.

V realizačnej fáze programu sa môžu vyskytnúť dva typy zodpovednosti:

1. Zmluvná zodpovednosť medzi riadiacim orgánom a vedúcim partnerom (paralelne so zmluvnou zodpovednosťou medzi vedúcim partnerom a projektovým partnerom);
2. Právna zodpovednosť medzi Európskou komisiou a príslušným členským štátom.

7.9.4 Nezrovnalosti vo vzťahu k projektom technickej pomoci

Nezrovnalosti môžu vzniknúť na strane prijímateľov rozpočtu technickej pomoci. V prípade, že niektorá kontrola alebo audit zaznamená nezrovnalosť súvisiacu s projektom technickej pomoci, dotyčná jednotka riadenia bude musieť vrátiť neoprávnene vyplatené prostriedky certifikačnému orgánu.

7.9.5 Systémové chyby

Počas fungovania systému môžu byť zaznamenané chyby, ktoré znemožnia zaznamenávať nezrovnalosti, resp. samy spôsobia nezrovnalosti (napr. sa objaví chyba pri vyhlásení výzvy na predkladanie projektov, ktorá indikuje nezrovnalosti).

V tomto prípade, ak ktokoľvek zaznamená takúto chybu, riadiaci orgán/certifikačný orgán odovzdá kompletnú dokumentáciu monitorovaciemu výboru s odporúčaním riešenia problému. Monitorovací výbor rozhodne o tom, ako sa problém bude riešiť.

PRÍLOHA A – Zoznam literatúry pre potreby analýz

Capgemini/i2010, Online Availability of Public Services: How Is Europe Progressing? Web Based Survey on Electronic Public Services, Report of the 6th Measurement, June 2006

Centre for the Study of Democracy, SouthEast European Legal Development Initiative, Anti-Corruption in SouthEast Europe: First Steps and Policies, 2002

Commission of the European Communities COM(2006) 129 final, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Bridging the Broadband Gap

Commission of the European Communities COM(2006) 214 final, Commission staff working document, Bulgaria May 2006 Monitoring Report

Commission of the European Communities COM(2006) 214 final, Commission staff working document, Romania May 2006 Monitoring Report

Commission of the European Communities COM(2006) 336 final, Communication from the Commission to the Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Freight Transport Logistics in Europe – the key to sustainable mobility

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, The former Yugoslav Republic of Macedonia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Albania 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Bosnia and Herzegovina 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Croatia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Kosovo (under UNSCR 1244) 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Serbia 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Commission staff working document, Montenegro 2006 Progress Report

Commission of the European Communities COM(2006) 649 final, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2006-2007, Including annexed special report on the EU's capacity to integrate new members

Commission of the European Communities, Flash Eurobarometer 187 – The Gallup Organisation, 2006 Innobarometer on cluster's role in facilitating innovation in Europe, Analytical Report, July 2006

Commission of the European Communities, Information Society Benchmarking Report 2005, Information, Society and Media

Commission of the European Communities, Networks for Peace and Development, Extension of the major Trans-European transport axes to the neighbouring countries and regions, Report from the High Level Group chaired by Loyola de Palacio, November 2005

Commission of the European Communities, Report from the High Level Group chaired by Loyola de Palacio, NETWORKS FOR PEACE AND DEVELOPMENT, November 2005

Commission of the European Communities, Schlüsselzahlen zum Bildungswesen in Europa 2005

Council of Europe Development Bank, Social challenges in South Eastern Europe Economic and social situation in target group countries of South Eastern Europe, June 2005

DG TREN, The annual energy and transport review for 2004, part II - European Union Energy and Transport Developments

ECMT, Transport Infrastructure Regional Study (TIRS) in the Balkans, Final Report prepared by Lois Berger SA, March 2002.

ESPON ECPs Transnational Networking activities 097/2005 Data and Indicators of Western Balkans Final Report, 2006

EUROPE INNOVA (Christian Ketels, Örjan Sölvell), Clusters in the EU 10 new member countries, 2006

European Commission - DG Energy and Transport, Analysis of the EU Air Transport Industry, 2004

European Commission - DG Energy and Transport, ASSESS – Assessment of the contribution of the TEN and other transport policy measures to the midterm implementation of the White Paper on the European Transport Policy for 2010, Final Report, Transport & Mobility LEUVEN, October 2005

European Commission - DG Energy and Transport, European Freight Transport, Modern logistics solutions for competitiveness and sustainability

European Commission - DG Energy and Transport, PAN-EUROSTAR, Pan-European Transport Corridors and Areas Status Report, Project N° TREN/B2/26/2004, Final Report, HB-Verkehrsconsult and VTT Technical Research Centre of Finland, November 2005

European Commission - DG Energy and Transport, Trans-European Transport Network, TEN-T priority axes and projects 2005

European Commission - DG Energy and Transport, White Paper: European transport policy for 2010: time to decide, 2001

European Commission - DG Enterprise and Industry, Effects of ICT production on aggregate labour productivity growth (staff papers), July 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, Effects of ICT capital on economic growth (staff papers), June 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, European Innovation Progress Report 2006

European Commission - DG Enterprise and Industry, Key indicators on the Competitiveness of EU's ICT Industry, March 2005

European Commission - DG Transport and Environment, The South East Europe Functional Airspace Block Approach Working Group (SEE FABW WG), Report on The Opportunities for the Application of The Functional Airspace Block Approach in South East Europe, February 2006

European Commission, DG Economic and Financial affairs, Enlargement, two years after: An economic evaluation (occasional papers), May 2006

European Commission, DG Economic and Financial affairs, The Western Balkans in transition (enlargement papers), December 2004

European Commission, Working Group of the Commission Services, DG Energy and Transport, DG External Relations and ErupeAid Co-operation Office, Transport and Energy infrastructure in South East Europe, October 2001

European Environment Agency, Energy and environment in the European Union, Tracking progress towards integration, 2006

European Environment Agency, Environmental assessment report No. 10, Europe's environment: The third assessment, Copenhagen, 2003

European Environment Agency, The European environment, State and Outlook 2005

Eurostat, Statistics in focus 08/2007, Air transport in Europe in 2005

Eurostat, Statistics in focus 12/2006, Measuring gender differences among Europe's knowledge workers

Eurostat, Statistics in focus 13/2006, Inland Waterways Freight Transport in Europe in 2005

Eurostat, Statistics in focus 15/2006, R&D and internationalisation

Eurostat, Statistics in focus 24/2006, SMEs and entrepreneurship in the EU

Eurostat, Statistics in focus 38/2005, The digital divide in Europe

Eurostat, Statistics in focus 6/2006, R&D expenditure in Europe

Eurostat, Statistics in focus 8/2006, Which are the characteristics of Europe's highly qualified human resources?

Kaczmarczyk, Pawel and Okolski, Marek, International Migration in Central and Eastern Europe – Current and Future Trends, United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development, Population Division, New York, July 2005

NEA Transport research and training BV, TEN-STAC: Scenarios, Traffic Forecasts and Analysis of Corridors on the Trans-European Network, Traffic, Bottlenecks and Environmental Analysis on 25 Corridors, Project founded by the European Community, September 2004

PLANCO Consulting GmbH, TEN-Invest, Transport Infrastructure Costs and Investments between 1996 and 2010 on the Trans-European Transport Network and its Connection to Neighbouring Regions, Essen 2003

SEE-ERA.NET, The SouthEast European Era-Net SEE-ERA.NET, Zagreb, December 2005

United Nations Development Fund for Women, The Story Behind the Numbers: Women and Employment in Central and Eastern Europe and the Western Commonwealth of Independent States, 2006

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, UNESCO Science Report 2005, South East Europe

United Nations, Economic Commission for Europe, Economic Survey of Europe 2005, No.2, The economic situation in the ECE Region in Mid-2005

Urban Transport Initiative, Year Two, 2005

Vienna Institute of Demography, International Institute for Applied Systems Analysis, Population Reference Bureau, European Demographic Data Sheet 2006, The forces driving unprecedented population ageing (www.populationeurope.org)

World Bank, The road to stability and prosperity in South Eastern Europe: A regional strategy paper, March 2000

World Health Organisation- United Nations International Children's Emergency Fund, WHO-UNICEF
Joint Monitoring Programme, www.wssinfo.org

World Health Organisation, Health and Economic Development in South Eastern Europe, 2006

Príloha B – Tabuľky

Nasledujúce tabuľky boli poskytnuté pracovnou skupinou Task Force a boli použité ako základ pre analýzu. V niektorých prípadoch boli v poslednej verzii operačného programu použité najnovšie dostupné údaje Eurostat.

Tab. 14: Základné indikátory veľkosti a hospodárskej aktivity v priestore Juhovýchodnej Európy, 2005

Krajiny	Rozloha	Obyvateľstvo		HDP			HDP/obyv.
	th.km ²	mil.	hustota	mil. EUR	89=100	EUR	PPS
Rakúsko	84	8.2	98	246,466	134	30,057	28,600
<i>východné Taliansko</i>	<i>149</i>	<i>28.6</i>	<i>193</i>	<i>709,444</i>	<i>154^a</i>	<i>24,806</i>	<i>25,091</i>
Taliansko	301	57.6	191	1,417,241	122	24,605	24,200
Grécko	132	10.7	81	181,088	141	16,924	19,600
Maďarsko	93	10.1	109	87,826	120	8,696	14,500
Slovensko	49	5.4	110	37,301	121	6,935	12,700
Slovinsko	20	2.0	100	27,373	125	13,870	18,900
Bulharsko	111	7.8	70	21,448	92	2,760	7,500
Rumunsko	238	22.2	93	79,314	101	3,500	7,700
Albánsko	29	3.2	110	6,739	130	2,140	4,710
Bosna	51	4.1	80	7,995	64	1,950	6,140
Chorvátsko	57	4.5	79	30,465	95	6,770	11,000
Macedónsko	26	2.0	78	4,631	84	2,280	5,980
Srbsko – Čierna Hora	102	8.1	79	21,060	54	2,600	6,179
Moldavsko	34	4	124	3,691	44	460	
Turecko	775	71.7	93	290,503	179	4,070	7,000
Ukrajina	604	46.9	78	65,510	59	1,396	6,240
EU 15	3,247	380	117	10,245,077	133	26,929	25,300
EU 25	3,985	455	114	10,798,352	132	23,749	23,400
JVE	2,706	269	116	2,524,959	124	9,761	12,804

Zdroje: Eurostat (2006), WIIW (2006)

a: 1995-2003

Tab. 15: Demografické štatistiky

Krajiny	Populačný rast	Vekové zloženie obyv. (15-64)	Očakávaná dĺžka života pri narodení	Hrubá miera úmrtnosti	Hrubá miera pôrodnosti
		2002	2002	2002	2002
Rakúsko	6.9	68	79	10	9
<i>východné Taliansko</i>	<i>5.1</i>				
Taliansko	1.1	67	78	11	9
Grécko	5.2	67	78	11	9
Maďarsko	-2.9	69	72	13	10
Slovensko	2.8	70	73	10	11
Slovinsko	4.1	70	76	10	9
Bulharsko	-13.2	69	72	14	9
Rumunsko	-1.7	69	70	13	10
Albánsko	-0.6	65	74	6	17
Bosna	-5.2	72	74	8	12
Chorvátsko	-0.2	68	74	12	10
Macedónsko	2.4	68	73	9	14
Srbsko – Čierna Hora	-19.8	66	73	12	12
Moldavsko	-3.1	68	67	13	11
Turecko	30.7	66	70	7	22
Ukrajina	-9.3	69	68	15	9
EU 15	4.6	67	78	10	10
EU 25	1.4	67	77	10	10
JVE	3.7	70	75	11	13

Zdroje: Eurostat (2006), WIIW (2006), WorldBank (2004)

Tab. 16: Pracovné štatistiky

Krajiny	Miera zamestnanosti obyvateľstva	Miera nezamestnanosti
	2002	2005
Rakúsko	46	5
Taliansko	45	8
Grécko	43	10
Maďarsko	49	7
Slovensko	56	16
Slovinsko	50	6
Bulharsko	53	10
Rumunsko	48	8
Albánsko	50	14
Bosna	46	46
Chorvátsko	47	18
Macedónsko	49	38
Srbsko – Čierna Hora	48	32
Moldavsko	52	
Turecko	47	10
Ukrajina	53	8
EU 15	47	8
EU 25	49	9
JVE	48	11

Zdroj: WIIW (2006), World Bank (2004)

Tab. 17: Sociálne indikátory

Krajiny	Výdavky na zdravie %HDP	Počet lekárov/ 1000 obyv.	Počet nemocničných lôžok/ 1000 obyv.	Gini index sociálnej nerovnosti ¹
	2001	2002	2002	2002
Rakúsko	8.0	3.2	8.6	30
Taliano	8.4	4.3	4.9	36
Grécko	9.4	4.4	4.9	35
Maďarsko	6.8	2.9	8.2	24
Slovensko	5.7	3.6	7.8	26
Slovinsko	8.4	2.2	5.2	28
Bulharsko	4.8	3.4	7.2	32
Rumunsko	6.5	1.9	7.5	30
Albánsko	3.7	1.4	3.3	28
Bosna	7.5	1.4	3.2	26
Chorvátsko	9.0	2.4	6.0	29
Macedónsko	6.8	2.2	4.8	28
Srbsko – Čierna Hora	8.2	2.1	5.3	
Moldavsko	5.1	2.7	5.9	36
Turecko	6.9	1.3	2.6	40
Ukrajina	4.3	3.0	8.7	29
EU 15	8.9	3.3	6.5	32
EU 25	8.5	3.2	6.5	32
JVE	7.1	2.8	5.9	34

Zdroj: World Bank (2004)

1: Gini index vyjadruje mieru, do akej sa rozdelenie príjmov jednotlivcov alebo domácností líši od rovnomerného rozdelenia. Gini index 0 predstavuje úplnú rovnosť, zatiaľčo index 100 znamená úplnú nerovnosť.

Tab. 18: Mestské štruktúry

Krajiny	Mestská populácia (%)	Počet miest s viac ako 1000 obyv.	Metropolitná populácia ako podiel z celkovej		Metropolitný HDP ako podiel z celkového	
			1991 ^a	2003 ^b	1991 ^a	2003 ^b
Rakúsko	66	5	0,20	0,20	0,20	0,20
Taliansko	67*	26*	0,07	0,06	0,07	0,06
Grécko	60	6	0,34	0,36	0,34	0,36
Maďarsko	65	9	0,19	0,17	0,19	0,17
Slovensko	58	2	0,12	0,11	0,12	0,11
Slovinsko	50	1	0,24	0,25	0,24	0,25
Bulharsko	69	7	0,14	0,15	0,14	0,15
Rumunsko	56	25	0,09	0,09	0,09	0,09
Albánsko	58	3		0,13		0,13
Bosna	44	1	0,12	0,27	0,12	0,27
Chorvátsko	44	2		0,17		0,17
Macedónsko	59	2	0,28	0,29	0,28	0,29
Srbsko – Čierna Hora	52	5	0,15	0,15	0,15	0,15
Moldavsko	43	4				
Turecko	65	57				
Ukrajina	71	41				
EU 15	79					
EU 25	76					
JVE	64					

Zdroj: World Bank (2004) and Estimation from Eurostat and SEED Centre Regional Databases

a: pre Maďarsko, Taliansko, Slovensko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko boli vzaté údaje za r. 2005

b: pre Albánsko, Bosnu a Srbsko boli vzaté údaje za r. 1998, a pre Macedónsko za r. 2002

* údaje sa vzťahujú na východné regióny Talianska

Tab. 19: Regionálne nerovnosti na úrovni NUTSIII

Krajiny/ regióny	Koeficient variácie (KV) založený na regionálnom HDP/obyv.		max/min miera založená na regionálnom HDP/obyv.	
	1991 ^a	2003 ^b	1991 ^a	2003 ^b
Rakúsko	0,40	0,35	3,14	2,66
Taliansko	0,31	0,28	3,29	2,70
Grécko	0,19	0,25	2,70	4,22
Maďarsko	0,48	0,61	3,05	3,79
Slovensko	0,37	0,44	3,08	3,67
Slovinsko	0,21	0,32	1,68	2,10
Bulharsko	0,39	0,49	2,87	2,81
Rumunsko	0,23	0,43	2,14	3,81
Chorvátsko		0,42		3,12
Albánsko	0,32	0,27	2,87	2,95
Bosna – Hercegovina		0,43		3,12
Macedónsko	0,37	0,46	3,41	2,90
Srbsko – Čierna Hora	0,51	0,57	7,97	23,13

Zdroj: Estimation from Eurostat and SEED Centre Regional Databases

a: pre Maďarsko, Taliansko, Slovensko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko boli vzaté údaje za r. 2005

b: pre Albánsko, Bosnu a Srbsko boli vzaté údaje za r. 1998, a pre Macedónsko za r. 2002

Tab. 20: Environmentálne indikátory

Krajiny	Emisie organických vodných polutantov ¹ (kg/deň)	
	na sq ²	na obyv.
Rakúsko	962	9,852
Taliano	1,646	8,601
Grécko	433	5,344
Maďarsko	1,640	15,102
Slovensko	1,183	10,777
Slovinsko	1,930	19,397
Bulharsko	972	13,839
Rumunsko	1,400	15,008
Albánsko	225	2,035
Bosna	175	2,171
Chorvátsko	850	10,766
Macedónsko	903	11,566
Srbsko – Čierna Hora	995	12,535
Moldavsko	1,007	8,118
Turecko	220	2,380
Ukrajina	828	10,652
EU 15	1,580	8,673
EU 25	1,565	9,361
JVE	1,042	9,211

Zdroj: World Bank (2004)

1: Emisie organických vodných polutantov sú merané v zmysle biochemického kyslíka, ktoré vodné organizmy spotrebujú pri konzumácii organických látok. Je to štandardný test na zistenie prítomnosti organických polutantov. Emisie na obyv. sú vypočítané ako celkové emisie vydelené počtom obyv.

Tab. 21: Indikátory konkurencieschopnosti

Krajiny	HDP/ obyv. v EUR	Cekové výdavky na výskum a vývoj (GERD) ako podiel HDP ^a	Výdavky na výskum a vývoj ako podiel HDP v obchodnom sektore (BERD) ^a	Celkový export ako podiel HDP	Počet pracovníkov výskumu a vývoja ako % podiel na celkovej zamestnanosti	Pracovníci výskumu a vývoja/ mil. obyv.	Ekonomická sloboda ¹	Index vnímania korupcie ¹ (CPI)
	2005	2003	2003	2003	2003	2001	2006	2005
Rakúsko	30,057	2,2		47	1,8		8.1	8.7
Taliansko	24,605	1,1	0,5	25	1,1	1128	7.5	5.0
Grécko	16,924	0,6	0,2	10	1,3	1400	7.2	
Maďarsko	8,696	0,9	0,4	65	1,2	1440	7.6	5.0
Slovensko	6,935	0,6	0,3	85	1,0	1774	7.7	4.3
Slovinsko	13,870	1,5	0,9	58	1,1	2258	7.6	6.1
Bulharsko	2,760	0,5	0,1	48	0,6	1167	7.1	4.0
Rumunsko	3,500	0,4	0,2	39	0,4	879	6.8	3.0
Albánsko	2,140			9			7.3	2.4
Bosna	1,950			20			7.0	2.9
Chorvátsko	6,770	1,1	0,4	27	1,1	1187	7.2	3.4
Macedónsko	2,280			25		387	7.2	2.7
Srbsko – Čierna Hora	2,600			11		2389		2.8
Moldavsko	460			41		329	6.9	2.9
Turecko	4,070			19	0,4	306	6.9	3.5
Ukrajina	1,396			56		2118	6.8	2.6
EU 15	26,929	2,0	1,3	33	1,6	2531	7.8	7.4
EU 25	23,749	1,9	1,2	34	1,5	2366	7.8	6.9
JVE	9,761	0,9	0,4	31	0,8	1149	7.2	3.9

Zdroj: Gwartney J. and Lawson, R. (2006), Internet Centre for Corruption Research (2005)

1: Ročný *Index vnímania korupcie (CPI)*, prvýkrát meraný v r. 1995, je najznámejším nástrojom "TI". Bol všeobecne cenený za schopnosť uviesť "TI" a fenomén korupcie na úroveň medzinárodnej politickej agendy. CPI hodnotí viac ako 150 krajín v zmysle vnímanej úrovne korupcie, určovanej odbornými hodnoteniami a prieskumami verejnej mienky. Hodnota CPI sa vzťahuje na vnímanie stupňa korupcie zo strany obchodníkov a odborníkov vykonávajúcich v danej oblasti analýzy a dosahuje hodnoty od 10 (nekorupčné prostredie) do 0 (vysoko korupčné).

1: Index meria úroveň, do akej stratégie a inštitúcie v jednotlivých krajinách podporujú ekonomickú slobodu. Základnými prvkami ekonomickej slobody sú osobný výber, dobrovoľná zmena, sloboda konkurencie a bezpečnosť súkromného vlastníctva majetku. Každý component a subcomponent je postavený na škálu od 0 do 10, pričom hodnota 10 predstavuje ideálny stav.

Tab. 22: Štrukturálne indikátory

Krajiny	Podiel poľnohospodárstva na HDP (%)		Podiel priemyslu na HDP (%)		Podiel služiem na HDP (%)	
	1990	2002	1990	2002	1990	2002
Rakúsko	3	2	37	32	60	66
Taliansko	3	3	33	28	64	69
Grécko	11	7	27	23	62	70
Maďarsko	15	4	32	31	53	65
Slovensko	7	4	56	29	37	67
Slovinsko	6	3	48	36	46	61
Bulharsko	18	12	49	30	33	58
Rumunsko	20	13	48	38	32	49
Albánsko	36	25	48	19	16	56
Bosna	9	18	48	37	43	45
Chorvátsko	10	9	34	30	56	61
Macedónsko	9	12	48	30	43	57
Srbsko – Čierna Hora	25	15	48	32	27	53
Moldavsko	51	24	31	23	18	53
Turecko	18	13	33	24	49	63
Ukrajina	26	15	45	38	29	47
EU 15	3	2	34	28	63	70
EU 25	4	2	35	29	60	69
JVE	17	10	39	30	45	60

Zdroj: World Bank (2003, 2004)

Tab. 23: Infraštruktúrne indikátory

Countries	Paved road %	Dĺžka ciest/km ²	Dĺžka železníc/km ²	Spotreba elektrickej energie na obyv. v kwh	Telefónne siete/ 1000 obyv.	Užívatelia internetu/ 1000 obyv.
	2001	2000	2000	2001	2002	2002
Rakúsko	100	2381	69	7,031	489	409
Taliano	100	1594	55	4,813	481	352
Grécko	92	886	17	4,205	491	155
Maďarsko	44	2024	83	2,998	361	158
Slovensko	87	872	75	4,360	268	160
Slovinsko	100	1009		5,535	506	376
Bulharsko	94	336	39	3,066	368	81
Rumunsko	50	834	48	1,620	194	83
Albánsko	39	621	15	1,123	71	4
Bosna	52	428		1,444	237	26
Chorvátsko	85	493	48	2,683	417	180
Macedónsko	62	334	27		271	48
Srbsko – Čierna Hora	62	488	40		233	60
Moldavsko	86	372		785	161	34
Turecko	36	498	11	1,391	281	73
Ukrajina	97	281	37	2,217	216	18
EU 15	97	1154	47	6,072	454	355
EU 25	93	1.095	48	5,579	430	332
JVE	76	731	33	3,031	336	154

Zdroj: World Bank (2004)

Tab. 24: Agregované indikátory obchodu

Krajiny/ regióny		1990	1995	2002
štáty západného Balkánu	X	100	112	88
	M	100	120	182
	X/M	0.83	0.78	0.40
	X/GDP	9	18	16
	(X-M)/GDP	-2	-5	-23
Nové balkánske členské štáty	X	100	162	195
	M	100	116	189
	X/M	0.79	1.10	0.81
	X/GDP	17	35	32
	(X-M)/GDP	-5	3	-7
Juhovýchodná Európa	X	100	134	134
	M	100	119	140
	X/M	0.95	1.07	0.91
	X/GDP	20	30	24
	(X-M)/GDP	-1	2	-2
EU 15	X	100	134	123
	M	100	129	125
	X/M	1.07	1.11	1.05
	X/GDP	39	32	28
	(X-M)/GDP	2	3	1
EU 25	X	100	137	127
	M	100	132	131
	X/M	1.06	1.11	1.03
	X/GDP	39	32	29
	(X-M)/GDP	2	3	1

Zdroj: IMF (2004)

Tab. 25: Agregované indikátory obchodu: Rozloženie exportu do EÚ 15.

Agregované sektory	Západný Balkán			Nové balkánske členské štáty			Juhovýchodná Európa			EU 25			EU 15		
	1988-91	1992-95	1996-99	1988-91	1992-95	1996-99	1988-91	1992-95	1996-99	1988-91	1992-95	1996-99	1988-91	1992-95	1996-99
Spotrbitel'ské sektory	46.4	57.6	59.6	42.4	60.3	57.8	38.9	40.3	40.0	30.4	30.1	27.7	30.16	29.7	27.4
Zmiešané sektory	46.4	32.6	28.0	56.5	27.5	31.3	30.1	24.9	24.5	30.6	30.4	29.2	30.52	30.2	29.3
Kapitálové sektory	7.2	9.9	12.4	1.1	12.2	10.9	31.0	34.7	35.5	39.0	39.5	43.1	39.33	40.0	43.2
Celkom	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Zdroj: IMF (2004)

Tab. 26: Ukazovatele hospodárskej integrácie: Geografické smerovanie vývozu v krajinách, 2003

	Albánsko	Bosna	Bulharsko	Chorvátsko	Macedónsko	Rumunsko	Srbsko	Maďarsko	Slovensko	Slovinsko	Grécko	Rakúsko	Taliansko	Moldavsko	Turecko	Ukrajina	EU 15	EU 25	Juhovýchodná Európa	Celkom
Albánsko		0.0	0.0	0.1	0.7	0.0	2.4	0.2	0.0	0.1	12.6	1.3	73.8	0.0	0.9	0.0	92.0	92.4	92.1	100.0
Bosna	0.1		0.3	22.8	1.0	0.0	0.0	1.8	0.3	7.1	2.2	9.2	28.7	0.0	0.7	0.1	65.8	76.0	69.1	100.0
Bulharsko	0.5	0.1		0.7	2.3	3.5	3.3	0.8	0.2	0.4	10.3	2.0	13.8	0.3	9.0	0.8	55.8	59.4	47.0	100.0
Chorvátsko	0.5	15.9	0.4		1.2	0.4	0.0	1.3	0.4	8.2	0.7	7.8	25.7	0.0	0.3	0.2	53.7	66.5	61.1	100.0
Macedónsko	1.6	2.2	2.4	6.2		0.1	27.1	0.2	0.1	1.7	16.8	0.5	10.5	0.0	1.9	0.1	49.0	51.6	58.9	100.0
Rumunsko	0.1	0.1	1.7	0.8	0.1		0.9	3.5	0.3	0.4	2.6	3.2	24.3	0.8	5.1	0.4	67.9	74.5	43.9	100.0
Srbsko	0.9	0.0	1.8	0.0	0.0	1.6		4.0	1.1	4.1	5.4	6.2	31.6	0.1	1.6	0.0	77.5	87.9	58.4	100.0
Maďarsko	0.0	0.7	0.4	1.0	0.1	2.6	0.7		2.0	0.8	0.4	7.9	5.8	0.1	0.7	1.0	73.5	81.0	24.3	100.0
Slovensko	0.0	0.2	0.3	0.6	0.0	1.0	0.4	3.8		0.8	0.3	9.0	5.0	0.0	0.9	0.8	57.9	78.3	23.1	100.0
Slovinsko	0.1	4.2	0.5	8.9	1.3	0.8	2.8	2.0	1.4		0.4	7.3	13.1	0.1	0.6	0.8	58.4	66.9	44.3	100.0
Grécko	2.9	0.0	6.8	0.4	3.0	2.9	1.8	0.5	0.2	0.3		0.9	10.5	0.1	4.0	0.4	46.5	54.5	33.4	100.0
Rakúsko	0.0	0.3	0.4	1.3	0.1	1.4	0.5	4.3	1.6	2.0	0.7		10.5	0.0	0.9	0.5	67.5	80.6	24.5	100.0
Taliansko	0.2	0.1	0.4	0.8	0.3	1.5	0.3	1.1	0.4	0.9	2.1	2.3		0.0	1.8	0.3	53.3	59.6	12.7	100.0
Moldavsko	0.1	0.0	0.7	0.0	0.0	11.2	0.0	1.0	0.1	0.2	0.5	1.4	10.2		0.9	6.9	22.8	26.5	33.3	100.0
Turecko	0.2	0.1	1.3	0.2	0.3	1.9	0.4	0.6	0.1	0.2	2.0	1.0	6.9	0.1		1.0	52.6	55.6	16.3	100.0
Ukrajina	0.2	0.1	1.4	0.1	0.2	2.2	0.7	3.7	1.3	0.1	12.6	1.1	5.6	2.1	3.9		19.8	34.2	23.1	100.0

Zdroj: IMF (2004)

Tab. 27: Ukazovatele hospodárskej integrácie: Geografické smerovanie dovozu v krajinách, 2003

	Albánsko	Bosna	Bulharsko	Chorvátsko	Macedónsko	Rumunsko	Srbsko	Maďarsko	Slovensko	Slovínsko	Grécko	Rakúsko	Taliansko	Moldavsko	Turecko	Ukrajina	EU 15	EU 25	Juhovýchodná Európa	Celkom
Albánsko		0.1	2.2	1.5	0.8	0.8	2.5	0.7	0.1	1.4	19.9	1.6	33.3	0.0	6.5	2.5	67.5	70.7	74.0	100.0
Bosna	0.00		0.3	24.5	0.6	0.5	0.0	7.8	0.9	14.7	0.5	6.6	12.2	0.0	1.8	0.4	40.0	66.3	70.7	100.0
Bulharsko	0.00	0.0		0.3	0.2	2.4	0.3	1.2	0.6	0.6	6.5	2.2	10.1	0.1	6.0	3.1	48.8	54.4	31.3	100.0
Chorvátsko	0.01	1.6	0.3		0.5	0.9	0.0	3.0	1.0	7.4	0.5	6.6	17.7	0.0	0.9	0.2	56.0	71.3	44.4	100.0
Macedónsko	0.29	0.2	7.5	3.4		0.6	9.2	2.5	0.3	7.9	17.4	3.2	6.3	0.0	6.0	2.1	51.7	64.5	67.0	100.0
Rumunsko		0.0	0.9	0.1	0.0		0.1	3.6	1.0	0.5	1.3	3.5	19.3	0.3	3.8	2.3	56.8	66.2	36.7	100.0
Srbsko	0.2	0.0	4.7	0.0	0.0	2.9		5.8	1.6	6.6	4.4	8.0	16.3	0.0	3.5	0.0	63.7	79.7	54.0	100.0
Maďarsko	0.0	0.0	0.1	0.2	0.0	1.3	0.2		2.0	0.6	0.2	6.3	7.0	0.0	0.8	1.2	55.0	63.0	19.8	100.0
Slovensko	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.2	0.0	3.7		0.8	0.1	6.0	5.3	0.0	0.3	1.3	50.4	76.2	17.9	100.0
Slovínsko	0.0	0.6	0.3	3.6	0.2	0.6	0.6	2.9	1.3		0.3	8.6	18.3	0.0	1.1	0.2	67.3	75.6	38.6	100.0
Grécko	0.0	0.1	0.9	0.2	0.2	1.0	0.2	0.4	0.2	0.1		1.0	12.0	0.0	1.9	0.6	52.9	54.7	18.9	100.0
Rakúsko	0.0	0.1	0.2	0.7	0.0	1.0	0.1	6.0	2.5	1.7	0.1		7.4	0.0	1.0	0.3	78.1	93.1	21.3	100.0
Taliansko	0.1	0.1	0.4	0.4	0.1	1.5	0.2	0.7	0.4	0.6	0.5	2.8		0.0	1.3	0.5	56.8	60.3	9.7	100.0
Moldavsko	0.0	0.0	2.1	0.2	0.5	7.0	0.1	1.4	0.6	0.6	0.8	1.1	8.3		3.4	21.9	28.2	36.0	48.1	100.0
Turecko	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.5	0.0	0.6	0.3	0.1	0.7	1.3	8.3	0.0		2.0	48.3	51.0	16.0	100.0
Ukrajina	0.0	0.0	0.3	0.1	0.0	0.2	0.2	1.2	0.9	0.4	0.2	1.4	2.8	0.2	1.4		25.2	33.7	9.2	100.0

Zdroj: IMF (2004)

Tab. 28: FDI vnútorné zásoby v mil. USD, 2004

Krajiny	mil. USD	%	na obyv.
Rakúsko	62,657	13.9	7,641
Taliano	220,720	49.0	3,832
Grécko	27,213	6.0	2,543
Maďarsko	60,328	13.4	5,973
Slovensko	14,501	3.2	2,696
Slovinsko	4,962	1.1	2,493
Bulharsko	7,569	1.7	970
Rumunsko	18,009	4.0	811
Albánsko	1,514	0.3	473
Bosna	1,660	0.4	405
Chorvátsko	12,989	2.9	2,886
Macedónsko	1,175	0.3	579
Srbsko – Čierna Hora	3,947	0.9	487
Moldavsko	940	0.2	223
Turecko	2,733	0.6	38
Ukrajina	9,217	2.0	196
EU 15	3,794,199		9,973
EU 25	4,016,947		8,834
JVE	450,134	100,0	1,675

Zdroj: UN (2005)

Tab. 29: Ukazovatele hospodárskej integrácie: FDI vnútorné zásoby v mil. USD podľa krajiny pôvodu

	Albánsko	Bosna	Chorvátsko	Macedónsko	Srbsko	Bulharsko	Rumunsko	Rakúsko	Grécko	Taliansko	Maďarsko	Slovensko	Slovinsko	Turecko	EU 15	EU 25	JVE
Albánsko			0.7	2.2	1.1	0.2		0.2	34.2	47.9	0.4			2.0	87.1	87.9	88.5
Bosna			9.4					1.8		1.8			4.2	5.0	13.4	17.6	22.2
Chorvátsko		0.2		0.01				26.8		2.7	0.4	0.1	3.1				
Macedónsko	0.02	0.2	0.5		0.4	0.5		5.8	31.4	4.4	0.01	0.02	2.9	1.6	63.9	83.6	47.8
Srbsko						0.8		0.7	7.5	0.8	0.4				90.0	97.3	10.2
Bulharsko								7.8	12.1	10.0	0.4			2.9	68.4	75.2	33.2
Rumunsko					0.4	0.2		5.9	3.6	7.1	3.7			4.1	61.7	73.4	24.8
Moldavsko							1.6		2.8						154.5	161.4	20.5

Zdroj: WIIW (2002)

Tab. 30: Základné znaky nadnárodných priestorov spolupráce INTERREG III B

	Number of approved projects	Number of project Partners	Total budget thsd. €	ERDF contribution thsd. €	Partners per project	Budget per project thsd. €	Budget per partner thsd. €	Share of ERDF contribution
Alpine Space	49	502	94600	42700	10	1931	188	45,1%
Archimed	0	0	0	0	0	0	0	0,0%
Atlantic Rim	64	515	123783	72576	8	1934	240	58,6%
Baltic Space	100	2325	196813	101159	23	1968	85	51,4%
CADSES	93	1124	197578	105335	12	2124	176	53,3%
Northern Periphery	89	574	49625	14220	6	558	86	28,7%
North Sea	54	383	253961	126614	7	4703	663	49,9%
Northwest Europe	85	522	618524	295661	6	7277	1185	47,8%
Southwest Europe	76	376	100349	62303	5	1320	267	62,1%
Western Mediterranean	77	608	139266	70283	8	1809	229	50,5%
Total	687	6929	1774499	890851	10	2583	256	50,2%

Zdroj: EK (2005) Study on "Territorial co-operation and transnational co-operation programmes within Structural Funds", Second interim report, No. 2004 CE 16 0 AT 040, Centre for Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences.

Tab. 31: Napojenie na pitnú vodu a pokrytie čistením odpadových vôd

Pokrytie v %, 2004	Napojenie na pitnú vodu			Čistenie odpadových vôd		
	celkom	Napojenie domov	Pozn.: údaje z r.	celkom	Napojenie domov	Pozn.: údaje z r.
Rakúsko	100	100		100	94	
Bosna a Hercegovina	97	85		95	57	
Bulharsko	99	90		99	72	
Chorvátsko	100	83		100	74	
Česká republika	100	95		98	88	
Nemecko	100	100		100	93	
Grécko	.	84	1995.	.	68	
Maďarsko	99	94		95	52	
Taliansko	.	99		.	75	2000
Poľsko	.	98			57	
Moldavsko	92	41		68.		
Rumunsko	57	49		.	49	
Srbsko a Čierna Hora	93	82		87	49	
Slovensko	100	96		99	71	
Slovinsko	
Macedónsko	
Ukrajina	96	76		96	57	
Turecko	96	92		88	61	
Albánsko	96	69		91	62	
Min	57	41		68	49	
Max	100	100		100	94	
Stred	94	85		94	68	

Zdroj: WHO-UNICEF, Joint Monitoring Programme, www.wssinfo.org